

ἔχοντι ἱστορίαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν
καθ' ἡμᾶς πρὸς χρῆσιν τῶν ἐκ τῶν θ. τ. τ. βιβλίων
μαθητευομένων, συνιδρύσα μὲν ὑπὸ Ἀντωνίου τοῦ
Ἀντωνιάδου, γυμνασιάρχου ἐν Πύρῳ, ἐκιδύσα δὲ
ὑπὸ Κ. Ἀντωνιάδου, ἐν Ἀθήναις 1875. σελ. 354.

Η Παρόντα Γενική Ιστορία διαιρείται εἰς 4 τεύχη.

~~Α' τεύχος 2000 ετη~~

Α' τεύχος περιέχει τὴν Μαθηματικὴν ἢ φυσικὴν Γεωγραφίαν καὶ τὴν ἀρχαίαν Ιστορίαν, ἀρχομένην ἀπὸ τὸ ἔτος 2000 π. χ. ἕως ἡμετέρας εἰς τὸ 476 μ. χ. ἔτι ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον βασίλειον τῶν Αἰγυπτίων, μέχρι τῆς μετακινήσεως ἀπὸ τῶς Ἀφρικῆς τῶς Βαλκάνης Ἀγέλης.

Β' τεύχος περιέχει τὸν Μεσαιῶνα ἀρχόμενον ἀπὸ τὸ ἔτος 476-1492 μ. χ. ἔτι ἀπὸ τῆς μετακινήσεως τῶς Δυτικῆς Ρωμαϊκῆς Ἡμετέρας μέχρι τῆς Ανακαταστάσεως τῆς Ἀμερικῆς.

Γ' τεύχος περιέχει τὴν Νεωτέραν Ιστορίαν ἐκτετατομένην ἀπὸ τῶς ἔτους 1492-1865, δηλαδή ἀπὸ τῆς Ανακαταστάσεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῶς κατ' ἡμᾶς χρόνων.

Τὸ δὲ Δ' τεύχος περιέχει τὴν Ἑλληνικὴν Ιστορίαν ἀρχαίαν, μέσιν ἢ νέαν, ἐκτετατομένην ἀπὸ τῶς ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶς 1865.

ἐν τῶν βιβλίων τοῦ Ζωγράφου Κρημαδεύεσθαι
ἀρχιεπιστοσύνην
Κεφ. α' σελ. 1

ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ.

Ἐκ τῆς δωδεκάτης ἐκδόσεως τῆς ἐπιτομῆς
τοῦ Καθηγητοῦ

ΓΟΥΔΙΕΛΜΟΥ ΠΥΤΣΙΟΥ

καὶ

ΔΙΑΣΚΕΥΑΣΘΕΙΣΑ

Πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι Γυμνασίων.

ὑπο

Γ. Α. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Α' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου.

ΠΡΩΤΟΝ ΤΕΥΧΟΣ.

Περιέχον

- α) Τὴν Μαθηματικὴν καὶ Φυσικὴν Γεωγραφίαν καὶ
β) τὴν Ἀρχαίαν ἱστορίαν μετὰ γεωγραφικῶν εἰς ἕκαστον κράτος
εἰσαγωγῶν (ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῶν ἀρχαιοτάτων κρατῶν μέχρι τῆς
καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, δηλ. μέχρι τοῦ
476 μ. Χ.) σελ. 245. Β' τεύχος τὸν Μισαίωνα σελ. 156
Γ' τὴν Ν. Ἰσπανίαν » 188
Δ' τὴν ἑλ. ἱστορίαν » 208

ΑΘΗΝΑΙΣΙ

ΤΥΠΟΙΣ Ν. ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ.

Ὅδος Ντέκα ἀριθ. 10.

1866.

«Καλλίστην παιδείαν ἡγητέον πρὸς ἀληθινὸν βίον τὴν ἐκ
τῆς πραγματικῆς ἱστορίας περιγιγνομένην ἐμπειρίαν· μόνη γὰρ
αὕτη χωρὶς βλάβης ἐπὶ παντὸς καιροῦ καὶ περιστάσεως κρι-
τὰς ἀληθινούς ἀποτελεῖ τοῦ βελτίονος» Πολύβ. βιβλ. Α' §. 35.

ΤΟΙΣ ΑΔΕΛΦΟΙΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΩΙ ΚΑΙ ΤΡΥΦΩΝΙ
ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΙΣ.

Ἐκ τοῦ σύνεγγυς γνοῦς διὰ τὴν μεθ' ὑμῶν συγγένειαν τὰς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ ἀγαθὰς καὶ γενναίας ὑμῶν προαιρέσεις, ἀφιερῶ ὑμῖν τὸ πόνημα τοῦτο καὶ ἵνα ἐκφράσω δημοσίᾳ τὴν μεγάλην τιμὴν καὶ ὑπόληψιν, ἣν ἔχω πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα γνωρίσω ὑμᾶς ἐκείνοις, οἷς προώριται ἡ χρῆσις αὐτοῦ.

Πέποιθα δ' ὅτι, ἐπόμενοι ταῖς ἀγαθοῖς ὑμῶν πρὸς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐθνικῆς προσόδου αἰσθήμασι, θέλετε αὐξήσει ἔτι μᾶλλον τὴν ὑμετέραν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ ἀγαθὴν προαίρεσιν καὶ ἀναδειχθῇ ἐφάμιλλοι πρὸς τοὺς μεγάλους καὶ διαπύρους τῆς πατρίδος εὐεργέτας, ἔχοντες μάλιστα καὶ προθυμίαν ἱκανὴν τῇ εὐλογίᾳ, δι' ἣς ὁ Ὑψιστος εὐδοῇ τὰ ὑμέτερα ἔργα.

Ἐπαναπαυόμενοι ἐν τῇ συνειδήσει τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος, ποιεῖτε ἀνεπίδεικτοι τὸ κοινὸν καλὸν καὶ ὠφέλιμον ὥς χρηστοὶ πολῖται. Τῆς δ' ἀρετῆς ὑμῶν ταύτης ἀφίδρυμα ἔστω ἡ ἀφιέρωσις αὕτη τοῦ ὑμετέρου συγγενοῦς καὶ φίλου.

Γ. Α. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΒΙΒΑΙΟΝ Α'.

Κεφάλαιον Πρῶτον.

§. 1 ἡ Γεωγραφία καὶ τὰ μέρη αὐτῆς, 2 σχῆμα τῆς Γῆς, 3 ὁ ἑναεπὶ τοὺς οὐρανὸς, 4 συστήματα τοῦ παντός, 5 ἀπλανεῖς, πλανῆται καὶ κομήται. 6 ἡ Γῆ συγκρινομένη πρὸς τοὺς λοιποὺς πλανήτας, καὶ ἡ Σελήνη, 7 κινήσεις τῆς Γῆς, διάρκειαι τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς καὶ ὥραι τοῦ ἔτους, 8 γεωγραφικὸν πλάτος καὶ μήκος, 9 τροπικοὶ καὶ πολικοὶ κύκλοι, 10 ζῶναι.

Κεφάλαιον Δεύτερον.

§. 11 ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς καὶ ὁ σχηματισμὸς αὐτῆς, 12 ὕδωρ καὶ ἔρηρος, 13 θάλασσα καὶ ἡπειροί, 14 μελισμὸς τῶν μερῶν καὶ ἐκτύλιξις τῶν παραλίων, 15 οἱ πέντε ὠκεανοί, 16 αἱ θάλασσα καὶ αἱ ιδιότητες αὐτῆς, 17 πυθμὴν τῆς θαλάσσης καὶ θαλάσσια ρεύματα, 18 αἱ νῆσοι, 19 βαθύπεδα καὶ ὑψίπεδα, 20 εἶδη τοῦ ἐδάφους, 21 πεδιάδες καὶ ὄρη, 22 διαίσεις τῶν ὑδάτων ὡς ἐκ τοῦ ὕψους, 23 διαίσεις τῶν ὑδάτων κατὰ τὴν μορφήν καὶ τὸ σχῆμα αὐτῶν, 24 διαίσεις τῶν ὑδάτων κατὰ τὴν γένεσιν καὶ μόρφωσιν αὐτῶν, 25 κλειστικὰ ὕδατα, 26 οἱ ποταμοὶ καὶ ὁ ῥοὺς αὐτῶν, 27 κλίσεις ποταμῶν καὶ κοιλάδες αὐτῶν, 28 λίμναι, 29 κυκλοφορία τοῦ ὕδατος ἐπὶ τῆς Γῆς, 30 φυτὰ, 31 ζῶα, 32 ὁ ἄνθρωπος, 33 διαίσεις τοῦ ἀνθρώπου, 34 ὁ ἄνθρωπος ἐν σχέσει πρὸς τὸν θεόν, 35 πολιτεύματα.

ΒΙΒΑΙΟΝ Β'.

Κεφάλαιον πρῶτον, Ἀσία.

Προοίκησις.

Α. Γεωγραφικὴ ἑποψὶς τῆς Γῆς.

§. 36 ὅρια, 37 κυριώτερα ὄρη, 38 ὕδατα, 39 διαίσεις τῶν κατοίκων κατὰ γλώσσας.

Β. Σημειτικοὶ λαοὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας.

α) Ἰσραηλῖται.

§. 40 Γεωγραφία τῆς Παλαιστίνης, 41 Ἱστορία τῶν Ἰσραηλιτῶν, 42 πολιτισμὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν.

β) Φοινίκες.

§. 43 Γεωγραφία τῆς Φοινίκης, 44 ἀποικίαι, 45 ἐμπόριον, ναυτιλία, ἐφευρέσεις καὶ τέχναι τῶν Φοινίκων, 46 ἑποψὶς τῆς ἱστορίας τῆς Φοινίκης.

γ) Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι.

§. 47 ἡ κλιμακωτὴ γῶρα τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος, 48 Ἱστορία τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων, 49 πολιτισμὸς τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων.

Γ. Ἰράνιοι ἢ Ἀριανοὶ λαοί.

δ) Μῆδοι καὶ Πέρσαι.

§. 50 τὸ ὑψίπεδον τοῦ Ἰρᾶν καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ, 51 τὸ βασιλείον τῶν Μήδων, 52 τὸ βασιλείον τῶν Περσῶν, 53 πολιτισμὸς τῶν Μήδων καὶ Περσῶν.

Κεφάλαιον δεύτερον, Ἀφρική.

Προδοίκτης.

§. 54 γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς ἀρχαίας Ἀφρικῆς.

α) Αἰγύπτου

§. 55 ἡ κλιμακωτὴ χώρα τοῦ Νεῖλου, 56 ἱστορία τῶν Αἰγυπτίων, 57 πολιτισμὸς τῶν Αἰγυπτίων.

β) Οἱ Καρχηδόνιοι.

§. 58 Γεωγραφία τῆς χώρας, 59 ἐξωτερικαὶ κτήσεις καὶ ἀποικίαι, 60 ἱστορία τῶν Καρχηδονίων, 61 πολιτισμὸς τῶν Καρχηδονίων.

Κεφάλαιον τρίτον.

Προδοίκτης.

A. Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης

§. 62 ὄρη, 63 ὄρη, 64 ὄρη, 65 γῶραι

B. Πολιτισμένοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης

A) Ἕλληνες

α) Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος

§. 66 ὄνομα, ὁρίζοντιὰ μὲρῶσις, κάθετος μὲρῶσις, 67 βορρεῖα Ἑλλάς, 68 Μέση Ἑλλάς, 69 Πελοπόννησος, 70 αἱ Νῆσοι.

B. ἱστορία τῆς Ἑλλάδος.

Πρώτη περίοδος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καθόδου τῶν Ἑρακλειδῶν

§. 71 ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, 72 ἥρωικοὶ χρόνοι.

Δεύτερα περίοδος ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Ἑρακλειδῶν μέχρι τῶν Μηδικῶν (1104—500)

§. 73 ἡ καθόδος τῶν Ἑρακλειδῶν, 74 μεταναστάσεις Ἑλληνικῶν φυλῶν εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος, 75 γένεσις τῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν, 76 Σπάρτη, 77 Ἀθῆναι, 78 αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.

Τρίτη περίοδος ἀπὸ τῶν Μηδικῶν μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος (500—338)

§. 79 οἱ Μηδικοὶ πόλεμοι, 80 ἐποχὴ τοῦ Περικλέους, 81 ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, 82 ἡγεμονία τῆς Σπάρτης, 83 ὁ μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν πόλεμος, 84 ἀνάμειξις τῶν Μακεδόνων εἰς τὰ κοινὰ τῆς Ἑλλάδος, 85 πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων.

B Οἱ Μακεδόνες

§. 86 γεωγραφία τῆς Μακεδονίας, 87 ἱστορία τῆς Μακεδονίας μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, 88 Ἀλεξάνδρος ὁ Μέγας, 89 διαμελισμὸς τοῦ βασιλείου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, 90 Μακεδονία καὶ Ἑλλάς, 91 τὸ Συριακὸν βασίλειον ὑπὸ τοῦ Σελευκίδου, 92 Αἴγυπτος, 93 πολιτισμὸς τῆς Μακεδονικῆς ἐποχῆς.

Γ. Οἱ Ῥωμαῖοι

α) Γεωγραφία τῆς Ἰταλίας

§. 94 γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας, 95 Ἄνω Ἰταλία, 96 Μέση Ἰταλία, 97 Κάτω Ἰταλία ἢ Μεγάλη Ἑλλάς, 98 αἱ νῆσοι

6) Ἱστορία τῶν Ῥωμαίων

Πρώτη περίοδος

§. 99 ἡ Ῥώμη ὑπὸ βασιλεῖς, 100 οἱ ἐπτά βασιλεῖς.

Δευτέρα περίοδος, ἡ Ῥώμη ἐλευθέρα πολιτεία.

α) Ἐποχὴ τῆς ἀριστοκρατίας.

§. 101 τὸ νέον πολίτευμα καὶ ὁ κατὰ τῶν Ἑτρούσκων πόλεμος, 102

• ἡ μετανάστασις τῶν πληθείων, 103 πόλεμοι κατὰ τῶν γειτονικῶν λαῶν,

104 ἀγῶν τῶν πληθείων κατὰ τῶν πατρικίων περὶ ἰσότητος πολιτικῶν

δικαιωμάτων, 105 ἐπιθετικὸς πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῆς Ἑτρούριας,

106 ἀλωσις τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, 107 πέρας τοῦ μεταξὺ πατρι-

κίων καὶ πληθείων ἀγῶνος διὰ τῶν Δικινίων νόμων.

6) ἡ ἐποχὴ τῆς δημοκρατίας.

§. 108 ἀγῶνες περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Ἰταλίας μέχρι τῆς ἐντελευθέρου-

αὐτῆς ὑποταγῆς, 109 ὁ κατὰ τοῦ Τάραντος πόλεμος καὶ ἡ ἐντελής ὑπο-

ταγὴ τῆς Ἰταλίας

6) Ἐξωτερικοὶ πόλεμοι ἀπὸ τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἰταλίας μέχρι τῶν

Γράκχων.

§. 110 ὁ πρῶτος Καρχηδονικὸς πόλεμος, 111 πόλεμος κατὰ τῶν Ἰλλυ-

ριῶν καὶ τῶν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατῶν, 112 ὁ δευτέρος Καρχηδονι-

κὸς πόλεμος, 113 οἱ κατὰ τῆς Μακεδονίας, Συρίας καὶ Ἑλλάδος πόλεμοι,

114 ὁ τρίτος Καρχηδονικὸς πόλεμος, 115 περαιτέρω πόλεμοι ἐν Ἰσπανίᾳ.

γ) Ἐμφύλιοι καὶ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι ἀπὸ τῶν Γράκχων μέχρι τῆς μο-

ναρχίας τοῦ Αὐγούστου

§. 116 παρακμὴ τῆς δημοκρατίας, 117 ὁ ἐν Νουμιδίᾳ κατὰ τοῦ Ἰου-

γούρθα πόλεμος, 118 ὁ κατὰ τῶν Κίμβρων καὶ Τευτόνων πόλεμος, 119 ὁ

κατὰ τῶν συμμάχων πόλεμος, 120 ὁ μεταξὺ Μαρίου καὶ Σύλλα ἐμφύλιος

πόλεμος, 121 οἱ τρεῖς κατὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου τοῦ ΣΤ'

πόλεμοι, 122 οἱ λοιποὶ σύγχρονοι πόλεμοι μέχρι τῆς πρώτης τριανδρίας,

123 ἡ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα, 124 ἡ πρώτη τριανδρία, 125 ἡ δευτέρα

τριανδρία.

Τρίτη περίοδος, ἡ Ῥώμη ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας (30 π. Χ.—68 μ. Χ.)

§. 126 ἡ δυναστεία τοῦ Ὀκταβιανοῦ, 127 Γούλβας, Ὁθων, Οὐπτελλιος

καὶ οἱ τρεῖς Φλάβιοι, 128 ἡ εὐδαιμονοστετέρα περίοδος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κρά-

τους, 129 ἀπὸ Κομμόδου μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ, 130 ἡ ἐποχὴ τῆς δικα-

νομῆς τοῦ βασιλείου μέχρι τῆς ἐκ νέου ἐνώσεως αὐτοῦ ὑπὸ Κωνσταντίνου

τοῦ Μεγάλου, 131 ἀπὸ τῆς ἐνώσεως τοῦ κράτους ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Με-

γάλου μέχρι τῆς διαρκοῦς διαιρέσεως αὐτοῦ ὑπὸ Θεοδοσίου, 132 τὸ δυτι-

κὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος μέχρι τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ, 133 Γεωγραφικὴ ἔπο-

ψις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, 134 πολιτισμὸς τῶν Ῥωμαίων.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

- Σελ. 18 στιχ. 8 διαπύρου, 9 ἐξελθοῦσα καὶ 15 διάπυρον. Σελ. 24 στιχ. 20 φαχίας. Σελ. 25 στιχ. 6 γενόμενον. Σελ. 27 στιχ. 12 γαιωδών. Σελ. 29 στιχ. 20 τάξεις. Σελ. 38 στιχ. 23 εἰς γιγαντιαίους. Σελ. 47 στιχ. 26 ἀπαρτίζοντες αὐτάς. Σελ. 48 καὶ 49 διάγραφον τὸ παρισῶντα. Σελ. 61 στιχ. 28 Ἠλίαν. Σελ. 103 στιχ. 1 διὰ τοῦ πολιτισμοῦ, Σελ. 110 στιχ. 123 ἡνοῦντο δι' ὀκτασθῶν μακρῶν τειχῶν. Σελ. 116 στιχ. 32 τῶν παρὰ τὸν Πόντον καὶ 33 ἔφερον. Σελ. 111 στιχ. 33 ἡ τρίς. Σελ. 134 στιχ. 18 τότε ἐξήγησε. Σελ. 135 στιχ. 20 οὔσης ἔτι. Σελ. 138 στιχ. 13 περιβάλει αὐτόν. Σελ. 141 στιχ. 12 ἐνίκησαν αὐτούς. Σελ. 144 στιχ. 22 Τισσαφέρνης καὶ 31 στρατηγοί. Σελ. 152 στιχ. 1 φιλολογία καὶ 18 ὑπὸ τῶν χορῶν. Σελ. 158 στιχ. 26 μεγαλοφυγίαν. Σελ. 160 στιχ. 22 Ὑφάσιος. Σελ. 167 στιχ. 19 φάσκα. Σελ. 201 στιχ. 18 Μάλλιον. Σελ. 227 στιχ. 9 ἀπέβαλλον. Σελ. 237 στιχ. 37 εὐδοκίμουν μεταξύ τῶν συγχρόνων των.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἰ καὶ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ πρὸς τὴν ἐν τοῖς ἡμετέροις Γυμνασίοις διδασκαλίαν τῆς Γενικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐγχειρίδια σπουδαίων ἀνδρῶν, ἐκ τῶν αὐτῶν μετενηνεγμένα πολυρρόων ναμάτων, ἀλλ' ὅμως τὸ παρὸν, συνεινούν, ὡς νομίζομεν, συντομίαν καὶ βραχυλογίαν μετ' ἀκριβείας ἐπὶ ἐκτάσεως ὅση ἀπαιτεῖται πρὸς τὴν ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν Γυμνασίοις διδασκαλίαν τῆς Γενικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, εἶνε ἐν τῇ σμικρότητι περιεκτικώτατον καὶ δύναται, νομίζομεν, νὰ μὴ φανῇ περιττόν. Αἱ δὲ ἐν αὐτῷ κεινοτομίαί αἱ ἀπαραίτητοι πρὸς τὴν κατάληψιν τῆς Ἱστορίας καὶ σκοπιμώταται πρὸς τὴν τῶν διδασκομένων διανοητικὴν ἀνάπτυξιν εἶνε ἢ τε προτασσομένη γεωγραφικὴ ἔποψις ἐκάστης κατὰ μέρος χώρας, ἐν ᾗ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα παρεστάθησαν, καὶ ἡ ἐπιτασσομένη τοῦ πολιτισμοῦ περίληψις, ἣτις εἰς μὲν τὴν Ἀρχαίαν Ἱστορίαν συνάπτεται μετὰ τῆς Ἱστορίας ἐκάστου λαοῦ, εἰς δὲ τὴν Μέσσην καὶ Νεωτέραν ἀναφέρεται εἰς πᾶσαν τὴν ἐποχὴν ἀνηκόντως. Ἐκ τούτου οὐχὶ μόνον ἐπαγωγὸν καθίσταται τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας, ποικιλλόμενον διὰ τούτων, ἀλλὰ καὶ διδάσκει συγχρόνως ἡμᾶς ὅτι ἡ σημασία ἐκάστου λαοῦ δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῶν πολεμικῶν πράξεων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἀναπτύξεως αὐτοῦ.

Πολλαχοῦ συνδέονται μετὰ τοῦ κειμένου σπουδαῖα γεγονότα, πολλὴν πρὸς αὐτὸ σχέσιν ἔχοντα, ἅτινα ὅμως, διακρινόμενα διὰ μικροτέρων γραμμάτων, δύνανται οἱ διδάσκοντες νὰ παραλείψωσιν, ἢ ν' ἀναπτύσωσι κατὰ τὴν κατάστασιν καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν ἀκροατῶν των.

Ἀποφασίσαντες νὰ μετενέγκωμεν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν ἐγχειρίδιον γενικῆς ἱστορίας, ἔχον τὰ ἀνωτέρω πλεονεκτήματα, μετὰ πλείστης φροντίδος ἐζητήσαμεν τὰ ἄριστα τῶν ἐν χρήσει ἐν τοῖς ἀντιστοιχοῖς διδασκηρίοις τῆς Γερμανίας, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ τῶν ἄλλων πεφωτισμένων ἐθνῶν πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν Γυμνάσια. Ἐκ τούτων δ' ἐξελεξάμεν τὴν ἐπιτομὴν τῆς Γενικῆς ἱστορίας τοῦ ἐν Κολωνίᾳ σοφοῦ καθηγητοῦ Γουλιέλμου Πυτσίου, ἣτις παρὰ πάντων ἀνομολογεῖται ὅτι εἶνε τὸ ἄριστον τῶν ἐν Γερμανίᾳ διδασκτικῶν τῆς Γενικῆς ἱστορίας βιβλίων. Εὐρένοντο ὅμως ἐν αὐτῷ διασκευαί, ὅσας ἀπῆται ἢ εἰς τὰ ἐν Ἑλλάδι Γυμνάσια εἰσαγωγή αὐτῆς, ἥρουν τὰ ἀφορῶντα ἡμᾶς καὶ τὰ περὶ ἡμᾶς ἀνεπτύχθησαν, ὅπως πράττει τοῦτο ἀντιστρόφως ὁ ἴδιος συγγραφεὺς· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς λοιποῖς πολλοῦ συνεπτυγμένα, ὅμως καταληπτὰ ἄλλοις, ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐτροποποιήθησαν πρὸς εὐκολωτέραν κατὰληψιν αὐτῶν.

Τὸ εὐμέθοδον τοῦ συγγραφέως τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας ἐκτὸς τῆς ῥηθείσης γενικῆς ἀνομολογίας δεικνυσιν ἡ γενικὴ σχεδὸν χρῆσις τοῦ βιβλίου ἐν Γερμανίᾳ, αἱ ἄλλες πᾶσιν ἐκδόσεις καὶ αἱ εἰς πολλὰ καὶ σοφὰ κράτη μεταφράσεις αὐτοῦ, τὰ ὅποια προσμαρτυροῦσι καὶ τὸ ἐπιτυχὲς τῆς ἡμετέρας ἐκλογῆς.

Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν κανονισμὸν τῶν ἡμετέρων Γυμνασίων ἐν τῇ τετάρτῃ τάξει αὐτῶν διδάσκεται ἡ μαθηματικὴ καὶ φυσικὴ γεωγραφία, ἀπεσπάσαμεν τὸ κείμενον τῶν μαθημάτων τούτων ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τῆς στοιχειώδους δι' ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα (τὰ ἀντίστοιχα πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν Γυμνάσια) Γεωγραφίας τοῦ ἐν Ἀλλῇ διασήμευ καθηγητοῦ Ε. Α. Δαννὴλ καὶ τὸ προστάξαμεν ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου Τεύχους, ὅπως καὶ παρὰ Γερμανοῖς προτάσσεται, διότι πολλὰ τῶν ἐν αὐτῷ γνώσεων εἶνε ἐξηγητικαὶ ὅρων ἀπαντωμένων ἐν ταῖς γεωγραφικαῖς εἰσαγωγαῖς ταῖς συνοδευούσαις τὴν ἱστορίαν, ἀλλ' οὐδὲν τὰ κωλύον

νὰ συμμορφωθῶσιν οἱ διδάσκοντες, πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου διακελευόμενα, μεταφέροντες δηλ. τὴν διδασκαλίαν τῆς Μαθηματικῆς καὶ Φυσικῆς Γεωγραφίας εἰς τὴν Δ' τοῦ Γυμνασίου τάξιν. Ἐκτὸς δὲ τῆς στενῆς σχέσεως ἐκκτέρων τῶν μαθημάτων τούτων πρὸς τὴν πολιτικὴν Γεωγραφίαν τὴν συνδεομένην μετὰ τῆς ἱστορίας ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἔτι λόγοι οἱ ἀναγκάσαντες ἡμᾶς νὰ προτάξωμεν τῆς ἱστορίας τὴν Μαθηματικὴν καὶ Φυσικὴν Γεωγραφίαν, οὓς συντομίαις χάριν παραλείπομεν. Ὅμως ὅπως ποτ' ἂν ᾗ, ἔχουσι νῦν καὶ οὕτως οἱ διδασκόμενοι ἄριστον κείμενον καὶ τῶν δύο τούτων μαθημάτων ἄνευ ἄλλης δαπάνης, περιέχον ὅσα εἶνε ἀπαραίτητα πρὸς τὴν ἐν τοῖς Γυμνασίοις διδασκαλίαν ἐκατέρου αὐτῶν.

Πολὺ λυπηρὸν εἶνε βεβαίως ὅτι δὲν ἐξετιμήθη ἔτι καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἀξία τῆς Πολιτικῆς Γεωγραφίας, οὐδὲ κατενοήθη ἡ προκύπτουσα ἐξ αὐτῆς ὠφέλεια. Διὰ τοῦτο, ἐνῶ παρὰ τοῖς σοφοῖς ἔθνεσιν ἔδρα αὐτῆς ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ Πανεπιστήμια, παρ' ἡμῖν ἡ διδασκαλία αὐτῆς κατηργήθη καὶ εἰς τὰ Γυμνάσια. Καὶ ὅμως, ἐπεὶδὴ τὸ μᾶλλον ἐλαῦνον ἡμᾶς εἶνε νὰ συντελῶμεν τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἡμετέρας Παιδείδος, μὴ ἀποθαφρυνόμενοι ἐκ τούτου δημοσιεύομεν προτεχῶς καὶ τὴν προαγγελθεῖσαν πέρυτι τρίτην περίοδον τῆς Γεωγραφίας τὴν πρὸς χρῆσιν τῶν Γυμνασίων, διότι ἐκ τῆς δημοσιεύσεως πεποιθήμεν ὅτι θὰ ἴδωσιν εἰς ποίαν ἀπάτην περιέπεσον καὶ οἱ μὴ περιλαβόντες τὸ μάθημα τῆς Πολιτικῆς Γεωγραφίας ἐν τῷ κανονισμῷ τῶν ἡμετέρων Γυμνασίων καὶ οἱ μὴ κατανοοῦντες ἔτι τὴν ἀξίαν αὐτοῦ.

Ἐπεὶδὴ δὲ ἡ διδασκαλία τῆς τε Γεωγραφίας καὶ ἱστορίας κατὰ τὰς διαφόρους διαστάσεις αὐτῶν δὲν δύναται νὰ γείνη καρποφόρος ἄνευ γεωγραφικῶν πινάκων, καθὼς οὐδ' ἡ μουσικὴ ἄνευ διαγράμμάτων, ἔχω τῶν διαφόρων διαστάσεων ἐτοίμους

ἤδη πρὸς τύπωσιν γεωγραφικοὺς πίνακας ἐκτὸς τῶν δημοσιευθέντων, ἡ δὲ δημοσίευσις αὐτῶν δὲν θὰ ἐραδύνῃ.

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἀναγκαίαν παρέχασιν ὀφείλομεν λόγον τοῖς ἐντευζομένοις καὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, ἥτις λείπει παρὰ τῷ Κ. Πυτσίῳ· ἡ μὲν Ἀρχαία μετὰ τινων προσθηκῶν ἐξήχθη διὰ τὸ ὁμοιόμορφον τῆς μεθόδου ἐκ τοῦ πρώτου τόμου τῆς ἐκτενεστερᾶς Γενικῆς Ἱστορίας τοῦ ἰδίου συγγραφέως, ἡ δὲ Μέση καὶ Νεωτέρα, ἐπεὶ δὴ ἦτον ἀνάγκη νὰ ἔχωσι πλεονα ἑκτασιν, δι' οὓς ἀνωτέρω εἵπομεν λόγους, συνηρμολογήθη κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον ἐκ τῶν ἐκτενεστερῶν ἱστοριῶν τοῦ Σχλοσσέρου, Βεκκέρου καὶ τοῦ εὐφυοῦς καὶ φιλοπόνου Καθηγητοῦ τοῦ ἡμετέρου πανεπιστημίου Κ. Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου καὶ οὕτω κατέστη ὅλον συνεχὲς καὶ πλήρες, ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, περιέχον τὰς τύχας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ὅθεν ἔχουσι καὶ οἱ παρ' ἡμῖν διδασκόμενοι τὴν ὅλην εἰκόνα τῆς ἡμετέρας πατρίδος, ἐπὶ τῆς ὁποίας βλέπουσι τί ἦσαν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι, ἐκ τίνων ὠφελήθησαν, ἡ τανάπαλιν ἐβλάφθησαν, καὶ τί οὗτοι ποιοῦντες νῦν, καὶ τί μετὰ ταῦτα, ἀνδρούμενοι, δύνανται τὴν ἄλλοτε μὲν κλεινὴν, νῦν δὲ ταπεινὴν καὶ τὰ κρείττω ἐπιζητοῦσαν πατρίδα ἡμῶν νὰ βοηθήσωσι καὶ προαγάγωσιν.

Ἡ ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ μετάφρασις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου Καθηγητοῦ Κ. Δημητρίου Κοκκίδου, πρὸς ὃν ἐκφράζω καὶ δημοσίᾳ πολλὰς τὰς χάριτας, ἡ δὲ κατὰ τὰ ἀνωτέρω διασκευὴ, ἡ τῶν κυρίων ὀνομάτων εἰς τὰς ἀρχαίας πηγὰς ἀναζήτησις, ἡ μετάφρασις τῶν μὴ ἀπαντωμένων καὶ ἡ ἀκριβοὺς τῶν ἐπιστημονικῶν ὅρων ἀντικατάστασις διὰ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις εὐχρήστων ἐγένετο ἐφ' ὑμῶν. Ὅσα δὲ καὶ ἂν εἵπωμεν περὶ τῶν

ἀτρύτων πόνων, οὓς κατεβόλομεν, ἵνα κατασταθῇ τὸ ἔργον ἰθαγενές καὶ ἄξιον τοῦ προορισμοῦ του καὶ τῆς εἰς τὰ Γυμνάσια εἰσαγωγῆς αὐτοῦ θέλουσιν εἶσθαι ὀλιγώτερα τῆς ἀληθείας· ἐνδέχεται ὅμως καὶ πάλιν νὰ διέφυγον τὴν προσοχὴν ἡμῶν καὶ τινα, δι' ἃ ἐλπίζομεν ὅτι θέλομεν τύχει ἐπεικῶν τῶν κριτῶν.

Τὸ ἔργον σύγκειται ἐκ τεσσάρων Τευχῶν, ἰσαρίθμων πρὸς τὰς τέσσαρας τῶν ἡμετέρων Γυμνασίων τάξεις. Ἐκαστον δὲ Τεῦχος περιέχει, ὅσα ὁ νόμος ἀπαιτεῖ νὰ διδάσκωνται εἰς ἐκάστην σχετικὴν τάξιν· εἶνε ὅμως ταῦτα οὕτω διατεταγμένα, ὥστε καὶ νὰ συστέλλωνται καὶ νὰ διαστέλλωνται ὑπὸ τῶν διδασκόντων κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν κρίσιν.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἃς συγχωρηθῇ ἡμῖν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως καταλλήλων τῆς ἱστορίας ἐγχειριδίων τὸ μάθημα τοῦτο δὲν διδάσκεται, ὡς δεῖ, ἐν τοῖς Γυμνασίοις. Ἄν δὲ τὴν ἐλλείψιν ταύτην ἀναπληροῖ ἢ μὴ τὸ παρὸν, ἄλλοι κρίνέτωσαν. Ὑμεῖς ὅμως εὐχόμεθα ἀπὸ καρδίας, ἵνα ἀρμυδιώτεροι παρουσιάσωσι κατὰ τὰς ἀνωτέρω θέσεις καὶ τὰς παρεισαγομένης καινοτομίας τελειότερα πονήματα πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἡμετέρας Πατρίδος, ἧς ἡ πρόοδος πρέπει νὰ ᾔηε τὸ πρῶτον καὶ κυριώτατον μέλημα παντὸς χρηστοῦ πολίτου.

Ἐγγραφον ἐν Ἀθήναις τὴν 15 Ἰουνίου 1866.

Γ. Α. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητὴς τοῦ Α' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Σκοπὸς τῆς Γενικῆς Ἱστορίας εἶναι ἡ ἐν γένει γνῶσις πάντων τῶν γεγονότων, ὅσα ἐμόρφωσαν καὶ μετέβαλον οὐσιωδῶς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν κατάστασιν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Α) Πηγὰὶ τῆς ἱστορίας.

- 1) Προφορικαί, οἷον μῦθοι καὶ παραδόσεις.
- 2) Γραπτὰί, α) ἐπιγραφαὶ ἐπὶ κτιρίων, στηλῶν, λίθων καὶ πινάκων, β) νομίσματα καὶ μετάλλια, γ) ἐπίσημα ἐγγράφα, οἷον συνθήκαι, διατάξεις, διαπραγματεύσεις, κτλ, δ) χρονικά, ἀναγραφὰὶ δηλ. μεμονωμένων ἀξιολόγων γεγονότων, οἷον μεταβολῶν κυβερνήσεων, πολέμων, μαχῶν, συνδιαλλαγῶν, ἐπιδημιῶν, σεισμῶν, πλημμυρῶν, κτλ, μὴ συνεχόμενα μετὰ τοῦ ὅλου τῆς γενικῆς ἱστορίας, ε) ἔργα ἱστορικὰ, μαρτυρούμενα εἴτε ὑπὸ ἀμέσων, εἴτε ὑπὸ ἐμμέσων πηγῶν.

3) Μνημεῖα ἀνεπίγραφα, οἷον εἰκόνες καὶ λείψανα κτιρίων, διαφόρων τῆς τέχνης ἔργων καὶ σκευῶν χρησίμων πρὸς τὸν δημόσιον καὶ τὸν κατ' οἶκον βίον.

Β) Βοηθητικὰ ἐπιστῆμαι τῆς ἱστορίας.

- 1) Ἡ Γεωγραφία (Ἀρχαία, Μέση καὶ Νεωτέρα).
- 2) Ἡ Χρονολογία, διδάσκουσα τὴν διάρκειαν καὶ τὰξιν τῶν διαφόρων συμβεβηκότων σχετικῶς πρὸς ὠρισμένας διαίρεσεις καὶ ἐποχὰς τοῦ χρόνου. Αἱ δὲ διαίρεσεις αὗται καὶ αἱ ἐποχαὶ ἢ ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν κινήσεων τῆς Γῆς καὶ τῆς Σελήνης, ἢ εἶναι αὐθαίρετοι καὶ ἐκ τούτου γεννᾶται, α) ἡ φυσικὴ καταμέτρησις τοῦ χρόνου διὰ τῶν ἐτῶν, μηνῶν καὶ ἡμερῶν, καὶ β) ἡ τεχνητὴ, ἡ διδάσκουσα τὰ διάφορα εἶδη τοῦ ἔτους κατὰ τὰ διάφορα ἔθνη καὶ ἔχουσα ἀρχὴν τῆς καταμετρήσεως τοῦ χρόνου διάφορα ἐπίσημα ἱστορικὰ γεγονότα (ἐποχὰς).

Ἡ δευτέρα αὕτη, ὀριζομένη ὑπὸ νομοθετῶν, θρησκευτικῶν ἐθίμων, τοῦ βίου καὶ τῆς ἱστορίας τῶν διαφόρων ἐθνῶν, ποικίλλει κατὰ τὰ διάφορα ἔθνη.

Αἱ σημαντικώτεραι ἐποχαὶ, ἀφ' ὧν καταμετρεῖται ὁ χρόνος εἶνε, α) ἡ κοσμογονία, λογιζομένη 5508 ἔτη π. Χ, β) ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ, ἀφ' ἧς ἀριθμοῦνται τὰ ἔτη ἰδιαιτέρως πρὸ αὐτῆς καὶ μετ' αὐτήν, γ) αἱ ὀλυμπιάδες, αἵτινες, συγκείμεναι ἐκ τετραστοῦς χρονικῆς περιόδου, συνεστήθησαν τὸ 776 π. Χ, δ) ἡ κτίσις τῆς Ῥώμης, γενομένη τὸ 753 (752) π. Χ, ε) ἡ ἐγίρα, ἣγουν ἡ φυγὴ τοῦ Μωάμεθ ἀπὸ τῆς Μέκκας εἰς τὴν Μεδίαν, γενομένη τὸ 622 μ. Χ, ς) Ἡ ἵδρυσις τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας, ἥτις διήρκεσε μόνον 42 ἔτη (1792—1805).

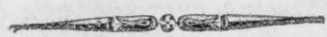
Γ) Διαίρεσις τῆς ἱστορίας κατ' ἐποχάς.

1) Ἡ Ἀρχαία Ἱστορία ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους (5508 π. Χ.—476 μ. Χ.)

2) Ἡ Μέση Ἱστορία ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς (476—1492).

3) Ἡ Νεωτέρα Ἱστορία ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων (1492—1865).

4) Ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία περιλαμβάνει καὶ τὰς τρεῖς ἐποχάς, ἐκτείνεται δηλ. ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων (1865).

+ Συμ. κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν Ο' αὐτὸς Κελί-
σεως ἡσάμει μέχρι Κριζτ' συνάγονται ἔτη 5508
κατὰ δὲ τὸ ἑβραϊκὸν μετρίμενον (ὅθεν παρὰ δόξαν
ὑπὸ τῶν ραββίνων κατὰ τὴν Β' αὐτῶν Μ.Χ. ἐπίση-
μα δόξαι συγχύσασιν τὴν χρονολογίαν τῆς ἐχρῶσαι
τῇ μετρίᾳ μόνον 4004. "ἵδε τὴν τετραβιβλον
Κανζ. 18 ἐξ

ΒΙΒΛΙΟΝ Α'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Ἡ Γεωγραφία καὶ τὰ μέρη αὐτῆς.

§. 1. **Η** Γεωγραφία, ἥτοι ἡ περιγραφὴ τῆς Γῆς, διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, τὰ ὅποια θεωροῦντα τὴν Γῆν ὑπὸ διαφόρους ἐπὶφάνειαι καὶ διαφόρως ἐξετάζοντα αὐτὴν εἶνε,

1) Ἡ **Μαθηματικὴ** Γεωγραφία, ἥτις, θεωροῦσα τὴν Γῆν ὡς ἄστέρα μεταξὺ τῶν ἀστέρων, διδάσκει τίνα θέσιν κατέχει αὕτη εἰς τὸ Παῦν, ἥτοι μεταξὺ τῶν λοιπῶν οὐρανίων σωμάτων, δεικνύει ἡμῖν τὴν ἀληθῆ αὐτῆς μορφήν καὶ ἐξηγεῖ συγχρόνως τὸν τρόπον, καθ' ὃν αὕτη δύναται νὰ καταμετρηθῇ πρὸς τοῦτο δ' ἀπαιτοῦνται καὶ γνώσεις ἄλλης ἐπιστήμης, τῆς Μαθηματικῆς, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα.

2) Ἡ **Φυσικὴ** Γεωγραφία, ἥτις, θεωροῦσα μόνον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς ἀσχέτως πρὸς τὰς ἐπικρατείας καὶ πόλεις, ἐξετάζει τὴν φύσιν αὐτῆς, περιγράφουσα τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν, τοὺς ποταμοὺς, τὰ ὄρη, τὰ πεδία καὶ παροδικῶς τὸ βασιλεῖον τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν.

3) Ἡ **Πολιτικὴ** Γεωγραφία, ἥτις, ἐξετάζουσα τὴν Γῆν ὡς κατοικίαν λογικῶν ὄντων, περιγράφει ἐπικρατείας καὶ τὰς πόλεις, ἐν αἷς ταῦτα κατοικοῦσι, κτλ. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῆς Πολιτικῆς Γεωγραφίας συμμεταβάλλεται κατὰ τὰς τύχας τῶν κρατῶν καὶ τῶν λαῶν τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς οἰκούντων.

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ.

Σχῆμα τῆς Γῆς.

§. 2. Οἱ ἀρχαιότατοι λαοὶ, καθὼς ἔτι καὶ νῦν τὰ ἀπαίδευτα ἔθνη, ἐδόξαζον περὶ τοῦ Παντός, ἐπομένως καὶ περὶ τῆς Γῆς,

ὅτι μόνον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἔβλεπον. Εἰς τούτους, ἰσταμένους ἐν ὑπαίθρῳ, φαίνεται κατὰ πρῶτον ὅτι εὐρίσκονται ἐν τῷ κέντρῳ ἐπιφανείας κύκλου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν περιφέρειαν ἐπικάθηται ὁ οὐράνιος θόλος. Ἡ περιφέρεια αὕτη, ἔνθα ἄπτονται κατὰ τὸ φαινόμενον ἀλλήλων Γῆ καὶ Οὐρανός, καλεῖται ὀρίζων. Τὸ κατ' εὐθείαν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν σημειὼν καλεῖται κατὰ κόρυφον καὶ Ἀραβισὶ Ζενίθ, τὸ δὲ κάτωθεν τῶν ποδῶν ἡμῶν νοούμενον ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τὸν ὀρίζοντα οὐρανίου θόλου ἀντικόρυφον ἢ Ναδίρ.

Ἐκ τῶν διαφόρων θέσεων τοῦ ἡμερησίου δρόμου τοῦ Ἡλίου διακρίνομεν τέσσαρα κύρια σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, ἡγουν τὴν Ἀνατολὴν, ἔνθεν ὁ ἥλιος ἀναβαίνει ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα, τὴν Δύσιν, ἔνθεν καταβαίνει, τὴν Μεσημβρίαν ἢ τὸν Νότον, ἔνθα ἴσταται τὸ μεσημέριον, καὶ τὴν Ἀρκτον ἢ τὸν Βορρᾶν, ὅπερ εἶνε κατ' εὐθείαν ἀντίθετον τῆς Μεσημβρίας.

Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐφαντάζοντο τὴν ὅλην Γῆν ὡς διίσκον ἀπείρως μέγαν, περιβρεχόμενον ὑπὸ ὕδατος (τοῦ ὠκεανοῦ), ἐξ οὗ ὡς ἐκ λουτροῦ ὁ ἥλιος, ἡ Σελήνη καὶ οἱ λοιποὶ ἀστέρες ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ οὐρανίου θόλου ἀνυψοῦντο καὶ εἰς τὴν δυτικὴν κατέβαινον· ἀλλ' ἐνωρὶς σοφοὶ ἄνδρες συνέλαβον τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἡμετέρα Γῆ εἶνε σφαῖρα· εἰ δὲ καὶ τινες ἴσως ἔτι ἀμφέβαλλον, ἔκτοτε ὁμῶς ἐγένετο γενικῶς δεκτὸν καὶ τανῦν πιστεύεται ἀδιστακτικῶς ὑπὸ πάντων, ὅτι ἡ Γῆ εἶνε σχήματος σφαιρικοῦ. Ἀποδεικνύεται δὲ τοῦτο καὶ ἄλλοθεν καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς·

1) Ἐάν τις πλησιάξῃ μακρὰν ἀπέχοντα ὑψηλὰ ἀντικείμενα, βλέπει πρῶτον τὰ ὑψηλότερα μέρη αὐτῶν, τὰ δὲ κατώτατα τελευταῖον· ἐάν δ' ἀπομακρύνηται ἀπ' αὐτῶν, παύει νὰ βλέπῃ πρῶτον τὰ κατώτατα καὶ τελευταῖον τὰ ὑψηλότερα μέρη. Ἐάν ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς ἦτον ἐπίπεδος, τὰ ἀντικείμενα, ἅμα προσπίπτοντα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, θὰ ἦσαν συγχρόνως καὶ ὅλα τῶν τὰ μέρη ὁρατὰ, φαινόμενα μεγαλειότερα ἢ μικρότερα ἀναλόγως τῆς ἀπιστάσεως.

2) Ἡ σκιά τῆς Γῆς κατὰ τὰς Σεληνιακὰς ἐκλείψεις φαίνεται στρογγύλη ἐπὶ τῆς Σελήνης. Ἐάν δὲ ἡ Γῆ ἦτον ἐπίπεδος, εἰς

μερικᾶς μόνον περιπτώσεις ἢ σκιὰ αὐτῆς ἦτο δυνατόν νὰ ᾔνε σρογγύλη· ἢ σκιὰ ὅμως αὕτη εἶνε πάντοτε στρογγύλη, καὶ σκιὰν πάντοτε τοιαύτην μόνον ἢ σφαῖρα δύναται νὰ παρουσιάσῃ.

3) Εἰς νεωτέρους χρόνους ἐγένετο πολλάκις ὁ περίπλους τῆς Γῆς. Εἰ καὶ ἐτήρουν δὲ οἱ περιπλέοντες πάντοτε τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, οὐδέποτε ὅμως ἔφθασαν εἰς ἄκρον, ἢ εἰς τέλος, ἀλλὰ τελευταῖον ἐπανῆλθον εἰς τὸν τόπον, ἐξ οὗ ἀνεχώρησαν.

4) Ὁ ἥλιος καὶ οἱ λοιποὶ ἀστέρες οὐδαμοῦ ἀνατέλλουσιν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον· διὰ τοῦτο ἔπεται ὅτι ἡ Γῆ ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς εἶνε καμπύλη. Ἀλλὰ καὶ ἐκ ταξιειδίων, ἐκ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν γινομένων βλέπομεν ὅτι ἀστέρες πλησίον τοῦ ὀρίζοντος, εἰς τὸ βόρειον μέρος κείμενοι, βαθμηδὸν ἀνυψοῦνται, ἐνῶ ἕτεροι, εἰς τὸ νότιον μέρος τοῦ Οὐρανοῦ κείμενοι καὶ ὑπεράνω τοῦ ὀρίζοντος ὄντες πρότερον, καθίστανται ἀόρατοι, καταβαίνοντες κάτωθεν αὐτοῦ, ἐνῶ τὸ ἐναντίον συμβαίνει εἰς τοὺς ἐκ Β. πρὸς Ν. πορευομένους· ὅθεν ἔπεται ὅτι ἡ Γῆ εἶνε καμπύλη καὶ ἐκ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν.

5) Καὶ πολλῶν ἐτέρων οὐράνιων σωμάτων ἐβεβαιώθη δι' ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων τὸ σφαιρικὸν σχῆμα· ὅθεν κατ' ἀναλογίαν καὶ ἡ Γῆ ὡς οὐράνιον σῶμα εἶνε σφαῖρα.

Ἐφ' ἐκάστης σφαίρας περιστρεφομένης δύο σημεῖα τῆς ἐπιφανείας τῆς δὲν περιστρέφονται, καλούμενα πόλοι. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς, ἣν δεχόμεθα ὡς περιστρεφομένην, ὑπάρχουσι δύο πόλοι, βόρειος καὶ νότιος. Γραμμὴ νωπῇ, διερχομένη διὰ τῆς σφαίρας καὶ ἐνοῦσα τοὺς δύο πόλους, καλεῖται ἄξων. Ἡ Γῆ δὲν εἶνε τελεία σφαῖρα, διότι εἶνε πεπιεσμένη εἰς τοὺς πόλους· ἡ πίεσις ὅμως αὕτη δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν εἰς τὰ συνήθη ἀπεικονίσματα τῆς Γῆς· διότι καὶ τὰ μέγιστα αὐτῆς ὕψη καὶ βάθη (1—2 μ) οὐδεμίαν σχεδὸν ἔχουσι σημασίαν, παραβαλλόμενα πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ γήινου σώματος· οὐδὲ πρέπει νὰ ταραττηταί τις ἐκ τῆς ιδέας τοῦ ἄνω καὶ κάτω, διότι, πᾶν τὸ ἰστάμενον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς εἶνε πανταχοῦ ἄνω καὶ μένει ἐπ' αὐτῆς ἰὰ τῆς ἑλξεως. Καὶ αὐτοὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν ἐντὶ

θετον πλευράν τῆς Γῆς καὶ ἔχοντες πρὸς ἡμᾶς τοὺς πό-
δας ἐστραμμένους, οἱ ἀντίποδες, εἶνε ἐπίσης ἄνω, ὡς
ἡμεῖς.

‘Ο ἑναστρος Οὐρανός.

§. 3. Ἡ ὄρασις, ὡς εἶδομεν, μᾶς ἀπατᾷ ὡς πρὸς τὸ σχῆμα
τῆς Γῆς καὶ μᾶς διδάσκει περὶ τοῦ Παντός παρὰ τὰ ἀληθῆ καὶ
πολλὰ σφαλερὰ καὶ ψευδῆ. Οὕτως οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ διὰ τὴν ἑλ-
λειψιν βοηθημάτων δὲν ἠδύναντο μὲν νὰ διακρίνωσι τὰ ἀληθῆ
ἀπὸ τὰ ψευδῆ· ὅμως πρέπει νὰ θαυμάζωμεν τὴν πρόοδον αὐτῶν
εἰς τὰς περὶ τοῦ οὐρανίου θόλου παρατηρήσεις των, ὅστις κατὰ
τὰς δοξασίας αὐτῶν ὡς κοίλη σφαῖρα περιέβαλλε τὴν Γῆν. Προ-
βάντες δ’ ἔτι περαιτέρω παρετήρησαν διαφορὰς μεταξὺ τῶν
ἀπειραρίθμων ἀστέρων τῶν ἀναφαινομένων μετὰ τὴν παῦσιν
τοῦ Ἡλιακοῦ φωτὸς οὐ μόνον ὡς πρὸς τὴν λαμπρότητα, καθ’
ἣν διακρίνομεν τανῦν ἀστέρας πρώτης, δευτέρας, κτλ. τάξεως,
ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν σχετικὴν πρὸς ἀλλήλους θέσιν αὐτῶν.
Οἱ πλείστοι αὐτῶν κατ’ οὐδὲν δὲν μετέβαλλον τὴν πρὸς
ἀλλήλους θέσιν των καὶ ἐφαίνοντο ὡς προσκεκολλη-
μένοι, οὕτως εἰπεῖν, ἐπὶ τοῦ Οὐρανοῦ, ὅθεν Ἀπλανεῖς
ἄστρες ἐκλήθησαν. Ἰνα δὲ εὐκολώτερον διακρίνωσιν αὐτοὺς, συν-
άψαντες ὠρισμένον ἀριθμὸν ἀσέρων πλησίον ἀλλήλων κειμένων
ὑπὸ διάφορα σχήματα, ὠνόμασαν αὐτὰ ἀσερισμοὺς· ἀριθ-
μοῦνται δὲ τανῦν τοιοῦτοι 108. Εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν φαίνον-
ται λαμπροὶ ἰδίως ὁ Ὠρίων, ἡ Μεγάλη Ἀρκτος καὶ ἄλ-
λοι τινες. Ἐντεῦθεν προῆλθον βραδύτερον κατὰ λογοὶ ἀ-
στέρων, οὐράνιοι χάρται καὶ οὐράνιοι σφαῖ-
ραι. Παρετήρησαν πρὸς τούτοις ὅτι πέντε ἀστέρες, οἱ πλείστοι
ἐξόχως λαμπροί, δὲν ἐτήρουν πάντοτε τὴν αὐτὴν πρὸς τοὺς
ἀπλανεῖς θέσιν καὶ ὠνόμασαν αὐτοὺς πλανήτας· ἔτι δὲ
ὅτι ὁ Ἥλιος οὔτε ἀνατέλλει οὔτε δύει καθ’ ὅλον τὸ ἔτος εἰς
τὸ αὐτὸ σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος ὡς πρὸς ὠρισμένον τινὰ τόπον,
οὐδὲ διγγράφει καθ’ ἑκάστην ἡμέραν εἰς τὸν ἡμερήσιον αὐτοῦ δρό-
μον τὸ αὐτὸ τόξον, ἀλλὰ φαίνεται διατρέχων εἰς διάστημα ἐ-
νὸς ἔτους μέγιστον ἐν τῷ Οὐρανῷ κύκλον, καλούμενον Ζωδια-

κόν, διότι οἱ πλείστοι τῶν 12 ἀστερισμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους διήρesan αὐτόν, φέρουσιν ὀνόματα ζῶων. Εἰσὶ δὲ οὗτοι κατὰ τάξιν οἱ ἐξῆς· Κριός, Ταύρος, Δίδυμοι, Καρκίνος, Λέων, Παρθένος, Ζυγός, Σκορπίος, Τοξότης, Αἰγόκερως, Ἰδροχόος, Ἰχθύες. Ἐκ τούτων ὁ Κριός εἶνε τὸ ζῳδιον τοῦ ἔαρος, ὁ Καρκίνος τοῦ θέρους, ὁ Ζυγός τοῦ φθινοπώρου καὶ ὁ Αἰγόκερως τοῦ χειμῶνος. Ἐπὶ τέλους γνωστὸν ἦν ἔτι παρ' ἀρχαίοις, ὅτι ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη καὶ οἱ πλανῆται ἦσαν σώματα ὅμοια μὲ τὴν ἡμετέραν Γῆν. Ἀπαντᾷται δὲ πως παρά τισιν ἀρχαίοις φιλοσόφοις καὶ ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Ἥλιος ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ πλανητικοῦ συστήματος· ἐπικρατεσέ-
ρα ὅμως γνώμη ἦτον, ὅτι ἡ Γῆ ἦτο τὸ ἀκίνητον κέν-
τρον τοῦ Παντός, καὶ ὅτι περὶ αὐτὴν ἐστρέφον-
το κατὰ σειρὰν ἡ Σελήνη, ὁ Ἥλιος, οἱ λοιποὶ
πλανῆται καὶ ἐπὶ τέλους ὁ ἑναστρος Οὐρα-
νός εἰς 24 ὥρας ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς. Ἡ γνώμη αὕτη, εἴτε σύστημα τοῦ Παντός, καλεῖται Πτολε-
μαϊκὸν σύστημα, ἐκ τοῦ ἀστρονόμου καὶ γεωγράφου Πτο-
λεμαίου τοῦ ζήσαντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ περὶ τὸ 165 μ. Χ. καὶ
τελειοποιήσαντος αὐτό.

Συστήματα τοῦ Παντός.

§. 4. Τὸ Πτολεμαϊκὸν σύστημα ἐθεωρεῖτο ὡς ὀρθὸν καὶ καθ' ὅλον τὸν μεσαιῶνα, ἂν καὶ δὲν ἔλειπον ἀμφιβολίαι τινὲς εἰς πάντα μετὰ προσοχῆς σκεπτόμενον περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἦτον ἀπί-
θανον τὰ τοσοῦτον ἀνίσως ἀπὸ τῆς Γῆς ἀπέχοντα οὐράνια σώ-
ματα νὰ κινῶνται ἅπαντα περὶ αὐτὴν εἰς 24 ὥρας, καὶ προσέ-
τι σώματα σχετικῶς τοσοῦτον μεγάλα ὡς πρὸς τὴν μικρὰν Γῆν
νὰ κινῶνται περὶ αὐτὴν κτλ. Τὰς ἀμφιβολίας ταύτας ἐξετάσας
μετὰ πλείστης σκέψεως ἐν Φραουεμβούργῳ Νικόλαος ὁ Κοπέρ-
νικος ἐπαρουσίασε νέον σύστημα τοῦ Παντός, τὸ ὁποῖον φέρει
καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Κατ' αὐτόν, ὅστις ἀπέθανε τὸ 1543 ἀμέ-
σως μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς γνώμης του, ὁ Ἥλιος ἵστα-
ται ἀκίνητος καὶ περὶ αὐτὸν κινουνται οἱ
πλανῆται μετὰ τῆς Γῆς, οἱ δὲ ἀπλανεῖς εἰσιν

ἄλλοι ἥλιοι. Τὸ νέον τοῦτο σύστημα, παρυσιασθὲν καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κοπερνίκου ὡς σφόδρα πιθανόν, εὔρε κατ' ἀρχὰς πολλοὺς πολεμίους, ἀλλ' ἡ ὀρθότης αὐτοῦ ἀπεδείχθη κατόπιν ὑπὸ μεταγενεστέρων ἀστρονόμων, οἵτινες ἀνεκάλυψαν πολλὰ ἄγνωστα ἔτι τῷ Κοπερνίκῳ. Καὶ αὐτὸς ὁ περιφημώτατος ἀστρονόμος τοῦ ἐπομένου αἰῶνος Τυχδεβράχης, ὅστις ἀπέθανε τὸ 1601, ἐπαρουσίασε τρίτον σύστημα, καθ' ὃ ἡ μὲν Γῆ ἤρεμεϊ, ὁ δὲ ἥλιος, ἡ Σελήνη, ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Κρόνος κινουνται περὶ αὐτήν, ὁ δὲ Ἑρμῆς, καὶ ἡ Ἀφροδίτη περὶ τὸν ἥλιον· ἀλλ' ἐγένετο βαθμηδὸν παραδεκτὸν ἐν γένει παρὰ πάντων τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου, διότι δι' αὐτοῦ ἐξηγούνται καὶ ὑπολογίζονται ἀπλούστερον πάντα τὰ οὐράνια φαινόμενα. Δὲν εἶνε δὲ ὀρθόν, ὡς πολλάκις (ἐσφαλμένως) ἐγένετο, νὰ κρίνωνται τὰ συστήματα ταῦτα κατὰ τὴν Παλαιὰν Γραφήν, ἥτις εἶνε βίβλος μακαριότητος, οὐχὶ δὲ καὶ ἀστρονομικὸν ἐγχειρίδιον, καὶ πραγματεύεται αὐτὰ συμφώνως πρὸς τὰς ιδέας, ἃς ὁ λαὸς εἶχε περὶ αὐτῶν. Ἄς ἐξετάσωμεν ἤδη τὸ Κοπερνίκειον σύστημα ἐκτενέστερον.

Ἄπλανεῖς, Πλανῆται καὶ Κομήται.

§. 5. Οἱ Ἄπλανεῖς ἀστέρες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶνε σώματα ὅμοια μὲ τὸν ἡμέτερον ἥλιον. Δὲν εἶνε δὲ πάντες οὗτοι ἀπλοῖ, ὡς φαίνονται, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ σύνθετοι ἀποτελούμενοι ἐκ δύο, τριῶν ἢ καὶ πλείονων ἀσέρων, τὸ ὅποιον ἡμεῖς ἐνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως αὐτῶν μόνον διὰ καλῶν τηλεσκοπίων διακρίνομεν. Ἐκ τῶν συνθέτων ἀσέρων οἱ πλείους εἶνε διπλοῖ, ὧν εἶνε γνωστοὶ μέχρι τοῦ νῦν περὶ τοὺς τρισχιλίους. Πάντες δ' ἐν γένει οἱ ἀπλανεῖς εἶνε ἥλιοι, ἔχοντες βεβαίως ἕκαστος καὶ δορυφόρους, ὡς αὐτὸς τοὺς Πλανήτας τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος. Εἰς τὰ συστήματα τῶν συνθέτων ἀστέρων ὑπάρχει ἡ διαφορὰ ὅτι ἀντὶ ἐνὸς ὑπάρχουσι πλείονες ἥλιοι (δύο εἰς τὰ τῶν διπλῶν ἀστέρων συστήματα). Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι ὑπάρχουσιν ἄπειρα τὰ ἡλιακὰ συστήματα, διότι οὐδεὶς δύναται νὰ ἀριθμήσῃ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἀστέρων καὶ νὰ διακρίνῃ αὐτοὺς δι' ὀνομάτων. Νεώτεροι φυσιοδίφαι ὑποθέτουσιν ὅτι πολλοὶ ἥλιοι κινουνται

πάλιν περί ἓν κοινὸν κέντρον· (εἶνε ἄρα τοῦτο ὡς πρὸς τὸν ἡμέτερον Ἥλιον εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ταύρου ὑπὸ τὸ σύμπλεγμα τῶν Πλειάδων, ὡς ὁ Γερμανὸς Μαϊδλερος εἰκάζει;) Οὕτως, ὡς εἰς τὸ ἡμέτερον Πλανητικὸν σύστημα οἱ δορυφόροις ἔχοντες πλανῆται (ἡ Γῆ ἓνα, ὁ Ζεὺς τέσσαρας, ὁ Κρόνος ὀκτὼ, ὁ Οὐρανὸς ἕξ, ὁ Προσειδῶν δύο μέχρι τοῦδε γνωστοὺς) ἀποτελοῦσι συστήματα μικρότερα ἐν τῷ ὅλῳ ἡμετέρῳ ἡλιακῷ συστήματι, ὁμοίως καὶ τὰ διάφορα ἡλιακὰ συστήματα εἶνε μικρότερα συστήματα ἐντὸς μεγαλειτέρων, ἀποτελουμένων ὑπὸ πολλῶν ἐξ αὐτῶν. Ταῦτα δὲ τὰ μεγάλα συστήματα δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔχωσι κεντρικόν τι μεγαλειέτερον σῶμα, ἀλλ' ἀποτελοῦσι σύστημα ἀνάλογον πρὸς τὸ τῶν διπλῶν ἀστέρων, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ ἐν τῶν δύο σωμάτων πολλάκις δὲν εἶνε μεγαλειέτερον τοῦ ἐτέρου, ἀλλὰ τὸ κοινὸν νοητὸν κέντρον κεῖται μεταξὺ τῶν δύο. Οὕτως ὁλόκληρος ὁ Γαλαξίας καὶ αἱ νεφελοειδεῖς κατὰ τὸν Οὐρανὸν κηλίδες ἀναλύονται δι' ἰσχυρῶν τηλεσκοπίων εἰς συστήματα τοιαῦτα· τινὲς δὲ καὶ δι' ἀκριβοστάτων τηλεσκοπίων μένουσιν ἀδιάλυτοι. Ἡ ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἀπόστασις τῶν ἀπλανῶν μόλις ὑπολογίζεται, διότι ἡ τοῦ πλησιεστάτου αὐτῶν εἶνε ὑπὲρ τὰς 200000 φορὰς μεγαλειτέρα τῆς ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἀποστάσεως τῆς Γῆς, ἥτις ἀριθμεῖ 20 ἑ. γ. μ. Περὶ δὲ τοῦ ἡμετέρου Ἡλίου γνωρίζομεν πλείονα, ὅτι δηλαδὴ στρέφεται περὶ ἑαυτὸν καὶ εἶνε 1400000 φορὰς μεγαλειέτερος τῆς Γῆς καὶ 760 φορὰς μεγαλειέτερος ὅλων ὁμοῦ τῶν σωμάτων τῶν περὶ αὐτὸν στρεφόμενων· ὅτι τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶνε σκοτεινόν, ἀλλὰ περιβάλλεται ὑπὸ φωτισφαίρας ὑποκειμένης εἰς προσκαίρους ῥωγμάς, δι' ὧν φαίνεται τὸ σκοτεινόν αὐτοῦ σῶμα (κηλίδες τοῦ Ἡλίου)· ὅτι σφύρονται περὶ αὐτὸν 93 πλανῆται κατὰ τὴν ἐξῆς τάξιν τῆς ἀποστάσεως αὐτῶν, 1) ὁ Ἐρμῆς, 2) ἡ Ἀφροδίτη, ὅστις καλεῖται καὶ Ἐωσφόρος καὶ Ἑσπερος (οἱ δύο οὗτοι πλανῆται ὀνομάζονται κατωτέροι ἢ καὶ ἐσωτερικοὶ ἀστέρες, καὶ ὁρώμενοι ἐκ τῆς Γῆς φαίνονται πολλάκις ὡς σκοτεινὰ σημεῖα διερχόμενα ἐνώπιον τοῦ Ἡλιακοῦ δίσκου), 3) ἡ Γῆ μετὰ τοῦ δορυφόρου αὐτῆς, τῆς Σελήνης· εἴτα δὲ στρέφονται περὶ αὐτὸν οἱ ἀνώτεροι ἢ ἐξωτερικοὶ πλανῆται, ἡγουν 4) ὁ Ἄρης,

5—89) οἱ 85 μικροὶ πλανῆται, ἀστεροειδεῖς καλούμενοι, οἵτινες ὁμοῦ ἀποτελοῦσιν ὁμάδα ἢ δακτύλιον πλανητῶν, τοῦ ὁποίου τὰ συστατικὰ σώματα ὁλονὲν ἀνακαλύπτονται. (Οἱ 85 οὗτοι πλανῆται εἶνε πολὺ μικροὶ, ἔχουσι πλέον ἐπιμήκεις τὰς τροχιάς των, ἴσην σχεδὸν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου καὶ πολλὰς ἄλλας ὁμοιότητας· οἱ τέσσαρες αὐτῶν ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ οἱ λοιποὶ ἀπὸ τοῦ 1845—65), 90) ὁ Ζεὺς, ὁ μέγιστος τῶν πλανητῶν, ὅστις ἔχει τέσσαρας δορυφόρους, 91) ὁ Κρόνος, ὅστις περικυκλοῦται ὑπὸ τριῶν δακτυλίων καὶ 8 δορυφόρων, 92) ὁ Οὐρανός, ὅστις ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἐρσκέλου τὸ 1781 ἔχει πιθανῶς 6 δορυφόρους, 93) ὁ Ποσειδῶν, ὅστις ἀνακαλυφθεὶς πρῶτον τὸ 1846 ὑπὸ Γάλλου δι' ὑπολογισμοῦ καὶ εἶτα κατ' αὐτὸν τὸν ὑπολογισμόν ὑπὸ Γερμανοῦ διὰ τηλεσκοπίου ἀπέχει ἀπὸ τοῦ Ἡλίου 770 ἑ. γ. μ., χρειάζεται ὑπὲρ τὰ διακόσια ἔτη νὰ διανύσῃ τὴν περὶ αὐτὸν περιφορὰν του καὶ ἔχει δύο μέχρ' αὐτοῦ γνωστοὺς δορυφόρους.

Πάντες οὗτοι οἱ πλανῆται ἔχουσι πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς ἀλλήλους, ἡγουν εἶνε σφαῖραι περὶ τοὺς πόλους πεπιεσμένοι, ὡς ἡ Γῆ, στρέφονται περὶ ἑαυτοὺς (καὶ ὅσον μεγαλείτεροι, τόσον ταχύτερον) καὶ περὶ τὸν Ἥλιον ἐπὶ ἐπιμήκων κυκλικῶν τροχιῶν, ἐλλείψεων καλουμένων, καὶ ἔχουσι τοὺς ἄξονας τῆς περὶ ἑαυτοὺς περιστροφῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κεκλιμένους πρὸς τὰς τροχιάς των.

Οἱ δορυφόροι τῶν πλανητῶν, ἡ αἰσελῆναι, στρέφονται περὶ τοὺς ἑαυτῶν πλανήτας καὶ μετ' αὐτῶν περὶ τὸν Ἥλιον· ἡ δὲ περὶ τὸν κύριον πλανήτην περιφορὰ αὐτῶν διαρκεῖ, ὅσον καὶ ἡ περὶ τὸν ἴδιον ἑαυτῶν ἄξονα περιστροφή, καὶ ἔχουσι πάντοτε ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἴδιον πλανήτην τὸ αὐτὸ ἡμισφαίριον. Ἰδιαίτεροι τέλος καὶ περίεργοι ἀστέρες εἶνε οἱ Κομήται, οἵτινες διαγράφουσι κατὰ τὴν περὶ τὸν Ἥλιον περιφορὰν των λίαν ἐπιμήκεις ἐλλείψεις, διασταυροῦσι τὰς τροχιάς τῶν πλανητῶν καὶ ἀπομακρύνονται ἐνίοτε ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ φανεὶς τὸ 1811 ὑπελογίσθη ὅτι χρειάζεται περὶ τὰ 3000 ἔτη, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὸ πλησιέστε-

ρον σημεῖον τῆς περὶ τὸν ἥλιον τροχιάς του· εἶνε δὲ καὶ τινες, οἵτινες χρειάζονται βραχὺν χρόνον. Μένει δὲ ἔτι ἄγνωστον τί εἶνε οἱ κομήται· εἰς τινας δὲν ὑπάρχει πυρὴν, ἄλλοι ἔχουσι τοι-
ρῦτον τόσον ἀραιὸν, ὥστε δι' αὐτοῦ ὠράθησαν καὶ ἀπλανεῖς ἀ-
στέρες ὅπισθεν κείμενοι. Περί τὸν πυρῆνα αὐτῶν ἵσταται εἶδος
νεφέλης καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὸν ἥλιον ἀντίθετον διεύθυνσίν των
δεικνύουσιν οἱ πλεῖστοι φώτεινῃν οὐρὰν ὑπερβαλόντως μακράν,
ἣτις φαίνεται αὐξάνουσα μὲν, ἐφ' ὅσον ὁ κομήτης πλησιάζει
πρὸς τὸν ἥλιον, ἐλαττουμένη δὲ, ἐφ' ὅσον ἀπομακρύνεται ἀπ'
αὐτοῦ. Οἱ κομήται, οἵτινες δὲν εἶνε ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, ἐθεω-
ροῦντο ἄλλοτε ὡς ἄγγελοι κακῶν, ἀλλ' ἤδη γνωρίζομεν ὅτι
εἶνε οὐράνια σώματα περιστρεφόμενα περὶ τὸν ἥλιον εἰς ὠρι-
σμένα χρονικά διαστήματα, καὶ οὐχὶ ἔκτακτα φαινόμενα.

Ἡ Γῆ συγκρινομένη πρὸς τοὺς λοιποὺς Πλανήτας καὶ ἡ Σελήνη.

§. 6. Ἡ σύγκρισις τῆς ἡμετέρας Γῆς πρὸς τοὺς λοιποὺς πλκ-
νήτας κινεῖ πολλὴν τὴν περιέργειαν. Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ
Ἡλίου ἀπόστασιν ὁ μὲν Ἑρμῆς, ὁ ἐγγύτερος ἢ οἱ λοιποὶ πλανῆ-
ται, ἀπέχει ἀπ' αὐτοῦ 8 ἐ. μ. καὶ φωτίζεται 6—8 φορές ἐν-
τονώτερον ἢ ἡ Γῆ, εἰς ἣν τὸ ἡλιακὸν φῶς φθάνει εἰς 8 λεπτά·
ὁ δὲ Ποσειδῶν, ὁ ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἀπώτατος πάντων τῶν πλανη-
τῶν, ἀπέχει 770 ἐ. μ. Ὡς πρὸς τὸ μέγεθος δὲ ἡ Γῆ ἔχει διά-
μετρον μὲν 1720 γ. μ. ἐπιφάνειαν δὲ 9 ἐ. □ μ. καὶ ὡς πρὸς
τὴν μάζαν καὶ οἱ 80 ὁμοῦ ἀσπερσιδεῖς πλανῆται μόλις ἀποτε-
λοῦσι τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς μάζης τῆς Γῆς, ἐνῶ διὰ τὰ ἀποτελεσθῇ ὁ Ζεὺς,
ἀπαιτεῖται νὰ ἐπαναληφθῇ 1500 φορές ἡ Γῆ. Μετὰ τοῦ μεγέ-
θους τῶν πλανητῶν συνδέεται στενῶς καὶ ὁ χρόνος τῆς περὶ
τὸν ἴδιον ἄξονα περιστροφῆς αὐτῶν· διότ', ἐνῶ ἡ Γῆ χρειάζεται
πρὸς τοῦτο 24 ὥρας, ὁ πολὺ μεγαλειότερος Ζεὺς περιστρέφεται
εἰς 9 περίπου ὥρας. Ὡς πρὸς τὸν χρόνον δὲ τῆς περὶ τὸν ἥ-
λιον περιφορᾶς τῶν πλανητῶν ἡ μὲν Γῆ χρειάζεται 365 $\frac{1}{4}$
ἡμ., ἡ ἐν γήινον ἔτος, καὶ διατρέχει εἰς ἓν δεύτερον λεπτόν 4
μ., ὁ δὲ Ἑρμῆς 88 περίπου ἡμέρας, καὶ ὁ Ποσειδῶν ὑπὲρ τὰ

217 ἔτη· τινὲς τῶν Πλανητῶν ἔχουσι καὶ δορυφόρους, ἡ δὲ Γῆ μόνον τὴν Σελήνην.

Ἡ Σελήνη, οὕσα σῶμα ἐτερόφωτον, ἀπέχει ἀπὸ τῆς Γῆς 50000 γ. μ., ὁ δὲ χρόνος τῆς τε περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα περιστροφῆς αὐτῆς καὶ τῆς περὶ τὴν Γῆν περιφορᾶς τῆς γίνεται εἰς $27 \frac{1}{2}$ περίπου ἡμέρας. Καὶ ἐν ὧσιν μὲν ἔχει ἐστραμμένον πρὸς ἡμᾶς τὸ μὴ φωτιζόμενον ὑπὸ τοῦ Ἡλίου μέρος αὐτῆς λέγεται Νέα Σελήνη, ἐν ὧσιν δὲ τὸ ἡμῖς τοῦ φωτιζομένου, Πρωτόν τεταρτόν, ἐν ὧσιν δὲ τὸ ὅλον τούτου Πανσέληνος, καὶ ἐν ὧσιν τέλος τὸ ἕτερον ἡμῖς τούτου, Τελευταῖον τεταρτόν· (ἐντεῦθεν αἱ διάφοροι φάσεις). Τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἡ Σελήνη πέμπει εἰς τὴν Γῆν, εἶνε 300000 φορὰς ἀσθενέστερον τοῦ ἡλιακοῦ.

Ἐκτὸς τῶν φάσεων ἡ Σελήνη παρουσιάζει καὶ ἕτερον φαινόμενον, τὸ τῶν ἐκλείψεων· συμβαίνουσι δ' αὖται, παρεμπιπτούσης τῆς Γῆς μεταξὺ τῆς Σελήνης καὶ τοῦ Ἡλίου. Ἀνάλογον δὲ φαινόμενον παρουσιάζει καὶ ὁ Ἥλιος, παρεμπιπτούσης τῆς Σελήνης μεταξὺ Γῆς καὶ Ἡλίου. Ἐὰν ἡ περὶ τὴν Γῆν τροχιά τῆς Σελήνης ἔκειτο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, ἐφ' οὗ καίτιαι ἡ τροχιά τῆς Γῆς, εἰς ἐκάστην μὲν πανσέληνον ἤθελε συμβαίνειν ἑκλείψις Σελήνης, εἰς ἐκάστην δὲ νέαν Σελήνην ἑκλείψις Ἡλίου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ τροχιά τῆς Σελήνης, τέμνουσα τὴν τῆς Γῆς μόνον εἰς δύο σημεῖα, σχηματίζει μετ' αὐτῆς γωνίαν, διὰ τοῦτο μόνον ὅταν συμπίσῃ νὰ εὗρεθῇ ἡ Σελήνη περὶ τὸ ἕτερον τῶν σημείων τούτων συμβαίνει κατὰ μὲν τὴν Πανσέληνον ἑκλείψις Σελήνης, κατὰ δὲ τὴν νέαν Σελήνην ἑκλείψις Ἡλίου. Ἐντεῦθεν ἐκλήθη καὶ ἡ τροχιά τῆς Γῆς Ἐκλειπτική.

Ἡ Σελήνη ἔχει πολλὰ καὶ ἀναλόγως τῆς ἐκ 460 γ. μ. διαμέτρου αὐτῆς ὑψηλὰ ὄρη. Τὰ δακτυλιοειδῆ ὄρη αὐτῆς ἔχουσιν ἐν τῷ μέσῳ μέγιστα κοιλώματα, ἐκ τῶν ὁποίων πάλιν ἐξέχουσι κωνοειδῆ ὄρη. ἔχει δὲ πρὸς τούτοις ἡ Σελήνη καὶ ἐκτεταμένας πεδιάδας, ἀλλ' ὅχι καὶ ἀτμοσφαῖραν οὐδὲ ὕδωρ. Ἐπ' αὐτῆς μία ἡμέρα διαρκεῖ περίπου $27 \frac{1}{2}$ γῆνας ἡμέρας, τὰς δὲ νύκτας φωτίζεται ὑπὸ τῆς Γῆς, ἥτις φαίνεται ἀπ' αὐτῆς 12—14 φορὰς μεγαλειτέρα, ἢ αὕτη εἰς ἡμᾶς, δηλαδή μεγάλη, ὡς μέγας τρο-

χὸς ἀμάξης, διὰ δὲ τὴν ταχεῖαν αὐτῆς περιστροφὴν παρουσιάζει ἡ Γῆ ταχέως τὰ διάφορα αὐτῆς μέρη ἀλλεπάλληλα.

- Κινήσεις τῆς Γῆς, διάρκεια τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς καὶ ὥραι τοῦ ἔτους.

§. 7. Πάντα τὰ ἀντικείμενα κρατοῦνται ἐπὶ τῆς Γῆς διὰ τῆς δυνάμεως τῆς βαρύτητος, ἣτις ἔλκει πάντα πρὸς τὸ κέντρον αὐτῆς. Ἡ Γῆ ἔχει δύο κινήσεις, καθ' ἃς συμπαράσῳρει πάντοτε καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀτμοσφαῖραν. Ἡ πρώτη κίνησης τῆς Γῆς, ἡ περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα, ἐπιφέρει τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Γῆ στρέφεται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, διὰ τοῦτο εἰς ἕκαστον τόπον ὁ ἥλιος φαίνεται ἀνατέλλων εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ δύων εἰς τὴν δύσιν. ἡ ἡμέρα ὅμως καὶ ἡ νύξ δὲν εἶνε πνταχυῖ ἴσαι, ἀλλὰ μόνον δις τοῦ ἔτους συμβαίνει τοῦτο καθ' ὅλην τὴν Γῆν, κατὰ τὴν ἑαρινὴν καὶ φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν (9/21 Μαρτίου καὶ 41/23 Σεπτεμβρίου). Ἡ δὲ δευτέρη κίνησης, ἡ γινομένη περὶ τὸν ἥλιον, ἐπιφέρει τὰς τέσσαρας ὥρας τοῦ ἔτους. Δυνάμεθα δὲ νὰ ἐννόησωμεν τοῦτο ἐκ τῶν ἐξῆς, ἐὰν ἡ θέρμανσις τῆς Γῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μᾶλλον ἢ ἥττον κεκλιμένης ἐπὶ τῆς Γῆς προσπτώσεως τῶν Ἡλιακῶν ἀκτίνων, ἔπρεπεν ἕκαστος τόπος τῆς Γῆς νὰ ἔχῃ πάντοτε ἴσον βαθμὸν θερμότητος καὶ ψύχους, ἥτοι ἴσην θερμοκρασίαν, ἐὰν ὁ ἄξων τῆς Γῆς ἴσατο κάθετος ἐπὶ τῆς φαινομένης τροχιᾶς τοῦ Ἡλίου, ὅπερ ὅμως πράγματι δὲν ὑπάρχει. Ὁ πλανήτης ὁ ἔχων περίπου τοῦτο, ὁ Ζεὺς, δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ οὐδόλως μεταβολὰς εἰς τὰς ὥρας τοῦ ἔτους· ἐὰν δὲ τοῦτο ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν Γῆν, πᾶς τόπος ἐπ' αὐτῆς ἤθελεν ἔχει ἡμέρας καὶ νύκτας ἐκ 12 ὥρῶν, καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος τὸ αὐτὸ θερμὸν ἢ ψυχρὸν κλίμα. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἄξων τῆς Γῆς δὲν ἔχει τιαύτην θέσιν, ἀλλὰ κλίνει πρὸς τὴν φαινομένην τροχίαν τοῦ Ἡλίου, ἐκ τούτου γεννῶνται αἱ ἐξῆς διαφοραὶ ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς· εἰς τοὺς ἰσάκεις ἀπὸ τῶν πόλων ἀπέχοντας τόπους αἱ ἡμέραι καὶ αἱ νύκτες διαρκοῦσι δώδεκα ὥρας, εἰς δὲ τοὺς πόλους εἶνε ἐναλλάξ

ἔξ μῆνες ἡμέρα καὶ ἔξ νύξ, καὶ οὕτως, ὥστε ὅταν ὁ εἷς τῶν πόλων ἔχῃ ἡμέραν, ὁ ἕτερος ἔχει νύκτα, εἰς δὲ τοὺς μεταξὺ τόπους ἡ διάρκεια τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν συµµεταβάλλεται. ἤγουν ὅσῳ πλησιέστερον εἰς τὸν Ἰσημερινὸν κεῖται τόπος τις, τόσῳ μικρότεροι εἶνε αἱ διαφοραὶ αὐτῶν· ὅσῳ δὲ πλησιέστερον εἰς τοὺς πόλους, τόσον μεγαλείτεροι, ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἅπαντες οἱ τόποι ἐπὶ τῆς Γῆς ἔχουσι τὸ σκότος καὶ τὸ φῶς ἴσον χρόνον, ἤγουν ὅσον χρόνον διαρκεῖ τὸ σκότος, ἄλλον τόσον καὶ τὸ φῶς.

Πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν ἀκριβέστερον τὴν πραγματικὴν διαφορὰν τοῦ χρόνου τῆς διαρκείας τῆς ἡμέρας καὶ νυκτός καὶ τῶν ὥρῶν τοῦ ἔτους, προτάττομεν τὴν ἐξέτασιν τῶν γραμμῶν, εἴτε κύκλων, οὓς νοοῦμεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, καὶ διὰ τῶν ὁρίων δύναται τις νὰ σημειώσῃ, εἴτε ἀνεύρη, ἀκριβέστατα ἕκαστον σημεῖον αὐτῆς.

Γεωγραφικὸν πλάτος καὶ μῆκος.

§. 8. Ἐν τῷ μέσῳ ἀμφοτέρων τῶν πόλων καὶ ἐν ἱσῇ ἀπόστασει ἔξ ἑκατέρου αὐτῶν νοοῦμεν κύκλῳ διαγραφομένην γραμμὴν, ἣν καλοῦμεν Ἰσημερινόν. Οὗτος διαιρεῖ τὴν Ἀφρικὴν εἰς δύο τμήματα, τὸ βόρειον, ὃν μεγαλείτερον, καὶ τὸ νότιον, ὃν μικρότερον, διατέμνει τὰς τρεῖς μεγάλας νήσους τοῦ Σούνδα, δηλ. τὴν Σουμάτραν, Βόρνεον, καὶ Κελέβην, καὶ τὴν Νότιον Ἀμερικὴν εἰς ἓν βόρειον τρίτον, καὶ εἰς δύο νότια τρίτα· εἶνε δ' ἐκ τῶν μεγίστων κύκλων τῶν δυναμένων νὰ διαγραφῶσιν ἐπὶ τῆς Γῆς, ἔχων ἕκτασιν 5400 γ. μ. καὶ διαιρῶν τὴν Γῆν εἰς δύο ἡμισφαίρια, εἰς νότιον καὶ βόρειον.

Ὡσαύτως νοοῦμεν ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ εἰς ἑκάτερον τῶν πόλων ἐννενήκοντα κύκλους ἐπὶ τῆς Γῆς, ἀπέχοντας πάντοτε ἀπ' ἀλλήλων 15 γ. μ. οὓς καλοῦμεν κύκλους τοῦ πλάτους. Μεταξὺ δὲ δύο ἀλλεπαλλήλων τοιούτων κύκλων κεῖται μία μοῖρα πλάτους, καὶ ὑπάρχουσι μοῖραι βορείου καὶ νοτίου πλάτους. Διὰ τῶν λέξεων γεωγραφικὸν πλάτος σημείου ἢ τόπου τινὸς, ἐννοοῦμεν τὴν ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ ἀπόστασιν αὐτοῦ, δὲν ἔχει ὅμως οὕτως καὶ ὡς πρὸς τὰς μοῖρας τοῦ μήκους· ἐπειδὴ ἕκαστον κύκλον, ἐπομένως καὶ τὸν Ἰσημερινόν, διαιροῦ-

μεν εἰς 360 ἴσα μέρη, καὶ δι' ἐκάστης τούτων νοοῦμεν ἐπὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τῶν δύο πόλων περὶ τὴν Γῆν κύκλον. Οὕτω γεννῶνται οἱ κύκλοι τοῦ μήκους, εἴτε οἱ μεσημβρινοὶ, διότι ἅπαντες οἱ τόποι οἱ ὑπὸ τὸν αὐτὸν μεσημβρινὸν ἔχουσι συγχρόνως μεσημέριον καὶ ἐν γένει ἴσον χρόνον (§. 7). Ὅθεν ὑπάρχουσιν 180 κύκλοι μήκους περιγεγραμμένοι περὶ τὴν Γῆν, διαιρούμενοι εἰς 360 ἡμικύκλια, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἡμικυκλίων κεῖνται αἱ 360 μοῖραι τοῦ μήκους.

Ἰνα δὲ δυνώμεθα νὰ προσδιορίζωμεν τὸ γεωγραφικὸν μῆκος τόπου τινὸς ἐπὶ τῆς Γῆς, εἶνε ἀνάγκη νὰ λάβωμεν ἓνα τῶν κύκλων τούτων τοῦ μήκους ὡς πρῶτον, διότι γεωγραφικὸν μῆκος σημείου τινὸς εἶνε ἡ ἀπὸ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἢ δυσμὰς ἀπόστασις αὐτοῦ. Οἱ Γερμανοὶ δέχονται ὡς πρῶτον Μεσημβρινὸν τὸν διερχόμενον διὰ τῆς νήσου Φέρρου, μιᾶς τῶν Καναρίων, ὅστις χωρίζει τὰς τρεῖς ἡπείρους τοῦ παλαιοῦ κόσμου ἀπὸ τῶν λοιπῶν, οἱ Γάλλοι δέχονται ὡς τοιοῦτον τὸν μεσημβρινὸν τῶν Παρισίων (20° ἀνατολικῶς τῆς Φέρρου), οἱ δὲ Ἀγγλοὶ τὸν τοῦ Γρηνοδίχου ($17^{\circ} 40'$ ἀνατολικῶς τῆς Φέρρου). Ἄπαντες ὁμῶς συμφωνοῦσιν εἰς τοῦτο, ὅτι ἀπὸ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ αὐτῶν μετροῦσιν 180° πρὸς Α. καὶ 180° πρὸς Δ. καὶ ὅχι 360° κατὰ μίαν μόνον διεύθυνσιν. Ἐντεῦθεν προκύπτουσιν ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ μήκους μοῖραι καὶ ἡ Γῆ διαιρεῖται εἰς δύο ἡμισφαίρια, εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικόν. Οὕτω παριστῶσι καὶ οἱ ἡμέτεροι γεωγραφικοὶ πίνακες τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς διηρημένην (ἡμισφαίρια). Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐκάστην μοῖραν διαιροῦμεν εἰς 60 πρῶτα λεπτὰ καὶ ἕκαστον τούτων εἰς 60 δεύτερα, καὶ ἐπειδὴ πρὸς τούτοις ὑπάρχουσι μέσα πρὸς ἀκριβῆ ἐξέυρεσιν τῆς ἀποστάσεως ἐκάστου σημείου τῆς Γῆς ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ, καθὼς καὶ ἀπὸ τοῦ Πρώτου μεσημβρινοῦ, ἕκαστος ἐννοεῖ πόσον ἀκριβῶς προσδιορίζεται ἡ ἐπὶ τῆς Γῆς θέσις ἐκάστου τόπου· οὕτως αἱ Ἀθηναὶ κεῖνται ὑπὸ τὴν $37^{\circ} 58' 20''$ Β. π. καὶ $41^{\circ} 24'$ Α. μ. ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ τῆς Φέρρου. Ἡ Βιέννη ὑπὸ τὴν $48^{\circ} 12' 36''$ Β. πλ. καὶ $34^{\circ} 2' 30''$ Α. μ.

Τροπικοί καὶ πολικοὶ κύκλοι.

§. 9. Καλῶς οἱ γεωγράφοι εἰς προσδιορισμὸν τῆς θέσεως ἐκάστου ἐπὶ τῆς Γῆς σημείου ἔλαβον ἀνάγκην τῶν μοιρῶν, οὕτω καὶ οἱ ἀστρονόμοι πρὸς ἀκριβοῦς προσδιορισμὸν τῆς θέσεως τῶν ἐν τῷ Οὐρανῷ σωμάτων ἔλαβον τὴν αὐτὴν ἀνάγκην. Θεωροῦσι λοιπὸν τὸν Οὐρανὸν ὡς σφαῖραν, εἰς τῆς ὁποίας τὸ κέντρον ἵσταται ἡ Γῆ μετέωρος. Καὶ ἡ σφαῖρα αὕτη (ἡ οὐράνιος) ἔχει πόλους (ὁ βόρειος πόλος αὐτῆς καίται σχεδὸν ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ πολικοῦ ἀστέρος τοῦ ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς οὐρᾶς τοῦ ἀστεισμοῦ, ὅστις καλεῖται Μικρὰ Ἀρκτος). ἔχει πρὸς τούτοις Ἰσημερινὸν, μοίρας πλάτους (90 ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ πρὸς ἑκάτερον τῶν πόλων) καὶ 360 μεσημβρινούς. Νοοῦμεν προσέτι ἐπὶ τῆς οὐρανίου σφαίρας δύο κύκλους παραλλήλους τοῦ Ἰσημερινοῦ, οἵτινες ἀπέχοντες ἀπ' αὐτοῦ $23^{\circ}\frac{1}{2}$ καλοῦνται Τροπικοὶ, καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τοῦ βορείου ἡμισφαίριου κείμενος καλεῖται Τροπικὸς τοῦ Καρκίνου, ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ νοτίου Τροπικὸς τοῦ Αἰγόκερω. Παριστάνουσι δὲ οὗτοι τὰ δύο ὅρια τῆς Ἐκλειπτικῆς (§. 6), ἐντὸς τῶν ὁποίων ὁ ἥλιος κινεῖται κατὰ τὴν φαινομένην ἐτησίαν αὐτοῦ κίνησιν. Καὶ ὅταν μὲν φθάσῃ εἰς τὸ βορειότατον σημεῖον τῆς Ἐκλειπτικῆς καὶ διαγράψῃ κατὰ τὴν ἡμερησίαν αὐτοῦ φαινομένην κίνησιν τὸν κύκλον τοῦ Καρκίνου, εἰς μὲν τὸ βόρειον ἡμισφαίριον εἶνε ἡ μεγίστη ἡμέρα, εἰς δὲ τὸ νότιον ἡ ἐλαχίστη (9/21 Ἰουνίου). Ὅταν δὲ φθάσῃ εἰς τὸ νοτιώτατον σημεῖον καὶ διαγράψῃ κατὰ τὴν φαινομένην αὐτοῦ κίνησιν τὸν κύκλον τοῦ Αἰγόκερω, εἰς μὲν τὸ βόρειον ἡμισφαίριον εἶνε ἡ ἐλαχίστη ἡμέρα, εἰς δὲ τὸ νότιον ἡ μεγίστη (9/21 Δεκεμβρίου). Τὰ δύο ταῦτα σημεῖα, τὸ βορειότατον καὶ νοτιώτατον τῆς ἐτησίας Ἡλιακῆς τροχιάς καλοῦνται ἡλιοστάσια, διότι πέραν αὐτῶν πρὸς Β. ἢ Ν. ὁ ἥλιος δὲν προχωρεῖ, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἵσταται ἅμα φθάσῃ ἐπ' αὐτῶν καὶ ἀρχίζει νὰ στρέφεται κατ' ἐναντίαν διεύθυνσιν· καλοῦνται δὲ τὸ μὲν βορειότατον θερινὸν, τὸ δὲ νοτιώτατον χειμερινὸν ἡλιοστάσιον.

Οἱ Τροπικοὶ μετηνέχθησαν καὶ εἰς τὴν Γῆν εἰς ἀπόστασιν

$23^{\circ} \frac{1}{2}$ ἐκατέρωθεν τοῦ Ἰσημερινοῦ, καὶ ὁ μὲν τροπικὸς τοῦ Καρκίνου διέρχεται διὰ τῆς ἐρήμου Σαχάρας, τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τῆς Ἀραβίας, τῶν Ἰνδιῶν, τῆς μεσημβρινῆς Κίνας, παρὰ τὰς Σανδβιχικὰς νήσους, διὰ τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῶν νήσων τοῦ Βαχαμᾶ, ὁ δὲ τροπικὸς τοῦ Αἰγόκερω διὰ τῆς μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς, τῆς Μαδαγασκάρ, τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς.

Διακρίνονται πρὸς τούτοις ἐπὶ τοῦ Οὐρανοῦ οἱ πολικοὶ κύκλοι, ὁ βόρειος καὶ ὁ νότιος, ἀπέχοντες ἐκάτεροι ἀπὸ τῶν ὁμωνύμων πόλων $23^{\circ} \frac{1}{2}$. Οἱ κύκλοι οὗτοι μετενεχθέντες καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς ἀπέχουσιν ἐκάτεροι ὡσαύτως ἀπὸ τῶν ὁμωνύμων πόλων $23^{\circ} \frac{1}{2}$, (πόσον ἀπέχει ἕκαστος ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀντιστοιχοῦντος τροπικοῦ;) καὶ σημειοῦνσι τὰ ἐπὶ τῆς Γῆς ὅρια, ὅθεν ἄρχονται πρὸς τοὺς ἀντιστοιχοῦντας πόλους ἡ μεγίστη ἡμέρα καὶ νύξ νὰ ὑπερβαίνωσι τὰς 24 ὥρας. Καὶ ὁ μὲν βόρειος πολικὸς κύκλος διέρχεται διὰ τῆς Ἰσλανδίας, τῆς βορείου Σκανδιναυίας, τῆς Λευκῆς θαλάσσης, τῆς Βορείου Ῥωσσίας, τῆς Σιβηρίας, τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ, τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ Γροιλανδίας, ὁ δὲ νότιος ἄπτεται τῆς νοτίου πολικῆς ἡπείρου.

Ζῶναι.

§. 10. Διὰ τῶν τροπικῶν καὶ πολικῶν κύκλων ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς διαιρεῖται εἰς πέντε ζώνας. Ἄπας ὁ μεταξὺ τῶν Τροπικῶν χώρος καλεῖται διακεκαυμένη ζώνη, ἐν ᾗ ὑπὸ μὲν τὸν Ἰσημερινὸν ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ εἶνε πάντοτε ἴσαι, μέχρι δὲ τῶν τροπικῶν ἡ διαφορὰ μεταξὺ μεγίστης καὶ ἐλαχίστης ἡμέρας εἶνε μικρά. Ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ ἐπικρατεῖ πάντοτε θέρος, διακοπτόμενον ὑπὸ συνεχῶν βροχῶν, καὶ ἐν γένει ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ πρὸς τοὺς πόλους τὸ μὲν ποσὸν τῆς καταπιπτούσης βροχῆς ἐλαττοῦται, τὸ δὲ τῆς χιόνος αὐξάνει.

Ὁ μεταξὺ τῶν τροπικῶν καὶ πολικῶν κύκλων χώρος ἀποτελεῖ τὰς δύο εὐκράτους ζώνας, τὴν βόρειον καὶ τὴν νότιον, αἵτινες ὁμοῦ λαμβανόμεναι περιλαμβάνουσι τὴν μεγαλειτέραν ἐπιφάνειαν παρὰ τὰς τρεῖς ἄλλας, καὶ κατὰ μὲν τὴν ἰσημερίαν

αἱ ἡμέραι καὶ αἱ νύκτες εἶνε αὐτόθι ἴσαι, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ἐποχὰς ἄνισοι, καὶ ὅσω ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαίριῳ αὐξάνουσι, τόσω ἐν τῷ νοτίῳ ἐλαττοῦνται, καὶ τὰνάπαλιν, καὶ πάλιν ὅσω ἐν τῷ βορείῳ αἱ ἡμέραι εἶνε μεγαλείτεραι τῶν νυκτῶν, τόσω ἐν τῷ νοτίῳ εἶνε μικρότεραι καὶ τὰνάπαλιν· καὶ ὅσω πλησιέστερον εἰς τοὺς τροπικοὺς κεῖται τόπος τις, τόσω ἡ διαφορὰ μεταξὺ μεγίστης καὶ ἐλαχίστης ἡμέρας εἶνε μικροτέρα, ὅσω δὲ πλησιέστερον εἰς τοὺς πολικοὺς, τόσω ἡ διαφορὰ αὕτη εἶνε μεγαλειτέρα· (πόσον διαρκεῖ ἡ μεγίστη ἡμέρα καὶ ἡ μεγίστη νύξ ὑπὸ τοὺς πολικοὺς;). Ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ζώναις ὑπάρχει ἀλληλοδιαδόχως ἔαρ, θέρος, φθινόπωρον καὶ χειμῶν, ἀλλ' ὅσω πλησιέστερον εἰς τοὺς Τροπικοὺς κεῖται τόπος τις, τόσω μᾶλλον ἀνεπαίσθητον ἔχει τὸν χειμῶνα, καὶ ὅσω πλησιέστερον εἰς τοὺς πολικοὺς, τόσω μᾶλλον βραχύτερον ὑπάρχει τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον.

Οἱ δὲ ἀπὸ τῶν πολικῶν κύκλων πρὸς τοὺς πόλους κείμενοι χῶροι ἀποτελοῦσι τὰς κατεψυγμένας ζώνας, τὴν βόρειον καὶ τὴν νότιον, αἵτινες ὁμοῦ κατέχουσι τὸ $\frac{1}{12}$ περίπου τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις ζώναις ὀλίγαι μόνον θεριναὶ ἐβδομάδες διακόπτουσι τὸν μακρὸν καὶ δριμύν χειμῶνα, καὶ ὑπὸ τοὺς πόλους αἱ ἡμέραι καὶ αἱ νύκτες διαρκοῦσιν ἐξ μῆνας. (Πρὸς ἄσκησιν ἐρώτησον, τίνες χῶροι κεῖνται ἐν τῇ διακεκαυμένη ζώνῃ, τίνες ἐν ταῖς εὐκράτοις καὶ τίνες ἐν ταῖς κατεψυγμέναις).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι τὸ ποσὸν τῆς θερμότητος ἐκάστου τόπου, ἤγουν τὸ κλίμα αὐτοῦ, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ ἀποστάσεως ἢ τοῦ πλάτους αὐτοῦ, πολλάκις δὲ καὶ ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ πρὸς ἄλλα οἶον ὄρη, θαλάσσας καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, καὶ ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ μαθηματικοῦ κλίματος τόπου τινός, προερχομένη μόνον ἀπὸ τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ ἀποστάσεως αὐτοῦ, καὶ φυσικοῦ ἢ πραγματικοῦ. Ἐκ τούτου καὶ αἱ γραμμαὶ αἱ συνδέουσαι τοὺς τόπους τοὺς ἔχοντας τὸ αὐτὸ κλίμα, αἱ ἰσόθερμοι λεγόμεναι, δὲν εἶνε παράλληλοι τῶν κύκλων τοῦ πλάτους. Ἐπὶ τούτοις μεταβαίνο-

μεν ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς πραγματικῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ἤτοι εἰς τὴν Φυσικὴν Γεωγραφίαν (§. 1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΦΥΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς καὶ ὁ σχηματισμὸς αὐτῆς.

§. 11. Τὸ ζήτημα, πῶς ἐσχηματίσθη ἡ νῦν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς, δύναται νὰ λυθῇ μόνον δι' ὑποθέσεων, ἀλλ' ἐν τούτοις ὑπάρχει ἰδιαίτερα τις ἐπιστήμη Γεωλογία καλουμένη, ἥτις ἐξετάζουσα ὅχι μόνον τὰ ἐν τῇ Γῇ καὶ τὰ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν σχέσιν τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς πρὸς τὰ ὑπ' αὐτὴν, προσπαθεῖ νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο. Τινὲς τῶν Γεωλόγων δι' ὁμοιοῦσιν ὅτι ἄλλοτε ἡ Γῇ ἅπασα ἦτον κεκαλυμμένη ὑπὸ ὕδατος, ὅθεν καὶ τὰ ἐπὶ ὑψηλῶν ὀρέων ὄστρακόδερμα καὶ ἕτερα ὅμοια (ἀλλὰ ταῦτα δυνατὸν νὰ ὑψώθησαν καὶ δι' ἡφαιστείου δυνάμεως). Τὰ δὲ στερεὰ ἐναπετέθησαν βαθμηδόν, προσχωρνούμενα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διὰ τῆς κινήσεως τῶν ὑδάτων, καὶ ἐντεῦθεν τὰ ἐπὶ τῶν ὀρέων γρώματα. Οἱ τοιοῦτοι σοφοὶ καλοῦνται Ποσειδώνειοι ἐκ τοῦ θεοῦ τῶν Ὁκεανῶν Ποσειδῶνος πρὸς διάκρισιν τῶν Ἡφαιστειῶν, κληθέντων οὕτως ἀπὸ τοῦ Ἡφαίστου, οἵτινες δοξάζουσιν ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς ἐγεννήθη διὰ τοῦ πυρός. Ἡ νεωτέρα ὁμῶς ἐπιστήμη διὰ σπουδαίων αὐτῆς σοφῶν ἀνδρῶν παραδέχεται βαθυτέραν τινα καὶ βασιμωτέραν γνώμην, ἥτις ὁμῶς μένει πάντοτε ὑπόθεσις. Κατ' αὐτὴν ἡ ἡμετέρα Γῇ ἦτο κατ' ἀρχὰς σῶμα τεττηκός, ἥγουν οὐσία ρευστὴ καὶ παχεῖα, ἐξ οὗ ἐξηγεῖται εὐκόλως διὰ τῆς περὶ τὸν ἄξονα περιστροφῆς αὐτῆς ἢ τε κατὰ τὸν ἰσημερινὸν ἐξόγκωσις καὶ ἡ κατὰ τοὺς πόλους πίεσις (§. 2), τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον τὰ νῦν καλύπτει τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς ὡς ρευστὸν, εὗρίσκειτο κατ' ἀρχὰς ὡς ἀτμὸς ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, τὴν δὲ Γῆν βαθμηδόν ψυχρόμενην λεπτὸς φλοιὸς ἐκ στερεοῦ πετρώματος περιεκάλυπτε· μετὰ

ταῦτα ἐπ' αὐτοῦ τοῦ φλοιοῦ συνηθροίσθη τὸ ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαί-
ρας ἔνεκεν ψύξεως ἐπίσης καταπεσὼν ὕδωρ καὶ διὰ τῆς ἀλληλεπι-
δράσεως τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἀρχαιοτάτου τούτου φλοιοῦ τῆς
Γῆς ἐσχηματίσθησαν τὰ παλαιότατα κατὰ στιβάδας εἶδη τῶν
ὄρεων, εἰς τὰ ὅποια ἐπικρατεῖ τίτανος, ἀμμόλιθος καὶ ἄργιλος,
καὶ τέλος ὁ ἀπὸ τούτου ὁλονὲν ψυχόμενος καὶ παχύτερος ἀποβαί-
νων φλοιὸς διερράγη κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὑπὸ τῆς ὁλονὲν πιε-
ζομένης ἐσωτερικῆς πυρώδους ὕλης, ἥτις ἐζήτει διεξέρχον καὶ ἐξελ-
θοῦσα ἐσχημάτισε τὰ πρώτιστα ὄρη, εἰς τὰ ὅποια ἀπαντᾶται γρανί-
της καὶ πορφυρίτης λίθος, βασανίτης καὶ τραχύτης. Ἡ θερμότης
τῆς Γῆς, ἥτις αὐξάνει ταχέως, ὅσον βαθύτερον προβαίνομεν, εἶνε
καθ' ὑπολογισμοὺς εἰς πέντε μιλίων βάθος τόσον πολὺ μεγάλη,
ὥστε τήκεται ὁ σίδηρος καὶ ὁ βασανίτης. Ἡ ἀναλογία τοῦ στε-
ρεοῦ πεπηγότος φλοιοῦ τῆς Γῆς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ περιβαλλομέ-
νην πυρώδη ρευστὴν μάζαν καὶ σήμερον ἔτι δὲν εἶνε μεγαλειτέρα
τῆς τοῦ φλοιοῦ τοῦ ὧου πρὸς τὴν διάμετρον αὐτοῦ. Εἰς τόπους
τινάς τῆς Γῆς τὸ ὑπόγειον τοῦτο πῦρ ἔχει καὶ νῦν ἔτι διαρκεῖς
ἀνοιχτάς συγκοινωνίας μετὰ τῆς ἐπιφανείας, οἷον εἰς τὰ ἡφαί-
στεια ὄρη, καὶ προκαλεῖ συχνάκις ἐπὶ ἀπεράντων πῆς Γῆς ἐκ-
τάσεων λίαν ἐκτεταμένους ἐσωτερικοὺς κλονισμοὺς, ἥτοι σεισ-
μούς. Ἡμεῖς θέλομεν ὁμιλήσει κάτωθεν μόνον περὶ τῆς ἐπιφα-
νείας τῆς Γῆς, ὅπως αὕτη νῦν πραγματικῶς ὑπάρχει.

Ὑδωρ καὶ ξηρά.

§. 12. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, οὔσης 9 ἐ. □ μ., ἐναλ-
λάσσονται ὕδωρ καὶ ξηρά, τὰ ὅποια περιβάλλονται ὑπὸ τῆς
ἀτμοσφαίρας τῆς Γῆς· ἀλλ' ὑπάρχει καὶ τὸ ὕδωρ ἐν τῷ μέσῳ
τῆς ξηρᾶς, ὡς λίμνη, ἢ ποταμὸς, καὶ ἡ ξηρὰ ἐν τῷ ὕδατι, ὡς
νῆσος. Τὸ ὅριον τὸ χωρίζον τὴν ξηρὰν ἀπὸ τοῦ ὕδατος καλεῖται
πα ρ α λ ί α, ἀ κ τ ί ς, ὁ χ θ η (κυρίως ἐπὶ τῶν ποταμῶν). Προεξέ-
χουσα ξηρὰ ὡς ὅρος ὑπὲρ τὴν θάλασσαν καλεῖται ἀ κ ρ ω τ ῆ
ρι ο ν· ἐὰν ὅμως ἡ προεξοχὴ ᾗνε ἐπίπεδος, καλεῖται γ λ ῶ σ σ α
ξη ρ ᾶ ῥ. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς δὲν καλύπτεται ἐξ ἴσου ὑπὸ ξη-
ρᾶς καὶ ὕδατος, ἀλλὰ τοῦτο μὲν καλύπτει τὰ $\frac{2}{3}$, ἐκείνη δὲ
μόνον τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Καὶ αὕτη ἡ ξηρὰ κατὰ

τὰ διάφορα ἡμισφαίρια εἶνε ἀνίσως διηρημένη· διότι εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον εὐρίσκεται τὸ πλεῖστον τῆς ξηρᾶς, ἐνῷ εἰς τὸ νότιον ὑπερέχει ἡ ὑπὸ ὕδατος καλυπτομένη ἐπιφάνεια· τὸ ἀνατολικὸν ἡμισφαίριον περιλαμβάνει περισσοτέραν ξηρὰν καὶ τὸ δυτικὸν ὀλιγωτέραν, τὸ βορειοανατολικὸν ἡμισφαίριον περιέχει τέσσαρας ἡπείρους, τὸ δὲ νοτιοδυτικὸν ἐκτὸς τῆς Αὐστραλίας μόνον ὠκεανούς.

Τὰ δύο τῆς Γῆς στοιχεῖα, ἡ ξηρὰ καὶ ἡ θάλασσα, δὲν μένουσι πάντοτε σταθερὰ, ἐπειδὴ ἄλλοθι ἡ θάλασσα ἀποσπᾶ, ἢ καλύπτει μέρη ξηρᾶς, ὡς εἰς τὰ παράλια τῆς βορείου θαλάσσης, ἄλλοθι δὲ ἡ ξηρὰ ἐπιχώνει μέρη θαλάσσης, ὡς ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνθα πόλεις, ἄλλοτε παράλιοι, κεῖνται τανῦν μακρὰν τῆς θαλάσσης. Καὶ δι' ὑπογείου πυρὸς ἀναφύονται νέαι νῆσοι, αἵτινες ὁμως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καταβυθίζονται· τοιαύτη νῆτος εἶνε ἡ ἡμετέρα Θηρασία· μᾶλλον δὲ διαρκεῖς εἶνε αἱ ὑπὸ τῶν θαυμασίων θαλασσίων ζωῦφιων, τῶν κοραλλίων, σχηματιζόμεναι.

Θάλασσαί καὶ ἡπείροι.

§. 13. Κυρίως μόνον μία θάλασσα, ἡ εἰς ὠκεανὸς ὑπάρχει, ἀπλῶς θάλασσα καλουμένη· διότι πάντες οἱ ὠκεανοὶ ἢ αἱ θάλασσαί, οἱ ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ ἀναφερόμενοι, συνδέονται πρὸς ἀλλήλους, ἐνούμενοι εἴτε δι' ἀνοικτοῦ, εἴτε διὰ στενοῦ θαλασσίου βραχίονος. Διὰ στενοῦ θαλασσίου βραχίονος ἐνοῦται ἰδίως θάλασσα περικλειομένη ὑπὸ ξηρῶν (Μεσόγειοι θάλασσαί)· βραχίονας θαλάσσης χωρίζοντας ἢ ἡπείρους ἀπ' ἀλλήλων, ἢ νῆσον ἀπὸ ἡπείρου καλοῦμεν ἐν γένει πορθμοὺς (εὐρὲ παραδείγματα μεσογείων καὶ πορθμῶν).

Καὶ ἡ ξηρὰ, ὅπως καὶ ἡ θάλασσα, δὲν ἀποτελεῖ ἐν ὅλῳ, ἀλλὰ τὸ κύριον αὐτῆς ἐκτὸς τῶν νήσων καὶ τῶν περὶ τοὺς πόλους χωρῶν διαιρεῖται εἰς τρία μεγάλα μέρη, τὴν ἀνατολικὴν ἡπείρον, ἣτις οὔσα ἡ μεγίστη κεῖται ὅλη σχεδὸν ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμισφαιρίου, τὴν δυτικὴν, ἣτις κεῖται ὅλη, ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ ἡμισφαιρίου καὶ τὴν μεσημβρινὴν, τὴν μικροτέραν ἀπασῶν, ἣτις καλεῖται νέα Ὀλλανδία. Πᾶσαι δ' αὗται αἱ ἡπείροι πολλαχοῦ τέμνονται ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ἀλλ' αἱ

τοιαῦται τομαί, εἰ μὲν εἶνε μεγάλαι, καλοῦνται κόλποι, εἰ δὲ μικραὶ, ὄρμοι· οὗτοι δὲ ἀσφαλίζοντες τὰ πλοῖα ἐναντίον τρικυμιῶν καλοῦνται λιμένες, ἐν οἷς συγκαταλέγονται καὶ οἱ τεχνήτοί· προκυμαία δὲ καλεῖται τεῖχος χειροποίητον, εἰσερχόμενον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐξέχον αὐτῆς. Ξηραὶ εἰσχωροῦσαι εἰς τὴν θάλασσαν, πανταχόθεν περιβεχόμεναι ὑπ' αὐτῆς καὶ μόνον κατὰ μίαν πλευρὰν ἐνούμεναι μετὰ ἡπείρου, εἰ μὲν εἶνε μεγάλαι, καλοῦνται χερσόνησοι, εἰ δὲ μικραὶ, γλῶσσαι· πολλάκις δ' αὖται ἐνοῦνται μετὰ μεγάλης ξηρᾶς διὰ στενῆς ταινίας γῆς, ἥτις καλεῖται ἰσθμὸς (ζήτησον παραδείγματα). Ἡ μεγάλη ἀνατολικὴ ἡπειρος ὑποδιαιρεῖται πάλιν εἰς τρεῖς ἡπείρους, τὴν Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν, αἵτινες μετὰ τῆς δυτικῆς ἡπείρου (τῆς Ἀμερικῆς) καὶ τῆς Νέας Ὀλλανδίας ἢ Αὐστραλίας ἀποτελοῦσι τὰς πέντε ἡπείρους.

Μελισμὸς τῶν μερῶν καὶ ἐκτύλιξις τῶν παραλίων.

§. 14. Εἰς ἐκάστην ἡπειρον διακρίνομεν τὸν κορμὸν, ἥτοι τὸ συνεχόμενον ὅλον αὐτῆς, ἀπὸ τῶν μελῶν, ἥτοι τῶν διὰ κόλπων ἀποτελουμένων χερσονήσων. Ἐντεῦθεν ὁ μελισμὸς ἡπείρου καὶ ἡ ἐκτύλιξις τῶν παραλίων αὐτῆς, τὰ ὅποια κατὰ τὰς διαφόρους ἡπείρους εἶνε διάφορα· (εἰπὲ ποία ἡπειρος εἶνε μᾶλλον καὶ ποία ἦττον μεμελισμένη). Περίεργον δὲ εἶνε ὅτι πᾶσαι αἱ ἡπείροι εἶνε μεμελισμέναι εἰς τὰ νότια αὐτῶν μέρη, ὅτι χωραὶ ἐκτεταμέναι, εὐρύτεραι πρὸς Β. οὔσαι, πρὸς Ν. ὀξύνονται σφηνοειδῶς, ὅτι συχνότερον κατὰ τὸ ὀξὺ αὐτῶν ἄκρον ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν αὐτῶν πλευρᾶς εἶνε χερσονήσος τις ἢ νῆσος, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης κόλπος· αἰτία δ' ἴσως τούτου εἶνε ἡ διεύθυνσις, ἣν ἔλαβον τὰ ὕδατα κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ νῦν φλοιοῦ τῆς Γῆς. Μερίστην σημασίαν ἔχει ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ ὕδατος καὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἡ ἀμοιβαία αὐτῶν εἰσχώρησις· ἐπεὶ οἱ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀνερχόμενοι ἀτμοὶ μετριάξουσιν συγχρόνως καὶ τὴν θερμότητα καὶ τὸ ψύχος· ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἐπιβρόχῃ τῆς θαλάσσης ὡς πρὸς τὸ κλίμα τῶν παραλίων τόπων καὶ τῶν νήσων.

Μεγάλῃ ποικιλίᾳ φυτῶν καὶ ζώων εἶνε δυνατὴ μόνον διὰ τῆς θαλάσσης, ἥτις εἰς τὸν λογικὸν τῆς Γῆς κάτοικον, τὸν ἄν-

θρωπον, οὐ μόνον ἐξεγείρει τὸ ὑψηλὸν τοῦ ἀπείρου αἴσθημα, ἀλλὰ συγχρόνως προσελκύει αὐτὸν καὶ τὸν ἐξαναγκάζει πρὸς ἐνεργητικότητα, βοηθοῦσα συγχρόνως καὶ τὴν συγκοινωνίαν τῶν λαῶν. Οὐδὲν εἶνε ἀκαταλληλότερον πρὸς ἠθικοποίησιν καὶ παιδευσιν τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἀπέραντοι συνεχεῖς χῶραι, καὶ οὐδὲν εὐνοϊκώτερον ἢ χώρα πολύσχιστος καὶ πολλαχῶς ὑπὸ τῆς θαλάσσης διαμελιζομένη.

Οἱ πέντε ὠκεανοί.

§. 15. Ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ δεχόμεθα πέντε μεγάλας θαλάσσας, ἡ ὠκεανούς· εἶνε δὲ οἱ ἑξῆς·

1) Ὁ βόρειος παγωμένος ὠκεανός, ὅστις κείμενος περὶ τὸν βόρειον πόλον καὶ περιβρέχων τὰ βόρεια παράλια τῆς Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς, μετὰ μὲν τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ ἐνοῦται διὰ τοῦ Βερίγγειου πορθμοῦ, φέροντος τὸ ὄνομα τοῦ ἀνακαλύψαντος αὐτὸν τὸ 1728 θαλασσοπόρου Βερίγγος, μετὰ δὲ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ ἔχει ἀνοικτὴν συγκοινωνίαν· ἐπισκέπτεται δὲ οὗτος ἡ ὑπὸ τῶν ἀγρευόντων τὰς φαλαίνας, ἡ ὑπὸ θαλασσοπόρων ἐξερευνώντων τὰ παράλια αὐτοῦ· αἱ τοιαῦται αὐτῶν ἐκδρομαὶ ὀνομάζονται βόρειοι πολικαὶ ἐκστρατεῖαι· οὗτοι προσέβησαν μόλις μέχρι τῆς 83° καὶ ἀνεκάλυψαν ὅτι εἰς τὰ βορειότατα μέρη ἡ πολικὴ θάλασσα δὲν εἶνε πάντοτε παγωμένη.

2) Ὁ Ἀτλαντικὸς ὠκεανός, ὅστις, κείμενος μεταξύ Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ Ἀμερικῆς ἀφ' ἑτέρου, συνεχεται πρὸς Β. μὲν μετὰ τοῦ βορείου παγωμένου ὠκεανοῦ, πρὸς Ν. δὲ μετὰ τοῦ νοτίου παγωμένου ὠκεανοῦ καὶ πρὸς τὰ ΝΑ. μετὰ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, καὶ εἶνε ἡ μᾶλλον γνωστὴ καὶ ἡ μᾶλλον ὑπὸ πλοίων διασχιζομένη θάλασσα, ἔχουσα τοὺς περισσότερους κόλπους, καὶ ἄλλας πλαγίας θαλάσσας, ἀλλ' ὀλιγωτέρας νήσους σχετικῶς πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν. Τοῦ ὠκεανοῦ τούτου, ὅστις ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῆς καταποντισθείσης μυθώδους Ἀτλαντίδος, εἶνε περίεργος ὁ σχηματισμὸς τῶν παραλίων· διότι, ἔνθα ἡ ξηρὰ τῆς ἀνατολικῆς ἡπείρου εἰσέρχει, ἡ τῆς δυτικῆς ἀντικρὺ ἐξέρχει, καὶ τανάπαλιν (ζήτησον παραδείγματα).

3) Ὁ Ἰνδικὸς ὠκεανὸς, ὅστις καίμενος μεταξὺ Ἀφρικῆς, Ἀσίας καὶ νέας Ὀλλανδίας, χωρίζεται ἀπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ διὰ νήσων καὶ συνέχεται πρὸς Ν. μὲν μετὰ τοῦ Νοτίου παγωμένου ὠκεανοῦ, πρὸς Δ. δὲ μετὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

4) Ὁ Μέγας, ἢ Εἰρηνικὸς ὠκεανὸς, ὅστις καλούμενος πρὸς Ν. καὶ νοτία θάλασσα, συνέχεται πρὸς Β. μὲν μετὰ τοῦ βορείου παγωμένου ὠκεανοῦ (πῶς), πρὸς Δ. δὲ μετὰ τοῦ Ἰνδικοῦ καὶ πρὸς Ν. μετὰ τοῦ νοτίου παγωμένου ὠκεανοῦ, καὶ εἶνε ὁ μέγιστος μὲν καὶ λίαν πολύνησος, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν ἔχει ὀλίγους κόλπους.

5) Ὁ νότιος παγωμένος ὠκεανὸς, τὸν ὁποῖον ἐκτείνονμενον μέχρι τοῦ νοτίου πόλου ἐξετάσας ἐσχάτως (1843) ὁ Ἄγγλος Ῥόσς μέχρι τῆς 78° ἀνεκάλυψε παραλίαν (χώρα Βικτωρίας) καλυπτομένην ὑπὸ ὑψηλῶν σειρῶν ὀρέων, ἐτέρας νήσους, ἀγνώστους ἕως τότε, καὶ τὸ 12000 π. ὑψηλὸν ἡφαίστειον ὄρος Ἑρεβον. Τὸν νότιον πόλον φαίνεται ὅτι περιχλεῖται ἡπειρος μετὰ νήσων, γνωστὴ μόνον εἰς τινα μέρη (νότιος πολικὴ ἡπειρος). Ὁ ὠκεανὸς οὗτος προχωρεῖ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν ἀνευ ἀκριβοῦς ὁρισμένων ὁρίων, ἐπισκέπτεται ὑπὸ τῶν θαλασσοπόρων ἦττον ἢ ὁ βόρειος καὶ ἐνεκα τῶν πάγων μέχρι τοῦδε δὲν ἐξηρευνήθη περαιτέρω.

Αἱ θάλασσαί καὶ αἱ ιδιότητες αὐτῆς.

§. 16. Τὸ θαλάσσιον ὕδωρ διαφέρει τοῦ τῶν λιμνῶν καὶ τοῦ τῶν ποταμῶν, τὸ ὁποῖον ὡς πρὸς αὐτὸ καλεῖται γλυκὺ, ἔχει πικρὰν καὶ ἀλμυρὰν γεῦσιν, δὲν εἶνε μὲν πότιμον, διότι ἐπ' αὐτοῦ δύναται τις νὰ ἀποθάνῃ τῆς δίψης, ἀλλ' ὑπάρχουσι μέσα δι' ὧν καθίσταται τοιοῦτον. ἔχει ὅμως καὶ τρεῖς καλὰς ιδιότητας, 1) φέρει περισσότερον βάρος ἢ τὸ γλυκὺ, 2) προφυλάσσεται ἀπὸ σῆψιν, συντελούσης πρὸς τοῦτο καὶ τῆς ἀενάου κινήσεως, καὶ 3) δὲν παγώνει εὐκόλως. Μόνον αἱ δύο πολικαὶ θάλασσαί εἶνε παγωμέναι τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους καὶ αὐτὸ τὸ θερος ἀκόμη ἐπιπλέουσιν ἐπ' αὐτῶν τεμάχια καὶ ὄρη ἐκ πάγων πολλάκις ἐξαισίου μεγέθους καὶ παραδόξου μορφῆς. Αἱ μεσόγειοι θάλασσαί καὶ κυρίως αἱ δεχόμεναι πολλοὺς ποταμοὺς

παγόνουσιν εὐκολώτερον καὶ ἔχουσιν ὀλιγώτερον ἄλας· συνήθως μόνον $\frac{1}{64}$ εἰς μίαν λίτραν, ἐνῷ ἐν τῷ ὠκεανῷ περιέχονται $\frac{3}{32}$ καὶ ἔτι πλεόν εἰς μίαν λίτραν, (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ φορὰς ὀλιγώτερον ἢ οἱ ὠκεανοί). Ἰῶν θαλάσσιον, ληφθὲν εἰς ποτήριον, φαίνεται ἄχρουν, ἀλλ' ἡ θάλασσα καθ' ὅλου καὶ ἐν ἐκτάσει φαίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἰδιαζόντως κυανοπράσινος, ἐνίοτε ὅμως καὶ ἀνοιχτότερον ἢ βαθύτερον πρασίνη, καὶ ἄλλοτε φαιοπράσινος ἢ μελανοπράσινος κτλ. Τοῦτο δὲ προέρχεται ἢ ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ ὑπεράνω Οὐρανοῦ, ἢ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πυθμένος αὐτῆς, ἢ καὶ ἐκ μεγάλης πληθύος θαλασσίων ζωφίων, ἢ φυτῶν. Καὶ ὁ βαθμὸς τῆς διαφανείας τῆς θαλάσσης εἶνε διάφορος· διαφανεστάτη εἶνε εἰς τὸν βόρειον παγωμένον ὠκεανὸν καὶ εἰς τινὰς κόλπους τοῦ Ἀτλαντικοῦ· τοσοῦτον δὲ αὐτόθι παρατηρεῖται ἡ διαφάνεια, ὥστε πολλάκις κλίνει τις νὰ λάβῃ φυτὰ κείμενα εἰς βάθος 60 π. Περίεργος πρὸς τούτοις εἶνε καὶ ὁ φωσφορισμὸς τῆς θαλάσσης, καθ' ὃν αὕτη τὴν νύκτα ὅτε μὲν λάμπει ὅλη, ὅση εἶνε ὁρατὴ, ὅτε δὲ, ἐνῷ προχωρεῖ τὸ πλοῖον, φαίνεται ὅτι ἀφίνει ὀπισθεν αὐτοῦ δρόμον λάμποντα. Ἐπὶ τοῦ φαινομένου τούτου, μὴ ἐξηγηθέντος ἔτι ἐντελῶς, ἐκτὸς ἄλλων αἰτίων φαίνεται ὅτι ἐπενεργοῦσιν ἀπειροπληθῆ μικρὰ ζώφια. Ἐπὶ τοῦ χρώματος καὶ τοῦ φωσφορισμοῦ τῆς θαλάσσης ἔχει μεγάλην ἐπιρροὴν καὶ ἡ κίνησις αὐτῆς. Ἐντελῶς ἡσυχος καὶ λεία, ὡς κάτοπτρον, σπανίως εἶνε ἡ θάλασσα, σχεδὸν πάντοτε σχηματίζει ταπεινότερα ἢ ὑψηλότερα κύματα, τὰ ὅποια ἐν τρικυμίαις δύνανται νὰ ὑψωθῶσι μέχρι 35 π. Ἐὰν τὰ κύματα θραύωνται ἐπὶ βράχων ἢ ὑφάλων, γεννᾶται ἡ καλουμένη κυματογάη. Ἐκτὸς τῶν ἀκανονίστων αὐτῶν κινήσεων ἔχει ἡ θάλασσα καὶ ἑτέρας κανονικὰς, παροδικῶς ἐπανερχομένας, καθημερινῶς δηλαδὴ ὑψύεται καὶ καταπίπτει κατὰ τὰ παράλια δις, εἰς τινὰ μὲν μέρη καὶ ἰδίως εἰς μεσογείους θαλάσσας μόλις ἐπαισθητῶς, εἰς ἕτερα ὅμως εἰς 8, 10, 18 κτλ. ποδῶν ὕψος· καὶ ἡ μὲν ὑψωσις ἐν τῇ κινήσει ταύτῃ τῆς θαλάσσης καλεῖται π λ η μ μ υ ρ ῖ ς, ἡ δὲ κατάβασις ἄ μ π ω τ ι ς, καὶ τὰ δύο ὁμοῦ π α λ ῖ ρ ῥ ο ι α· διαρκεῖ δὲ ἕκαστον φαινόμενον ἐξ ὧ-
ρας. Αἰτία τῶν παλιρροίων εἶνε ἡ ἑλξίς τῆς Σελήνης ἐπὶ τῆς

Γῆς, διότι αὐται περὶ τὴν νέαν σελήνην καὶ τὴν πανσέληνον εἶνε πλέον καταφανεῖς· ἡ ἰσχυροτάτη παλιρροία φθάνει πολ-
λάκις ἑνιαχοῦ μέχρις ὕψους 60—70 π.

Πυθμὴν τῆς θαλάσσης καὶ θαλάσσια ρεύματα.

§. 17. Ἐν τῷ ἑναερίῳ ὠκεανῷ (τῇ ἀτμοσφαίρᾳ) γνωρίζο-
μεν μόνον τὰ κατώτατα μέρη, ἐν δὲ τῷ θαλασσίῳ μόνον τὰ
άνωτατα. Ἡ ἐξέτασις τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης εἶνε δυσκο-
λωτάτη (δύται, βολίς)· εἶνε ὅμως γνωστὸν, ὅτι τὸ βάθος αὐτῆς
δὲν εἶνε πανταχοῦ τὸ αὐτό· εἰς τινα μέρη μόλις εἰς βάθος
46000 π. εὐρέθη πυθμὴν. Εἰς ἀποτόμους παραλίας ἡ θάλασ-
σα εἶνε ἀμέσως βαθεῖα, ἐνῷ εἰς ἐπιπέδους βαθύνεται βαθμυδόν·
ἐν γένει ὅμως πρέπει νὰ φανταζώμεθα τὸ ἔδαφος τῆς θαλάσ-
σης, ὅπως τὸ τῆς ξηρᾶς, καὶ τοι κατοικουμένης ὑπὸ ἄλλων
πλασμάτων. Ἐναλλάσσονται δὲ καὶ ἐν αὐτῇ ὄρη καὶ κοιλά-
δες· τὰ ὄρη τῆς θαλάσσης προέχουσιν ἐνίοτε ὑπὲρ τὴν ἐπιφά-
νειαν αὐτῆς καὶ σχηματίζουσι μεγάλας ἢ μικρὰς νήσους,
ἐνίοτε ὅμως προέχουσι μόνον διὰ τῆς ἀνωτάτης κορυφῆς καὶ
σχηματίζουσι σκοπέλους ἢ χοιράδας. Ἐὰν δ' αὐται
κεῖνται πλησιέστατα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος, ἢ ὀλίγον
ὑπὲρ αὐτὴν κατὰ σειρὰν, σχηματίζουσι ράχια δα ς. Ἀπὸ τοῦ
πυθμένος τῆς θαλάσσης ὑψοῦνται ἐκτὸς τούτων καὶ ἰδίως κατὰ
τὰς τροπικὰς θαλάσσας εὐρέα καὶ ἐκτεταμένα ὑψίπεδα, ἀπέ-
χοντα ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον.
Εἰς τοιαῦτα μέρη, τὰ ὁποῖα καλοῦνται τενάγη, ἔχει πολ-
λάκις ἢ θάλασσα καθ' ὑπερβολὴν μικρὸν βάθος· ἀλλαχοῦ πάλιν
ἡ ράχις τοιούτων ὑψιπέδων ἐφάπτεται τῆς ἐπιφανείας καὶ
σχηματίζει τὰς σύρτεις, αἵτινες συχνάκις ἔχουσι μεγίστην
ἐκτασιν· ὄρη ἀμμόδη, ἅτινα ἡ θάλασσα ἐσχημάτισε παρὰ τὰς
ἄκτας διὰ προσχώσεως ἐκ κυμάνσεως, καλοῦνται θῖνες. Ἐκ
τῆς κατασκευῆς τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης ἐξαρτῶνται αἱ
δίται, καθ' ἃς κινεῖται τὸ ὕδωρ εἰς μεγαλειτέρας ἢ μικρο-
τέρας ἐκτάσεις, χωνοειδῶς καὶ σύρει πᾶν τὸ προστυχὸν εἰς τὸ
βάθος. Τὰ καλούμενα θαλάσσια ρεύματα ἐξαρτῶνται ἐκ
τῆς περὶ τὸν ἄξονα κινήσεως τῆς Γῆς, ἥτις ἐνεργεῖ καὶ γενικὴν

αχίας

τινα κίνησιν τῆς θαλάσσης ἐξ Α. πρὸς Δ, καὶ ἐκ τῆς ἀνίσου θερμάνσεως τῶν ὑδάτων εἰς διάφορα μέρη τῆς Γῆς· τοιαῦτα εὐρέα καὶ ποταμοειδῶς κινούμενα θαλάσσια ρεύματα ἀπαντᾷ τις εἰς ὅλους τοὺς ὠκεανούς· ἐκ τῶν γνωστοτάτων θαλασσίων ρευμάτων εἶνε τὸ ἐν τῷ Μεξικανικῷ κόλπῳ ρεῦμα τῆς Φλωρίδος, τὸ ὁποῖον γινώμενον πρὸς Ν. τοῦ Εὐέλπιδος ἀκρωτηρίου εἰσέρχεται εἰς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον, ἐξέρχεται ἀπ' αὐτοῦ μεταξὺ Φλωρίδος καὶ Κούβης, προβαίνει πρὸς τὰ ΒΑ. μέχρι τῆς νέας Φουτλανδίας, ἐντεῦθεν στρέφει πρὸς Α. καὶ ἐκπέμπει ἓνα μὲν μεσημβρινὸν βραχίονα πρὸς τὰς Ἀζόρας νήσους, ἕτερον δὲ βόρειον πρὸς τὰ βόρεια παράλια τῆς Εὐρώπης μέχρι τῆς Σπιτζβέργης· τὸ πλάτος τοῦ ρεύματος τούτου μεταλλάσσεται ἀπὸ 45—150 μ. Οἱ κίνδυνοι τῶν θαλασσίων ρευμάτων εἶνε ἐλάχιστοι, ὡς πρὸς τὰς ὠφελείας αὐτῶν, διότι οἱ μὲν θαλασσοπόροι συντέμνουσι δι' αὐτῶν τὰ ταξειδιά των, αἱ δὲ πολικαὶ χῶραι ἀπολαμβάνουσιν ἐκ τῶν τροπικῶν χωρῶν ξυλικὴν καὶ θερμότητα. Ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐν τῷ θαλασσίῳ ὠκεανῷ ρεύματα εἶνε οἱ ἐν τῷ ἑναερίῳ πνέοντες κανονικῶς ἐτησίαι ἄνεμοι ἐν τῇ διακεκαυμένη ζώνῃ, οἵτινες πνέουσι διαρκῶς καθ' ὅλον τὸ ἔτος πρὸς Β. μὲν τοῦ Ἰσημερινοῦ βορειοανατολικοί, πρὸς Ν. δὲ νοτιοανατολικοί· ὅμοιοι τῶν ἐτησίων ἀνέμων εἶνε καὶ οἱ ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ μέχρι Κίνας πνέοντες μουσσώνιοι. Πρὸς χρῆσιν τῶν θαλασσοπόρων εἶνε ἰδιαίτεροι χάρται, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶνε σημειωμένα ἀκριβῶς αἱ σύρσεις, αἱ ὕφαλοι κτλ.

Αἱ νῆσοι.

§. 18. Ἐὰν μὲ τὴν λέξιν νῆσον ἐννοοῦμεν ξηρὰν περιβορεχομένην πανταχόθεν ὑπὸ θαλάσσης, ἤθελον ὑπάρχει μόνον νῆσοι· ἐπεὶ δὲ ὅμως ἐν τῷ ὀρισμῷ περιλαμβάνεται καὶ τὸ μέγεθος, διὰ τοῦτο τὰς τρεῖς μεγάλας ξηρὰς δὲν καλοῦμεν νήσους (πῶς). Μεταξὺ τῶν κυρίων νήσων διακρίνομεν ἐπὶ μήκει καὶ εὐρύτατος, ὧν αἱ μὲν πρῶται οὔσαι πάντοτε σχεδὸν ὀρειναί, κείνται πλησίον ἡπείρων, ἢ μεγάλων νήσων, εἶνε συνέχεια ὀρέων στερεᾶς καὶ συνοδεύουσι συνήθως τὰς πλησίον ἡπείρους ὡς στέφανοι ἢ ἀλύσεις νήσων, ἢ συνδέουσι μηνοειδῶς κεχωρισμένας

μεγάλας ξηρὰς (φέρει παραδείγματα)· αἱ δὲ δεύτεραι, αἱ στρογγύλαι, ἢ εἶνε ἐξέχουσαι κορυφαὶ ὁρέων τῆς θαλάσσης, καὶ τότε εἶνε ὀρειναὶ (πολλάκις ἡφαιστείου φύσεως), ἢ ἔργα κοραλλίων, καὶ τότε εἶνε χαμηλαὶ καὶ ἐπίπεδοι· εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιστάσεις κεῖνται μακρὰν τῶν ἡπείρων, σχηματίζουσαι σπανιώτερον μὲν ἀλύσεις, συνηθέστερον δὲ κύκλους· τοιοῦτοι σωροὶ νήσων, καλοῦνται συμπλέγματα ἢ ὄχι ὁρθῶς ἀρχιπελάγη (ζήτησον παραδείγματα).

Βαθύπεδα καὶ ὑψίπεδα.

§. 19. Εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς νήσου καὶ τῆς ἡπείρου, εἴτε τῆς ξηρᾶς ἐν γένει, ἀνήκει ἡ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης θέσις αὐτῶν, μὴ θεωρουμένης ἐνταῦθα τῆς περιστάσεως, καθ' ἣν ἐνίοτε ἡ ξηρὰ κεῖται ταπεινότερα τῆς θαλάσσης. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης εἶνε τὸ ἐντελέστερον καὶ ταπεινότερον πεδῖον, διότι τὸ ὕδωρ δὲν ἡσυχάζει, οὐδὲ παύει τοῦ νὰ ῥέῃ, εἰμὴ, ἀφ' οὗ λάβῃ τὴν ταπεινότεραν θέσιν ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ ἐνωθῇ εἰς ὅλον κεῖμενον ὁριζοντίως, οὐδαμοῦ δὲ ἡ ξηρὰ σχηματίζει τοιαύτην ὁρίζοντιον ἐπιφάνειαν· ὑπάρχουσιν ὅμως μέρη τῆς Γῆς σχηματίζοντα ἐπιφανείας προσεγγιζούσας εἰς τὸ σχῆμα τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· αἱ ἐπιφάνειαι αὗται καλοῦνται ἐν γένει πεδία, (ταῦτα πολλάκις ταπεινότερα ὄντα, προφυλάσσονται διὰ προχωμάτων)· καὶ βαθύπεδα μὲν, ἐὰν ἐξέχωπιν ὀλίγον ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ὑψίπεδα δὲ, ἐὰν κεῖνται πολὺ ὑψηλὰ ὡς πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης· μέγιστον μὲν ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν ὑψίπεδον ἐπὶ τῆς Γῆς εἶνε ἡ μεσαιὰ Ἀσία, ὑψηλότερον δὲ τὸ ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ περὶ τὴν λίμνην Τιτικάκαν.

Εἶδη τοῦ ἐδάφους.

§. 20. Ἡ ἐπίπεδος μορφή τῆς Γῆς εἶνε ἡ ἐπιτηδαιότατη πρὸς τὴν γεωργίαν, ἀλλ' ἐξαρτᾶται πολὺ καὶ ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ ἐδάφους. Διακρίνονται δὲ τέσσαρα κύρια εἶδη ἐδάφους· 1) βραχώδες ἢ λιθώδες, τὸ ὁποῖον, συγκείμενον ἐκ πραγματικῶν βράχων ἢ λίθων, ἀπαντᾶται ἐπὶ ὁροπεδίων μι-

κράς ἐκτάσεως καὶ μόνον ἐπὶ τῶν ὑπὸ χόματος πεπληρωμέ-
νων ῥωγμῶν αὐτοῦ αὐξάνουσι φυτὰ, 2) ἀμμῶδες, τὸ ὁ-
ποῖον, περιέχον μόνον καθαρὰν ἄμμον ἢ χάλικας ἄνευ ποτι-
στικοῦ ὕδατος, ἀποτελεῖ τὴν ἔρημον. Πολλαχοῦ καὶ ἰδίως ἐπὶ
τῆς ἀνατολικῆς μεγάλῃς ἡπείρου ἀπαντῶνται ἔρημοι μεγίστης
ἐκτάσεως, σχηματίζουσαι διὰ μέσου τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας, ἀ-
ληθῆ ζώνην ἐρήμων (φέρει παραδείγματα). Ἡ ἔρημος δὲν εἶνε οὔτε
κατοικήσιμος, οὔτε καλλιεργήσιμος, ἀλλὰ μόνον διὰ μεγάλων
πηγῶν ὕδατος εἶνε δυνατόν νὰ μεταβληθῇ μέρος αὐτῆς ἐπὶ μι-
κρᾶς ἐκτάσεως εἰς τεμάχια κεκαλυμμένα ὑπὸ χλοερᾶς καὶ ἀν-
θρᾶς βλαστήσεως (αὐάσεις). Ἐνίοτε ἡ ἄμμος εἶνε ἐπὶ τοσοῦτον
μετὰ ἀμμωδῶν μορίων ἀνάμιχτος, ὥστε εἶνε δυνατόν νὰ ἀνα-
πτύσσωνται ἐπ' αὐτῆς πόα καὶ πίτυς καὶ πεύκη· ἐνίοτε ὅμως
ἐλλεῖπει πᾶσα ἄλλη βλάστησις, ἡ δὲ πεδιάς εἰς μεγίστας ἐκ-
τάσεις οὐδὲν ἕτερον φέρει, ἢ πόαν καὶ χόρτον· τοιαύτη πεδιάς
κατὰ μὲν τὸ ἔαρ καὶ τὴν ὥραν τῶν βροχῶν ἐκτείνεται θελκτι-
κῇ, ὡς ποικίλος ἀνθοσκεπὴς τάπης, κατὰ δὲ τὸ ἄκρον θέρος φαί-
νεται κατεξηραμμένη· τὸ εἶδος τοῦτο τῶν πεδιάδων καλεῖται
στέππη, ἀλλὰ κατὰ διαφόρους τόπους φέρει διάφορα ὀνόματα.
Ἐνίοτε τὰ ἀμμώδη ταῦτα ἐδάφη εἶνε μετὰ πλειόνων γαιωδῶν
μορίων ἀνάμιχτα καὶ κατάλληλα ἐπόμενως πρὸς παραγωγὴν
σιτηρῶν, 3) τὸ κυρίως γαιῶδες ἔδαφος, τὸ ὁποῖον πάλιν,
ἐκ διαφόρων ἀποτελούμενον συστατικῶν, ὑποδιαιρεῖται εἰς
διάφορα εἶδη· πάντα ταῦτα εὐνοοῦσι τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυτῶν
καὶ πληροῦσι τὰς σιταπολήκας ἡμῶν, 4) τὸ μαλακόν, τὸ ὁ-
ποῖον, διαρρέομενον ὑπὸ ὕδατων, εἶνε ἢ πάντοτε ἢ ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον ὑγρὸν ἢ μαλακόν. Ἐκτάσεις ἔχουσαι μὲν ἄνω-
θεν φαινόμενόν τινα στερεὸν πρῶτον φλοιὸν, καθιστῶσαι δὲ τὸ
βῆμα ἀσταθές καὶ κλονούμενον διὰ τὰ ὑπὸ τὸν φλοιὸν τοῦτον
ἱσάμενα ὕδατα καλοῦνται ἰλύες· συχνάκις τὸ κάλυμμα τοῦτο
ἀποτελεῖται ἐκ τύρφης, ὃ ἐστὶ ἐκ πυκνοῦ τινος συνυφάσμα-
τος ἡμισεσηπτότων φυτῶν, ὅπερ δύναται νὰ ἐκκοπῇ καὶ χρησι-
μεύσῃ πρὸς καθῆκιν. Ἐὰν τὸ ὕδωρ ἐκπηδᾷ εἰς τινα μέρη οὕτως,
ὥστε νὰ σχηματίζῃ λεκάνας ἱσταμένου ὕδατος, ἢ ἐὰν ἐπὶ το-
σοῦτον ᾔνε μεμιγμένον μετὰ Γῆς, ὥστε ἀδύνατον νὰ βυθίσῃ

γαιῶδων

τις ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας δίχως νὰ καταβυθισθῇ, τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται τέλμα ἢ ἔλος· ἐνίοτε τοιαῦτα τέλματα καλύπτονται ὑπὸ θάμνων. Τέλματα καὶ ἔλη δύνανται δι' ὀχετῶν ἀποφερόντων τὰ πλεονάζοντα ὕδατα νὰ ἀποξηρανθῶσι καθ' ὅλου ἢ ἐν μέρει καὶ ἀποδῶσι γεωργήσιμα. Ἐν γένει τὸ μεγαλειότερον μέρος τῶν πεδιάδων τῆς Γῆς εἶνε σήμερον, ἐὰν μὴ καλλιεργημένον, τοῦλάχιστον καλλιεργήσιμον.

Πεδιάδες καὶ ὄρη.

§; 21. Μόνον ὀλίγαι πεδιάδες εἶνε ἐντελῶς ὀριζόντιοι, αἱ δὲ πλεῖσται διακόπτονται τοῦλάχιστον διὰ μικρῶν ὑψωμάτων, καλούμεναι κυματοειδεῖς. Πρὸς παράστασιν τῶν ὑψωμάτων τῶν πεδιάδων εἶνε ἐν χρήσει τὰ ὀνόματα ὑψωματα, λόφος, βουνὸς καὶ ὄρος ἄνευ σταθεραῆς διακρίσεως· ἐν γένει δὲ τὰ κυρίως μεγάλα ὑψώματα καλοῦνται ὄρη. Συνεχῇ τοιαῦτα ὑψώματα καλοῦσι ῥάχεις ξηρᾶς ἢ σειρᾶς λόφων, ἢ γηλοφίας, σειρὰς μὲν ὀρέων, ἐὰν ἐκτείνωνται εἰς ὠρισμένην διεύθυνσιν, συμπλέγματα δὲ λόφων ἢ ὀρέων, ἐὰν κεῖνται σωρηδὸν παράλληλα. Σειραὶ δὲ ἢ συμπλέγματα ὀρέων σημαντικὸν ὕψος ἐχόντων καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐκ στερεοῦ πετρώματος συνισταμένων καλοῦνται ὄρη ὑπὸ στενωτέραν τῆς λέξεως σημασίαν· τοιαῦτα δὲ ὄρη ἔχοντα φανεράν πρὸς ἄλληλα προσέγγισιν καὶ πρὸ παντὸς τὴν αὐτὴν ἐσωτερικὴν σύνθεσιν καλοῦνται συστήματα ὀρέων. Ἐκτῆς ἀλληλοδιαδόχου ἀκολουθίας καὶ ἐναλλαγῆς τῶν πεδιάδων καὶ ὑψωμάτων γεννᾶται μαγευτικὴ ποικιλία· ταῦτα συνοδευόμενα καὶ μετὰ τοῦ σχήματος τῶν διαρρέοντων ποταμῶν παριστῶσι τὸ μεγαλεῖον τοῦ δημιουργοῦ· ἀλλὰ τὸ ὠραιότατον καὶ ὑψηλότατον διὰ τὸν ἄνθρωπον εἶνε ἡ ἄπειρος θάλασσα καὶ τὰ ὑψηλὰ ὄρη, ἀμφοτέρω παρέχοντα τὸ αἶσθημα τοῦ ἀπείρου, τὸ ὅποιον ὑπῆρχε καὶ πρὸ τῆς κατασκευῆς τῶν ὀρέων.

Διαίρεσις τῶν ὀρέων ὡς ἐκ τοῦ ὕψους.

§. 22. Τὰ ὄρη δύνανται νὰ ἐξετασθῶσι τριχῶς ὡς ἐκ τοῦ ὕψους, τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς καὶ τοῦ σχή-

ματισμοῦ, καὶ ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς κατασκευῆς ἢ γενέσεως αὐτῶν· ἡ πρώτη διαίρεσις προϋποθέτει δυνατὴν τὴν εὐρεσιν τοῦ ὕψους αὐτῶν, μετρούμενου ἀπὸ ὀρισμένου τινὸς σημείου ταπεινοῦ· ὡς τοιοῦτον δὲ σημεῖον λαμβάνεται ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης (§. 19). Ἐὰν, ὅταν δίδεται ὕψος τι, δὲν προστίθεται τι πλεόν, τὸ τοιοῦτον ὕψος καλεῖται ἀπόλυτον καὶ ἐννοοῦμεν τὸ ὕψος τοῦ ὄρους ὑπὲρ τὴν πλησιεστάτην θάλασσαν· ἐὰν ὅμως δίδεται τὸ ὕψος ὄρους ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν παρακειμένου ποταμοῦ ἢ ἄλλου τινὸς, τὸ τοιοῦτον καλεῖται σχετικόν. Πόσον δὲ ὑψηλὰ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης κεῖται σημεῖόν τι, εὐρίσκεται διὰ μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν καὶ φυσικῶν ἐργαλείων (βαρόμετρον)· πλείονα καὶ ἀκριβέστερα διδάσκεται τις καὶ ἐννοεῖ δι' ὑψηλοτέρας παιδεύσεως.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ὡς ὑψηλότετον ὄρος τῆς Γῆς ἐθεωρεῖτο τὸ ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς Κιμβόρασον (20000 π)· ἀλλὰ τανῦν εἶνε γνωστὸν ὅτι τὰ ὑψηλότετα ὄρη τῆς Γῆς εἶνε τὰ ἐν Ἀσίᾳ Χιμαλάϊα καὶ ὑψηλοτάτη τούτων κορυφὴ τὸ Ἐβέρεστον (27000 π). (*)

Τὰ ὄρη κατὰ τὰ ὕψη των κατατάσσονται εἰς τρεῖς κλάσεις, *τάξεις*

1) εἰς τὰ ὑψηλὰ, τὰ ὅποια, ὄντα ὑψηλὰ ὑπὲρ τοὺς 5000 π. ἔχουσι σχῆμα γωνιώδες καὶ ὀδοντωτὴν οὕτως, ὥστε προέχει ἡ εὐθεῖα γραμμὴ· αἱ κορυφαὶ τούτων εἶνε ἐνίοτε τόσον ὀξεῖαι, ὥστε καλοῦνται κέρατα ἢ βελόναί καὶ προέχουσιν ὑπὲρ τὴν γραμμὴν τῆς χιόνος, ὃ ἐστὶν εἶνε καθ' ὅλον τὸ ἔτος κεκλυμμένοι ὑπὸ λεπτῆς κοκκώδους χιόνος· Ὅτι τὸ ὄριον τοῦτο τῆς χιόνος εἶνε διάφορον κατὰ τὰς διαφοροὺς ζώνας, ἐννοεῖται οἰκισθὲν εἰς τὴν 10° λ. χ. εἶνε εἰς ὕψος 14000 π. εἰς τὴν 40° εἰς 9000 καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς χαμηλότερα, καθ' ὅσον προβαίνομεν πρὸς τοὺς πόλους. Κρυσταλλῶνες εἶνε ὄρη πάγων προεκτεινόμενοι ὑπὸ τὴν συνήθη γραμμὴν τῆς

Σημ. Ἐννοοῦνται Παρισιανοὶ πόδες, καθ' οὓς συνήθως γίνονται αἱ καταμετρήσεις· πρὸς δὲ τοὺς Ἀγγλικούς πόδας τὸ Ἐβέρεστον ἔχει ὕψος 29000 π.

χιόνος καὶ ἐπεκτείνοντες τὴν πρὸς τὰ κάτω πορείαν αὐτῶν διὰ πλαγίως κατερχομένων κοιλάδων ἢ ταινιῶν ὑπὸ τούτων πληροῦνται αἱ πλευραὶ τῶν πλείστων σειρῶν τῶν ὀρέων. Τὸ ἀνω-
τερον μέρος τῶν κρυσταλλῶνων ἢ αἱ χι ο ν ί δ ε ς ἀποτελεῖται
εἰσέτι ἐκ χιόνος εὐρισκομένης εἰς κατάσασιν μεταβατικὴν πρὸς
πάγον· τὰ δὲ δύο πλευρὰ τῶν κρυσταλλῶνων ἀποτελοῦσι σει-
ρὰς βραχολίθων. Ἐὰν δύο κρυσταλλῶνες συνενωθῶσι, διακρίνεται
τὸ τοιοῦτον διὰ τινος κατὰ τὸ μέσον ὑπαρχούσης σειρᾶς τοιού-
των βραχωδῶν συντριμμάτων. Ἐκ τούτων δύναται ὁ εἰδήμων
νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ ὑπολογίσῃ τὴν πρὸς τὰς πεδιάδας προϊού-
σαν κίνησιν τῶν κρυσταλλῶνων· ἀλλὰ πάντα ἐν γένει τὰ ὑψη-
λὰ ὄρη δὲν φέρουσι κρυσταλλῶνας. Τοιούτους παρουσιάζουσι πρὸ
πάντων αἱ Ἄλπεις, τὰ Χιμαλάια, ὁ Καύκασος, αἱ Σκανδιναυϊ-
καὶ Ἄλπεις, τὰ Πυρηναιᾶ καὶ αἱ Κορδιλλέραι· εἰς δὲ τὰς
πολικὰς χώρας καταβαίνουν οὗτοι μέχρι τῆς θαλάσσης.
Ἔτερον καταπληκτικὸν φαινόμενον τῶν ὑψηλῶν ὀρέων εἶνε
αἱ καταπτώσεις τῆς χιόνος, λαβίναι καλούμεναι. Τὰ πλεί-
στα ὑψηλὰ ὄρη κεῖνται πρὸς τὸν Ἰσημερινὸν (παραδείγματα).
2) Εἰς τὰ μ ε σ α ῖ α, τὰ ὁποῖα, ὄντα 2000—5000 π. ὑψηλὰ,
ἔχουσι συνήθως στρογγύλην μορφήν, κλιτύας κοιλιομόρφους, κο-
ρυφὰς θολοειδεῖς καὶ ἐνίοτε εὐρείας καὶ ἐν γένει χαρακτῆρα ὀ-
μαλώτερον. 3) Πάντα τὰ ἔχοντα ὕψος ἥττον τῶν 2000 π.
καλοῦμεν π ρ ο β ο ὕ ο υ ς· ἐν γένει ὁμῶς οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι
σπανίως ὄρος τι ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς μίαν τῶν ἀνωτέρω
κλάσεων· τὰ δὲ ὑψηλὰ ὄρη ἰδίως χωρίζονται ἀπὸ τῶν περικυ-
κλούντων αὐτὰ πεδίων διὰ μεσαίων καὶ ταπεινῶν ὀρέων.

Διαίρεσις τῶν ὀρέων κατὰ τὴν μορφήν καὶ τὸ
σχῆμα αὐτῶν.

§. 23. Ἄλλη τῶν ὀρέων διαίρεσις στηρίζεται εἰς τὴν ἐξω-
τερικὴν αὐτῶν μορφήν καὶ τὸ σχῆμα. Ἐκτὸς τῶν ὀρέων, ἅτινα
ὑφoῦνται ἐπὶ τῆς πεδιάδος ὅλως μεμονωμένα καὶ δὲν ἔχουσι
συνάφειαν μετ' οὐδενὸς ἄλλου (μ ε μ ο ν ω μ έ ν α ὄ ρ η), διακρί-
νομεν καὶ τρεῖς ἐτέρας κλάσεις, 1) ὄρη συγκεῖμενα ἐκ συνεχο-

μένων ὄρεινῶν σειρῶν, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν παρουσιάζεται ὠρισμένη τις κυρία ῥάχιν μεθ' ὠρισμένης διευθύνσεως, καλοῦνται ὁμάδες ὁρέων· αἱ τοιαῦται συγκέντρονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ κοινόν τι κέντρον, 2) ὅρη χρησιμεύοντα ὡς μετὰ βασις ἀπὸ τῶν ὑψιπέδων πρὸς τὰ βαθύπεδα καλοῦνται χεῖλι-κὰ· τὰ τοιαῦτα ἀπὸ τῶν ὑψιπέδων ὁρώμενα δὲν φαίνονται ὡς ὅρη, ἐνῷ ὁ κάτοικος τῶν βαθυπέδων βλέπει ταῦτα ἀποτόμως ὑψύμενα. Ἐὰν τὸ ὑψίπεδον ἀπολήγῃ διὰ βαθμίδων εἰς τὸ βαθύπεδον, γεννᾶται ἡ καλουμένη κλιμακωτὴ χώρα. 3) Τὰ δειραῖα ὅρη ἔχουσι κυρίαν ῥάχιν ἐκτεινομένην καθ' ὠρισμένην ὁλως διεύθυνσιν, καὶ τὸ ὕψιστον αὐτῶν μέρος καλεῖται κυρίως δειράς· ἐκ τῆς ὁποίας προέχουσι κατόπιν αἱ ὑψηλότεραι τοῦ ὄρους κορυφαί. Συνήθως συνοδεύεται ἀμφοτέρωθεν ἡ κυρία δειράς ὑπὸ προπόδων· συχνάκις ἀπὸ τινος κοινοῦ κέντρου ἀπέρχονται διάφοροι ἀκτῖνες δειραίου τινὸς ὄρους· τὸ κέντρον τοῦτο, δυνάμενον νὰ ᾔηνε ὕψωμα ἢ καὶ καταβύθισμα τῆς κυρίας δειράδος, καλεῖται κόμβος ἢ κορμὸς τοῦ ὄρους. Εἰς τὰς κυρίας δειράδας εὐρίσκονται καταβυθίσεις καλούμεναι ζυγοί, ὑπὲρ οὗς διέρχονται συνήθως αἱ ὄρειναι ὁδοί. Εἰς τὴν τρίτην ταύτην σειράν ἀνήκουσι πάντα τὰ γιγάντια τῆς Γῆς ὅρη, ἡ δὲ δειράς αὐτῶν ἔχει ἐνίοτε 1000 μ. μ. Ἐκτὸς τούτων εἶνε περίεργα καὶ φαινομενὰ τινα, τὰ ὁποῖα ἐπαναλαμβάνονται μετὰ τινος κανονικότητος· τὰ πλεῖστα λ. χ. μεγάλα δειραῖα τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης ὅρη ἐκτείνονται παραλλήλως τῶν παραλλήλων κύκλων, ἐξ Α. δηλονότι πρὸς Δ, αἱ δὲ τῶν λοιπῶν ἡπείρων σειραὶ παραλλήλως τῶν μεσημβρινῶν, ἐπομένως ἐκ Ν. πρὸς Β. Προσέτι τὰ δειραῖα ὅρη ἀποκλίνουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον κατὰ τὴν μίαν αὐτῶν πλευρὰν ἀποτόμως, κατὰ δὲ τὴν ἐτέραν ἡπίως, ἡγουν ἡ κλιτὺς αὐτῶν εἶνε διάφορος κατὰ τὰς διαφόρους πλευράς· ἡ δ' ἀπότομος πλευρὰ εἶνε συνήθως ἡ ἡ μεσημβρινή, ἐὰν ἐκ Ν. πρὸς Β. ἐκτείνωνται, ἢ ἡ δυτική. Αἱ ὕψιστα κορυφαὶ ὄρους τινὸς ἀποτελοῦσι συχνάκις τὸ διπλάσιον τοῦ ὕψους τῆς δειράδος· τέλος συχνάκις τὸ ὕψος τῆς δειράδος ὄρους τινὸς ἀποτελεῖ τὸ ὕψος τῶν κορυφῶν ἄλλου ἢ δειράς τῶν Χιμαλαίων εἶνε ὑψηλὴ, ὅσον αἱ κατὰ τὴν Νότιον Ἀμερικὴν

κορυφαί τῶν Ἀνδεων· ἡ δὲ δειράς τῶν Ἀνδεων, ὅσον αἱ ὑψίζαι τῶν Ἀλπειων κορυφαί καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς. Οὕτως ἀνακαλύπτομεν πανταχοῦ τὸν νόμον καὶ τὴν τάξιν ἐν τῇ ποικιλίᾳ.

Διαιρέσεις τῶν ὁρέων κατὰ τὴν γένεσιν καὶ μὀρφωσιν αὐτῶν.

§. 24. Κατὰ τὴν γένεσιν, καὶ ἐσωτερικὴν σύνθεσιν διακρίνουσι α) τὰ ἀρχαιότατα Ποσειδώνεια ὄρη (§. 11), τὰ ὁποῖα φέρουσι κανονικὰ στρώματα, εὐκολύνουσι τὸν σχηματισμὸν σπηλαίων καὶ ἐγκλείουσι μόνον ὀρυκτὰ καὶ ἀπολιθώσεις· ταῦτα κατὰ τὰς διαφορωτάτας χώρας κεῖνται συνήθως ἐπ' ἀλλήλα καθ' ὠρισμένην ἡλικίας τάξιν, ὅπως βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν ὑδάτων ἐναπετέθησαν. Ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ἐπομένως ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων πρὸς τὰ νεώτερα ἐπικεῖνται ἐπ' ἀλλήλα ὡς ἐξῆς, α) πρωτόγονα ἢ μεταβατικὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα ὑποδιαίρουνται πάλιν εἰς τρία ἄλλα στρώματα, ὧν τὸ μεσαῖον καλεῖται λιθανθρακοῦχον, β) δευτερόγονα, τὰ ὁποῖα ὑποδιαίρουνται ἐπίσης εἰς τρία ἄλλα στρώματα, γ) τριτόγονα, ὑποδιαιρούμενα καὶ ταῦτα εἰς δύο στρώματα καὶ δ) κατακλυσμαῖα.

β) Τὰ νεώτερα Πλουτώνεια ὄρη εἶνε ἐκεῖνα τὰ εἶδη τῶν βράχων, ἅτινα βραδύτερον εἰς διαφόρους ἐποχὰς ἀνέβρυν διὰ ῥωγμῶν τοῦ φλοιοῦ τῆς Γῆς ἐκ τῆς τετηκυίας ῥευστῆς ὕλης· τὰ παλαιοτάτα τούτων τὰ ἐκ χρυσταλλίνου σχιστολίθου σχηματίζουσι τὴν βᾶσιν ὅλων τῶν κατὰ στρώματα πετρωμάτων· διὰ τούτου ἐξεπέστησαν διάφορα Πλουτώνεια (γρανίτης, διορίτης καὶ πορφυρίτης) καὶ ἡφαίστεια μορφώματα (βασανίτης, τραχύτης, φωνόλιθος, δολερίτης), τὰ ὁποῖα ἀνύψωσαν καὶ διεῖρξάν τὰ κατὰ στρώματα πετρώματα καὶ ἐσχηματίσαν τὰ ἀπὸ ἐκρήξεων ὄρη, τὰ Πλουτώνεια καὶ τὰ ἡφαίστεια. Ἐκ τῶν διαρρήχθέντων στρωμάτων ἀνευρίσκειται ἡ σχετικὴ τῶν ὁρέων ἡλικία, ἐνῷ λ. χ. εἰς τὴν Εὐρώπῃ ἡ Κυνὸς ῥάχις ἀνήκει εἰς τὰ παλαιοτάτα (Ποσειδώνεια) ὄρη, ἐπεὶδὴ ἀνυψώθη πρὸ τῆς ἐναπλοθέσεως τοῦ στρώματος τῶν λιθανθράκων,

αἱ Κεντρικαὶ Ἄλπεις ἀνέκουσιν εἰς τὰς νεωτάτας ἀνυψώσεις· ὡς νεωτάτη δὲ καὶ ἐσχάτη ὄρεινὴ σειρὰ, ἥτις ἐν μεγίστῃ ἐκτάσει ἀνυψώθη εἴτε ἀπὸ τῆς θαλάσσης, εἴτε ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας ἡπείρων, θεωρεῖται ἡ τῶν Κορδιλλερῶν. Συντρίμματά τινα, Πλουτωνεῖων πετρωμάτων καὶ ἰδίως γρανίτου συχνάκις ἀπαντῶνται διεσπαρμένα ἐπὶ τῶν πεδιάδων, προελθόντα εἴτε ἀπὸ μετακινήθεντος τινὸς κρυσταλλῶνος, καθὼς εἰς τὰ Ἐλβετικά πεδία, εἴτε ἀπὸ βορείων κρυσταλλῶνων, ἅτινα πλέοντα πρὸς Ν. ἐναπέθεσαν αὐτὰ ἐπὶ τῶν βορείων Γερμανικῶν καὶ Σαρματικῶν πεδιάδων (π λ α ν η τ ι κ οὶ λ ί θ ο ι).

Τὰ ἡφαίστεια εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, οἱ ἄμεσοι καπνοδόχοι τοῦ καὶ νῦν ἐτι ἀναβράζοντος ἐσωτερικοῦ πυρὸς, οἵτινες ἀναδίδουσι διηνεκῶς νέφη καπνοῦ καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ στρώματα τετηκότων ὀρυκτῶν (λάβρα) ἀπὸ τοῦ στομίου τοῦ ὄρους (κράτηρ), ἢ συνηθέστερον ἐτι ἀπὸ νεωστὶ σχηματισθεῖσων ῥωγμῶν κατὰ τοὺς πρόποδας ἢ τὰς πλευρὰς τοῦ ὄρους· αἱ δὲ τοιαῦται ἐκρήξεις συσχετίζονται συχνάκις μετὰ τῶν σεισμῶν. Διακρίνουσι δ' ἐνεργὰ ἡ φ α ἰ σ τ ε ἰ α (ὕπερ τὰ 200) καὶ ἐσθεσμένα· τὰ ἐνεργὰ εἶνε διεσκορπισμένα ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς καὶ ὑψοῦνται συνήθως ἐκ νήσων ἰδίως καὶ παραλίων χωρῶν, ὅτε μὲν σχηματίζοντα μακρὰς σειρὰς, ὅτε δὲ συγκεντρούμενα εἰς ἓν σημεῖον ἢ καὶ μεμονωμένα. Ἀποτελοῦσι δὲ ταῦτα τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ ἐξωτάτου τῆς Γῆς φλοιοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῆς πυρῆνος· καὶ ὁ πυθμὴν τῆς θαλάσσης φέρει ἡφαίστεια. Τὰ ἐσθεσμένα ἡφαίστεια εἶνε πολὺ περισσότερα· ἀναγνωρίζεται δὲ ἡ ἡφαιστεία φύσις ὄρους τινὸς ἐκ τῆς κωνικῆς αὐτοῦ μορφῆς καὶ ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἰδίων τύπων λίθων, οἷον τοῦ βασανίτου, ὅστις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σχηματίζει στήλας μελαίνας, πενταπλεύρους ἢ πολυπλεύρους.

Εάν τις θέλῃ νὰ λάβῃ ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς σειρᾶς τῶν ὀρέων χώρας τινὸς, ἔχει ἀνάγκη νὰ προμηθευθῇ τὸ μὲν χάρτην παριστῶντα τὴν διεύθυνσιν τῶν ὀρέων μετὰ μεγάλης ἀκρίβειας (ὄρεογραφικὸς χάρτης), τὸ δὲ γεωγνωστικὸν οὕτως εἰπεῖν, σημειόνοντα τὰ στοιχεῖα ὄρους τινὸς διὰ ποικίλων χρωμάτων· ἰδίως διδακτικοὶ εἶνε καὶ οἱ ἐκτυποὶ χάρται ἢ ἀναγλυφι-

καὶ οἱ, οἵτινες ὄχι μόνον παριστῶσι τὰ ὑψώματα καὶ κοιλώματα τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ καταλλήλων ὑλῶν ἀπομιμουῦνται ταῦτα ἀκριβῶς· δὲν πρέπει ὁμως νὰ λησμονήσῃ τις, ὅτι εἰς τούτους τὰ ὄρη, ἵνα καταφανέστερον παριστῶνται, εἶνε πάντοτε ὑψηλότερα, ἢ ὅσον συγχωρεῖ ἡ πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ χάρτου σχέσις· ὄχι δὲ ὀλιγώτερον παραστατικοὶ εἶνε καὶ οἱ κατατομικοὶ, εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει τις νὰ φαντασθῇ χώραν τινὰ τεμνομένην μεταξὺ δύο ὠρισμένων σημείων ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὑποτιθεμένης ὡς προεκτεινομένης μέχρι τῶν κάτω τοῦ ὅρους, καὶ σχηματιζούσης οὕτω τὴν θάσιν αὐτοῦ. Ἡ κατατομὴ δεικνύει μόνον τὸ ἰχνογράφημα τῶν ἄκρων τῆς διατομῆς καὶ οὕτω λαμβάνομεν καθαρωτάτην εἰκόνα τῆς ἀνυψώσεως καὶ καταπτώσεως τοῦ ἐδάφους. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι διὰ πᾶσαν χώραν δυνατόμεθα νὰ δώσωμεν πολλὰς καὶ διαφόρους κατατομὰς, ἀναλόγους τῆς πλευρᾶς, ἀπὸ τῆς ὁποίας θέλομεν νὰ λάβωμεν τὴν ὄψιν τῆς χώρας.

Ἡπειρωτικὰ ὕδατα.

§. 25. Ἰδρυογραφικοὶ πίνακες (ποταμῶν) παριστάνουσιν ἀπ' ἐναντίας μετ' ἰδιαίτερας ἀκριβείας τὴν διάφορον διανομὴν τῶν γλυκέων ὑδάτων τῆς ξηρᾶς. Πολλαχοῦ τῆς ξηρᾶς καὶ ἰδίως εἰς τὰ ὄρη, ὑπάρχουσι θέσεις, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀναβρύει ὕδωρ γλυκὺ· αὗται, καλούμεναι πηγαί, εἶνε πρὸς ἀλλήλας λίαν διάφοροι. Ἐκ τινων ἀναβρύει ὀλίγον ὕδωρ, ἐξ ἄλλων δὲ τὸ ἀναβρῦον ὕδωρ εἶνε τόσον πολὺ, ὥστε δύναται νὰ κινή μύλον· αἱ πλεῖσται πηγαὶ ρέουσι διαρκῶς, ἄλλαι δὲ πάλιν ἢ μόνον εἰς ὑγροὺς καιροὺς ἢ καθ' ὠρισμένα χρονικὰ διαστήματα (περιοδικαὶ πηγαί). ἅπασαι σχεδὸν αἱ πηγαὶ αὐταὶ ἔχουσι τὰ συνήθη συστατικὰ τοῦ γλυκέος ὕδατος, τινῶν ὁμως τὸ ὕδωρ ἢ περιέχει ὀρυκτὰ συστατικὰ (μεταλλικὰ ἢ ἱεματικὰ πηγαί, τῶν ὁποίων τινὲς εἶνε θερμαί, τινὲς δὲ καὶ ζέουσai), ἢ ἐξατμιζόμενον ἀφίνει μεγαλείτερον ἢ μικρότερον ποσὸν ἁλατος (ἁλατοῦχοι πηγαί). Πηγαὶ τεχνηταί, τὰς ὁποίας ἡ ἀνθρωπίνη τέχνη κατεσκεύασε, διατρυπῶσα ὅπας εἰς

μέγιστον πολλάκις βάθος, καλοῦνται ἄρτησιανὰ φρέατα (ἐκ τῆς Γαλλικῆς ἐπαρχίας Ἀρτησίας, ἔνθα πρῶτον κατεσκευάσθησαν τοιαῦτα). Κατὰ τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν ιδιότητα τοῦ ὕδατος, ὅτι ζητεῖ πάντοτε τὰ χαμηλότερα μέρη, τὰ πηγάζοντα ὕδατα δὲν ἡσυχάζουσιν, εἰμὴ ἀφοῦ μεταβῶσιν εἰς τὸν πρὸς ὄν ὄρον, τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' εἰς τὸν πρὸς τὴν θάλασσαν ῥοὺν των πολλαχῶς συναντῶνται διάφοροι πηγαὶ καὶ σχηματίζουσι ρύακα, πλείονες δὲ ρύακες ποτάμιον, πλείονα δὲ ποτάμια ποταμόν, καὶ πάντα ὁμοῦ ἀποτελοῦσι τὸ καλούμενον ποτάμιον σύστημα ἢ πλέγμα. Εἰ δὲ καὶ δὲν εἴνε δυνατόν νὰ τεθῶσιν ὁρισμένα ὅρια εἰς τὴν σημασίαν τῶν ἀνωτέρω λέξεων, τινὲς καλοῦσι ποταμούς μόνον τοὺς πλωτοὺς, ἕτεροι δὲ πάλιν τοὺς ἀμέσως χυνομένους εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ μέρος, ἔνθα ρεῦμά τι συναντᾷ ἕτερον μεγαλειτέρας ποσότητος, ἢ ἔνθα χύνεται εἰς λίμνην ἢ εἰς θάλασσαν, καλεῖται ἐκβολὴ αὐτοῦ· ἀλλ' εἰς τὰς στέππας καὶ τὰς ἐρήμους ὑπάρχουσι ρύακες καὶ ποτάμια, τὰ ὅποια μὴ δυνάμενα νὰ ὑψωθῶσιν ὑπὲρ τὴν ἄμμον καταβυθίζονται (σεππῶν ποτάμια)· ποταμοὶ μέσου ἢ μικροῦ μεγέθους ἀμέσως εἰς τὴν θάλασσαν χυνόμενοι καλοῦνται παράλιοι.

Οἱ ποταμοὶ καὶ ὁ ροῦς αὐτῶν.

§. 26. Ἡ γραμμὴ, ἣν σχηματίζει ῥέοντι ὕδωρ ἀπὸ τῆς πηγῆς μέχρι τῆς ἐκβολῆς του, καλεῖται ροῦς· εἰς μεγάλους ποταμούς διακρίνομεν, ἄνω, μέσον καὶ κάτω ροῦν, ὅστις οὐδέποτε εἶνε εὐθύς, ἀλλ' ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καμπύλος ἢ ἐλικοειδής. Αἰτία τοῦ νὰ ἔχῃ ποταμὸς τις μεγαλειτέραν ἢ μικροτέραν ἀνάπτυξιν εἶνε, διότι ἀποφεύγει τὰ ὑψώματα καὶ ἀναζητεῖ τὸ χαμηλότερον καὶ μαλακώτατον ἔδαφος. Ἐὰν δὲν ᾔνε δυνατόν νὰ ἀποφύγῃ βραχώδη στρώματα, τότε ἢ καταπίπτει καὶ οὕτω σχηματίζεται κατὰ ῥόακτες, ἢ κατατροῶγει αὐτὰ βαθμηδόν, ἢ διατρυπᾷ εἰς σπανιωτέρας περιστάσεις τὴν Γῆν εἰς μεγαλειτέρον ἢ μικρότερον διάστημα. Ὁ ὅχετος, ὃν πᾶς ποταμὸς κατεσκεύασε διὰ τῆς ροῆς του, καλεῖται κοίτη, αἱ δὲ πλευραὶ αὐτοῦ ὀχθαί, ὧν λέγομεν δεξιὰν μὲν τὴν πρὸς τὰ

δεξιὰ καὶ ἀριστερὰν τὴν κειμένην πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ἐξραμμένου πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ· ἢ ἀπὸ τῆς μιᾶς μέχρι τῆς ἐτέρας ὅχθης ἀπόστασις καλεῖται πλάτος, ἢ δ' ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας μέχρι τοῦ πυθμένου βάθος· ἀμφότερα δὲ εἶνε εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ποταμὸν, συχνάκις καθ' ὑπερβολὴν διάφορα οὕτως, ὥστε συνήθως ὅχι μόνον εἶνε ἡ μία ὅχθη ταπεινὴ καὶ ἡ ἄλλη ἀπότομος, ἀλλὰ καὶ ἀνάλογος τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν ὁ ποταμὸς διαρρέει. Αἱ πεδιάδες ἐπιτρέπουσιν εἰς αὐτὸν νὰ πλατύνηται, ἐνῶ τὰ ὄρη τὸν συμπιέζουσι καὶ πολλάκις ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐὰν ἐνίστε συμβῇ νὰ ᾔνη καὶ ἡ κοίτη του βραχέως, γεννῶνται τότε ὀρμητικὰ ρεύματα, δυνάμενα καὶ σιδηρὸν νὰ συμπαρασύρῳσιν. Ἐν γένει τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος τοῦ ποταμοῦ ἔχουσιν ἀντίστροφον πρὸς ἀλλήλα λόγον, ἥτοι ὅσω γεννιώτερος, τόσο βαθυτέρος εἶνε. Καθὼς εἰς τὰς θαλάσσας, οὕτως ἀπαντῶνται καὶ εἰς τοὺς ποταμοὺς ἀβαθὴ μέρη, ὅπου δύναται τις νὰ διέλθῃ μεγάλα ὕδατα ἄνευ πλοίου. Κοίτη βραχέως γεννᾷ ἐνίστε στροβίλους ἢ δίνας. Πολτάκις ποταμὸς ἀπαντῶν ὑψηλότερα μέρη, διασχίζεται εἰς βραχίονας περικλείοντας αὐτά· ἐνίστε ὅμως δὲν ἐνοῦνται οἱ βραχίονες οὗτοι ἐκ νέου· καὶ τότε ἕκαστος ἐκβάλλει ἰδιαιτέρως· ἐνούμενοι μὲν οὗτοι σχηματίζουν ποταμίαν νῆσον, ἐκβάλλοντες δὲ χωριστὰ εἰς τὴν θάλασσαν ἀποτελοῦσι μετ' αὐτῆς τὸ καλούμενον Δέλτα, τὸ ὁποῖον, ἔχον τὸ σχῆμα τοῦ ἀνεστραμμένου γράμματος (V), οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἀπέδιδον ἰδίως εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Νείλου σχηματιζόμενον.

Κλίσεις ποταμῶν καὶ κοιλάδες αὐτῶν.

§. 27. Πᾶς ποταμὸς ῥέει φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων πρὸς τὰ ταπεινότερα· διὸ καταπλέει μὲν τις ποταμὸν ἀπὸ τῶν πηγῶν εἰς τὰς ἐκβολὰς, ἀναπλέει δὲ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν εἰς τὰς πηγάς. Τὴν διαφορὰν τοῦ ἀπολύτου ὕψους τῶν πηγῶν καὶ ἐκβολῶν ποταμοῦ τινος καλοῦμεν κλίσιν αὐτοῦ· παρίσταται δὲ ἡ διαφορὰ αὕτη διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παδῶν, οὓς κατέπεσεν ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν· τοιαύτας καταμετρήσεις ὕψους ποταμοῦ δύναται τις νὰ κάμῃ εἰς ὅποιονδῆποτε μέρος

αὐτοῦ διὰ τὰ εὖρη τὴν κλίσιν ὠρισμένης ἐκτάσεως ποταμοῦ. Ἡ κλίσις εἶνε ἰσχυροτάτη καὶ ὀρμητικωτάτη εἰς ποταμούς ρέοντας δι' ὄρειων χωρῶν καὶ κατακρημνιζομένους ἐκ δειραίων καὶ κλιμακωτῶν ὀρέων· ποταμοὶ δὲ εὐκόλως πλωτοὶ εἶνε μόνον οἱ ἔχοντες κλίσιν ἀνεπαισθήτως βαίνουσαν πρὸς τὰ κάτω καὶ θραδεῖαν. Τὰ ὕδατα ρέοντα δι' ὄρειων καὶ κλιμακωτῶν χωρῶν ὄχι μόνον διασχίζουσιν αὐλακας ἀποτελούσας τὴν κοίτην αὐτῶν, ἀλλ' ἔχουσι σχηματίσει καὶ εὐρύτερα ἢ στενότερα σχίσματα, ἅτινα καλοῦμεν κοιλάδας· πολλαὶ ὅμως κοιλάδες προϋπήρξαν ὡς καταβυθίσματα τοῦ ἐδάφους μεταξὺ τῶν ὀρέων, ἅτινα κατόπιν ἐχρησίμευσαν ὡς καταλληλότερα ὁδὸς τῶν ὑδάτων. Διὰ κοιλάδων διατέμνονται πολλαχῶς πάντα τὰ ὄρη, ἐπεὶ δὴ πᾶσα κοιλάς ποταμοῦ ἔχει ἐτέρας πλαγίας, ἐκ τῶν ὁποίων ρέουσιν οἱ παραπόταμοι. Εἰς τὰ δειραῖα ἰδίως ὄρη διακρίνονται δύο εἰδῶν κοιλάδες, αἱ ἔχουσαι τὴν αὐτὴν μὲ τὴν κυρίαν δειράδα διεύθυνσιν καὶ καλούμεναι ἐπιμήκεις κοιλάδες, καὶ αἱ ἔχουσαι ἐναντίαν κάθετον διεύθυνσιν καὶ τέμνουσαι τὴν κυρίαν δειράδα ἢ τοὺς πρόποδας, καλούμεναι ἐγκάρσιοι κοιλάδες. Συχνάκις συμβαίνει, ὥστε ποταμὸς τις νὰ διαρρέῃ πρῶτον ἐπιμήκη τινὰ κοιλάδα, καὶ κατόπιν νὰ διασχίξῃ τὸ ὄρος εἰσβάλλων εἰς ἄλλην ἐγκάρσιαν. Αἱ ἐγκάρσιοι κοιλάδες, ὡς βιαίτερον διερρηγμέναι, εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄγριαι καὶ ἀπότομοι. Ὅλαι αἱ κοιλάδες τῶν ὀρέων ἔχουσιν ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς ὁδοὶ διὰ τῶν ὀρέων (στενά). Καὶ εἰς λοφώδεις καὶ ἐπιπέδους χώρας πολλάκις ἀπαντῶνται, ἂν καὶ εἰς μικρότερα διαστήματα, ταπειναὶ κοιλάδες κατὰ τὰς πλημμύρας ὑπὸ τῶν ποταμῶν καλυπτόμεναι.

Λίμναι.

- §. 28. Ἐὰν ὕδωρ ρέον δι' ὀρέων ἢ λόφων πληροῖ μεγάλα καταβυθίσματα καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν τῆς λεκάνης δύναται περαιτέρω νὰ ρεύσῃ, ἢ ἐὰν εἰς ταπεινὰ μέρη ἀπαντήσῃ ἐπιπέδους χώρας τοιαύτας, ὥστε ἀναζητοῦν τὰ βαθύτερα μέρη νὰ δύναται μὲν νὰ ἀπλωθῇ καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, διὰ τὴν ποιότητα ὅμως τοῦ ἐδάφους νὰ μὴ δύναται νὰ εὖρη διέξοδον,

γεννᾶται λίμνη. Διακρίνονται τέσσαρα εἶδη λιμνῶν 1) αἱ πῶτα μολίμναι, αἵτινες ἔχουσι καταφανῆ εἰσροὴν καὶ ἐκροὴν, καὶ τοιαῦται εἶνε αἱ πλεῖσαι. 2) αἱ πηγαῖαι λίμναι, ἔχουσαι καταφανῆ μόνον τὴν ἐκροὴν καὶ οὔσαι κυρίως πηγαί. 3) Αἱ ἐκβολικαί, αἵτινες ἔχουσαι μόνον εἰσροὴν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκροὴν, κενοῦσι τὸ περισσεῦον αὐτῶν ὕδωρ δι' ὑπογείων ὀχετῶν εἰς παρακειμένας λίμνας ἢ ποταμούς. 4) Αἱ κοῦφαι, αἵτινες δὲν ἔχουσιν οὔτε εἰσροὴν οὔτε ἐκροὴν· εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουσι μικραὶ μόνον λίμναι, εἰς τὰς ὁποίας συναθροίζεται τὸ ὑέτιον ὕδωρ· ἂν δὲ αὗται ᾗνε τεχνηταί, καλοῦνται δεξαμεναί. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ περιδικαὶ λίμναι, ὅπως καὶ περιδικαὶ πηγαί, τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ αὐξάνει καὶ ἐλαττοῦται κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους· διαιροῦνται προτέτι αἱ λίμναι εἰς τὰς ἐχούσας γλυκὺ ὕδωρ, αἵτινές εἰσι καὶ αἱ πλείους, καὶ εἰς τὰς ἐχούσας ἀλμυρὸν, εἰς ἃς ἀνήκει καὶ ἡ μεγίστη λίμνη τῆς Γῆς Κασπία θάλασσα (7000 □ μ). Ἀξιοπεριέργη εἶνε καὶ αἱ λίμναι αἱ κείμεναι κατὰ τὰ παράλια, αἵτινες ἐν κρινωνία οὔσαι μετὰ τῆς θαλάσσης ἔχουσιν ὕδωρ γλυκὺ· τοιαύτη λίμνη δεχομένη μέγαν ποταμὸν καλεῖται λιμνὸς τομα.

Τὸ βόρειον ἡμισφαίριον εἶνε πλουσιώτερον ἢ τὸ νότιον εἰς λίμνας καὶ περιλαμβάνει ζώνην λιμνῶν, διερχομένην διὰ τῆς βορείου Ἀσίας, Εὐρώπης καὶ βορείου Ἀμερικῆς, τὸ δὲ νότιον τοὺς γιγαντιαίους ποταμούς, εἰς οὓς ἀνήκει καὶ ὁ Ἀμαζόνιος, ὅστις καλύπτει 80000 □ μ.

Κυκλοφορία τοῦ ὕδατος ἐπὶ τῆς Γῆς.

§. 29. Πάντα τὰ ὕδατα ρέουσιν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὁμῶς ἡ θάλασσα δὲν αὐξάνει. Αἰτία τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου εἶνε, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης καὶ ὅλων τῶν ὑδάτων, ὡς καὶ ἡ τῆς Γῆς, διηνεκῶς ἐξατμίζεται. Οἱ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν ἀναβαίνοντες ἀτμοὶ σχηματίζουσι τὰ νέφη καὶ εἶτα καταπίπτουσι πάλιν ἐπὶ τῆς Γῆς ὡς βροχή, χιὼν, δρόσος, κτλ. καὶ καταπίνονται ὑπὸ τῆς ξηρᾶς. Ἐκ τοῦ καταπίπτοντος τούτου ὕδατος ἐμποτίζεται ἅπας ὁ ἐξωτερικὸς τῆς Γῆς φλοιός· διότι πανταχοῦ σχεδὸν, ὅπου ἂν σκάψῃ τις ἢ τρυπήσῃ τὸ ἔδα-

πος, εὐρίσκει ὕδωρ. Αἱ φυσικαὶ δὲ ἐξοδοὶ τοῦ ὕδατος εἶνε αἱ πηγαί· ὅπως δὲ τὸ αἷμα ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι, οὕτω καὶ τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς Γῆς κυκλοφορεῖ διαρκῶς διὰ τῶν φλεβῶν αὐτῆς, τῶν ρυάκων, τῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν, τῶν θαλασσῶν, τῆς βροχῆς κτλ. Ἐκαστος ρυαξ, ἢ ποταμὸς κτλ. τῆς Γῆς (καθὼς καὶ πᾶσα θάλασσα) ἔχει τὴν χώραν αὐτοῦ, ἐν τῇ περικυκλούσῃ αὐτὸν ξηρᾷ, δηλ. χῶρόν τινα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου πάντα τὰ ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαίρας καταπίπτοντα ὕδατα συρρέουσι καὶ εἰς τὸν ὁποῖον τελοῦσι φόρον πηγαί, ρυάκες κτλ. Ὁ χῶρος οὗτος καλεῖται ἐπικράτεια τοῦ ποταμοῦ, τὸ δὲ σύνολον τῶν πηγῶν, ρυάκων, παραποτάμων μετὰ τοῦ κυρίου ποταμοῦ συστημα τοῦ ποταμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐν διαγραφῇ ὁμοιάζει μὲ ξηρὸν δένδρον, ἔχον τοὺς κλάδους καὶ κλώνάς του. Τὰ μεταξὺ τῶν ὀρίων ἐπικρατείας τινὸς ποταμοῦ καὶ ἄλλων καλοῦμεν διαχωρίσματα τῶν ὑδάτων, δηλαδή θέσεις, ὑπεράνω τῶν ὁποίων ὕδωρ δὲν ῥέει, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὁποίων ὕδατα ῥέουσι κατὰ διαφόρους διευθύνσεις. Τοιαῦτα διαχωρίσματα δὲν σχηματίζονται μόνον δι' ὀρέων ἢ λόφων, ἀλλὰ πολλάκις καὶ δι' ἀσημάντων ἀνυψώσεων πεδίου· ὑπάρχουσι δὲ καὶ περιστάσεις, καθ' ἃς ἀντίθετοι ἐπικράτεια ποταμῶν συγκοινωνοῦσι διὰ φυσικῶν ὀχετῶν τεμνόντων ἐπομένως τὰ διαχωρίσματα τῶν ὑδάτων (δίκρανα). Παράδειγμα ἀκριβὲς τοιαύτης περιστάσεως ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς γιγαντιαίους ποταμοὺς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς Ἀμαζόνιον καὶ Ὀρινόχον· ἄλλως τὸ τοιοῦτον παρουσιάζεται εἰς συστήματα ποταμῶν, οἵτινες δὲν ἔφθασαν εἰσέτι εἰς πλήρη σχηματισμὸν καὶ ἀνάπτυξιν. Τεχνητοὶ τοιοῦτοι ὀχετοὶ ὑδάτων, χειροποίητοι, καλοῦνται Διώρυχες.

Φυτά.

§. 30. Ὅσον ὥραια καὶ ἀν παρίσταται ἡ Γῆ διὰ τὴν ποιλίαν ἐναλλαγὴν ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, ὀρέων καὶ πεδιάδων, διὰ τὰς ὑπερηφάνους κορυφὰς τῶν ὀρέων, διὰ τὰ ρεύματα, τοῖς ποταμοῦς κτλ. ἡ ὥραιότης αὕτη δὲν θὰ ἤξιζε παντάπασιν, ἐὰν ἔλειπεν ἀπ' αὐτῆς ἡ ζωὴ, δηλ. ἐὰν δὲν ἐκατοικεῖτο ὑπὸ ζῶντων ὄντων. Τρόντι κινεῖται μὲν καὶ τὸ ὕδωρ καὶ συντείνει διὰ

τῆς φαινομένης ταύτης ζωῆς αὐτοῦ οὐσιωδῶς πρὸς καθωραϊσμὸν τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐνεργὸν ἐξ ἰδίας δυνάμεως, ἀκολουθεῖ γενικοὺς τῆς φύσεως νόμους καὶ σταματᾷ, ἅμα ἀπαντήσῃ ὀριζοντίαν ἐπιφάνειαν. Εἰς δὲ τὰ πραγματικῶς ζῶντα καὶ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῶν ἐνεργὰ καὶ αὖξοντα ὄντα ἀνήκουσι κατὰ πρῶτον χόρτα, χλόη, καὶ δένδρα, τὰ ὁποῖα ἡ Γῆ ἀναφύει, δηλ. τὰ φυτά. Ἄν καὶ εἶνε οὕτως εἰπεῖν ἐκ φύσεως ἀπηγορευμένη εἰς αὐτὰ ἡ αὐτόματος κίνησις, οὐχ ἥττον δεικνύουσιν τὸ αὐθύπαρκτον διὰ τῆς ἀπομυζήσεως τῆς τροφῆς αὐτῶν καὶ τῆς παραγωγῆς σπερμάτων κτλ. Τὰ ἀφορῶντα τὰ βότανα, τὰ συστατικὰ μέρη, τὴν κατασκευὴν καὶ διαίρεσιν αὐτῶν εἰς μεγαλειτέρας τάξεις, ὑποδιαιρουμένας εἰς οἰκογενείας καὶ γένη, διδάσκει ἡ Βοτανική. Ἐνταῦθα ἐξετάζομεν μόνον τὴν διασπορὰν αὐτῶν, σχηματιζόντων ἐπίσης μέρος τοῦ ἐνδύματος τῆς Γῆς. Εὐκόλως ἐννοεῖ τις ὅτι τὰ 250000 διάφορα εἶδη τῶν φυτῶν, τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ, δὲν εἶνε μονοτόνως καὶ ὁμοιόμορφως ἐξηπλωμένα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ποσῶς! Πλουσιωτάτη καὶ διαφοροτροπωτάτη ποικιλία ὑπάρχει καὶ ἐνταῦθα· πολλὴν ἔχει κατὰ πρῶτον τὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ βασιλείου τῶν φυτῶν χώρας τινὸς ἢ ζώνης, ἥτοι τὸ γεωγραφικὸν πλάτος αὐτῆς· ὅσω μὲν πλησιέστερον εἰς τὸν πόλον κεῖται χώρα τις, τόσω πτωχότερον εἶνε τὸ φυτικὸν αὐτῆς βασίλειον ὡς πρὸς τὴν πληθὺν τῶν εἰδῶν, τόσω νανωδέστερα γίνονται τὰ φυτά, τόσω ἀφανέστερα τὰ ἄνθη, θρύα καὶ φύκη ὑπερισχύουσιν αὐτόθι· ὅσω δὲ πλησιέστερον εἰς τὸν Ἰσημερινὸν, τόσω αὖξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰδῶν, τὰ φύλλα γίνονται μεγαλειτέρα, τὰ ἄνθη λαμπρὰ καὶ εὐώδη, ὑψηλότερον ἐκτείνονται τὰ φυτά, πλουσιωτέρα γίνεται ἡ αὖξαισις τῶν βοτάνων, ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰθαλῶν ὑπερισχύει. Εἰς τὰς τροπικὰς χώρας εἶνε πλουσιωτάτη ἡ ἀνάπτυξις τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, πολυπόδια λαμβάνουσιν ἐκεῖ ὕψος 8—10 ἀνθρωπίνων ἀναστημάτων· ἐκεῖ αὖξάνει τὸ γιγαντιαῖον ὕψος τῶν φοινίκων μέχρις ὕψους 180 π. κτλ. Καὶ αὐτοὶ οἱ χυμοὶ τῶν φυτῶν ἐξευγενίζονται καὶ διὰ τῶν φλογερωτάτων ἡλιακῶν ἀκτίνων μεταβάλλονται εἰς βάλαμον καὶ ἀρώματα. Καὶ τὸ γεωγραφικὸν μῆκος ἔχει ἐπιρροὴν εἰς

τὰ φυτὰ, τινὰ γένη ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἀνατολικόν, ἕτερα πάλιν εἰς τὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον. Μεγάλην ἐπιρροὴν ἔχει καὶ τὸ ἀπόλυτον ὕψος χώρας τινὸς, εἰ καὶ τοῦτο πολὺ ἐπηρεάζει ἢ ζώνῃ ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς γραμμῆς τῆς διηνεκοῦς χιόνος. Τινὰ γένη ἐγκατεροῦσιν ὡς ἀκμαῖοι ἀναβάται τῶν ὁρέων μέχρι τῶν ὑψηλοτάτων κορυφῶν αὐτῶν, ἢ προτιμῶσι ταύτας, ἕτερα πάλιν περιορίζονται εἰς πεδιάδας καὶ χαμηλὰ μέρη. Τέλος καὶ τὸ ἔδαφος δὲν πρέπει νὰ παραλειφθῇ εἰς τὰς διαφορὰς τῶν φυτῶν. Ἐκαστον τῶν τεσσάρων εἰδῶν τοῦ ἐδάφους (§. 20) ἔχει ἰδιαίτερα φυτὰ· ἕτερα μὲν ἀπαντῶνται μόνον εἰς ὄρη, ἕτερα δὲ μόνον εἰς παραλίας χώρας ὑπὸ ἁλατος ποτιζομένης, καὶ ἕτερα μόνον εἰς τὸ ὕδωρ τῶν ποταμῶν, λιμνῶν καὶ ὠκεανῶν. Ἐν γένει δὲ ἕκαστον φυτὸν ἔχει τὴν γεωγραφικὴν αὐτοῦ τῆς ἐξάπλωσεως χώραν, ἥτις ὅτε μὲν εἶνε εὐρυτέρα, ὅτε δὲ μᾶλλον συσταλμένη. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐξήπλωσεν ἔτι μᾶλλον τὴν χώραν πολλῶν φυτῶν· ἕκαστον τῶν γεωργικῶν φυτῶν (δημητριακοὶ καρποὶ, ὀπωροφόρα δένδρα κτλ.) ἔχει συνήθως ὠρισμένην τινὰ πατρίδα, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐξετάθη καὶ εἰς ἄλλας ζώνας διὰ τῆς καλλιέργειας. Οὕτως ἕκαστον τεμάχιον γῆς λαμβάνει τὴν κυρίαν τροφήν αὐτοῦ ἐκ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου· τὴν εὐκρατον ζώνην τρέφουσιν οἱ κυρίως δημητριακοὶ καρποὶ, αἱ θερμαὶ χῶραι ἔχουσι τὴν ζέαν, θερμαὶ τελματώδεις χῶραι τὴν ὄρυζαν, αἱ τροπικαὶ χῶραι τοὺς φοίνικας, τὸ ἀρτόδενδρον καὶ τὰ γεώμηλα, τὰ ὁποῖα ἐκτείνονται καὶ ἐφ' ὅλης τῆς Γῆς.

Ζῷα.

§. 31. Τῶν φυτῶν τελειότερα πλάσματα εἶνε τὰ ζῷα, διότι ἔχουσι καὶ αὐτόματον κίνησιν. Ἡ ζωολογία ἐξετάζει τὴν κατασκευὴν αὐτῶν, τὴν διαίρεσιν εἰς γένη κτλ. Κατὰ τὴν γεωγραφικὴν ἐξάπλωσιν τὰ 150000 εἶδη αὐτῶν ἐξαρτῶνται καὶ ἀπὸ ἄλλας περιστάσεις ἢ τὰς τῶν φυτῶν. Διότι ταῦτα μὲν χρειάζονται μόνον γῆν, ἀέρα καὶ ὕδωρ πρὸς τροφήν, καὶ πολλάκις ὅχι ὅλα ταῦτα ὁμοῦ· τὰ ζῷα ὅμως εἶνε προσδεδεμένα εἴτε μεθ' ὠρισμένων φυτῶν, εἴτε μετ' ἄλλων ζώων, καὶ ἐπομένως δύνανται ἐκεῖ μόνον νὰ ὑπάρχωσιν, ἔνθα εὐρίσκουσι τὴν ἀ-

νόστον αὐτοῖς τροφήν· ἐξαρτῶνται δὲ ὀλιγώτερον ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀπολύτου ὕψους· ἐν γένει ὁμως ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν ζώων ὁ νόμος τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους ὡς πρὸς τὴν πτωχείαν καὶ τὸν πλοῦτον, καθὼς ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν μετὰλλων καὶ τῶν πολυτίμων λίθων. Τὰ γιγαντωδέστατα καὶ ὠραιότατα ζῶα κατοικοῦσι τὴν θερμὴν ζώνην, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὰ ἀρπακτικώτατα καὶ τὰ μᾶλλον ἰσθόλα. Οὕτως οἱ κολοσσιαῖοι ἐλέφαντες, ὁ βασιλεὺς τῶν ζώων λέων, τὸ λαμπρὸν καὶ εὐλύγιστον, ἀλλὰ καὶ αἰμοχαρὲς γένος τῶν γαλῶν (τίγρις, πάρδαλις κτλ.), ἡ ὠραία καμηλοπάρδαλις, ἡ στρουθοκάμηλος, ὁ κόνδωρ, οἱ λαμπρόχροες ψιττακοί, ὁ βόας, οἱ μουσαροὶ κροκόδειλοι, αἱ γιγαντιαῖαι χελῶναι, αἱ μεγάλαι καὶ λαμπρῶς χρωματισμέναι ψυχαι (πεταλοῦσαι) κτλ. Εἰς τὴν εὐκρατον ζώνην ἐλαττοῦνται τὰ μεγάλα ἀρπακτικά θηρία· μόνον τὰ ἀρπακτικά θηρία τοῦ γένους τῶν κυνῶν (λύκοι, ἀλώπεκες, θῶες κτλ) καὶ αἱ ἄρκτοι ἀγαπῶσι τὸν βορρᾶν. Αἱ βόρειοι θάλασσαί εἰνε πλουσιώταται μεγάλων μαστροφῶν θαλασσιῶν ζώων, τὰ πτηνὰ εἰνε αὐτόθι ὀλιγώτερον ποικίλα, ἀλλ' ὠδικώτερα· φαρμακερὰ δ' ἔντομα βαθμυδὸν ἐκλείπουσι πρὸς βορρᾶν. Εἰς τὰς πολικὰς χώρας περιορίζεται καὶ τὸ ζωικὸν βασίλειον, καὶ πρὸς τὴν χειμερινὴν πτώσιν τῶν φύλλων ἀντιστοιχεῖ ἡ χειμερία νάρκη τῶν ζώων. Ὀλιγώτερον συνδεδεμένα μετὰ τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους εἰνε τὰ ἔντομα· εἰς τὸ βραχὺ θέρος τῆς ψυχρᾶς ζώνης περιπίπτανται καὶ ἐκεῖ ἀπειροπληθεῖς μυῖαι κτλ. Ἐκάστη τῶν δύο μεγάλων ἡπείρων ἔχει καὶ τὰ ἰδιαιτέρα αὐτῆς ζῶα· ἀλλὰ τὰ τῆς δυτικῆς ἡπείρου εἰνε ἥττον κολοσσιαῖα καὶ μεγαλοπρεπῆ· παράβαλε τὴν τίγριν πρὸς τὸν ἰαγουάραν, τὸν κροκόδειλον πρὸς τὸν καϊμᾶνον, τὴν κάμηλον πρὸς τὴν λάμαν. Ὅπως τινὰ φυτὰ, οὕτω καὶ τινὰ ζῶα τὰ ὁποῖα ἐσυνείθισεν ὁ ἄνθρωπος (κατοικίδια ζῶα) διέδωκεν ἐφ' ὅλης τῆς Γῆς· οὕτω τοὺς βόας, χοίρους, κύνες, τὰς οἰκιακὰς γαλᾶς κτλ. Ἔτερα ζῶα ζῶσιν εἰς διαφόρους χώρας κατὰ τὰς διαφορὰς ὥρας τοῦ ἔτους· τοιαῦτα εἰνε τὰ ἀποδημητικὰ λεγόμενα πτηνὰ.

Τὸ ὕδωρ κατέχεται μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ζωικοῦ ἢ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου· μάλιστα διὰ τῆς ἀπείρου πληθύος τῶν διὰ γυμνοῦ

ὀφθαλμοῦ ἀοράτων ζωυρίων, τῶν ἐγγχυματικῶν καλουμένων, ἐξαπλοῦται τὸ ζωικὸν βασίλειον καὶ κατὰ τρόπον ἄγνωστον πρότερον· τινὲς μεταλλικαὶ οὐσίαι καὶ εἶδη γῆς συρίστανται ἐξ ἀπολελιθωμένων ἐγγχυματικῶν ζωυρίων, καὶ ὁμῶς περιέχονται εἰς ἓνα λ. χ. κυβικὸν δάκτυλον (Παρισιανόν) εἶδους τινὸς ἀργίλου περίπου 41 ἐ. τοιούτων· αἱ δὲ νεώταται ἀνακαλύψεις διδάσκουσιν ὅτι καὶ τὸ βαθύτερον μέρος τῆς θαλάσσης, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν προϋπετίθετο ζωικὸς κόσμος, βρῦει ἐγγχυματικῶν ζωυρίων, καὶ ὅτι τοιαῦτα ἐμπερικλείονται εἰς τὰ κρυφάλλινα ὄρη τῶν πολικῶν χωρῶν. Ὅποια πλησμονὴ τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωικοῦ βασιλείου ἐπὶ τῆς Γῆς! Ἄλλ' εἰσέτι δὲν εἶπομέν τι καὶ περὶ τοῦ κυρίου πάντων αὐτῶν, ὅστις βασιλεύει ἐπὶ τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πτηνῶν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς ζώων.

Ὁ ἄνθρωπος.

§. 32. Ὁ ἄνθρωπος ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν αὐτοῦ κατασκευὴν θεωρούμενος ἴσταιται ὡς ὑψίστη βαθμὶς ὑπεράνω πάσης ζωικῆς πλάσεως, καὶ ἐκτὸς τῶν διαφορῶν τῆς κατασκευῆς τῶν μελῶν αὐτοῦ ἔχει καὶ δύο ἰδιαίτερα πλεονεκτήματα, διὰ τῶν ὁποίων, μὴ θεωρουμένου οὐδὲ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ἀναβιβάζεται ὑπεράνω τοῦ ζωικοῦ βασιλείου καὶ καθίσταται κύριος τῆς Γῆς. Τὸ μὲν πρῶτον πλεονέκτημα αὐτοῦ εἶνε ὅτι δύναται νὰ ζῇ πανταχοῦ τῆς Γῆς, δηλαδή δὲν εἶνε δεδεμένος εἰς οὐδὲν γεωγραφικὸν πλάτος ἢ μήκος, εἰς οὐδεμίαν ὠρισμένην τροφὴν, ἥτις θάναται νὰ περιορίσῃ αὐτὸν εἰς ὠρισμένην χώραν, εἰς οὐδὲν σχεδὸν ὕψος, ἢ βάθος· τὸ δὲ δεύτερον εἶνε ἡ γλῶσσα, δηλαδή ἡ δύναμις τοῦ νὰ ἐκφράζῃ τὰ αἰσθήματα καὶ διανόηματα αὐτοῦ εἰς τοὺς ἄλλους διὰ τοῦ λόγου· τοῦτο φυσικὰ συνδεόμενον καὶ μετὰ τῆς εὐγενείας, ἣν ἰδίᾳ ὁ Θεὸς ἐξάρτισεν εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸν καθιστᾷ πολίτην ἐτέρου πνευματικοῦ κόσμου. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει μόνον ψυχὴν, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, τὰ ὁποῖα καὶ αἰσθάνονται καὶ ἐπιθυμοῦσι, δὲν διακρίνεται μόνον διὰ τοῦ μνημονικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷται καὶ εἰς τινὰ τῶν ἄλλων ζώων, δὲν ὁδηγεῖται, ὅπως αὐτὰ

ὑπὸ ἐνστίκτου, ἀλλ' ἔχει γνῶσιν ἑαυτοῦ. νοῦν καὶ ἐλευθέραν θέλησιν· ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνοικεῖ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τὴν ἀρχὴν του ἐκ γῆς, ἀλλ' εἶνε εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὸν Θεόν, ὅστις τὸ ἐχάρισεν, ἐπιστρέφει. Διὰ τῶν πνευματικῶν του δυνάμεων ὁ ἄνθρωπος κατέστη κυρίαρχος τῆς φύσεως, τῆς ὁποίας ἡ κολοσσιαία δύναμις ἄλλως θὰ τον ἐμηδένιζεν, ὑπέταξεν εἰς ἑαυτὸν πάντα τὰ ὀρμητικὰ στοιχεῖα, ἐγένετο κύριος πάντων τῶν ζώων, ἂν καὶ πολλὰ τούτων ἐξέχουσι καὶ ὡς πρὸς τὴν δύναμιν καὶ ὡς πρὸς τὴν ὀξύτητα τῶν αἰσθήσεων, καὶ ἴσταται ὡς βασιλεὺς τῆς φύσεως.

Διαίρεσις τοῦ ἀνθρώπου.

§. 33. Ὁ ἐπὶ τῆς Γῆς ἀνίσως μεμερισμένος ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων δύναται νὰ ὑπολογισθῇ εἰς 1200 ε. περίπου, ἀλλὰ μεταξὺ τῆς πληθύος ταύτης ἀπαντῶνται καὶ ὡς πρὸς τὸν βίον καὶ ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν κατασκευὴν μέγισται διαφοραὶ· λαοὶ τρεφόμενοι ἀπὸ τῆς θήρας καὶ ἀλγείας καὶ ζῶντες βίον πλάνητα καὶ μὴ ἔχοντες σταθερὰς κατοικίας καλοῦνται νομάδες· λαοὶ δὲ μετερχόμενοι ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τὴν γεωργίαν καὶ ἔχοντες σταθερὰς κατοικίας καλοῦνται μόνιμοι. Ὁ νομαδικὸς βίος κρατεῖ τὸν ἄνθρωπον πλησίον εἰς τὰ θηρία, ὁ δὲ γεωργικὸς τὸν ἐξευγενίζει καὶ ἐξημερώνει καὶ τὸν παροτρύνει μᾶλλον εἰς πνευματικὰς ἀσχολίας· διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἡμέτεροι πρόγονοι εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐδόξαζον ὅτι ἡ γεωργία ἐδιδάχθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, παρὰ δὲ Κινέζοις καὶ μέχρι τῆς σήμερον ὁ αὐτοκράτωρ ἅπαξ τοῦ ἔτους λαμβάνει τὸ ἄροτρον καὶ σπείρει. Μετὰ τῆς γεωργίας συνδέονται τὰ χειροτεχνήματα, αἱ τέχναι, ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον, ἡ ἀπλῶς ἡ ὑψηλότερα μόρφωσις, ἥτοι ὁ πολιτισμός. Ἡδύνατο δέ τις νὰ φαντασθῇ ὅτι αἱ διαφοραὶ αὗται τοῦ βίου εἶνε δυνατόν βαθμηδὸν νὰ ἐξισωθῶσι μέχρι τινὸς τοιαύτη ὁμῶς ἐξίσωσις καὶ ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος εἶνε σχεδὸν ἀνέφικτος. Δὲν ἐννοοῦμεν διὰ τούτου τὴν εἰς τὸ ἀνάστημα διαφορὰν (τὸ μικρότερον ὂν 4—5 π. ἀπαντᾶται εἰς πολιτικὰς χώρας, καὶ τὸ μέγιστον, ὑπερβαῖνον τοὺς 6 π. εἰς τινὰς

φυλάς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς), ἀλλὰ τὴν εἰς τὸ γρῶμα καὶ ἰδίως εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ κρανίου. Διακρίνονται ὡς πρὸς ταῦτα πέντε κύρια φυλαὶ ἀνθρώπων· 1) ἡ Καυκασία εἴτε Λευκὴ, ἥτις, κατοικοῦσα ἐν ὅλῃ σχεδὸν τῇ Εὐρώπῃ ἐν τῇ δυτικῇ Ἀσίᾳ καὶ ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ, ἔχει τὸ κρανίον ὠοειδές καὶ τὴν καλλίστην κατασκευὴν τοῦ σώματος καὶ εἶνε ἡ μᾶλλον πολυπληθὺς καὶ ἡ ἐπισημοτέρα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος· 2) ἡ Μογγολικὴ ἢ κιτρίνη, ἥτις κατοικοῦσα τὰς βορείους πολιτικὰς χώρας, τὰ ΝΑ. καὶ τὸ μέσον τῆς Ἀσίας (ὅλην τὴν μεγάλην Κινεζικὴν αὐτοκρατορίαν) ἔχει τὸ πρόσωπον πλατὺ, τὰ ὀστά τῶν σιαγόνων ἐξέχοντα, τοὺς ὀφθαλμοὺς στενοὺς καὶ λοξῶς κεκορμένους, καὶ τὸ κρανίον κυβοειδές· 3) ἡ Αἰθιοπικὴ (μαύρη) ἢ Νιγρητικὴ, ἥτις κατοικοῦσα ἐν τῇ μέσῃ καὶ μεσημβρινῇ Ἀφρικῇ ἔχει τὰς τρίχας μικρὰς καὶ οὐλώδεις, τὸ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς ἐπίπεδον καὶ τὰ χεῖλη παχέα καὶ ἐξέχοντα· 4) ἡ Ἀμερικανικὴ ἢ χαλκόχρους, ἥτις ἔχει τὸ πρόσωπον στενὸν καὶ τὸ κρανίον πεπιεσμένον εἰς τὰ πλάγια· 5) ἡ Μαλαϊκὴ ἢ κασανόχρους, ἥτις κατοικοῦσα ἐπὶ τῆς χερσονήσου Μαλάκκας καὶ τῶν πρὸς μεσημβρίαν Ἀσιατικῶν καὶ Αὐστραλικῶν νήσων, ἔχει τὴν ῥίνα πλατεῖαν, τὸ στόμα μέγα καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω θολωτήν· ὡς ἔκτῃ δὲ φυλῇ, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μετάβασις ἀπὸ τῆς Μαλαϊκῆς εἰς τὴν Αἰθιοπικὴν, ἀναφέρεται ὑπὸ τινῶν ἢ τῶν Παπούων (Νέγρων τῆς Αὐστραλίας καλουμένων Νεγρίτων) ἥτις κατοικεῖ ἐπὶ τῆς νέας Ὀλλανδίας καὶ νέας Γουϊνέας. (Πρὸς ἄσκησιν διέλθε τὰ μέρη τῆς Γῆς καὶ σημειώσον ἐκάστην φυλὴν).

Πολλαὶ σχέσεις τῶν διαφορῶν τούτων φυλῶν πρὸς ἀλλήλας εἰσέτι δὲν ἐξηκριβώθησαν· ἐγείρονται μάλιστα καὶ νέαι δυσκολίαι εἰς ἄλλα, ὡς λ. χ. εἰς τὴν λύσιν τῆς διαφορᾶς τῶν ἀρχικῶν γλωσσικῶν κορμῶν. Δὲν εἶνε δὲ παντάπασι φρόνιμον νὰ ἀμφισβητῇται ἔνεκα τῶν διαφορῶν τούτων, ἂν καὶ πολλὰκις παραδόξων, ὁ λόγος τῆς θείας ἀποκαλύψεως, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι κατὰ γόντα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρωπίνου ζεύγους· ἡ παραδοχὴ τούτου ἔχει πολλὴν τὴν σπου-

δαιότητα διὰ τὴν μεγάλην διδασκαλίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ πε-
ρὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ ὑποστηρίζεται
ὡς ὀρθοτάτη ὑπὸ ἐπισήμων φυσιοδιφῶν.

Ὁ ἄνθρωπος ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεόν.

§. 34. Ὁ Θεὸς λοιπὸν ἐποίησεν ἀνθρώπους ἐνὸς αἵματος,
ἵνα κατοικῶσι τὴν Γῆν, ὀφείλοντες συγχρόνως νὰ ζητῶσι καὶ
εὐρίσκωσιν αὐτὸν (Πράξ. τῶν Ἀπ. 17, 26—28). Δύνανται
δὲ νὰ ζητῶσι τὸν Θεὸν οἱ ἄνθρωποι διὰ τοῦ λογικοῦ των, καὶ ἀρ-
χῆθεν ἔτι ἔπραξαν τοῦτο· ὅτι δὲ ἕκαστος λαὸς εὔρε περὶ τοῦ
Θεοῦ, τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν θρησκείαν αὐτοῦ· πρὸς πλήρη
δὲ εὔρεσιν τῆς ἀληθείας συνέδραμεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ
δι' ἐκτάκτου τρόπου, ἥγουν ὠμίλησεν εἰς αὐτὸν δι' ἀπεσταλ-
μένων καὶ ἐπὶ τέλους διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ Υἱοῦ. Τὰς ἀποκαλύ-
ψεις τοῦ ταύτας ὁ Θεὸς ἔπεμψε μόνον εἰς ἓνα λαὸν, τοὺς
Ἰουδαίους, καὶ ἐχρησίμευσαν αὗται ὡς προπαρασκευὴ ὑψη-
λοτέρου σκοποῦ, ὅστις ἐπραγματοποιήθη, ὅτε κατέβη εἰς τὴν
Γῆν ὁ Σωτὴρ τοῦ Κόσμου, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστὸς καὶ ἐθεμελίωσεν ὡς βασίλειον τοῦ Θεοῦ δι' ὅλα τὰ
ἔθνη τὸν Χριστιανισμόν, τὴν ὑψίστην, ἐντελεστάτην,
καὶ ἀληθῆ θρησκείαν. Οἱ πλείστοι ὁμῶς τῶν Ἰουδαίων,
οἵτινες τανῦν εἶνε διεσπαρμένοι ἐφ' ὅλης τῆς Γῆς (5. ἐ), δὲν ἐ-
δέχθησαν τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἦλθεν εἰς αὐτοὺς, ἀλλ' ἔμειναν εἰς
τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πίστιν.

Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία, ἀριθμοῦσα περὶ τὰ 350
ἐ. διηρέθη, προϊόντος τοῦ χρόνου, εἰς διαφόρους ἐκκλησίας, αἵτι-
νές εἰσιν αἱ ἐξῆς, ἡ Καθολικὴ, ἥτις ἀριθμεῖ ὑπὲρ τὰ 200
ἐ., ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ, ἔχουσα πλέον τῶν 75 ἐ.
ἡ Λουθηρανικὴ καὶ ἡ Μετερρύθμισμένη, ἡ ὁμοῦ
ἡ Διαμαρτυρομένη, ἀριθμοῦσα περὶ τὰ 70 ἐ. τὸ δ' ὑ-
πόλοιπον τοῦ ἀνωτέρω ἀριθμοῦ κατανέμεται μεταξὺ ἄλλων
400 περίπου αἱρέσεων, αἵτινες ἔχουσιν ὅχι πολλοὺς ὀπαδοὺς.
Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἔλαβε καὶ παρὰ Θεοῦ τὴν ὑπόσχεσιν
ὅτι πάντες οἱ λαοὶ τῆς Γῆς θὰ τὴν ἀναγνωρίσωσι καὶ τῶντι
μετὰ παραδόξου ταχύτητος ἐκ μικρᾶς σπορᾶς ἀνεπτύχθη μέγα

δένδρον, καὶ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἀριθμεῖ ἤδη πλείονας ὀπαδοὺς ἢ πᾶσα ἄλλη. Ἐκτὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν ὑπάρχουσι καὶ 120 ἑ. περίπου Μωαμεθανοί, οἵτινες πιστεύουσιν εἰς τὸν Μωάμεθ, ὃν θεωροῦσιν ὡς τὸν τελευταῖον καὶ ὑψηλότετον προφήτην τοῦ μόνου Θεοῦ, καὶ κατοικοῦσιν ἐν τῇ δυτικῇ Ἀσίᾳ, ἐν τῇ βορείῳ καὶ ἐν μέρει τῇ μέσῃ Ἀφρικῇ καὶ ἐπὶ τῆς Εὐρώπαικῃς ἐν μέρει Τουρκίας, διαιρούμενοι εἰς Σουνίτας καὶ Σιίτας καὶ ἀποτελοῦντες αἱρέσεις πλέον τῶν 70.

Οἱ Χριστιανοί, οἱ Ἰσραηλιταὶ καὶ οἱ Μωαμεθανοί, πιστεύοντες εἰς ἓνα μόνον θεόν, καλοῦνται Μονοθεῖσαι πρὸς διάκρισιν τῶν Πολυθεῖσων, οἵτινες πιστεύοντες εἰς πλείονας θεοὺς ἢ εἰδῶλα καλοῦνται ἐν γένει καὶ Ἐθνικοὶ ἢ Εἰδωλολάτραι, ἀριθμούμενοι ἔτι ἐπὶ τῆς Γῆς ὑπὲρ τὰ 600 ἑ. Μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν θρησκειῶν μᾶλλον ἐξηπλωμένη εἶνε ἡ τοῦ Βράμα, παρὰ τοῖς Καυκασίοις Ἐθνικοῖς, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς γεννηθεῖσα τοῦ Βούδδα παρὰ τοῖς Μογγολικοῖς εἰδωλολάτραις λαοῖς ἐν Ἀσίᾳ· ὑπάρχουσι δὲ καὶ εἰδωλολατρικαὶ θρησκεῖαι τὰ μάλα ἀξιολύπητοι, τῶν ὁποίων οἱ ὀπαδοὶ προσκυνοῦσιν ὡς θεοὺς ὠρισμένα ζῶα, ἡ ξύλα, ἡ ξύλινα εἰδῶλα (Φετίχας, ἐκ τῆς Πορτογαλικῆς λέξεως Fetisso, σημαίνουσης μαγείαν ἢ εἰδῶλον)· ἄνευ δὲ θρησκείας ἐντελῶς δὲν εὑρέθη οὐδεὶς λαὸς ἐπὶ τῆς Γῆς, οὐδ' ὁ ἀγριώτατος καὶ μᾶλλον ἄθλιος.

Πολιτεύματα.

§. 35. Ἄπαντα ἡ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων κατοικουμένη Γῆ δὲν ἀποτελεῖ μίαν μόνην κοινωνίαν, ἀλλὰ πολλὰς τοιαύτας, αἵτινες, ἔχουσαι ἰδίους ὠρισμένους νόμους, ἵνα οἱ ἀπαρτίζοντες αὐτὰς ἄνθρωποι ζῶσιν ἡσυχῶς καὶ ἀσφαλῶς, καλοῦνται Ἐπικρατεῖαι, καὶ ἡ περὶ τὴν γνῶσιν αὐτῶν καταγινομένη ἐπιστήμη Στατιστική. Μόνον οἱ ἄγριοι καὶ νομαδικοὶ λαοὶ δὲν ἀποτελοῦσιν ἐπικρατείας, διότι παρ' αὐτοῖς ἐκάστη οἰκογένεια ὑπακούει μόνον εἰς τὸν ἴδιον αὐτῆς ἀρχηγόν, καὶ πάντες ὁμοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μόνον εἰς τοὺς πρεσβυτέρους ἢ δυνατωτέρους, τοὺς ὁποίους ἔχουσιν ὡς ἀρχηγούς (Πατριαρχικὸν πολιτεῦμα).

Εἰς ἐκάστην ὠργανισμένην ἐπικρατείαν ἐκτελοῦνται μόνον

οἱ ὑπάρχοντες νόμοι· θέτονται δὲ καὶ νέοι, ἐὰν ᾗνε ἀνάγκη, καὶ λαμβάνεται πρόνοια καὶ περὶ τῶν κοινῶν δαπανῶν· τοῦτο γινόμενον διαφόρως κατὰ διαφόρους ἐπικρατείας ἐπῆνεν καὶ τὴ διάφορα πολιτεύματα. Ἐὰν μὲν ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ ἀνήκῃ εἰς πολλοὺς, τὸ πολίτευμα καλεῖται, δημοκρατικὸν μὲν, ἐὰν ἡ ἐξουσία ἀνήκῃ εἰς ὅλον τὸν λαόν, ἀριστοκρατικὸν δὲ, ἐὰν εἰς ὀλίγας μόνον ἐκλεκτὰς οἰκογενείας. Ἐὰν δὲ ἡ ἐξουσία ἀνήκῃ εἰς ἓνα μόνον, τὸ πολίτευμα καλεῖται μοναρχικόν, τὸ ὅποιον δύναται νὰ ᾗνε ἡ διαδοχικόν, ἐὰν ἡ ἐξουσία ᾗνε κληρονομικὴ τῆς βασιλευούσης οἰκογενείας, ἡ ἐκλεκτικόν, ἐὰν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μονάρχου ἐκλέγῃται ἕτερος εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ. Ἐὰν ὁ μονάρχης διαθέτῃ κατὰ τὸ δοκοῦν τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ὑπάρχοντων του, μὴ περιοριζόμενος ὑπὸ νόμων, ἀλλὰ τὸ πολὺ ὑπὸ συνθηκῶν, ἡ μοναρχία αὐτοῦ καλεῖται Δεσποτική· ἀλλὰ τοιαῦται κυθερνῆσαι σχεδὸν ἐξέλιπον σήμερον εἰς ὅσα μέρη εἶνε ἐξηπλωμένος ὁ Χριστιανισμός. Ἐὰν ὁ μονάρχης διοικῇ μόνος κατὰ νόμους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ αὐτὸς ὑπακούει, ἡ μοναρχία αὐτοῦ καλεῖται ἀπόλυτος. Ἐὰν ὁμως τὸ κράτος ἔχῃ θεμελιώδη νόμον (σύνταγμα), διὰ τοῦ ὁποίου εἰς ὠρισμένας περιστάσεις τοῦ μονάρχου ἡ ἐξουσία περιορίζεται ὑπὸ ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (βουλῶν), ἡ μοναρχία καλεῖται συνταγματική. Τὰ διάφορα τῶν μοναρχῶν ὀνόματα, αὐτοκράτωρ, βασιλεὺς, μέγας δούξ, δούξ, ἡγεμὼν, παριστῶντα τὴν σχετικὴν ἐπισημότητα αὐτῶν, εἶνε ἀδιάφορα ὡς πρὸς τὸ πολίτευμα. Τὸ δεσποτικὸν πολίτευμα ἐπικρατεῖ εἰς τὰ Ἀσιατικὰ καὶ Ἀφρικανικὰ κράτη, τὰ διάφορα εἶδη τῶν μοναρχιῶν ἐν Εὐρώπῃ, ἡ δὲ Ἀμερικὴ εἶνε ἡ ἡπειρος τῶν δημοκρατιῶν.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν κράτη μετὰ λαῶν καὶ φυσικῶν χωρῶν, διότι εἰς λαὸς δύναται νὰ ἀποτελῇ πλείονα κράτη, καὶ πάλιν πολλοὶ λαοὶ ἐν κράτος. Φυσικὴ δὲ χώρα εἶνε τεμάχιον γῆς χωριζόμενον ἀπ' ἄλλων διὰ φυσικῶν ὁρίων, θαλασσῶν, ὁρέων, καὶ ἐνίοτε μεγάλων ποταμῶν. Τὰ ὅρια ταῦτα εἶνε ἀναλλοίωτα καὶ ἐπιζῶσι μετὰ τὰς πράξεις καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων, παρὰ

~~σταῖα~~ Επικράτειά τις δύναται μὲν νὰ ἔχῃ καὶ φυσικὰ ὅρια, ἡγουν δύναται νὰ συμπίπτῃ μὲ τὴν ἑκτασιν φυσικῆς τινος χώρας, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε τυχαῖον· διότι, ὅπως αἱ τύχαι τῶν ἐθνῶν μεταβάλλονται ἐν τε τῷ πολέμῳ καὶ τῇ εἰρήνῃ, οὕτω καὶ τὰ συνήθως διὰ λίθων καὶ στηλῶν σημειούμενα ὅρια αὐτῶν, τὰ ὁποῖα πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῶν φυσικῶν καλοῦνται πολιτικὰ ὅρια. Ἀπειράριθμοι ἐπικράτειαὶ ἤκμασαν ἤδη ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ παρακμάσασαι παρῆλθον, διότι οὐδὲν ἀνθρώπινον εἶνε διαρκὲς καὶ αἰώνιον· οὐδέποτε ὅμως ἔπαυσαν νὰ ἐξέχωσι τὰ ὅρη, νὰ ἀναθρύωσιν αἱ πηγαί, νὰ βέωσιν οἱ ποταμοὶ καὶ νὰ κυματίζωσιν αἱ θάλασσαι ἐξαισίως, ὅπως καὶ ἐν ἀρχῇ.

Ἡ σπουδὴ τῆς γεωγραφίας ἐν τῇ μεγίστῃ αὐτῆς ἀναπτύξει καθιστᾷ καταφανῇ στενὴν τινα σχέσιν μεταξὺ τῆς φύσεως τῶν χωρῶν καὶ τῶν λαῶν, οἵτινες κατοικοῦσιν αὐτάς, τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἱστορίας αὐτῶν. Καὶ εἶνε μὲν μέγας καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος τοῦ Θουκυκίδου, ὅτι δὲν ἔχει ἡ χώρα τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τὴν χώραν, οὐχ ἥττον ὅμως ἡ διάφορος φύσις τῶν διαφόρων χωρῶν, ἐνθα κατοικοῦσιν ἄνθρωποι, ἔχει μεγίστην ἐπιδόρῳ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἠθῶν τῶν λαῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ θέσεως τῶν ἐπικρατειῶν· ἡ δὲ γεωγραφικὴ ἐπιστήμη κατὰ τὴν νεωτάτην αὐτῆς ἀνάπτυξιν τοῦτον κυρίως ἐπεδίωξε τὸν σκοπὸν, νὰ ἐκτιμῇσθαι δηλ. καὶ ὑπολογίσθαι τὴν ἐπιδόρῳ ταύτην.

ΒΙΒΛΙΟΝ Β'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΑΣΙΑ

Προδιόκησης.

Η Ἀσία, ἡ μεγίστη τῶν ἡπείρων, μᾶλλον πάσης ἄλλης συναπτομένη μετὰ τῶν λοιπῶν ἕνεκα τῆς ἐν τῷ μέσῳ θέσεώς της, ἦτο ὑπὲρ τὰς ἄλλας κατάλληλος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κοιτῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ἐστία τοῦ πολιτισμοῦ· διὸ αἱ ἐπισημότεραι θρησκεῖται (εἴτε τῶν μνηοθεϊστῶν, οἷον ἡ Ἰουδαϊκὴ, ἡ Χριστιανικὴ καὶ ἡ Μωαμεθανικὴ, εἴτε τῶν πολυθεϊστῶν, οἷον ἡ τοῦ Βράχμα, τοῦ Βούδδα, τοῦ Ζωροάστρου καὶ τοῦ Κομφουκίου), αἱ ἐντελέστεραι γλῶσσαι, αἱ πλεῖστοι τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ ἐφευρέσεις, τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία καὶ τὰ διάφορα πολιτεύματα αὐτοῖσι ἔσχον τὴν πρώτην αὐτῶν ἀρχήν· καὶ πάλιν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἐκείθεν προῆλθεν ἡ ἐν μέρει καταστροφὴ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ διὰ μεταναστεύσεων διαφόρων λαῶν, οἷον Οὐννων, Σελσούκων, Μογγόλων κτλ, οὐχὶ δὲ καὶ Ἀράβων, οἵτινες μόνον ἐξήσκησαν ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ εὐεργετικὴν ἐπιρροήν.

Α'. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Ὅρια

§ 36. Τὰ βόρεια καὶ ἀνατολικά τῆς Ἀσίας ὅρια ἦσαν πάντῃ ἀγνωστα παρ' ἀρχαίοις· μόνον δὲ γνωστὸν παρ' αὐτοῖς ἦτον, ὅτι ἡ ἡπειρος αὕτη περιεβάλλετο κατὰ τὰς τρεῖς πλευράς αὐτῆς ὑπὸ τριῶν διαφόρων ὠκεανῶν (§. 38) καὶ ὅτι πρὸς Δ. ὠρίζετο ὑπὸ

τῆς Μεσογείου θαλάσσης, τῆς μεγίστης λίμνης τῆς Γῆς (§. 38), τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ, δι' οὗ ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς Εὐρώπης, καὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Ἀρσινόης (Σουέζ), δι' οὗ ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς· ἀρχαιότεροι ὅμως γεωγράφοι περιελάμβανον καὶ τὴν Ἀἴγυπτον εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀσίας.

Κυριώτερα ὄρη

§. 37. Τὰ ΝΔ. τῆς Ἀσίας, τὰ ὅποια ἰδίως ἦσαν γνωστὰ εἰς τοὺς ἀρχαίους, συνίσταντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ ὑψιπέδου ἐκτεινομένου ἐκ Δ. πρὸς Α. καὶ περιβαλλομένου ὑπὸ χειλικῶν ὀρέων, τὸ ὁποῖον τανῦν καλεῖται ὑψιπέδον τῆς ἐν τεύθεν Ἀσίας ἢ δυτικὸν, πρὸς διάκρισιν τοῦ παρ' ἀρχαίοις ἀγνώστου τῆς Πέραν Ἀσίας ἢ ἀνατολικοῦ. Τὸ ΝΔ. χεῖλος αὐτοῦ σχηματίζει ὁ Ταῦρος, τὸ δὲ ΒΔ. ὁ Καύκασος, κείμενος μεταξὺ Κασπίας θαλάσσης καὶ Εὐξείνου Πόντου. Τὸ δυτικὸν ὑψιπέδον διὰ τοῦ Παροπαμίσου (Ἰνδουχοῦ) συνέχεται μετὰ τοῦ μεγαλειτέρου καὶ ὑψηλοτέρου ἀνατολικοῦ, δηλ. τοῦ τῆς Πέραν Ἀσίας· τὰ δὲ χωρίζοντα τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ὄρη ἐκαλοῦντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπερβόρεια (Οὐράλια).

Ὑδατα

§. 38. Α'. Αἱ θάλασσαί, αἵτινες περιέβρεχον τὴν Ἀσίαν ἦσαν, ὁ ὑπερβόρειος ὡκεανὸς πρὸς Β. ὁ Ἐὖρος πρὸς Α. τὸ Ἰνδικὸν πέλαγος ἢ ἡ Ἐρυθραία θάλασσα πρὸς Ν. μεταξὺ Ἀφρικῆς, Ἀραβίας καὶ ἐν τεύθεν Ἰνδίας, σχηματίζουσα τοὺς κόλπους Περσικὸν καὶ Ἀράβιον ἢ Ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ἡ Μεσόγειος θάλασσα πρὸς Δ, σχηματίζουσα παρὰ τὰ παράλια τῆς Ἀσίας τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, τὸν Ἑλλήσποντον, τὴν Προποντίδα, τὸν Θρακικὸν Βόσπορον, τὸν Εὐξείνιον Πόντον, τὸν Κιμμέριον Βόσπορον καὶ τὴν Μαιώτιδα λίμνην.

Β. Λίμναι δὲ αὐτῆς ἦσαν ἡ Κασπαία θάλασσα, ἡ μέγιστη λίμνη τῆς Γῆς, ἥτις πιθανῶς συνείχετό ποτε μετὰ τῆς Ἀράλης.

Γ'. Ἐκ τῶν μεγάλων ποταμῶν τῆς Ἀσίας ἀκριβοτέ-
ρον γνωστοὶ παρ' ἀρχαίοις ἦσαν ὁ Γάγγης, ὅστις ἐκβάλλει
εἰς τὸ Ἰνδικὸν πέλαγος, ὁ Ἰνδὸς, ὁ Τίγρις καὶ ὁ Εὐ-
φράτης, ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον, ὁ Ἄλυσ,
ἐκβάλλων εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ὁ Ῥᾶ ἢ Ὁάρος (Βόλ-
γας), ἐκβάλλων εἰς τὴν ΒΔ. πλευρὰν τῆς Κασπίας θαλάσσης,
καὶ ὁ Ὠξὸς καὶ ὁ Ἰαξάρτης, ἐκβάλλοντες εἰς τὴν Ἀρά-
λην λίμνην.

Διαιρέσεις τῶν κατοίκων κατὰ γλώσσας

§. 39. Ἡ Ἀσία εἶνε ἡ κοιτίς τῶν δύο μεγάλων ἐκείνων φυ-
λῶν, εἰς ἃς τανῦν ἀνήκουσι πλεόν τῶν $\frac{2}{3}$ πάντων τῶν κατοί-
κων τῆς Γῆς.

1) Τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσιατικῆς φυλῆς, ἐξαπλου-
μένης ἐπὶ τῆς Κίνας, Ἰαπωνίας καὶ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς
Ἰνδοκίνας, καὶ 2) τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς, ἀποτελούσης τὴν
Καυκασίαν φυλὴν, ἐξαπλουμένην ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γάγ-
γου μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ. ὑποδιαιρεῖται
δ' αὕτη α) εἰς τὴν Ἰνδογερμανικὴν, περιλαμβάνουσαν
τὰς φυλὰς Ἀριανὴν, ὑποδιαιρουμένην πάλιν μεταξύ τῶν
κατοίκων τοῦ Ἰράν (Μῆδοι καὶ Πέρσαι), καὶ Ἰνδικὴν, μει-
νάσας ἑκατέρας εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἄλλας διαφόρους μετανα-
στευσάσας εἰς τὴν Εὐρώπην, οἷον τῶν Πελασγῶν, οἵτινες
ἐνωρὶς ὑποδιαιρεθέντες εἰς Ἑλλήνας καὶ Λατίνους κατώ-
κησαν τὰ μεσημβρινὰ τῆς Εὐρώπης, καὶ τῶν Σλάβων καὶ
Γερμανῶν καὶ Κελτῶν, οἵτινες κατώκησαν τὰ μεσαῖα καὶ
βόρεια αὐτῆς, καὶ β) εἰς τὴν Σημιτικὴν, εἰς ἣν ἀνήκουσιν οἱ
Ἰσραηλιῖται, οἱ Φοίνικες, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Ἀσ-
σύριοι.

Β'. ΣΗΜΙΤΙΚΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΣΙΑΣ

α) Ἰσραηλιῖται.

Γεωγραφία τῆς Παλαιστίνης.

§. 40. Ἡ ἀπὸ τῆς Μεσογείου μέχρι τοῦ Ἰορδάνου χώρα ἐν
τῇ Παλαιᾷ Γραφῇ καλεῖται Χαναὰν ἀπὸ τοῦς ἐν αὐτῇ κα-

τοικήσαντάς ποτε Χαναανίους, τὸ δὲ ὄνομα Παλαιστίνῃ ἐσήμαινεν ἐν ἀρχῇ μόνον τὸ βαθύπεδον τῶν Φιλισταίων, κείμενον εἰς τὰ ΝΔ. παράλια τῆς Χαναάν, βαθμηδὸν ὅμως ἐξετάθη καὶ ἐφ' ὅλης τῆς παρ' ἐκάτερα τοῦ Ἰορδάνου χώρας ἀπὸ τῆς Μεσογείου μέχρι τῆς ἐρήμου τῆς Συρίας καὶ Ἀραβίας· τὸ δὲ ὄνομα Ἰουδαία ἀπεδόθη εἰς ὅλην τὴν Παλαιστίνην μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς μετοικεσίας ἐπάνοδον τῶν Ἰουδαίων. Ἀπὸ τοῦ Λιθάνου ἐκτείνονται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. δύο παράλληλοι δειράδες, περικλείουσαι τὸν στενὸν αὐλῶνα τοῦ Ἰορδάνου, ὅστις κατὰ μὲν τὸν ἄνω αὐτοῦ ῥοὺν διέρχεται διὰ τῆς λίμνης Γεννησαρέτ ἢ Θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας, κατὰ δὲ τὸν κάτω χύνεται εἰς τὴν Ἀσφαλτίτιδα λίμνην ἢ Νεκρὰν θάλασσαν, τῆς ὁποίας ἡ μεσημβρινὴ λίαν ὀριζόντιος λεκάνη ἐγεννήθη ἐκ τῆς βιαίας μεταβολῆς τῆς εὐφόρου κοιλάδος Σιδδὶμ, καὶ κατὰ τοὺς Ο', κοιλάδος τῆς ἀλυκῆς, ἐφ' ἧς ἔκειντο πάλαι ποτὲ αἱ ὑπὸ οὐρανίου πυρὸς καταστραφεῖσαι πόλεις Σόδομα, Γόμορρα, κτλ.

Αἱ πολλαὶ ἀναθυμιάσεις τοῦ λίαν ἀλατῶδους ὕδατος καλύπτουσι πᾶν τὸ εἰς αὐτὸ πλησιάζον μὲ φλοιὸν ἁλατος. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ εἰδικῶς λίαν βαρέος ὕδατος ἐπιπλέουσι, καὶ μάλιστα μετὰ σεισμὸν ἢ ἰσχυρὰν κύμανσιν, μεγάλοι βῶλοι ἀσφάλτου, ἀποσπώμενοι ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἢ τῶν ὄχθων τῆς λίμνης.

Ἡ πρὸς Δ. τοῦ Ἰορδάνου χώρα, συνισταμένη ἐκ στενῆς παραλίας πρὸς Δ. καὶ βαθμηδὸν ἀνυψουμένης ὀρεινῆς χώρας, διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, ἅτινά εἰσι,

Α) ἡ πρὸς Ν. Ἰουδαία, περιλαμβάνουσα τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς, καὶ ἀπὸ Δαβὶδ ὅλης τῆς χώρας.

Ἡ Ἱερουσαλήμ κεῖται ἐπὶ χερσονήσου, σχηματιζομένης ὑπὸ δύο βράχων, συμβαλλόντων πρὸς Ν. τῆς πόλεως, τοῦ χειμάρρου τῶν Κεδρων πρὸς Α. καὶ τῆς φάραγγος Γεὼν πρὸς Δ. καὶ ἔνεκα τῆς ἀποτόμου καταπτώσεως τῶν ὄχθων αὐτῶν ἡ πόλις πρὸς Α. Δ. καὶ Ν. εἶνε ὄχυρά καὶ περικυλισμένη καὶ μόνον πρὸς Β. δύναται νὰ λάβῃ ἐπέκτασιν. Ἡ παλαιὰ Ἱερουσαλήμ, κειμένη ἐπὶ τετρακορύφου ὄρους, τῆς Σιών, ἐφ' ἧς ἔκειτο ἡ ἀκρόπολις τοῦ Δαβὶδ, τῆς Ἀμωρία, ἔνθα ἦν ὠκοδομημένος ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος, τῆς Ἀκρας μετὰ τῆς κάτω πόλεως

καὶ τῆς Βεζεθὰ μετὰ τῆς νέας πόλεως, κατεστράφη τὸ 586 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ. Ἀνοικοδομηθεῖσα δὲ μετὰ τὴν μετοικεσίαν τῆς Βαβυλῶνος, κατεστράφη πάλιν τὸ 70 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Τίτου ἀνεκτίσθη ὁμοῦς καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, ἀλλὰ μικροτέρα, καὶ ἀποικισθεῖσα ὑπὸ Ῥωμαίων ὠνομάσθη Αἰλία Καπιτωλία. Πρὸς Α. τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων ἔκειτο τὸ ἐκ Β. πρὸς Ν. ἐκτεινόμενον ὄρος τῶν Ἑλαιῶν. Ὁ ναὸς ἔκειτο πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ, καὶ περιεβάλλετο ὑπὸ δύο αὐλῶν, τῆς ἐξωτερικῆς (αὐλῆς μεγάλης), χρησίμου εἰς τὸν λαόν, καὶ τῆς ἐσωτερικῆς (αὐλῆς τῶν ἱερέων), χρησίμου εἰς τοὺς ἱερεῖς. Ἐντὸς τῆς δευτέρας ὑπῆρχε, α) τὸ θυσιαστήριον τῶν ὀλοκαυτωμάτων, β) δέκα λουτῆρες ἐπὶ χαλκί-νων τετρατρίγων βάθρων, ἵνα πλύνωνται τὰ σφάγια, γ) ἡ μεγάλη θάλασσα ἢ χυτὴ (ἐκ χαλκοῦ), τοῦτέστι μέγιστος λουτὴρ στηριζόμενος ἐπὶ δώδεκα χαλκῶν μόσχων, χρησιμεύων εἰς καθαρισμόν τῶν ἱερέων μετὰ τὴν θυσίαν. Ὁ δὲ ναὸς αὐτὸς συνίστατο ἐκ τριῶν μερῶν, α) τοῦ προνάου (καὶ κατὰ τοὺς Ο', Αἰλᾶμ), β) τοῦ ἱεροῦ μετὰ τοῦ θυσιαστηρίου τῶν θυμιαμάτων, τῆς χρυσῆς τραπέζης διὰ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως καὶ δέκα ἐπταφώτων χρυσῶν λυχνιῶν, πέντε πρὸς δεξιὰ καὶ ἑτέρων τοσούτων πρὸς ἀριστερά, καὶ γ) τοῦ ἀδύτου μετὰ τῆς ἑσώθεν καὶ ἐξώθεν κεχρυσωμένης κιβωτοῦ τῆς διαθήκης καὶ τῶν δύο Χερουβίμ ὡς φυλάκων αὐτῆς. Πανταχοῦ τοῦ προνάου καὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ ἀδύτου τὸ δάπεδον, οἱ τοῖχοι καὶ ἡ ὀροφή ἦσαν κεκαλυμμένα μὲ χρυσόν.

Πρὸς Ν. τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔκειτο ἡ Βηθλεὲμ, ὁ γενέθλιος τόπος τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ εἰς αὐασιν κειμένην παρὰ τὴν εἰς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν εἰσβολὴν τοῦ Ἰορδάνου ἡ Ἱερὶχώ, ἣτις καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἀνεκτίσθη ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ.

Β) Ἡ Σαμαρεία ἡ ἐν τῷ μέσῳ χώρα, μετὰ τῆς ὁμωνύμου πρωτευούσης τοῦ βασιλείου Ἰσραὴλ, ἣτις κατεστράφη τὸ 722 ὑπὸ τοῦ Σαλμανασάρ, καὶ εἶτα ἀνωικοδομήθη ὡς φρούριον.

Γ) Ἡ Γαλιλαία, τῆς ὁποίας, κειμένης πρὸς Β, ἐπίσημότεραι πόλεις ἦσαν ἡ Κανᾶ (γάμος ἐν Κανᾶ) καὶ ἡ Ναζαρέτ, ἐνθα ὁ θεάνθρωπος διῆλθε τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητος αὐτοῦ.

Ἡ πρὸς Α. τοῦ Ἰορδάνου χώρα (Περαία) κατὰ τοὺς πρὸ Χριστοῦ χρόνους δὲν εἶχεν ἐπίσημόν τινα πόλιν.

Ἱστορία τῶν Ἰσραηλιτῶν

Α'. Ἀπὸ Ἀβραὰμ μέχρι τῆς κατακτῆσεως
τῆς Παλαιστίνης (2000—1500 π. Χ.)

§. 41. Ἀβραὰμ ὁ ἀρχηγέτης τῶν Ἰσραηλιτῶν μετηνάστευσεν ὡς νομάς ἐκ τῆς Μεσοποταμίας εἰς τὴν Χαναὰν καὶ ἐλάτρευε μόνον τὸν ἀληθῆ Θεόν, πρὸς ὃν ἐδειξε τὴν πίστιν αὐτοῦ διὰ τῆς ἀποφάσεως νὰ θυσιάσῃ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν Ἰσαὰκ, ἣτις ὅμως δὲν ἐξετελέσθη, διότι ἐμπόδισεν αὐτὸν ὁ Θεός. Ὁ Ἰσαὰκ ἔσχε δύο υἱοὺς τὸν Ἠσαῦ ἢ Ἐδῶμ καὶ τὸν Ἰακώβ, ὅστις ὕστερον ἐκλήθη Ἰσραὴλ. Τούτων ὁ πρῶτος πωλήσας εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὰ πρωτοτόκια καὶ μεταναστεύσας πρὸς Ν. ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς τῶν Ἐδωμιτῶν ἢ Ἰδουμαίων, λαοῦ ἐμπορικοῦ. Ὁ Ἰακώβ ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰσαὰκ ἀρχηγὸς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ διετέλει ζῶν νομαδικῶς μετὰ τῶν δώδεκα υἱῶν αὐτοῦ. Ὁ προσφιλες αὐτῷ υἱὸς Ἰωσήφ ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν ζηλοτύπων αὐτοῦ ἀδελφῶν εἰς Ἰσμαηλίτας ἐμπόρους, οἵτινες μετεπώλησαν αὐτὸν εἰς τὸν Αἰγύπτιον Πετεφρῆν, ἀρχηγὸν τῆς βασιλικῆς σωματοφυλακῆς. Συκοφαντηθεὶς δὲ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐβρίφθη εἰς τὰς φυλακάς καὶ ἐξ ὀνειροκρισίας ἐξελθὼν αὐτῶν ἀνῆλθε τὰς ἀνωτάτας βαθμίδας τοῦ βασιλείου τοῦ Φαραώ. Λιμὸς ἐν Χαναὰν ἠνάγκασε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἵνα μεταβῶσι δις εἰς Αἴγυπτον πρὸς ἀγορὰν σίτου, ἔνθα μετὰ δοκιμασίας τινὰς ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν Ἰωσήφ. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἰακώβ ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ Ἰωσήφ μετηνάστευσε μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ εἰς τὴν κάτω Αἴγυπτον, ἔνθα ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἔμεινε 430 ἔτη. Αὐξήσαντες δ' αὐτόθι εἰς μεγάλην φυλὴν (κατὰ τὴν ἔξοδον ἡριθμοῦντο 600000 μαχίμων ἀνδρῶν), κατ' ἀρχὰς μὲν χρησιμεύοντες ὡς φύλακες κατὰ τῶν εἰσβολῶν νομάδων λαῶν, ἐτύγχανον μεγάλης περιποιήσεως παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, βραδύτερον ὅμως, γεννηθείσης ὑποψίας, μήπως ἐν πολέμῳ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, ῥοζατο ἡ καταπίσις αὐτῶν διὰ τῆς ἐπιβολῆς ἀγγαρειῶν. Αὐξανομένων δὲ ἐπὶ μᾶλλον,

ἐξεδόθη διαταγὴ νὰ πνίγωνται εἰς τὸν Νεῖλον πάντα τὰ ἄρρενα νεογνά, ἵνα οὕτως ἐξολοθρευθῶσι μὲ τὸν χρόνον.

Καὶ ὁ Μωϋσῆς, ὅστις ἦν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Λευὶ, ἐρρίφθη ἐντὸς θίβης (πλεκτοῦ κιβωτίου) εἰς τὸν Νεῖλον· ἐσώθη ὅμως ὑπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ Φαραῶ· θηλασθεὶς δ' ἔπειτα ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ μητρὸς καὶ ἀνατραφεὶς εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν, ἐξεπαιδεύθη τὰς τῶν Αἰγυπτίων ἐπιστήμας. Ὅτε ὅμως εἶδε τὴν βαρεῖαν δουλείαν τῶν ὁμοεθνῶν του καὶ αὐστηρόν τινα Αἰγύπτιον ἐπιστάτην ἀνηλεῶς τύποντα Ἰσραηλίτην, φονεύσας αὐτὸν, κατέφυγεν εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς Χερσονήσου Σινᾶ κατοικοῦντας Μαδιανίτας. Διαταχθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰεχωῶ (ἐν τῇ καιομένῃ βάρῃ ἐπὶ τοῦ ὄρους Χωρήθ) νὰ ἐπαναγάγῃ ἐκ τῆς Αἰγύπτου τὸν λαόν αὐτοῦ εἰς τὴν Γῆν Χαναάν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα παρεκάλει μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀαρὼν τὸν Φαραῶ νὰ ἀφήσῃ τοὺς Ἰσραηλίτας νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα προσαγάγῃσι θυσίαν τῷ Θεῷ αὐτῶν. Οὗτος δὲ ἀφῆκε τοὺς Ἰσραηλίτας, ἀφοῦ αἱ δέκα πληγαὶ ἐπάταξαν τὸν λαόν του. Οἱ μεταναστάται διῆλθον ἀβρόχοις ποσὶ τὸν Ἀράβιον κόλπον, ἔνθα οἱ καταδιώκοντες αὐτοὺς Αἰγύπτιοι ἐπνίγησαν, ἐνῷ οἱ Ἰσραηλῖται, διαβάντες αὐτὸν, ἔφθασαν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ. Ὁ Ἰεχωῶς ἔδωκεν εἰς τὸν Μωϋσῆν τὰς δέκα ἐντολὰς διὰ τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὅστις ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε δοθῇ εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν (ὁ χωνευτὸς μόσχος). Αἱ δέκα ἐντολαί, κεχαραγμέναι ἐπὶ δύο λιθίνων πλακῶν, ἐφυλάσσοντο ἐν τῇ Κιβωτῇ τῆς Διαθήκης. Μετὰ τεσσαράκοντα ἐτῶν πορείαν διὰ τῆς ἐρήμου πρὸς τὸν Ἰορδάνην ἀπέθανεν ὁ Ἀαρὼν καὶ ὁ Μωϋσῆς.

Ἡ νομοθεσία τοῦ Μωϋσεως ἐπέταττε τὴν λατρείαν ἐν ὅς μόνον Θεοῦ, τοῦ Ἰεχωῶ, τοῦ ἀοράτου βασιλέως τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου τὴν παρουσίαν παρίστα ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, σκηνὴ φορητικὴ, ἐν τῇ ἐνδοτάτῃ τῆς ὁποίας (τῇ ἀδύτῃ) ἐφυλάττετο ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης μετὰ τῶν πλακῶν τοῦ νόμου. Πάντες οἱ ἄρρενες ἀπόγονοι τοῦ Λευὶ ἦσαν ὀρισμένοι νὰ ὑπηρετῶσιν ἐν τῷ ἁγιάσματι, ὡς ἱερεῖς δὲ μόνον οἱ τοῦ Ἀαρὼν. Οἱ Λευῖται ἦσαν διεσπαρμένοι καθ' ὅλην τὴν χώραν καὶ ἔζων ἀπὸ τῆς δεκάτης, τῶν θυσιῶν καὶ τῶν πρωτογεννημάτων. Οἱ ἱερεῖς οὐχὶ μόνον ἐξεπλήρουν τὰ ἱερατικὰ αὐτῶν καθήκοντα, ἀλλ'

ἦσαν καὶ φύλακες καὶ ἐρμηνεῖς τοῦ νόμου, πρὸς δὲ καὶ δικασταὶ καὶ ἱε-
τροί. Ὁ προϊστάμενος αὐτῶν, ὁ ἀρχιερεὺς, εἶχε τὸ προνόμιον, ἡγουν ἐ-
πετρέπετο εἰς αὐτὸν νὰ ἐρωτᾷ τὸν Ἰαχὼβάν (ἀλλὰ μόνον εἰς σπουδαιό-
τατα ἀντικείμενα) καὶ διὰ τοῦτο ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν
τοῦ ἐξιλασμοῦ εἰσῆρχετο εἰς τὸ ἄδυτον (Ἄγια Ἁγίων).

Αἱ ἐορταὶ ἦσαν πολλαί, διότι ἐκτὸς τοῦ σαββάτου ἐώρταζον οἱ
Ἰσραηλίται κατ' ἔτος τρεῖς μεγάλας ἐορτάς, τὸ Πάσχα, τὴν Πεντηκο-
στήν καὶ τὴν Σκηνοπηγίαν, ἧς προηγεῖτο ἡμέρα γενικῆς μετανοίας καὶ
ἐξιλασμοῦ (ἡ ἡμέρα τοῦ ἐξιλασμοῦ). Ἀνὰ πᾶν ἑβδομον ἔτος, ἡ σαβθα-
τικὸν, οἱ ἄγροί ἔπρεπε νὰ μένωσιν ἀγεώργητοι καὶ μετὰ ἐπτάκις ἐπτά
ἔτη, ὃ ἐστὶν ἀνὰ πεντήκοντα ἔτη (ἔτος τῆς ἀφέσεως ἢ Ἰώδηλος) πάντα
τὰ συμβόλαια τὰ ἀφρωῶντα τὴν σωματικὴν δουλείαν, ἢ τὴν ἰδιοκτη-
σίαν, ἔπρεπε νὰ μὴ ἔχωσι κύρος. Ὅθεν πάντες οἱ ἐγγχώριοι δοῦλοι ἠλεω-
θεροῦντο, καὶ πάντες οἱ πωληθέντες ἢ ὑποθηκευθέντες ἄγροί ἐπανήρ-
χοντο εἰς τοὺς πρότερον ἰδιοκτῆτας αὐτῶν.

Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ὠδήγησε τοὺς Ἰσραηλίτας πέραν τοῦ
Ἰορδάνου, ἐκυρίευσεν καὶ κατέστρεψε τὴν ὀχυρὰν Ἱεριχώ, ὑπέ-
ταξε 31 ἡγεμόνας τῶν τότε ἰσχυρῶν Χαναναίων, καὶ ἐπομέ-
νως τὸ μέγιστον μέρος τῆς Παλαιστίνης. Ἢδη ὁμῶς διένειμε
τὴν ὅλην χώραν εἰς τὰς δώδεκα μὴ ἱερατικὰς φυλάς (ἡ τοῦ Λευὶ
ἦτον ἱερατικὴ φυλὴ καὶ δὲν ἔλαβε κληρὸν, ἀλλ' ἔζη διεσπαρ-
μένη μεταξὺ τῶν ἄλλων φυλῶν), ὧν αἱ μὲν δέκα ὠνομάσθησαν
ἀπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰαχὼβ, ἐξαιρουμένων τοῦ Λευὶ καὶ Ἰωσήφ,
αἱ δὲ λοιπαὶ δύο ἀπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωσήφ Μανασσῆ καὶ Ἑ-
φραΐμ οὕτως, ὥστε ἡ πρὸ πολλοῦ ἐξέχουσα φυλὴ τοῦ Ἰωσήφ
(ἐξ ἧς καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ) διὰ τῆς διαιρέσεως ταύτης ἔλαβε
διπλὴν ψῆφον ἐν τῇ κοινότητι (ἐκκλησίᾳ) τοῦ τόπου. Οἱ Λευῖ-
ται ὡς διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ κτλ. διανεμήθησαν ὅσον οἷόν τε
ἐξίσου καθ' ὅλην τὴν χώραν καὶ ἔλαβον παρ' ἐκάστης ἐν γένει
φυλῆς τέσσαρας πόλεις μετὰ νομῶν, τὸ ὅλον 48 πόλεις.

• Β'. Ἀπὸ τῆς κατακτῆσεως τῆς Παλαιστίνης
μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῆς μοναρχίας. Περίο-
δος τῶν Κριτῶν, καὶ ἡρωϊκὴ ἐποχὴ (1500—
1095 π. Χ.).

Τὸ ἐκ τῶν δώδεκα φυλῶν σχηματισθὲν ὁμόσπονδον κράτος

εἶχε συχνούς πολέμους, τοῦτο μὲν κατὰ τῶν μὴ ἐντελῶς ὑποταχέντων Χανααναίων, τοῦτο δὲ κατὰ τῶν γειτονικῶν λαῶν τῶν πρὸς Α. καὶ Ν. οἰκούντων (Ἀμμωνιτῶν, Ἀμαληιτῶν καὶ Μωαβιτῶν, εἴτα δὲ καὶ Μαδιανιτῶν). Χαλεπώτατος δὲ πάντων τῶν ἀγῶνων ἦτον ὁ ὑπὲρ τὰ 400 ἔτη διαρκέσας πόλεμος κατὰ τῶν Φιλισταίων. Οὗτοι κατοικοῦντες τὰ ΝΔ. μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ἐπιμονῆς μέχρι τοῦ Δαβὶδ ἀνενέουν τὰς προσπάθειάς τινος πρὸς κατάκτησιν τῆς Χαναάν, ὅπερ καὶ μέχρι τινὸς κατώρθωσαν ἐπὶ βραχὺν χρόνον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σ α μ ψ ὦ ν ο ς. Εἰς τοὺς πολυχρόνιους τούτους ἀγῶνας ἀνεφαίνοντο ἡρώες τινες ἡγήτορες τοῦ λαοῦ, οἵτινες ὠνομάζοντο Κ ρ ι τ α ῖ, διότι καὶ ἐν εἰρήνῃ ὁ λαὸς εἰς τὴν ὑπόληψιν καὶ σοφίαν αὐτῶν ἐνεπιστεύετο τὴν λύσιν τῶν διαφορῶν του.

Ἐκ τῶν 44 Κριτῶν ἰδίως ἀξιοσημείωτοι εἶναι ὁ Γ ε δ ε ὦ ν, ὅστις μετὰ τριακοσίων μόνον πολεμιστῶν ἀπέκρουσε τοὺς Μαδιανίτας· ὁ Γ ε ρ θ ἄ ε, ὅστις κατετρόπωσε τοὺς Ἀμμωνίτας καὶ τὴν ἰδίαν θυγατέρα προσήνεγκε θυσίαν τῇ Κυρίῳ· ὁ Σ α μ ψ ὦ ν, ἐξόχου σωματικῆς βῶμης, ὅστις ἐνίκησε τοὺς Φιλισταίους, ἀλλ' ἐπὶ τέλους προδοθεὶς ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συζύγου Δαλιῆας, ἀπέθανεν ἐκούσιον θάνατον.

Οἱ Φιλισταῖοι, εἰς οὓς ἤδη ὑπέικον αἱ μεσημβριναὶ φυλαὶ, τοῦ Ἰούδα καὶ Συμεῶν, ἀπεπειράθησαν νὰ ὑποτάξωσι καὶ τὰς βορείους φυλάς. Μετὰ τὴν πρώτην ἥτταν τῶν Ἰσραηλιτῶν, οἱ πρεσβύτεροι διέταξαν νὰ χομίσωσι τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης εἰς τὸ στρατόπεδον, ἥτις ὁμῶς μετὰ δευτέραν ἥτταν περιέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Φιλισταίων, ἀλλὰ πάλιν ταχέως ἀπεδόθη ὑπὸ τῶν διὰ θαυμάτων, καὶ πληγῶν καταπλαγέντων ἐχθρῶν. Ὁ τελευταῖος κριτὴς Σ α μ ο υ ῖ λ, ἂν καὶ ἐνίκησε τοὺς Φιλισταίους, δὲν κατώρθωσεν ὁμῶς νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ κυριεύσωσι πᾶσαν τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώραν. Ὅτε δὲ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, οὓς προβέβηκώς εἶχε προσλάβει βοηθοὺς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Κριτοῦ, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς παράπονα καὶ οἱ Ἰσραηλιταὶ ἀφωπλίσθησαν ὑπὸ τῶν Φιλισταίων, ὁ λαὸς ἀπῆρτησε τὸν Σ α ο ὕ λ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμὶν βασιλέα, ὃν καὶ ἔχρισεν ὁ Σ α μ ο υ ῖ λ μετὰ ματαιίας παραινήσεις καὶ προτροπὰς.

Γ'. Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς μοναρχίας μέχρι τῆς διαίρέσεως αὐτῆς (1095—975 π. Χ.)

1) Ὁ Σαούλ (1095-1055) ἐδικαίωσε τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν, διότι μετὰ μακροὺς καὶ βαρεῖς ἀγῶνας κατέστρεψε τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰσραὴλ κυριαρχίαν τῶν Φιλισταίων, εἴτα ἐνίκησε καὶ τοὺς λοιποὺς γειτονικοὺς λαοὺς (τοὺς Μωαβίτας καὶ Ἐδωμίτας), ἐξωλόθρευσε τοὺς Ἀμαληκίτας, ἐφείσθη ὁμως ἐναντίον τῆς συμβουλῆς τοῦ Σαμουὴλ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν καλλίστων ποιμνίων. Διὰ τοῦτο ὁ Σαμουὴλ ἔχρισε κρυφίως βασιλέα τὸν ἐκ Βηθλεὲμ νέον ποιμένα Δαβίδ, τὸν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, ὅστις ὡς μαγαδιστῆς (εἰδήμων τοῦ ψαλτηρίου) καὶ ὀπλοφόρος ἦλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Σαούλ, ἵνα διασκεδάξῃ διὰ τοῦ ψάλματος αὐτοῦ τὸν μελαγχολικὸν βασιλέα, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἐκστρατεύσει κατα τῶν ἐκ νέου εἰσβαλόντων Φιλισταίων, καὶ ἔδειξε τὸ ἀτρόμητον αὐτοῦ, νικήσας τὸν γίγαντα Γολιάθ. Ἐκτοτε ὑπεβλέπετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τοὺς Φιλισταίους. Ὅτε ὁμως οὗτοι ἐκ νέου ἐκίνησαν πόλεμον κατὰ τοῦ Σαούλ, ἐν τῇ μάχῃ ἐφονεύθησαν τρεῖς υἱοὶ τοῦ Σαούλ, ὅστις ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς πίπτει ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ῥομφαίας· μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Δαβίδ ἐπέστρεψεν.

2) Ὁ Δαβίδ (1055—1015) κατὰ πρῶτον ἐφρόντισε νὰ ἐπανορθώσῃ καὶ φέρῃ εἰς τάξιν τὸ διηρημένον καὶ ἐξηνητλημένον βασίλειον. Ἀφοῦ δὲ ἐκυρίευσεν ἀπὸ τοὺς Ἰεβουσαίους τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατέστησεν αὐτὴν καθέδραν του, ἀπεπεράτωσε τὸν σχεδὸν ἑκατονταετῇ κατὰ τῶν Φιλισταίων ἀγῶνα, ἄνευ ὁμως κατακτίσεων, καθόσον μόνον τοὺς ἐπανήγαγεν ἐντὸς τῶν παλαιῶν ὁρίων των καὶ φόβῳ ἀπέτρεψεν αὐτοὺς νὰ κάμωσι νέας ἐπιδρομὰς· οἱ Μωαβῖται ὁμως καὶ Ἀμμωνῖται μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν, τῶν βασιλέων Σουβά καὶ Δαμασκού, καθὼς καὶ οἱ Ἐδωμίται, ὑπετάγησαν. Οὕτως ὁ Δαβίδ, ἐνῶ οἱ Ἰσραηλῖται ἦσαν διηρημένοι εἰς φυλὰς καὶ κατεδυνάστεύοντο ὑπὸ τῶν γειτόνων των, κατέστησεν αὐτοὺς κραταῖον λαόν, διότι τὸ κράτος αὐτοῦ ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Μεσαγγείου μέχρι τοῦ Εὐφράτου, καὶ ἀπὸ τοῦ Ὀρόντου μέχρι τοῦ

Ἀραβίου κόλπου. Μετὰ δὲ τὴν ἀνόρθωσιν καὶ ἐπέκτασιν ταύτην ἤρχισε καὶ τὴν διοργάνωσιν αὐτοῦ. Ἡ Ἱερουσαλὴμ κατέστη οὐ μόνον πρωτεύουσα, ἀλλ' ἐγένετο καὶ τὸ κέντρον τῆς λατρείας τοῦ Ἰεχωβά. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς Σιών ὠκοδόμησε διὰ Φοινίκων τεχνιτῶν λαμπρὸν ἀνάκτορον καὶ μετὰ πομπῆς μετέφερεν ἀπὸ Σιλῶ εἰς Ἱερουσαλὴμ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης. Συγχρότως ἔθεσε τὰς βάσεις ἐργάσματος διοικήσεως τοῦ Κράτους διὰ διορισμοῦ ὑπουργῶν καὶ ὑπαλλήλων καὶ τῆς τηρήσεως μονίμου στρατοῦ.

Ὁ φιλόδοξος υἱὸς αὐτοῦ Ἀβεσσαλώμ ἐπανεστῆ κατὰ τοῦ πατρὸς του, ὅμως ἐπατάχθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Ἰωάβ καὶ κρεμάμενος ἀπὸ δρυὸς ἐτοξεύθη. Ὁ Δαβὶδ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του τὸν νεώτερον υἱόν του

3) Σολομῶντα ἔχρισε διὰ τοῦ προφήτου Νάθαν καὶ τὸν ἀνεκήρυξεν ἐπιστήμως βασιλέα. Οὗτος δὲν ἐξηκολούθησε τὴν πολεμικὴν πορείαν τοῦ πατρὸς του, ἀλλ' ὡς σκοπὸν τῆς 40ετούς αὐτοῦ βασιλείας προέθετο τὴν σοφὴν χρῆσιν τῆς διὰ μαγάλων νικῶν ἀποκτηθείσης μονίμου εἰρήνης. Τὰ κύρια ἔργα αὐτοῦ ἦσαν τοῦτο μὲν οἰκοδομαὶ (ἐκκλησιαστικαὶ καὶ βασιλικαὶ), τοῦτο δὲ διατάξεις πρὸς ἀσφάλειαν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ κράτους. Οὕτως ὠκοδόμησε διὰ Φοινίκων τεχνιτῶν τὸν λαμπρὸν ναὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς Ἀμωρία καὶ διέταξε λαμπρὰν ἐν αὐτῷ λατρείαν. Ἐκτὸς τούτου ἔκτισε νέον ἀνάκτορον καὶ ἐφρόντισε περὶ τῆς ασφαλείας τοῦ κράτους, ὀχυρώνων τὴν πρωτεύουσαν καὶ οἰκοδομῶν φρούρια παρὰ τὰ μέθρια.

Μέγιστα ἦσαν αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας. Χάριν τοῦ κατὰ ξηρὰν ἐμπορίου μεταξὺ τῆς παρὰ τὸν Εὐφράτην Θαψάκου καὶ τῆς Αἰγύπτου ἔκτισεν ἐπὶ ἐπιτυχῶς ἐκλελεγμένης αὐάσεως τῆς Συρικῆς ἐρήμου τὴν πόλιν Πάλμυραν. Τὸν εἰς Ἰνδιάν (Οὐφεῖρ) πλοῦν ἐξετέλεσεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Τύρου Χειράμ ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου ἀπὸ τοῦ ὄρμου Γασίων Γαβέρ (Ο').

Αἱ λαμπραὶ ὅμως οἰκοδομαὶ ἐπὶ νήνεμον βαρείας ἀγγαρείας, ἡ δὲ μεγαλοπρέπεια τῆς αὐλῆς ἐπαχθεῖς φόρους. Διὰ τοῦτο

μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σολομῶντος ἡ ἐν Συχεμ συνελθοῦσα συνέλευσις τοῦ λαοῦ ἀπήτησε παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ

4.) Ῥοβοὰμ τὴν ἀνακούφισιν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἐπαχθῶν φόρων. Ἀρνηθέντος ὅμως τούτου, αἱ δέκα βόρειοι φυλαὶ ἐξελέξαντο βασιλέα τὸν Ἱεροβοὰμ καὶ ἐσχημάτισαν τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραήλ, ἐνῷ αἱ μεσημβριναὶ τοῦ Συμεὼν καὶ Ἰούδα καὶ μέρος τῆς τοῦ Βενιαμὴν, μέinasai πισταὶ εἰς τὸν Ῥοβοὰμ, ἐσχημάτισαν τὸ βασίλειον τοῦ Ἰοῦδα. Ἡ πολιτικὴ αὕτη διαίρεσις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἦτο συγχρόνως καὶ ἐκκλησιαστικὴ· διότι ἡ Ἱερατικὴ φυλὴ τοῦ Λευὶ ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα καὶ ἐξηκολούθει τὴν ἐν τῷ τοῦ ὅλου ἔθνους ναῷ λατρείαν τοῦ Ἰεχωθᾶ, ἐνῷ αἱ δέκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπεσπάσθησαν καὶ ἀπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἀπὸ τῶν ἱερέων τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐθυσίαζον ἐπὶ λόφων· πολλάκις δὲ ἐδέχθησαν καὶ τὴν ζωολατρείαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὴν τοῦ Βάαλ τῶν Φοινίκων

Δ. Τὰ βασίλεια τοῦ Ἰούδα καὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ 975 π. Χ.

Τὸ θόρειον βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ, ἔχον πρωτεύουσαν κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν Συχεμ, εἴτα δὲ τὴν Σαμάρειαν, ἀπὸ ἐσωτερικῶν διχονοιῶν διηνεκῶς ἐταράσσετο· διετηρήθη ὅμως ὑπὸ 19 βασιλεῖς μόνον μέχρι τοῦ 722 π. Χ. Ἐναντίον δὲ τῶν βασιλέων, οἵτινες, εὐνοοῦντες τὴν ξένην εἰδωλολατρείαν, προσεπάθουν νὰ κωλύσωσι τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ νὰ ἐπισκέπτωνται τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν καὶ διὰ τούτου νὰ καθιστῶσι διαρκῆ τὸν χωρισμὸν τῶν δύο βασιλείων, ὑπῆρχε μερίς τις μένουσα πιστὴ εἰς τὴν τοῦ Ἰεχωθᾶ λατρείαν καὶ ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς προφῆτας (Ἡλίαν καὶ Ἐλισσαῖον κλ.), οἵτινες μετὰ ζήλου ἐπολέμουν τὰς ξένας λατρείας καὶ τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἰσραηλίταις λατρείαν τῶν ὑψηλῶν καὶ πάντοτε ἐκ νέου προσεπάθουν ἵνα ἀποκαταστήσωσι τὴν μετὰ τοῦ Ἰούδα ἑνωσιν. Διὰ τοῦτο ἡ ὑπὲρ τὰς δύο καὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδας διαρκέσασα ἱστορία τοῦ βασιλείου τούτου περιέχει μόνον ἀγῶνας μετὰ τῶν προφητῶν καὶ τῶν βασιλέων.

Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἦσαν πρόξενoi συχῶν τοῦ θρόνου ἀλλαγῶν

τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσω ἀπὸ τῆς ἀποστασίας ἀπὸ τοῦ πατρὸς Θεοῦ ἐκλεχθέντος γένους τοῦ Δαβὶδ τὸ δικαίωμα τῶν βασιλέων ἐστηριζέτο ἐπὶ ἀνθρωπίνης ἐκλογῆς. Μόνος δὲ ὁ οἶκος τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις ἔζη ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῶν προφητῶν κατάρθρωσε νὰ τηρήσῃ τὸν θρόνον ὑπὲρ τὰ 100 ἔτη (885—770) ὑπὸ πέντε βασιλεῖς. Ἀπὸ τὰς μετὰ τῶν μεταβολῶν τῶν θρόνων συνδεομένας ταραχὰς ἐπωφελούμενοι οἱ ἐξωτερικοὶ ἐχθροὶ ἐπεχείρουν ἐπιδρομὰς, ἰδίως δὲ οἱ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ οἴκου Ἰησοῦ, τὴν χώραν ἐπιδραμόντες Ἀσσύριοι, τείνοντες πρὸς τὴν κοσμοκρατορίαν, κατέστησαν φοβεροὶ, ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς ἐκράτησαν μόνον τὸ ΒΑ. τῆς χώρας μέρος, καὶ τὸ λοιπὸν κατέστησαν φόρου ὑποτελεῖς, λαβόντες καὶ τινα δῶρα. Ὁ τελευταῖος τοῦ Ἰσραὴλ βασιλεὺς Ὡση, ἐνθαρρυνθεὶς ἀπὸ τὴν ἐπιτυχῇ ἀντίστασιν τῶν νησιωτῶν Τυρίων κατὰ τῶν Ἀσσυρίων, διεπραγματεύθη συμμαχίαν μετὰ τῆς Αἰγύπτου κατὰ τοῦ Σαλμανασάρ, βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων, ἡχηματωτίσθη ὅμως ὑπ' αὐτοῦ· καὶ μετ' ὅλην τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τοῦ λαοῦ πάντα τὰ φρούρια τῆς χώρας ἡλώθησαν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων, τέλος δὲ καὶ ἡ Σαμάρεια μετὰ τριετῇ πολιορκίαν ἔπεσε τὸ 722. Οἱ πλεῖστοι καὶ κάλλιστοι τῶν κατοίκων μετωκίσθησαν εἰς μεμάρκυσμένας Ἀσσυριακάς πόλεις, ἐνῶ ἐκεῖθεν μετηνέχθησαν ἄποικοι, ἐκ τῆς ἀναμιξέως τῶν ὁποίων μετὰ τῶν ἐναπομεινάντων Ἰσραηλιτῶν ἐγεννήθησαν οἱ Σαμαρεῖται.

Τὸ μικρότερον βασίλειον, τοῦ Ἰούδα, τὸ ὁποῖον εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἔνεκα τῆς κατοχῆς τοῦ νομίμου ἀγιάσματος (τοῦ ναοῦ), τῆς ἐνότητος τῆς λατρείας καὶ τῆς σχεδὸν ἀδιαλείπτου διαδοχῆς (τοῦ θρόνου) ἐκ τοῦ οἴκου Δαβὶδ ἔσχε σημαντικὸν πλεονέκτημα καὶ διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ πασῶν τῶν καταγίδων τοῦ χρόνου διετηρήθη σχεδὸν τέσσαρας ἑκατονταετηρίδας (975—586) καὶ ἐπέζησε περὶ τὸν 4 $\frac{1}{2}$ αἰῶνα τὴν πτώσιν τοῦ πολλῶ κραταιοτέρου καὶ πρὸς Β. κειμένου βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ. Οὐχ' ἦττον καὶ ἐνταῦθα μετ' ὅλας τὰς ἐντόνους προσπάθειάς τῶν προφητῶν δὲν ἐτηρήθη πάντοτε καθαρὰ ἡ ἀρχαία πίστις, διότι ἐπηρέαζεν αὐτὴν ἡ εἰδωλολατρεία τῶν περὶ χωρῶν.

Ἦ φρόνιμος ἀπόπειρα τοῦ βασιλέως Ἰωσαφάτ πρὸς ἔνωσιν τῶν δύο κρατῶν διὰ τοῦ γάμου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωράμ μετὰ τῆς Γοθολίας, ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἐπιφέρῃ τὴν καταστροφὴν τοῦ οἴκου Δαβὶδ, διότι ἡ Γοθολία ἐδόλοφόνησε τοὺς ἰδίους ἐγγόνους, καὶ μὲ πολλὰς δυσκολίας πείρισώθη καὶ ἀνετράφη κρυφίως εἰς τὸν ναὸν ὁ μνηῶν τινων ἡλικίαν ἔχων βλαστὸς τοῦ οἴκου Δαβὶδ (Ἰωάκ). Ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ ἕξ ἔτη ἀνηγόρευσε τὸ παιδίον βασιλέα, ἡ δὲ ἀπάνθρωπος Γοθολία ἐφρονεύθη. Μετὰ τῆς παλινρθώσεως τοῦ οἴκου Δαβὶδ συνεδέθη καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς λατρείας τοῦ Ἰεχωβά, καταστραφέντος τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ οἰκοδομηθέντος ἐν Ἱερουσαλὴμ ναοῦ τοῦ Βάαλ.

ὑπὸ τοὺς μετέπειτα βασιλεῖς ἐπεκράτησε μαλθακότης καὶ σφοδρά τις τάσις πρὸς ξένα ἔθιμα καὶ δεισδαιμονίας· καὶ ἐπειδὴ αἱ νοθεαῖαι τοῦ προφήτου Ἠσαίου δὲν εἰσηκούοντο, ἐπῆλθε ταχέως ἡ ὑπ' αὐτοῦ προαγγελθεῖσα ταπείνωσις τοῦ Ἰούδα ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων· διότι ὁ Ἰούδας προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν μεσημβρινῶν γειτονικῶν λαῶν καὶ τοῦ Ἰσραὴλ, ἠναγκάσθη νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ἐπικουρίαν τῶν Ἀσσυρίων οὐ μόνον διὰ τῶν θησαυρῶν τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ἀνακτόρου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς θυσίας τῆς ἀνεξαρτησίας του. Ὁ βασιλεὺς ὅμως Ἐζεκίας ἠρνήθη τὸν φόρον καὶ ὠχύρωσε τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ δευτέρου τείχους· τοῦτο ὅμως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν προσβολὴν τῶν Ἀσσυρίων (711), ἐὰν μὴ ἐπῆρχετο καταστρεπτικὸς λοιμὸς εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν, ὅστις ἠνάγκασε τὸν Ἀσσύριον βασιλέα Σενναχηρείμ νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν.

Ἐκατὸν ἔτη μετὰ τὸν ἐκ τῆς Ἀσσυριακῆς κοσμοκρατορίας εὐτυχῶς παρελθόντα κίνδυνον τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα ὑπέκυψεν κατὰ πρῶτον μὲν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Αἰγυπτίων, εἶτα δὲ ὑπὸ τὴν τῶν Βαβυλωνίων. Ὁ Αἰγύπτιος δηλαδὴ βασιλεὺς Νεκὼς ἐπεχείρησε ὀλίγον πρὸ τῆς καταπτώσεως τοῦ Ἀσσυριακοῦ βασιλείου τὴν κατάκτησιν τῶν ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου Ἀσσυριακῶν ποτε χωρῶν, ἰδίως δὲ τοῦ πάλαι βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ, τὸ ὅποιον εἶχε καταλάβει ὁ τοῦ Ἰούδα βασιλεὺς Ἰωσίας. Οὗτος συνεπλάκη μετὰ τοῦ Νεκῶπαρὰ τὴν πρὸς Β. τῆς Σαμαρείας Μεγαδδὼ καὶ ἀπώλεσε τὴν μάχην καὶ τὴν ζωὴν (608). Ὅτε δὲ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων Ναβουχοδονόσορ

κατέστρεψε διὰ τῆς παρὰ τὸ Κιρκήσιον (Χαρμεῖς Ο΄.) μάχης τὴν μόλις θεμελιωθεῖσαν ἐν Ἀσίᾳ δεσποτείαν τῶν Αἰγυπτίων, ὑπέκυψαν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὴν Βαβυλωνιακὴν κυριαρχίαν. Ἀπόπειρα γενομένη ἐναντίον τῆς συμβουλῆς τοῦ προφήτου Ἰερεμίου πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τῆς βαρείας ξένης δουλείας, ἀπέτυχεν, ἀνενεώθη ὅμως ἐπὶ τῇ εἰς τὴν ἄθικτον ἀγιότητα τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ πεποιθήσει ὑπὸ τοῦ τελευταίου βασιλέως Σεδεκίου, ὅτε ὁ Αἰγύπτιος βασιλεὺς Ἀπρίης (Οὐαφρῆ κατὰ τοὺς Ο΄.) πρὸς ἀνανέωσιν τῆς ἐν Ἀσίᾳ Αἰγυπτιακῆς κυριαρχίας ἐδείχθη πρόθυμος νὰ παράσχη βοήθειαν κατὰ τῶν Βαβυλωνίων. Ὁ Ναβουχοδονόσορ ὅμως ἐπολιόρχησεν ἐπὶ 1 $\frac{1}{2}$ ἔτος τὴν πρωτεύουσαν, ἀπέκρουσεν Αἰγυπτιακὸν στρατὸν ἐρχόμενον πρὸς βοήθειαν αὐτῆς, διέταξε τὸν ἐν τῇ φυγῇ συλληφθέντα Σεδεκίαν τυφλὸν καὶ δέσμιον νὰ τὸν ἀπαγάγωσιν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἔκαυσε τὸν ναὸν καὶ τὰ καλλίτερα κτίρια, κατέστρεψε τὰ τείχη καὶ ἀφῆκεν εἰς τὴν χώραν μόνον κατώτερον λαὸν πρὸς καλλιέργειαν τῶν γαιῶν καὶ ἀμπέλων αὐτῆς.

Ε. Οἱ Ἰσραηλῖται ὑπὸ τὴν Βαβυλώνιον καὶ εἴτα Περσικὴν κυριαρχίαν.

Ἡ τύχη τῶν εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὰς πέραν τοῦ Εὐφράτου χώρας ἀπαχθέντων Ἰουδαίων ἦτο διάφορος, καθόσον, ὡς φαίνεται, οἱ πολεμισταὶ καὶ οἱ τὰ μᾶλλον ἀναμιχθέντες εἰς τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν διεμοιράσθησαν ὡς δούλοι εἰς τοὺς ἀρχηγούς τοῦ νικηφόρου στρατοῦ, ἐνῶ οἱ λοιποὶ ἐτήρησαν τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν καὶ ἔζων ἀπὸ τῆς γεωργίας, κτηνοτροφίας καὶ βιομηχανίας, μάλιστα δὲ διεφύλαξαν καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν δικαιοδοσίαν, ἀλλ' ὅμως ἡ πρὸς τὴν ἀπολεσθεῖσαν πατρίδα ἀγάπη καὶ ἡ ἐλπίς τῆς εἰς αὐτὴν ἐπανόδου δὲν ἐξέλιπεν, ἀλλ' ἀνεζωπυροῦτο ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ) καὶ ἄλλων, μεχρικοῦ τῶντι ἐπληρώθη ὑπὸ τῶν Περσῶν μετὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν κατάκτησιν τῆς Βαβυλῶνος. Κατὰ παράκλησιν δηλαδὴ τοῦ μεγάλῃν ὑπόληψιν ἀπολαμβάνοντος προφήτου Δαυιδ ἐπέστρεψεν ὁ Κῦρος εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἴσως κατὰ τὴν κατάκτησιν ταύτην προστήνεγκον αὐτῷ μεγάλας ὑπηρε-

σίας, οὐ μόνον τὴν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐπάνοδον ἐκ τῆς μετοικεσίας, ἀλλ' ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἐκτὸς τῶν τοῦ ναοῦ θησαυρῶν καὶ τὰ μέσα πρὸς ἀνοικοδόμησιν ναοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.

Πολιτισμὸς τῶν Ἰουδαίων.

§. 42. Ἡ ὑπὸ θρησκευτικοῦ καὶ πατριωτικοῦ πνεύματος ἐμπεφορημένη φιλολογία τῶν Ἑβραίων συνίστατο ἐξ ἱστορικῶν βιβλίων καὶ ποιημάτων, τοῦτο μὲν λυρικῶν, οἷον οἱ Ψαλμοὶ καὶ τὸ ἄσμα τῶν ἁσμάτων τοῦ Σολομῶντος, τοῦτο δὲ διδακτικῶν, οἷον αἱ παροιμίαι τοῦ Σολομῶντος, τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωῶ, οἱ θρῆνοι, πρὸς δὲ καὶ ἐκ προφητειῶν, οἷον τῶν τεσσάρων μεγάλων προφητῶν (Ἠσαΐου, Ἱερεμίου, Ἰεζεκιήλ καὶ Δανιήλ) καὶ τῶν δώδεκα μικρῶν.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐνησχεῖτο ὑπὸ ξένων, ἰδίως Φοινίκων τεχνιτῶν· αἱ δὲ ἄλλαι εἰκαστικαὶ τέχναι ἦσαν σχεδὸν ξέναι τοῖς Ἑβραίοις.

β'. Φοίνικες.

Γεωγραφία τῆς Φοινίκης.

§. 43. Ἡ χώρα ἡ ἀποτελοῦσα τὸ μεσαῖον μέρος τῶν παραλίων τῆς Συρίας ἐκαλεῖτο, ὑπὸ μὲν τῶν ἐγχωρίων Χαναὰν, ἤγουν κοίλη, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἔνεκα τῶν πολλῶν ἐν αὐτῇ φοινίκων Φοινίκη, καὶ εἶχε μῆκος 50 γ. μ. καὶ πλάτος ἐνιαχοῦ μὲν ἡμισείας ὥρας, ἀλλαχοῦ δὲ περὶ τὰς δύο ὥρας.

Ἡ στενὴ παραλία χώρα, ἐκτεινομένη κατὰ μῆκος τῆς ὑψηλοτέρας μεσογείου, δὲν εἶνε μὲν πολὺ ἀνεπτυγμένη, ὅμως διὰ τῆς εἰς τὴν θάλασσαν ἐξοχῆς ἀκρωτηρίων καὶ τινων κόλπων εἶνε ποικιλωτέρα τῆς εὐθυγράμμου παραλίας χώρας τῆς Παλαιστίνης. Οἱ κόλποι αὐτῆς οὗτοι ἐχρησίμευσαν πρὸς θεμελίωσιν τῶν ἐμπορικῶν πόλεων Τύρου (συνισταμένης ἐκ τῆς ὑπὸ Σιδωνίων δις ἀποικισθείσης νήσου καὶ ἐκ τῆς ἀπέναντι ἐπὶ τῆς στερεᾶς παλαιᾶς πόλεως), Σιδῶνος, Βηρυτοῦ, Βύβλου καὶ Ἀράδου.

Ἀποικίαι.

§. 44. Οὐδείς λαὸς τῆς ἀρχαιότητος ἀπόκισε τοσαύτας πόλεις, ὅσον οἱ Φοίνικες.

Ἐγένετο δὲ τοῦτο εἰς τὴν Φοινίκην, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ ἀρχαίου κόσμου, α.) πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τοῦ πολὺ πυκνοῦ πληθυσμοῦ προκυπτόντων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐλαττωμάτων, β.) ἕνεκα τῆς ἐκουσίας ἢ καταναγκαστικῆς μεταναστάσεως τῆς δι' ἐσωτερικῆς ταραχᾶς καταβαλλομένης φατρίας, γ.) ἕνεκα ἐπιδρομῆς λαῶν ἐκ τῆς μέσης Ἀσίας καὶ ἰδίως ἕνεκα τῶν κατακτητικῶν εἰσβολῶν τῶν Ἀσσυρίων, Αἰγυπτίων καὶ Βαβυλωνίων, δ.) ἕνεκα τοῦ πρὸς ἐπιμιξίαν μετὰ μεμακρυσμένων καὶ ἰδίως ἀπολιτίστων λαῶν ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος.

Ἦσαν δ' αὗται, 1) ἐπὶ μὲν τῆς Ἀσίας ἐκτὸς τῆς Φοινίκης εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἰδίως ὁδὸν τὴν διερχομένην διὰ τῶν παρὰ τὸν Εὐφράτην χωρῶν, εἶτα εἰς τὴν Κιλικίαν (Ταρσός), εἰς τὴν Συρίαν καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Περσικοῦ κόλπου Βαχρεΐνας (Τύλος καὶ Ἄραδος). 2) ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν νήσων τῆς Μεσογείου, αἵτινες ὁμῶς ἀπὸ τοῦ 1100 π. Χ. εἶχον ἥδη ἐγκαταλειφθῆ, οἷον ἐπὶ τῆς Κύπρου καὶ Ρόδου, ἐπὶ πολλῶν τῶν Σποράδων νήσων (Θήρα), Κυκλάδων, ἐπὶ τῆς Κρήτης, τῶν Κυθέρων, ἐπὶ τῶν πρὸς Β. νήσων μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς Θάσου, ἥτις ἦτον ἐπίσημος οὐ μόνον ὡς χρυσοφόρος, ἀλλὰ καὶ ὡς κέντρον τοῦ μετὰ τῆς Θράκης καὶ τοῦ Πόντου ἐμπορίου. 3) ἐπὶ τῶν δυτικῶν νήσων τῆς Μεσογείου, εἰς ἃς ἔμειναν καὶ περισσότερον χρόνον, οἷον ἐπὶ τῆς Σικελίας (Πάνορμος καὶ Μοτύη), ἐπὶ τῆς Μελίτης, τῆς Σαρδοῦς (Κάραλις), τῶν Βαλεαρίδων καὶ τῶν Πιτυουσῶν νήσων, τῶν ὁποίων οἱ κάλλιστοι λιμένες ἦσαν χρησιμώτατοι καθ' ἑαυτοὺς πρὸς τὴν μετὰ τῆς Ἰσπανίας ἐπιμιξίαν αὐτῶν. 4) ἐπὶ τῆς Ἰσπανίας (Ἰβηρία) καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν ΝΔ. αὐτῆς, τῆς Ταρτησσίδος χώρας, ἥτις ἔγεμε φοινικικῶν ἀποικίων, καὶ ὑποκειμένη, ὡς φαίνεται, εἰς αὐτοὺς ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας ἀπεκρύνετο ἀπὸ πάντα ξένου διαγωνισμῶν. 5) ἐπὶ τῆς Β. καὶ ΒΔ. παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, ἔνθα ὑπῆρχεν ἐκτεταμένη σειρά Φοινικικῶν ἀποικίων, ἀρχομένη παρὰ τὴν μεγάλην Σύρτιν ἰ-

δίως δὲ ἐθεμελίωσαν οἱ μὲν Σιδώνιοι εἰς τὴν Β. παραλίαν κατὰ τὸν 16. ἤδη αἰῶνα π. Χ. πρῶτον τὴν ἀκρόπολιν Βύρσαν καὶ ἔπειτα τὴν πόλιν Καρχηδόνα, οἱ δὲ Τύριοι περὶ τὰ 1100 πρῶτον τὴν Ἰτύκην, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγίστης δυνάμεως αὐτῶν (τὸν 9. καὶ 8. αἰῶνα) σειρὰν πόλεων, ἐν τῇ μετέπειτα Νουμιδίᾳ καὶ Μαυριτανίᾳ. Μᾶλλον δὲ πολυάριθμοι ἀποικίαι αὐτῶν ἦσαν αἱ ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, ἔνθα λέγεται ὅτι οἱ Τύριοι ἐθεμελίωσαν 300 πόλεις.

Ἐμπόριον, ναυτιλία, ἐφευρέσεις, τέχναι τῶν Φοινίκων.

§. 45. Οἱ Φοίνικες ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἦσαν ὁ πρῶτος ἐμπορικὸς λαὸς τῆς Γῆς, ἐπειδὴ ἐμέσαζον εἰς τὴν μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως (πρὸς Β. μέχρι τῆς Βρετανίας) συγκοινωνίαν, λαμβάνοντες διὰ τοῦ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐμπορίου αὐτῶν προϊόντα καὶ τῶν πλέον μεμακρυσμένων χωρῶν καὶ μεταδίδοντες αὐτὰ διὰ τῶν πολυαρίθμων ἀποικιῶν, τινὰ δὲ καὶ κατεργασμένα.

Κυριώτερα ἄρθρα τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν δὲν ἦσαν τόσον τὰ προϊόντα τῆς ἰδίας αὐτῶν χώρας καὶ τέχνης, ὅσον τὰ ἐμπορεύματα, τὰ ὅποια ἐλάμβανον εἴτε ἀμέσως ἐκ τῶν παρὰ τὸν Εὐφράτην χωρῶν καὶ τῆς Αἰγύπτου, εἴτε ἐμμέσως δι' αὐτῶν τούτων τῶν χωρῶν ἐκ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Αἰθιοπίας. Ἀντὶ δὲ τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν τοῦ ἀνατολικοῦ ἐμπορίου, εἰς ἃ ἐκτὸς τῶν ἰδίων κατετάσσοντο ἀρώματα, θυμιάματα, ἔλαιον, οἶνος, σίτος καὶ δοῦλοι, ἀντήλλασσον προϊόντα τῶν δυτικῶν ἀποικιῶν αὐτῶν, ἰδίως μέταλλα καὶ πρὸ πάντων ἄργυρον. Οἱ Φοίνικες ἀπεπειράθησαν καὶ τὸν περίπλουν τῆς Ἀφρικῆς ἐξ Α. πρὸς Δ. κατὰ παραγγελίαν τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Νεκῶ.

Ἐπειδὴ πρῶτοι οἱ Φοίνικες εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους μετωχέτευσαν τὸν πολιτισμὸν ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν, διεδόθη καὶ ἡ ἰδέα ὅτι αὐτοὶ ἔκαμαν καὶ διαφοροὺς ἀνακαλύψεις· ἀλλὰ πολλὰς τούτων παρέλαβον ἐξ ἀνατολικωτέρων λαῶν. Ἡ δόξα ὅμως τῆς τελειοποιήσεως τῆς πρώτης ναυτιλίας, ἀπὸ κοίλων δηλ. κορμῶν δένδρων εἰς φορτηγὰ πλοῖα (Ταρσικὰ) μένει εἰς αὐτοὺς ἀδιαφιλονέκητος. Ἡ ὄρυξις καὶ κατεργασία τῶν

μετάλλων, ἡ ὑφαντικὴ, ἡ πορφύρα, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ ὑαλός εἶνε τὰ σημαντικώτερα ἄρθρα τῆς ἀρχαιοτάτης βιομηχανίας αὐτῶν. Οὕτω τὰ ὑφάσματα τῆς Σιδῶνος, ἡ πορφύρα τῆς Τύρου, αἱ φοινικικαὶ ὑαλοὶ καὶ τὰ ἐξ ἐλεφαντίνου ὅσπου, ἐκ χρυσοῦ καὶ ἄλλων μετάλλων τεχνουργήματα αὐτῶν ἦσαν περιζήτητα καὶ πολύτιμα παρ' ἀρχαίους.

Ἔποψις τῆς ἱστορίας τῆς Φοινίκης.

§. 46. Α.) Οἱ Φοίνικες ἀνεξάρτητοι. Καθ' ὃν ἤδη χρόνον ἐκυρίευσαν οἱ Ἰσραηλῖται τὴν Χαναάν, ἀναφαίνεται ἡ μεγάλη Σιδῶν, ἥτις ἐξέχουσα τῶν λοιπῶν πόλεων ἤρχισε πέμπουσα ἀποικίας πρὸς Α. καὶ Δ. Περὶ τὰ 1200 ἔνεκα ἀτυχοῦς κατὰ τῶν Φιλισταίων πολέμου αἱ ἐπισημόταται οἰκογένειαι τῆς Σιδῶνος ἀπεσύρθησαν ἐπὶ τῆς νήσου Τύρου, ἥτις ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἀναφαίνεται ὡς τὸ πρῶτον τῆς Φοινίκης κράτος, τὸ ὁποῖον ἐσχίασε καὶ τὴν Σιδῶνα. Τὴν μεγίστην δόξαν καὶ λαμπρότητα εἶδεν ἡ Τύρος καὶ ἡ Φοινίκη ὑπὸ τὸν βασιλέα Χειράμ, ὅστις εὕρισκετο μετὰ τῶν τότε ἰσχυρῶν αὐτοῦ γειτόνων Ἰσραηλιτῶν εἰς φιλικὰς σχέσεις καὶ ἐνήργει κοινῶς μετ' αὐτῶν τὸ πρὸς τὴν χρυσοφόρον Ἰνδικὴν χώραν Οὐφεῖρ ἐμπόριον. Οὕτως ἡ Φοινίκη καὶ ἡ Παλαιστίνη ἔσχον συγχρόνως τὴν λαμπροτέραν αὐτῶν ἐποχὴν καὶ τὸ φοινικικὸν ἐμπόριον ἐξετείνετο τότε ἀπὸ τῶν Ἰνδιῶν μέχρι τῆς Βρετανίας. Ὑπὸ τοὺς διαδόχους ὅμως αὐτοῦ μακροχρόνιοι ἐσωτερικαὶ ἐριδες ἐγένοντο ἀφορμὴ πολλῶν μεταναστάσεων, μάλιστα δὲ ἡ πρὸς τὴν δημοκρατίαν τάσις τῶν Τυρίων ἠνάγκασε τὴν ἀριστοκρατικὴν μερίδα νὰ φύγῃ καὶ οὕτως αἱ πλούσιαι καὶ εὐγενεῖς οἰκογένειαι μετώκησαν τὸ 814 ἢ 813 εἰς τὴν Καρχηδόνα, ἔνθα οἱ Σιδῶνιοι εἶχον πρὸ πολλοῦ συστήσει ἀποικίαν. Ἡ μετοικεσία αὕτη ἔσχε διὰ τὴν Τύρον συνεπείας, ὁποίας ἡ τῆς Τύρου διὰ τὴν Σιδῶνα, δηλαδὴ ἐνῶ ἡ Καρχηδὼν ἤκμασεν, ἡ Τύρος παρήκμασε.

Β. 1) Οἱ Φοίνικες ὑποτελεῖς. Ἀπὸ τῶν μέσων ἤδη τοῦ ἡ. αἰῶνος ἐπροσπάθησαν κατὰ πρῶτον μὲν οἱ Ἀσσύ-

ριοι, βραδύτερον δὲ οἱ Βαβυλώνιοι νὰ ἐκτείνωσι τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν μέχρι τῆς Μεσογείου. Τοῦτο δὲ καθίστατο εἰς αὐτοὺς τοσοῦτω μᾶλλον εὐκολον, ὅσω τὰ μικρὰ κράτη τῶν Φοινίκων, Σύρων καὶ Ἰσραηλιτῶν εἶχον συχνὰς πρὸς ἄλληλα ἔριδας καὶ τὸ ἀσθενέστερον ἐπεκαλεῖτο τὴν ἐπικουρίαν μιᾶς τῶν μεγάλων δυνάμεων (Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων, Αἰγυπτίων).

Οὕτως ἐξέτεινεν ὁ Ἀσσύριος βασιλεὺς Σαλμανασάρ τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῆς Φοινίκης (§. 48). Βραδύτερον αἱ Φοινικικαὶ ἐπικράτειαι περιπλάκησαν εἰς τοὺς μεταξὺ Αἰγυπτίων καὶ Βαβυλωνίων πολέμους τοὺς περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς ἐντεῦθεν Ἀσίας. Ὑπεστήριξαν δ' ὡς σύμμαχοι τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Νεκῶν πρὸς κατάκτησιν τῶν ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου χωρῶν καὶ ἔνεκα τούτου ὑπετάγησαν ὑπὸ τῶν νικητῶν Βαβυλωνίων (604) μετὰ τὴν περὶ τὸ Κιρκήσιον ἦτταν αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κύρου καταστροφὴν τοῦ Βαβυλωνίου βασιλείου (538) περιέπεσαν καὶ αἱ παρὰ τὴν Μεσόγειον κτήσεις αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν. Ἡ ἔτι ἀκμαία θαλασσία δύναμις τῶν Φοινίκων παρέσχεν εἰς τοὺς Πέρσας σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς κατὰ τῶν Ἑλλήνων πολέμους αὐτῶν ἄλλ' ἔνεκα τῶν κατὰ θάλασσαν ἀπωλειῶν καὶ τῆς ἀδιαλείπτως αὐξανούσης πίσεως τῶν Περσῶν, ἡ θέσις τῶν Φοινίκων κατέστη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ξέρξου ἀφόρητος καὶ ἔνεκα τούτου ἐξερράγη ἐπανάστασις τῶν Σιδωνίων ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Τέννην, ἥτις ὅμως ἀπέληξε μὲ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεώς των. Ἡ κατάστασις αὕτη ἠτοίμασε καλὴν ὑποδοχὴν εἰς τὸν Μακεδόνα κατακτητὴν· μόνη δὲ ἡ Τύρος ἐπροσπάθησε ν' ἀνακτῇ τὴν ἀρχαίαν αὐτονομίαν, ἔπεσεν ὅμως μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις διὰ τῆς θεμελιώσεως τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς τὰ παρὰ τῆς Αἰγύπτου ἔδωκε θανατηφόρον τραῦμα εἰς τὸ φοινικικὸν ἐμπόριον.

Εἰς τὰ σημαντικώτερα κράτη τῆς Φοινίκης (Σιδῶνα, Τύρον, Ἀραδον, Βηρυτὸν, Βύβλον) ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν μέχρι τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας διαδοχικὴ βασιλεία, οὐχὶ ὅμως ἀπόλυτος, ἀλλὰ πε-

ριορισμένη ὑπὸ δύο γερουσιῶν, τῆς ἐκ 30 μελῶν πολυαριθμοτέρας καὶ τῆς ἡττον πολυαρίθμου, αἰτινες, καθὼς καὶ ἐν Καρχηδόνι, εἶχον τὰς σημαντικωτέρας ὑποθέσεις τοῦ κράτους εἰς τὰς χειράς των· ἀλλὰ καὶ αὐτῶν αἱ πράξεις ἐπετηροῦντο πάλιν ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τοῦ λαοῦ, ἥτις καὶ πολλὰς δὲν ἐπεκύρου. Αἱ ὑπὸ βασιλεῖς Σιδωνικαὶ πόλεις (Τύρος, Σιδὼν καὶ Ἀραδος), τῶν ὁποίων προΐστατο εἰς μὲν τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους ἡ Σιδὼν, ἀπὸ δὲ τοῦ τέλους τοῦ 1. αἰῶνος ἡ Τύρος καὶ κατὰ τοὺς Περσικοὺς χρόνους πάλιν ἡ Σιδὼν, ἀπετελοῦν ὁμοσπονδίαν.

Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι.

Ἡ κλιμακωτὴ χώρα τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος.

§. 47. Ὁ Εὐφράτης καὶ ὁ Τίγρις, πηγάζοντες ἐκάτερόν ἀπὸ τοῦ ὑψιπέδου τῆς Ἀρμενίας καὶ ῥέοντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παραλλήλως, περικλείουσι κατὰ τὸν μέσον ῥοὴν αὐτῶν εὐρείαν καὶ ἐν μέρει ἔρημον πεδιάδα, τὴν Μεσοποταμίαν, εἴτα (παρὰ τὴν Κτησιφῶντα) πλησιάζοντες μὲν ἀλλήλους μέχρις ἀποστάσεως ὀλίγων μιλίων, ἀλλὰ πάλιν ἀποχωριζόμενοι, περικλείουσι τὴν ποτὲ διὰ τεχνιτῆς ἀρδεύσεως (διὰ διωρύχων καὶ ἀντλιῶν) εὐφροτάτην πεδιάδα τῆς Βαβυλώνης, εἰς ἣν ὅμως συγκαταριθμεῖται καὶ ἡ δεξιὰ ὄχθη τοῦ κάτω Εὐφράτου Χαλδαία (τὸ σύνολον τῶν δύο χωρῶν ὑπὸ τῶν Σημιτικῶν λαῶν καλεῖται Σενάαρ). Ἀσσυρία δ' ἐκαλεῖτο ἡ παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ μέσου Τίγριδος χώρα. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἕκαστος ποταμὸς εἶχεν ἰδίαν ἐκβολὴν, τανῦν ὅμως ἐνοῦνται ὑπεράνω τῆς ἐκβολῆς των ὑπὸ τὸ ὄνομα Σχατελαράβης, ὅστις χύνεται εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον.

Ὁ Εὐφράτης τὸν χειμῶνα καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ ἔαρ, ἀναλυομένης τῆς χιόνος ἐπὶ τῶν Ἀρμενικῶν ὄρεων, ἐπιφέρει πλημμύρας, αἰτινες ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἢ ἐμποδίζοντο διὰ προχωμάτων, ἢ ἤγετο τὸ ὕδωρ αὐτῶν διάσπολαριθμῶν διωρύχων, ἀρδευσουσῶν καὶ τὴν χώραν, τοῦτο μὲν εἰς τὸν χαμηλότερον κείμενον Τίγριν, τοῦτο δ' εἰς ἔλη.

Παρ' ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας τοῦ κάτω Εὐφράτου ἔκειτο ἡ Βαβυλὼν, ἡ Βαβέλ, σχηματίζουσα τετράγωνον καὶ ἔ

χουσα περίμετρον 91 γ. μ. ἡ πόλις ὁμως δὲν ἦτο πυκνῶς κατοικημένη, ἀλλὰ περιεῖχε καὶ ἐκτεταμένους ἀγρούς, πυκνὰ ἄλση φοινίκων καὶ κήπους. Τὰ λίαν ὑψηλὰ καὶ παχέα αὐτῆς τείχη βραδύτερον ἐκρημνίσθησαν, ἵνα ἐκ τοῦ ὕλικου αὐτῶν κτισθῶσιν ἄλλα κτίρια.

Ἐπισημότερα κτίρια ἐν Βαβυλῶνι ἦσαν α.) τὸ χαλκόπυλον ἱερὸν τοῦ Βήλου, τὸ μέγιστον καὶ μεγαλοπρεπέστατον τῶν τῆς πόλεως ταύτης οἰκοδομημάτων, ὃν τετράγωνον καὶ ἔχον διστάδιον ἐκάστην πλευρὰν· ἐν τῇ μέσῃ αὐτοῦ ἔκειτο ὁ ὀκταώροφος πύργος, τὸ τῶν Χαλδαίων ἀστεροσκοπεῖον, μετὰ τοῦ ἐν τῇ ὑπερφῶ αὐτοῦ ναοῦ καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ πολυτελεστάτων πραγμάτων. Τὸ ἱερὸν τοῦτο, οὐτινος τὰ ἐρείπια ὑφίστανται τανῦν, ἦν αὐτὸς οὗτος ὁ ἐν τῇ γενέσει μνημονευόμενος πύργος, ὃν ἤρξαντο οἰκοδομεῖν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Νῶε πρὸ τῆς διασποράς. β.) τὰ διπλᾶ βασίλεια, δηλ. τὰ ἀρχαῖα, ἀνήκοντα εἰς τοὺς διὰ τῆς Σεμιράμιδος χαρακτηριζομένους χρόνους, καὶ τὰ νεώτερα, τὰ τοῦ Ναβουχοδονόσορ. γ.) οἱ ἐπὶ ἀνδρήρων κρεμαστοὶ κήποι, δηλ. ἐπὶ κμαρωτῶν κατὰ Στράβωνα ψαλιδομάτων, ἱδρυμένων μὲν ἐπὶ κυβειδῶν πετρῶν, κοίλων καὶ ἐμπλέων γῆς, σχηματιζόντων δὲ λόφους, θεατροειδῶς καὶ βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν κατωτέρω πρὸς τὰ ἄνω ὑψυμένους. Ἡ κτίσις τούτων, καταταττομένων εἰς τὰ ἐπτά θαύματα, ἀποδίδεται εἰς τὴν Νίτωκριν.

Ἐνῷ ἡ κοιλάς τοῦ Εὐφράτου περιεῖχε τὰς ἀρχαιοτάτας καὶ πολυαριθμούς ταύτας κατοικίας παρὰ τὸν κάτω ῥοῦν αὐτοῦ, εἰς τὸν Τίγριν παρὰ τὸν μέσον ἤδη ῥοῦν αὐτοῦ ἐν τῇ κλιμακωτῇ χώρᾳ τῆς Ἀσσυρίας ὑπῆρχε σειρὰ ἀνθρώπων πόλεων, ἐξ ὧν ὀνομαστή ἡ Νινευί, κειμένη παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην αὐτοῦ καὶ οὕσα πρωτεύουσα τῆς Ἀσσυρίας, ἔχουσα ὁμοίαν μὲ τὴν τῆς Βαβυλῶνος περιοχὴν.

Ἱστορία τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων.

§. 48. 1) Τὸ παλαιὸν Βασίλειον τῆς Βαβυλῶνος (2000—1250 π. Χ.). Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἡ μεταξὺ τοῦ κάτω Εὐφράτου καὶ Τίγριδος πεδιάς κατοικήθη ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Νῶε, καθόσον Χαλδαῖοι, ἀκολουθούντες τὸν ῥοῦν τῶν ποταμῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Νε-

Ερωδ, δισεγγόνου τοῦ Νῶε, ἐθεμελίωσαν κράτος ἐν τῷ εὐφώρῳ βαθυπέδῳ (Σεναάρ). Οἱ Χαλδαῖοι βασιλεῖς τῆς Βαβυλωνος ἐζήτησαν (καθὼς καὶ οἱ Φαραὼ τῆς Αἰγύπτου) νὰ λαμπρύνωσι τὴν βασιλείαν αὐτῶν διὰ τῆς κατασκευῆς κολλοσσιαίων ἔργων, οἷν τῶν διωρύχων, αἵτινες ἐχρησίμευον εἰς ἄρδευσιν τῆς χώρας καὶ συγκοινωνίαν αὐτῆς, καὶ μεγαλοπρεπῶν ναῶν καὶ ἀνακτόρων. Βραδύτερον ὅμως ὑπέκλυψε τὸ εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸ ἐμπόριον ἀνθοῦν κράτος αὐτῶν εἰς τοὺς Ἀσσυρίους καὶ ἐπὶ ἡμίσειαν χιλιοετηρίδα ἔμεινεν ὑπὸ Ἀσσυριακὴν κυριαρχίαν.

2) Ἡ Ἀσσυριακὴ κυριαρχία (1250—606.). Οἱ Ἀσσύριοι ὑπὸ τὸν Νίνον καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ καὶ διάδοχον Σεμιράμιδα (ἀπὸ τοῦ 1250) ἐγένοντο ὁ κυρίαρχος λαὸς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος καὶ μέρους τοῦ ὑψηλοῦ τοῦ Ἰράν· διότι εἰς αὐτοὺς ὑπέκειντο εἰς μὲν τὰ μεσημβρινὰ ἡ Βαβυλωνία, εἰς δὲ τὰ ἀνατολικά ἡ Μηδία, εἰς δὲ τὰ βόρεια ἡ Ἀρμενία, ἐνῶ εἰς τὰ δυτικὰ ἡ κυριαρχία αὐτῶν ἐξετείνετο μέχρι τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἄλως ποταμοῦ.

Ἡ Σεμίραμις ἐκυρίευσεν, ὡς λέγεται, καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Αἰθύης καὶ Αἰθιοπίας; καὶ τέλος ἐπεχείρησεν ἐκστρατεῖαν καὶ κατὰ Ἰνδοῦ βασιλέως μετὰ μεγάλου στρατοῦ, συνισταμένου, ὡς λέγεται, ἐκ 3 ἑκατομπεζῶν, 500 000 ἰππέων καὶ 400 000 ἀρμάτων καὶ στόλου 2000 πλοίων· ἐνίκησε μὲν τὸν ἔτι μᾶλλον πολυάριθμον Ἰνδικὸν στρατὸν, ἀλλ' ὅμως, ὅτε ἡ πανουργία αὐτῆς μὲ τοὺς ψευδεῖς ἐλέφαντας ἀνεκαλύφθη, ἡττήθη, ἐπληγῶθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως καὶ ἐπανελθοῦσα συγκατρηθῆναι μετὰ τῶν θεῶν.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ ἡ. αἰῶνος φαίνεται ὅτι ἐξεβράγχησαν πολλοὺ ἐπαναστάσεις, διότι καὶ ἡ Μηδία καὶ ἡ Βαβυλωνία, καθὼς καὶ ἡ μακρὰν κειμένη Συρία, ἀπεσπάσθησαν· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Θαλγαθφελλασάρ, ἀποκατέστησε καὶ πάλιν τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους (ὅπως Δαρεῖος ὁ Α΄. τὴν τοῦ Περσικοῦ §. 52) καὶ οὕτως αὐτὸ ὑπὸ τὸν Σαλμανασάρ λίαν ἀνυψώθη ἐκ νέου· διότι οὗτος ἐκυρίευσεν τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραήλ, ἐπέβαλε φόρον εἰς τὸ τοῦ Ἰούδα (§. 41) καὶ ἐκυρίευσεν τὰς πλησίον παραλίας πόλεις τῆς Φοινίκης. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σεννα-

χρεῖμα ἐξηκολούθησε τοὺς κατακτητικοὺς πολέμους, ἰδίως δὲ κατὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα, τὸ ὅποιον ἀπὸ πολλοῦ εἶχεν ἀρνηθῇ τὸν ἐτήσιον φόρον καὶ διεπραγματεύετο μετὰ τῆς Αἰγύπτου συμμαχίαν, ἀλλ' ἔνεκα τοῦ ἐνσκήφαντος ἐξολοθρευτικοῦ λοιμοῦ εἰς τὸ ἔξωθεν τῆς Ἱερουσαλήμ στρατόπεδον αὐτοῦ, ὁ μέγας στρατὸς αὐτοῦ ἔφυγεν ἀτάκτως καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Νινευί.

Ἐκ τῆς ἀτυχίας τῶν Ἀσσυρίων κατὰ τὴν πρὸς κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἰουδαίας ἀπόπειραν αὐτῶν ὠφεληθέντες οἱ Μῆδοι οὐ μόνον συνεπλήρωσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν διὰ τῆς ἰδρύσεως βασιλείας (§. 41), ἀλλὰ βραδύτερον ἐπεχείρησαν καὶ ἐξολοθρευτικὸν πόλεμον ὑπὸ τὸν βασιλέα Φραόρτην κατὰ τῆς Νινευί. Ἡ πολιορκία ὅμως τῆς ἰσχυρᾶς πρωτεύουσας ἀπέτυχεν, ὁ δὲ Φραόρτης μετὰ τοῦ πλείστου μέρους τοῦ στρατοῦ του ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ πεδίου ἀποφασιστικῆς μάχης. Ὁ υἱὸς ὅμως αὐτοῦ Κυαζάρης ἠθέλησε νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ εἶχεν ἤδη ἀρχίσῃ τὴν δευτέραν πολιορκίαν τῆς Νινευί, ὅτε Σκύθαι εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μηδίαν καὶ ἐπὶ 28 ἔτη ἐπόρθουν καὶ ἐδήρουν αὐτήν. Πρὸς τούτοις καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ὑπὸ τὸν τέως Ἀσσύριον τοποτηρητὴν Ναβοπολάσαρην ἠνώθησαν μετὰ τῶν Μῆδων εἰς τὴν κατὰ τῆς Νινευί ἐπίθεσιν, καὶ οὕτως αὕτη μετὰ διετὴ πολιορκίαν ἔπεσε καὶ κατεστράφη τὸ 606.

3) Τὸ Νεώτερον Βαβυλώνιον βασίλειον (606—538). Τὴν παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Τίγριδος Ἀσσυριακὴν χώραν ἔλαβον οἱ Μῆδοι, τὴν δὲ παρὰ τὴν δεξιὰν οἱ Βαβυλώνιοι. Ἀπόπειρα τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Νεκῶ νὰ κατακτήσῃ τὰς δυτικὰς κτήσεις τῶν Ἀσσυρίων ἀπέτυχεν, ἀφοῦ ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ, υἱοῦ τοῦ Ναβοπολασάρου, εἰς τὸ παρὰ τὸν μέσον Εὐφράτην Κιρκήσιον. Οὕτως αἱ μέχρι τῆς Αἰγύπτου χῶραι ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Βαβυλωνίους.

Ὁ Ναβουχοδονόσορ (604—562) ὕψωσε τὴν Βαβυλωνίον δυναμὶν εἰς τὸν ὑπατον βαθμόν. Ἐπεχείρησε τῶνόντι ἡ Φοινίκη κοινῶς μετὰ τοῦ Ἰούδα νὰ ἀποσείσῃ τὸν Βαβυλώνιον ζυγόν, ἀλλ' ἡ μὲν Ἱερουσαλήμ μετὰ 1½ ἔτους πολιορκίαν

πεσεν (§. 41), ἡ δὲ Φοινίκη ὑπέκυψεν ἐπίσης μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν, ἀλλ' ἡ Τύρος φαίνεται ὅτι μετὰ πολιορκίαν 13 ἐτῶν ἔκαμε συνθήκας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν ὑποτελῆ κατὰστασιν.

Ναβόννηδος ὁ τελευταῖος βασιλεὺς συνεμάχησε μετὰ τοῦ Κροίσου βασιλέως τῆς Λυδίας ἐναντίον τοῦ ἐπαπειλόντος αὐτοὺς κινδύνου ἀπὸ μέρους τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου· ἐπολιορκήθη ὁμως μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου ἐν τῇ Βαβυλωνί, ἥτις ἡλώθη διὰ τῆς παροχέτουσσεως τοῦ ὕδατος τοῦ Εὐφράτου, ἐνῶ οἱ κάτοικοι ἐώρταζον, καὶ οὕτως ἡ Βαβυλωνία κατέστη Περσικὴ ἐπαρχία τὸ 538 (§. 52).

Πολιτισμὸς τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων.

§. 49. 1) Ἡ θρησκεία τῶν ἐθνικῶν Σημιτῶν ἦτο λατρεία τῆς φύσεως καὶ ἐστηρίζετο εἰς τὴν ἀποθέωσιν τῶν ἀντικειμένων ἐκείνων, εἰς τὰ ὅποια ὑπετίθεντο ἰδίως παροῦσαι καὶ ἐνεργοὶ αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως. Ἰδίως δὲ ἀπαντῶμεν παρ' αὐτοῖς τὴν λατρείαν τῶν ἀστέρων, ἐκ τῆς θέσεως τῶν ὁποίων, καθὼς καὶ ἐκ τῆς ἀνατολῆς καὶ δύσεως αὐτῶν, οἱ ἱεροεῖς ἐμάντευον τὴν θέλησιν τῶν θεῶν, τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ ἐπιχειρήματα φυσικὰ φαινόμενα· διὰ τῆς παρατηρήσεως ὁμως ταύτης τῶν ἀστέρων ὠδηγήθησαν εἰς ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις.

2) Πολίτευμα αὐτῶν. Ὁ Ἰσας τοῖς θεοῖς τιμὰς ἀπολαμβάνων παρ' αὐτοῖς «βασιλεὺς τῶν βασιλέων» ἔχων ἀπεριόριστον ἐξουσίαν, περιεστοιχεῖτο ἐν τῷ ἀνακτόρῳ αὐτοῦ ὑπὸ πολυαριθμῶν θεραπόντων. Μεγάλην ἐπιβρόχην ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως εἶχε διὰ τῆς ἀστρολογίας καὶ μαντείας ἡ ἱερατικὴ τάξις τῶν Χαλδαίων, οἵτινες μόνοι ἦσαν πεπαιδευμένοι.

3) Τὰ ἔργα τῆς Ἀσσυριακῆς τέχνης ἦσαν μεγάλα ἐθνικὰ κτίρια (ναοὶ καὶ ἀνάκτορα), εἰς τὰ ὅποια δι' ἀναγλύφων περὶστάνοντο εἴτε θρησκευτικὰ ἀντικείμενα, εἴτε κατορθώματα τοῦ ἔθνους καὶ τῶν βασιλέων, ἐξηγούμενα πολλάκις καὶ δι' ἐπιγραφῶν. Τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ἔχουσιν, ὥς πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῶν παριστώμενα πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ Αἰγυπτιακά, τὰ ὅποια ἐπίσης ἦσαν ἐν μέρει μὲν θρησκευτικὰ, κυρίως δὲ ἱστορικά.

4) Τὸ ἐμπόριον ἤκμαζε πολὺ διὰ τὸ γόνιμον καὶ παμφόρον ἔδαφος, ἰδίως δὲ διὰ τὴν ἐπίκαιρον πρὸς τοῦτο θέσιν τῆς χώρας, κειμένης μεταξὺ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τῆς Μεσογείου, παρὰ τὸν Περσικὸν κόλπον καὶ δύο πλωτοὺς ποταμοὺς, τὰ ὅποια εὐκόλυνον τὴν μεταξὺ Δυτικῆς καὶ μεσημβρινῆς Ἀσίας συγκοινωνίαν.

Γ. IPANIOI H APIANOI ΛΑΟΙ.

δ) Μῆδοι καὶ Πέρσαι.

Τὸ ὑψίπεδον τοῦ Ἰρᾶν καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ.

§. 50. Μεταξὺ τῶν ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ Τίγριδος διαρρέομένων χωρῶν ὑψοῦται τὸ ὑψίπεδον τοῦ Ἰρᾶν, ἢ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ὑψιπέδου τῆς ἐντεῦθεν Ἀσίας, ὀριζόμενον πρὸς Β. μὲν ὑπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ὠξοῦ διαρρέομένων στεππῶν, πρὸς Ν. δὲ ὑπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Περιβάλλεται δὲ, καθὼς καὶ τὸ ὑψίπεδον τῆς πέραν Ἀσίας, μετὰ τοῦ ὁποίου συνέχεται εἰς τὰ ΒΑ. διὰ τοῦ στενοῦ Παροπαμίσου, ὑπὸ χειλικῶν ὄρεων, καθιστάντων ὅλον τὸ ὑψίπεδον φυσικὸν φρούριον ἐν τῷ μέσῳ τριῶν βαθυπέδων (τίνων;)

Τὸ δυτικὸν χεῖλος τοῦ Ἰρᾶν συνίσταται ἐκ παραλλήλων διαιράδων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι μακραί, στεναὶ καὶ καλῶς ἀρδευόμεναι κοιλάδες. Ἐπὶ τοῦ ΒΑ. χείλους κατῴκουν οἱ Μῆδοι καὶ ἐπὶ τοῦ ΝΑ. οἱ Πέρσαι, καὶ ἐκείνων μὲν πρωτεύουσα ἦσαν τὰ Ἐκβάτανα, τούτων δὲ ἀρχαιότερα καθέδρα ἡ Περσέπολις, καὶ ἔτι ἀρχαιότερα Πασαργάδαι. Παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ΝΑ. χείλους ἔκειτο ἡ Σουσιανή, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα καὶ συνηθεστέρα κατοικία τῶν Περσῶν βασιλέων (§. 53, 2) ἦσαν τὰ Σοῦσα.

Ἡ χώρα τοῦ μεσημβρινοῦ χείλους, τὸ ὅποion κατακλίνει εἰς τὸν Ὠκεανόν, ὀλίγον διαφέρει τῆς Ἀραβίας, ὡς οὖσα ἰδίως εἰς τὰ Α. ἀμμώδης ἔρημος, ἄνευ πηγῶν καὶ φυτείας. Αὐτόθι κατῴκουν οἱ Καρμανοὶ καὶ πρὸς Α. αὐτῶν κατὰ τὴν ἐρημοτάτην πασῶν τῶν Περσικῶν χωρῶν αἱ ὀλίγον πολυάριθμοι φυ-

λαὶ τῶν Γεδρωσῶν, οἵτινες ἔζων, ὡς οἱ σημερινοὶ Βελοῦτ-
χοι, νομαδικῶς μετὰ καμήλων καὶ ἐπέτρεχον ληστρικῶς τὰς
πέριξ χώρας.

Ἀμέσως παρὰ τὴν ἄδενδρον παραλίαν μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ
κατῴκουν ἀσήμαντοι φυλαί, ζῶσαι ἀπὸ τῶν ἰχθύων καὶ χελωνῶν καὶ
κατασκευάζουσαι τὰς κατοικίας αὐτῶν ἐκ τῶν ὀστέων τῶν ῥιπτομένων
εἰς τὴν παραλίαν ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἰχθύων.

Ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ χείλους, ὑψουμένου ἀποτόμως ἀπὸ τῆς
κοιλιάδος τοῦ Ἰνδοῦ, κατῴκουν ἐν τῷ νῦν Ἀφγανιστὰν οἱ Ἀρα-
χῶσιοι, λαθόντες τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ διαρρέοντος τὴν χώραν
αὐτῶν Ἀραχώτου ποταμοῦ.

Ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τῶν χιόνων τῶν Ἐλθρουσιῶν ὀρέων καλῶς ἀρ-
δευομένου βορείου χείλους κατῴκουν ἐκτὸς τῶν Μήδων οἱ
Πάρθοι καὶ οἱ Ἰρκάνιοι, εἰς δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Ὠξοῦ καλῶς
ἀρδευομένην ἀπωτάτην ΒΑ. ἄκραν οἱ Βακτριανοί, τῶν ὁ-
ποίων ἡ πρωτεύουσα Βάκτρα (Βάλκλα) κεῖται παρὰ παραπότα-
μον τοῦ Ὠξοῦ.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὑψιπέδου, ἔνθα οἱ ἀπὸ τῶν ἐσωτερικῶν κλιτύων
τοῦ βορείου καὶ ἀνατολικοῦ χείλους καταρρέοντες ποταμοὶ σχηματίζουν
μεγάλην λίμνην (Ἀρία), κατῴκουν εἰς τὰς παρ' αὐτὴν εὐφόρους χῶ-
ρας οἱ μάχιμοι Δράγγαι.

Πέραν τοῦ ὑψιπέδου τοῦ Ἰράν, ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ
μεγάλου ὑψιπέδου τῆς πέραν Ἀσίας, εἰς τὴν ὑψηλὴν ὄρεινὴν
χώραν τὴν μετὰ τοῦ ἄνω Ὠξοῦ καὶ Ἰαξάρτου, κατῴκουν οἱ
Σογδιανοί, τῶν ὁποίων πρωτεύουσα ἦσαν τὰ Μαράκανδα.

Τὸ βασίλειον τῶν Μήδων.

§. 51. Ἀφοῦ οἱ Μῆδοι ὑπὲρ τὰ 500 ἔτη ἔμειναν ὑπὸ τὴν
κυριαρχίαν τῶν Ἀσσυρίων, ἡ ἀτυχία τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυ-
ρίων Σενναχηρείμ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ (§. 48),
παρεκίνησεν αὐτοὺς τὸ 712 νὰ ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῶν Ἀσσυ-
ρίων καὶ οὕτως ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἡ. αἰῶνος ἀναφαίνονται
ὑπὸ ἰδίους ἀνεξαρτήτους βασιλεῖς.

1) Ὁ Δηϊόκης, ὅστις ὡς κριτὴς διὰ τῶν σοφῶν καὶ δικαίων
κρίσεων αὐτοῦ ἔχαιρε μεγάλην ὑπόληψιν, ἐξελέχθη κοινὸς βα-

σιλεὺς τῶν κεχωρισμένων φυλῶν καὶ ὠκοδόμησεν ἰδιαίτεραν πρωτεύουσαν τὰ Ἐκβάτανα καὶ ἀνάκτορα ἐν αὐτῇ. Ἀφοῦ δὲ οὗτος ἐξησφάλισε καὶ ἐτακτοποίησε τὸ κράτος, ἡδύνατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ

2) Φραόρτης, παρουσιαζόμενος ὡς κατακτητῆς, νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς λαοὺς τοῦ βορείου Ἰράν (Πάρθους καὶ Βακτριανοὺς), νὰ ἐπιχειρήσῃ δὲ καὶ κατὰ τῆς Ἀσσυρίας ἐπίθεσιν, ἥτις ὁμως ἐπὶ τῶν πεδίων τῆς μάχης τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀντὶ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Ἀσσυρίους διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς μακροχρόνιον ὑποδούλωσιν τῆς Μηδικῆς. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ

3) Κυαζάρης, θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἐκίνησε πόλεμον κατὰ τῶν Ἀσσυρίων καὶ ἐπολιορκῆσε τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν Νινευῖ, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν ἔνεκα τῆς εἰσβολῆς νομάδων Σκυθῶν εἰς Μηδίαν, ἣν οὗτοι νικῆσαντες τὸν Κυαζάρην ἐδήρυν ἐπὶ 28 ἔτη ὡς καὶ πᾶσαν τὴν μέχρι τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας καὶ Συρίας χώραν. Ἀφοῦ ὁμως οἱ Σκυθοὶ ἐξεδιώχθησαν, ἐπεχείρησεν ὁ Κυαζάρης ἐκ νέου τὴν πολιορκίαν τῆς Νινευῖ, ἣν μετὰ τοῦ συμμάχου αὐτοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων Ναβοπολασάρου ἐκυρίευσεν καὶ κατέστρεψε (606). Κατὰ δὲ τὸν διαμελισμὸν τοῦ Ἀσσυριακοῦ βασιλείου αὐτὸς μὲν ἔλαβε τὰς ἀνατολικὰς χώρας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Τίγριδος μέχρι τοῦ ἄνω Ἰνδοῦ, τὰ δὲ δυτικὰ ἔλαβεν ὁ σύμμαχος αὐτοῦ Ναβοπολάσαρος. Ὁ Κυαζάρης ἀφῆκε τὸ ἀπὸ τοῦ Ἄλφους μέχρι τῆς Βακτριανῆς καὶ Ἰνδικῆς ἐκτεινόμενον ἰσχυρότατον κράτος τῆς Ἀσίας εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ

4) Ἀστυάγην, ὅστις ὁμως ἐγκατέλιπε τὴν πολεμικὴν ὁδὸν, ἣν ὠδεοῦν οἱ Μῆδοι ὑπὸ τὸν πάππον καὶ πατέρα αὐτοῦ. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἡ μακρὰ καὶ ἀδρανὴς κυθέρνησις αὐτοῦ ἔληξε μὲ τὴν παντελεῖ ἀπώλειαν τῆς ἐξουσίας· διότι οἱ Πέρσαι ὑπὸ τὸν Κύρον (τὸν ἐγγονὸν αὐτοῦ;) ἀπεσπάσθησαν, καὶ ὅτε ὁ Ἀστυάγης αὐτὸς ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν, ἐνίκηθη παρὰ τὰς Πασαργάδας καὶ ἡχμαλωτίσθη τὸ 558.

Οἱ Πέρσαι ἐκόσμησαν τὸν βίον τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ βασιλείου αὐτῶν, ἰδίως δὲ τὴν νεότητά αὐτοῦ μὲ θαυμασίους μύθους. Καθ' Ἡρόδοτον τὰ κυριώτερα συμβάντα τοῦ βίου τοῦ Κύρου εἶνε τὰ ἐξῆς, ὄνειρον τοῦ β

σιλέως περὶ τοῦ ποταμοῦ—ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Μανδάνη νυμφεύεται τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Καμβύσην—ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ γεννᾶται ὁ Ἀργαδάτης, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐπωνομάσθη Κύρος—δεύτερον ὄνειρον τοῦ κλήματος—ὁ Κύρος ἐκτίθεται ὑπὸ τοῦ Ἀρπάγου, ἀλλὰ σώζεται ὑπὸ ποιμένος καὶ ἡλικιοῦται μεταξὺ ποιμένων—ὁ βασιλεὺς παίζων—ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀστυάγου—ὁ Ἀρπαγος ἐστιᾶται μὲ τὰς σάρκας τοῦ υἱοῦ του—οἱ μάγοι λέγουσιν ὅτι τὸ ὄνειρον ἐπληρώθη—ὁ Κύρος ἐπαναπέμπεται εἰς τὴν Περσίαν πρὸς τοὺς ἀληθεῖς γονεῖς αὐτοῦ—δι' ἐπιστολῆς τοῦ Ἀρπάγου, σταλείσης διὰ λαγωῦ, προσκληθεῖς, παρακινεῖ τοὺς Πέρσας εἰς ἀποστασίαν—αἱ δύο ἄνισοι ἡμέραι—ὁ Κύρος μετὰ τῶν Περσῶν κατὰ Ἀστυάγου—ὁ κατ' αὐτοῦ σαλὴς Ἀρπαγος αὐτομολεῖ πρὸς αὐτὸν—ὁ Ἀστυάγης εἰς τὴν παρὰ τὰς Πασαργάδας μάχην ἡττᾶται καὶ αἰχμαλωτίζεται.

Τὸ βασίλειον τῶν Περσῶν.

§. 52. 1) Ὁ Κύρος, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 558—529, διὰ τῆς κατὰ τοῦ Ἀστυάγου νίκης του οὐ μόνον ἡλευθέρωσε τοὺς Πέρσας, ἀλλ' ἐξέτεινε τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς Μηδούς τοὺς τέως κυριάρχους αὐτῶν. Ἐκ τῶν τριῶν βασιλείων, τὰ ὅποια μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Νινευὶ εἶχον διαμοιρασθῇ τὴν κυριαρχίαν τῆς δυτικῆς Ἀσίας, ἐσώζοντο μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μηδικοῦ μόνον τὸ τῆς Λυδίας καὶ Βαβυλωνίας· ἀμφοτέρω ὅμως ἡπειλοῦντο ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Κύρου.

Κατὰκτησις τῆς Λυδίας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας Κροῖσος, θελήσας νὰ προλάβῃ καὶ τὸν ἐπικείμενον ἔνεκα τοῦ Κύρου κίνδυνον, νὰ ἐκδικηθῇ δὲ καὶ τὸν ἐχθρονισμὸν τοῦ γυναικαδέλφου του Ἀστυάγου, ἐκίνησεν ἐπιθετικὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον, ἀφοῦ πρότερον ἔλαβε χρησμὸν παρὰ τοῦ Δελφικοῦ μαντείου, ὃν αὐτὸς ἐξήγησεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Καὶ διέβη μὲν τὸν Ἄλυν, ἀλλ' ἀπесύρθη πάλιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ Σάρδεις, μετὰ τὴν ἀμφίρροπον παρὰ τὴν Πτερίαν κατὰ τοῦ πολυαριθμοτέρου στρατοῦ τοῦ Κύρου μάχην· πρὸς τούτοις ἀπέλυσε καὶ τὰ ἐπικουρικὰ στρατεύματα τῶν ὑποτελῶν λαῶν μέχρι τοῦ προσεχοῦς ἔαρος. Μαθὼν ὅμως τοῦτο ὁ Κύρος, ἐκίνησε ταχέως κατὰ τῶν Σάρδεων καὶ διασχορπίσας διὰ τῶν

καμήλων αὐτοῦ τὸ ἵππικόν τῶν Λυδῶν ἐπόρθησε καὶ ἐδήλωσε τὴν πόλιν μετὰ βραχείαν πολιορκίαν, τὸν δὲ αἰχμαλωτισθέντα βασιλέα διέταξε νὰ παραδώσωσιν εἰς τὰς φλόγας, ἀλλ' ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θανάτου τὸ σοφὸν τοῦ Σόλωνος λόγιον.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ἄρπαγος ὑπέταττε τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς ἑντεῦθεν Ἀσίας, ὁ Κῦρος ἐξηκολούθησε τὴν πρὸ τοῦ Λυδικοῦ πολέμου ἀρξαμένην καθυπότησιν τῶν εἰς τὰ ἀνατολικά τοῦ Ἰρὰν λαῶν καὶ οὕτω καθυπέταξε τοὺς Βακτρίους καὶ τοὺς παρὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ ὑψιπέδου τοῦ Ἰρὰν εἰς τὰς στέππας τοῦ Ὠξοῦ κατοικοῦντας νομαδικοὺς λαοὺς (Χωρασμίους καὶ Σάκας) καὶ ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου του μέχρι τοῦ Ἰαξάρτου, ἔνθα ἐθεμελίωσε κατὰ τῶν Μασσαγετῶν φρούρια καὶ πόλιν μεγάλην (Κυρόπολις ἢ Κυρέςχατα).

Π τῷ σις τῆς Βαβυλωνίως (558). Ὁ σύνδεσμος ὁμῶς μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν καὶ τῶν ἤδη μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἐκτεινομένων δυτικῶν κτήσεων τοῦ Κύρου διεκόπτετο ὑπὸ τῆς ἀνεξαρτήτου Βαβυλωνίου μοναρχίας τῆς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος ὅθεν ἀπεφάσισε νὰ ὑποτάξῃ καὶ αὐτήν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνίας Ναβόννηδος εἶχε πεποιθῆσιν εἰς τὴν ἰσχυρὰν ὀχύρωσιν τῆς πρωτεύουσας αὐτοῦ, καθόσον τῶντι ὁ Κῦρος μόνον διὰ τῆς παροχετεύσεως τοῦ Εὐφράτου καὶ ἐκστάσεως τῶν ἐορταζόντων κατοίκων ἡδυνήθη νὰ κυριεύσῃ αὐτήν. Αἱ ἐπαρχίαι ὁμῶς τοῦ Βαβυλωνίου κράτους φαίνεται ὅτι ὑπετάγησαν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς τὸν νικητὴν καὶ ἔνεκα τούτου αἱ φοινικικαὶ πόλεις διετήρησαν τοὺς ἐγγχωρίους αὐτῶν βασιλεῖς. Πρὸς στερέρωσιν δὲ τῆς ἐν τῇ Συρίᾳ ἐξουσίας τοῦ ὁ Κῦρος ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς εἰς Βαβυλῶνα μετοικισθέντας Ἰουδαίους τὴν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐπάνοδον καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ (§. 41 ε.). διότι δι' αὐτοῦ ἤλπιζε νὰ ἔχῃ αὐτοὺς εὐγνώμονας συμμάχους κατὰ πάσης προσπαθείας πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ Βαβυλωνίου κράτους.

Λέγεται ὅτι ὁ Κῦρος ἐφονεύθη εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Μασσαγετῶν καὶ ὅτι ἡ βασίλισσα αὐτῶν Τόμυρις ἐνέβηκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ εἰς ἀσκὸν αἵματος, ἐκδικουμένη τὴν πλεονεξίαν αὐτοῦ.

2) Ὁ Καμβύσης, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 529—522, ἐξηκο-

λούθησε τὰς κατακτήσεις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ καθ' ἐπέταξε τὴν τετάρτην μεγάλην δύναμιν, ἣτις ὑφίστατο μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Νινευῆ, τὴν Αἴγυπτον.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Ἄμασις ὑφώρα πάντοτε τὰς προόδους τοῦ Κύρου καὶ ὑπεσχέθη τὴν βοήθειαν αὐτοῦ εἰς τὸν Κροῖσον· τὸν ὅποιον ὅμως ἀφῆκε νὰ πέσῃ, καθὼς καὶ τὴν Βαβυλῶνα, καὶ οὕτως οἱ Πέρσαι ἐγένοντο γείτονες αὐτοῦ. Ἐν τῷ μεταξύ δὲ διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς του Ψαμμήνιτος, ὅστις ἠττήθη παρὰ τὸ Πηλούσιον, καὶ οὕτως ἡ Μέμφις ἠλώθη μετὰ βραχεῖν πολιορκίαν τὸ 525. Ἡ ἐμφάνις τῶν Περσῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐνέσπειρε τρόμον εἰς τοὺς γειτνιαζόντας λαοὺς καὶ οὕτως αἱ Αἰθιοπαὶ φυλαὶ αἱ πρὸς Δ. παρὰ τὴν παραλίαν ἀλλεπάλληλοι ἐπεμπον φόρους· καὶ Ἕλλην τύραννος τῆς Κυρήνης ἐστερέωσε τὴν αὐθαίρετον ἐξουσίαν του ὑποτασσόμενος εἰς τοὺς Πέρσας, τῶν ὁποίων τὸ κράτος οὕτως ἐξετείνετο μέχρι τοῦ ὑψιπέδου τῆς Βάρκας.

Ἡ ταχεῖα καὶ εὐκολος κατάκτησις τῆς Αἰγύπτου, τοῦ παναρχαίου βασιλείου τῶν Φαραῶ, ἠρέθισε τὸν Καμβύσην πρὸς περαιτέρω κατακτήσεις, καὶ οὕτω συνέλεξε τὸν στρατὸν αὐτοῦ παρὰ τὰς Θήβας, ὅθεν ἐξαπέστειλεν ἀποσπάσματα αὐτοῦ εἰς τὴν αὖσιν Σιδάχην πρὸς ἐκπόρθειν τῆς ἐπικρατείας Ἀμμωνίας, ἐν ᾗ ἔκειτο τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀμμωνος Διός, μετὰ δὲ τοῦ λοιποῦ αὐτὸς ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Αἰθιοπῶν, ἀλλὰ δι' ἔλλειψιν τροφῶν καὶ μετὰ ἀπώλειαν μεγάλου μέρους τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς τὰς Θήβας, ἐνθα ἔλαβε τὴν εἶδησιν, ὅτι τὸ εἰς τὴν ἔρημον ἀποσταλὲν ἀπόσπασμα κατεπλακώθη ὑπὸ τῆς ἄμμου. Ὁμοίως δὲ ἀπέτυχεν καὶ τὸ σχέδιον αὐτοῦ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Καρχηδόνα, διότι οἱ Φοίνικες ἠρνήθησαν νὰ ἐκπλεύσωσι κατὰ τῆς ἀρχαίας αὐτῶν ἀποικίας.

Ὅτε ἐπανελθὼν εἰς τὴν Μέμφιν εὗρε τοὺς Αἰγυπτίους ἐορτάζοντας τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἀπιδος, ἐνόμισεν ὅτι ἡ ἀγαλλίασις αὐτῶν προήρχετο ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἀποτυχιῶν· διὸ τοὺς μὲν ἱερεῖς ἐμαστίγωσεν, τὰ δὲ ἱερὰ αὐτῶν ἐνέπαιξε καὶ ἐν γένει ἔπραξε μεγίστας ἀπανθρωπίας οὐ μόνον κατὰ τῶν δεισιδαιμόνων Αἰγυπτίων, ἀλλ' ὀλίγον τι ὕστερον καὶ κατὰ τῶν Περσῶν. Φοβούμενος δὲ μὴ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ ὁ ἀδελφός

του Σμέρδης καταλάβη τὸν θρόνον διέταξε τὸν Πρηξάσπην πρὸ τῆς ἐκστρατείας καὶ τὸν ἐφόνευσεν. Ὅτε ὅμως ἔμαθεν ὅτι μάγος τις πολὺ ὁμοιος αὐτοῦ κατέλαβε τὴν ἐξουσίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίδα· ἀπέθανεν ὅμως καθ' ὁδὸν ὑπὸ τυχαίας πληγῆς κατὰ τὸν πόδα.

3) Ὁ Ψευδοσμέρδης, ὅστις ἐβασίλευσε τὸ 522 ἔτος, ἀναγνωρισθεὶς τὸν ἔλδομον μῆνα τῆς βασιλείας του (ἀπὸ τὰ κεκομμένα αὐτοῦ ὄτα;), ἐφονεύθη μετὰ πολλῶν μάγων διὰ συνωμοσίας τῶν ἐπτὰ ἀρχηγῶν τῶν Περσικῶν φυλῶν, καὶ οὕτως ἀποκατέστη ἡ διὰ τῆς ἀπάτης τοῦ Ψευδοσμέρδους διακοπεῖσα ἀρχὴ τῶν Ἀχαιμενιδῶν, καθ' ὅσον μετὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ ἀρχαιοτέρου κλάδου διεδέχθη τὸν θρόνον ὁ ἐκ τοῦ νεωτέρου

4) Δαρεῖος ὁ Α΄, ὁ Ὑστάσπου, ὅστις ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 521—485.

Ἀποκατάστασις τῆς ἰσχύος τοῦ βασιλείου. Μόνον διὰ πολλῶν κόπων καὶ μεγάλης δραστηριότητος κατῴρθωσεν οὗτος νὰ συγκρατήσῃ τὸ διαλυόμενον κράτος. Ἡ Βαβυλῶν ἔδωσε τὸ σημεῖον τῆς ἀποστασίας, διότι πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δαρείου διὰ τῆς ἀντιστάσεως μετέδωκε τὸ παράδειγμα τῆς ἀποστασίας καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας. Ἀλλὰ μετὰ εἰκοσάμηνον πολιορκίαν ἡ Βαβυλὼν ἀνεκτῆθη (518), ἀκρωτηριασθέντος, ὡς λέγεται, ἐκουσίως τοῦ Πέρσου στρατηγοῦ Ζωπύρου, καὶ ἐσταυρώθησαν τρισχίλιοι προὔχοντες τῆς Βαβυλωνος καὶ καθηρέθησαν τὰ τείχη αὐτῆς. Αἱ δὲ συγχρόνως ἐκραγεῖσαι στάσεις κατὰ τὰς ἀνατολικὰς καὶ βορείας ἐπαρχίας τοῦ κράτους κατεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ Δαρείου, ὅστις οὕτως ἐστερέωσε τὴν κυριαρχίαν του.

Κατακτητικαὶ ἐκστρατεῖαι τοῦ Δαρείου. Τὴν πέραν τοῦ κάτω Δουνάβεως ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐπεχείρησεν ὁ Δαρεῖος οὐχὶ πρὸς τιμωρίαν τῶν Σκυθῶν διὰ τὴν πρότερον εἰς τὴν Μηδίαν εἰσβολὴν αὐτῶν, ἀλλ' ἵνα ἐκτείνῃ τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, ὅπερ μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς οὐδεὶς Ἀσιανὸς ἡγεμὼν εἶχεν ἐπιχειρήσει. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἐξεστράτευσεν ἔχων 700000; στρατοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου, διαβάς τὸν Θρακικὸν Βόσπορον, ἦλθεν

εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ συγχρόνως ἀπέστειλε τὸν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πόλεων ἐτοιμασθέντα στόλον εἰς τὸν Δούναβιν διὰ νὰ κατασκευάσῃ γέφυραν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ. Μετὰ δὲ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ἀφῆκε τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ 60 ἡμέρας πρὸς φύλαξιν τῆς γεφύρας, αὐτὸς δὲ ἐπρὶχώρησε διὰ νὰ καθυποτάξῃ τοὺς Σκύθας. Ἀλλ' οὗτοι ὑποχωροῦντες εἰς αὐτὸν, ὡς λέγεται, μέχρι τοῦ Ταναΐδος, κατέστρεφον συγχρόνως καὶ τὴν χώραν, ὥστε ὁ Δαρεῖος δι' ἑλλειψιν τροφῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐπανακάμψῃ ἄπρακτος. Οἱ Σκύθαι προλαβόντες αὐτὸν προσεκάλεσαν τοὺς Ἴωνας νὰ κατασρέψωσι τὴν γέφυραν· καὶ ὁ μὲν Μιλτιάδης ἐσυμβούλευσε νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν προτροπὴν ταύτην πρὸς εὐκολωτέραν ἀνάκτησιν τῆς αὐτονομίας των, ἀλλ' ὁ Ἰστιάδης, τύραννος τῆς Μιλήτου, ἀντιπαρεστήρησεν, ὅτι τοῦτο ἀντίκειται εἰς τὰ κοινὰ συμφέροντα τῶν τυράννων, καὶ οὕτως ἡ γέφυρα διετηρήθη καὶ τὰ λείψανα τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ ἐσώθησαν. Κατὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον τῶν Περσῶν Μεγάβαζος ὁ Πέρσης στρατηγὸς ὑπέταξε τὴν ἀνατολικὴν καὶ μεσημβρινὴν Θράκην καὶ ἐδέχθη παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀμύντου γῆν καὶ ὕδωρ ὡς σημεῖον ὑποταγῆς.

Ἐκ στρατείας κατὰ τῶν Ἰνδιῶν. Ἀφοῦ ἀπόπειραι πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ Περσικοῦ βασιλείου πρὸς Ν. (ὑπὸ τὸν Καμβύσην) καὶ πρὸς Β. ἀπέτυχον, ἐγένοντο τοιαῦται πρὸς Α. (εἰς τὰς Ἰνδίας) καὶ Δ. (εἰς τὴν Ἑλλάδα). Κατὰ πρῶτον ἐπεχείρησεν ὁ Δαρεῖος ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Ἰνδιῶν καὶ ὑπέταξε τοὺς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἰνδοῦ κατοίκους, οἵτινες καὶ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ξέρξην ὑπήκουον, ἀλλ' ὑπὸ τοὺς μετὰ ταῦτα Ἀχαιμανίδας ἀναφαίνονται ἀνεξάρτητοι.

Οἱ κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμοι ἀπὸ τοῦ 500 — 449 (§. 77). Ὁ Δαρεῖος οὐ μόνον ἔσωσεν ἀπὸ τῆς διαλύσεως τὸ Περσικὸν κράτος καὶ ἐξέτεινεν αὐτὸ πρὸς Δ καὶ Α, ἀλλ' ἔδωκεν εἰς αὐτὸ καὶ πολίτευμα, τὸ ὁποῖον κατέστησε δυνατὴν τὴν ἐπὶ 200 περίπου ἔτη εἰς ἓν συνοχὴν τόσων διαφόρων ἐθνῶν (§. 53.)

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν προπαρασκευῶν τῆς τρίτης κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείας, ἥτις διεκόπη ἔνεκα τῆς τῶν Αἰγυπτίων ἐπα-

ναστάσεως (486) ἀπέθανεν ὁ Δαρείος καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς του

5) Ξέρξης ὁ Α'. ὅστις ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 485—465. Οὗτος, καταβαλὼν τὴν ἐπαναστατήσασαν Αἴγυπτον, συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις τοῦ ἀπεράντου κράτους διὰ τὴν τρίτην κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν (§. 77.)

6) Ἀρταξέρξης ὁ Α' ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 465—424. Ἡ δευτέρα ἀπόπειρα τῶν Αἰγυπτίων, βοηθουμένων ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Λιβύων Ἰνάρω καὶ τῶν Αθηναίων πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀπέτυχε. Τὸ τέλος τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων πολέμου ἰδὲ § 77. Ἦδη ὑπ' αὐτὸν ἤρξατο ἡ παρακμὴ τοῦ βασιλείου, α) ἔνεκα τῶν ἀνταρσιῶν τῶν σατραπῶν, οἵτινες οὐ μόνον συνεκέντρουν τὴν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν ἐξουσίαν εἰς ἑαυτοὺς, ἀλλὰ πολλάκις διώκουν καὶ πλείονας σατραπείας, καὶ β) διὰ τῆς εἰσαγωγῆς μισθωτῶν στρατευμάτων, ἰδίως ἐξ Ἑλλήνων συνισταμένων, ἧτις εἰσήγαγε τὴν μαλθακότητα καὶ τρυφηλότητα εἰς τοὺς πρότερον πολεμικοὺς Πέρσας.

Αἱ ἐπόμεναι βασιλεῖαι εἶνε τὸ πλεῖστον σειρὰ ἀποστασιῶν, ὅτε μὲν ἡγεμόνων τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, οἷα ἡ τοῦ νεωτέρου Κύρου κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀρταξέρξου τοῦ Β' τοῦ νικησαντος αὐτὸν παρὰ τὰ Κούναξα (401), ὅτε δὲ ὑποτεταγμένων λαῶν, οἷαι αἱ τῶν Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων, τῶν ὁποίων οἱ δεῦτεροι ἐτήρησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἐπὶ 64; ἔτη. Ὁ δὲ τελευταῖος βασιλεὺς Δαρεῖος ὁ Κοδομανὸς (335—330) δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀπὸ τῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος πολέμων ἀρξαμένην παρακμὴν τοῦ βασιλείου. Οἱ σατράπαι αὐτοῦ ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου παρὰ τὸν Γράνικον τὸ 334, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος παρὰ τὴν Ἰσσὸν τὸ 333 καὶ τὰ Γαυγάμηλα τὸ 331, τέλος δὲ ἐδόλοφονήθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ σατράπου Βήσσου τὸ 330.

Πολιτισμὸς τῶν Μήδων καὶ Περσῶν.

§. 53, 1) Ἡ Ὀρησχεία, Ἀπὸ τοὺς Ἀριανοὺς ἔλαβον οἱ

Μηδοὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ζωροάστρου, ἣτις δέχεται τὴν ἀρχικὴν διαίρεσιν πάντων εἰς ἀγαθὰ καὶ κακὰ καὶ ἐντεθεὶν κράτος τοῦ φωτός, τοῦ ἀγνοῦ δηλ. καὶ ὀσίου (Ὀρομάζης) καὶ κράτος τοῦ σκότους, δηλ. τοῦ κακοῦ καὶ ἀνοσίου (Ἀριμάνιος). Ἀμφότερα δὲ ταῦτα, ἔχοντα στρατιὰν ὁμοίων πνευμάτων ὑφ' ἑαυτὰ, εὐρίσκονται εἰς ἀκατάπαυστον ἀγῶνα διὰ τὴν ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κυριαρχίαν· τέλος ὅμως τὸ κράτος τοῦ σκότους θὰ καταπέσῃ καὶ θὰ ἐναπομείνῃ μόνον τὸ τοῦ φωτός. Ἡ Ἱερατικὴ τάξις τῶν Μάγων κύριον σκοπὸν εἶχε τὴν διατήρησιν τῆς διδασκαλίας ταύτης.

2) Τὸ πολίτευμα, ὅπερ Δαρεῖος ὁ Α' ἔδωκεν εἰς τὸ ἐκτεταμένον βασιλείον αὐτοῦ κύριον σκοπὸν εἶχε τὴν διαρκῆ ὑποταγὴν αὐτοῦ. Ἰνα δὲ ἔχωσιν οἱ Πέρσαι ἴδιον συμφέρον εἰς τὴν διατήρησιν αὐτοῦ, ἐσχημάτιζεν ἐξ αὐτῶν τὸ συμβούλιον καὶ τὴν σωματοφυλακίαν, τοὺς ἄφινεν ἀφορολογήτους καὶ εἰς αὐτοὺς ἔδιδε πάσας τὰς σημαντικὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς λειτουργίας. Ἄπαν τὸ κράτος διήρρεσεν εἰς 20 σατραπείας, ἐκάστης τῶν ὁποίων προϊστάτο αὐστηρὸς ἀνατεθραμμένος καὶ ἐκλεκτὸς σατράπης, ὅστις πρὸ πάντων εἶχε τὴν φροντίδα νὰ τηρῇ τὴν ἐπαρχίαν εἰς ὑποταγὴν καὶ ἡσυχίαν. Καθέδρα ἐπὶ μὲν τοῦ Κύρου ἦσαν αἱ Πασαργάδαι, πρωτεύουσα τῆς φυλῆς τῶν Πασαργαδῶν, ὁ δὲ Δαρεῖος ἐθεμελίωσε δευτέρον ἀνάκτορον ἐν Περσεπόλει. Συνήθως ὅμως οἱ βασιλεῖς διέτριβον εἰς τὰ Σούσα, διὰ νὰ ᾔνε πλησιέστερον εἰς τὰς δυτικὰς χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΑΦΡΙΚΗ

Προδιοίξεις.

Η Ἀφρική, ἣτις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καλεῖται μόνον Λιβύη, κεχωρισμένη τῶν λοιπῶν ἡπείρων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, παρίσταται σχεδὸν ὡς νῆσος, τῆς ὁποίας τὸ μέγιστον μέρος καίτε

εἰς τὴν διακεκαυμένην ζώνην. Διαιρεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ εἰς δύο μέρη, τῶν ὁποίων οἱ ἐξ ἴσου ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ ἀπέχοντες τόποι ἔχουσι σχεδὸν τὸ αὐτὸ κλίμα. Ἐνεκα δὲ τῆς κεχωρισμένης ἐκ τῶν λοιπῶν ἡπείρων θέσεως αὐτῆς καὶ τοῦ μονοτόνου σχηματισμοῦ τοῦ ἐδάφους τὰ ἐπ' αὐτῆς ἔθνη δὲν ἀνεπτύχθησαν, καὶ μόνον τὸ βόρειον χεῖλος αὐτῆς, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τὸν αὐτὸν πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη χαρακτῆρα, ὑπῆρξε χώρα πολιτισμένη ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἔχουσα καὶ ἰδίαν ἱστορίαν.

Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς ἀρχαίας Ἀφρικῆς.

§. 54. Ἡ παρ' ἀρχαίοις γνωστὴ βορεία παραλία τῆς Ἀφρικῆς περιέχει πρὸς Δ. τὰ ὅρη τοῦ Ἀτλαντός, τοῦ ὁποῖου τὸ ὑψηλὸν δυτικὸν χεῖλος μετὰ τῶν πολλαχοῦ εἰς τὴν ζώνην τῆς αἰωνίου χιόνος κειμένων κορυφῶν αὐτοῦ, ὑψομένων ἕως 11000 π., εἰς τοὺς ἀρχαίους θαλασσοπόρους ἐφαίνετο ὡς μεμονωμένη στήλη, φθάνουσα μέχρι τοῦ Οὐρανοῦ. Εἰς τὰ μεσαῖα αὐτῆς μέρη τὰ ὅρη ταῦτα κατακλίνουσι βαθμηδὸν εἰς τὰ ὑπίπεδον τῆς Βάρκας, τὸ ὁποῖον μόνον ὀλίγον πλέον τῶν 1000 π. εἶνε ὑψηλότερον τῆς θαλάσσης. Πρὸς Ν. αὐτοῦ κεῖται ἡ Λιβυκὴ ἔρημος, ἔχουσα ἰδίως εἰς τὰ Α. μεμονωμένας τινὰς ἀβάσεις, αἵτινες μὲ τὰς δροσεράς ὑπὸ φοινίκων, ὀπωροφόρων δένδρων καὶ κλημάτων περιβαλλομένας πηγὰς αὐτῶν χρησιμεύουσιν ὡς σταθμοὶ εἰς τὰ καραβάνια. Πρὸς Α. ἀνοίγεται ἡ μόνη γνωστὴ εἰς τοὺς ἀρχαίους μεγάλη κοιλάς τῆς Ἀφρικῆς, ἡ τοῦ Νεῖλου, ὅστις ὢν λίαν ἀνεπτυγμένος (560 γ. μ.), διαρρέει δι' ὅλου τοῦ βορείου μέρους τῆς ἡπείρου.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὅπως καὶ νῦν, αὐτόχθονες καὶ μέτοικοι. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἦσαν οἱ Αἰθίοες (δηλ. οἱ ἀνοικτὸν χρῶμα ἔχοντες πανάρχαιοι κάτοικοι τῆς βορείου Ἀφρικῆς Νομισοί, Μαυροῦσιοι καὶ Γαιτοῦλοι) καὶ οἱ Αἰθίοπες (δηλ. οἱ βαθύχροοι πανάρχαιοι κάτοικοι τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς ἢ Νέγροι). Μέτοικοι δὲ ἦσαν Ἕλληνες καὶ Φοίνικες.

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ.

Α. Αἰγύπτιοι

Ἡ κλιμακωτὴ χώρα τοῦ Νεῖλου.

§. 55. Ὁ Νεῖλος οὐ μόνον εἶνε ὁ σημαντικώτερος ποταμὸς τῆς Ἀφρικῆς, ἀλλὰ καὶ εἷς τῶν ἐπισημοτέρων ὅλης τῆς Γῆς. Διαφέρει ὁμως τῶν γιγαντιαίων ποταμῶν τῆς Ἀσίας, καθὼς καὶ τῆς Ἀμερικῆς, διότι δὲν χύνεται εἰς ὠκεανόν, ἀλλ' ὡς οἱ μέγιστοι τῆς Εὐρώπης εἰς μεσόγειον θάλασσαν· ἐτι δὲ διότι ἀπὸ τοῦ ἄνω αὐτοῦ ῥοῦ μέχρι τῶν ἐκβολῶν του περιβάλλεται ἐκατέρωθεν ὑπὸ ἐρήμων, αἵτινες καθιστῶσι τοὺς ἐν αὐταῖς οἰκοῦντας ἀνεπιτηδεῖους πρὸς ἀνάπτυξιν πολιτισμοῦ.

α) Ὁ ἄνω ῥοὺς τοῦ Νεῖλου. Ὁ Νεῖλος γεννᾶται ἐκ τῆς συμβολῆς δύο ποταμῶν, αὐξομένων διὰ πολλῶν περαποτάμων, ἐξ ὧν ὁ μὲν μεγαλειότερος δυτικὸς καλεῖται Λευκὸς Νεῖλος, ὁ δὲ βραχύτερος ἀνατολικὸς Κυανοὺς Νεῖλος. Ἀμφότεροι δ' οἱ βραχίονες οὗτοι, ὅτε Κυανοῦς, ὅς τις πηγάζει ἀπὸ τῆς Ἀβυσσινικῆς ὄρεινῆς χώρας, καὶ ὁ Λευκός, ὁ κυρίως βραχίων, ὅστις πηγάζει ἀπὸ τῆς νοτίου Ἀφρικανικῆς ὄρεινῆς χώρας τῆς παρὰ τὸν Ἰσημερινὸν (λίμνη Νυάντσα) ἐνοῦνται κατὰ τὸν μέσον ῥοῦν.

β) Ὁ μέσος ῥοὺς ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς ἐνώσεως τῶν ἄνωθι ῥηθέντων δύο ποταμῶν παρὰ τὴν Χαρτούμην μέχρι τῶν παρὰ τὴν Συήνην τελευταίων καταρράκτων τοῦ ποταμοῦ, ὅθεν οὗτος εἰσέρχεται εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης ἐκτάσεως, δις κάμπτων μεγάλως ὁ ποταμὸς διαρρέει ἐκτεταμένας ἐρήμους καὶ σχηματίζει δέκα σημαντικὰς δίνας, ὧν τὰς δύο τελευταίας ἐν Αἰγύπτῳ. Δέχεται δὲ ὁ ποταμὸς, διὰ τῆς εἰς αὐτὸν εἰσβολῆς τοῦ Ἀσταβόρα (Ἀτθάρας) σχεδὸν πάντας τοὺς μόνον κατὰ τὴν ὥραν τῶν βροχῶν πολυὺς ποταμούς τῆς ΝΑ. Αἰθιοπίας καὶ οὕτως αὐξήμενος δύναται νὰ ἀντέχη εἰς τὴν ὑπὸ τῶν καιρῶν ἐρήμων ἀποξήρανσιν, ἐνῶ ἐντεῦθεν μέχρι τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ ἐπὶ 200 γ. μ. δὲν δέχεται οὐδένα πλέον παραπόταμον, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεὶς μέγας ποταμὸς τῆς Γῆς δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς αὐτόν.

Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Νείλου καὶ Ἀσταδόρα σχηματιζομένην μεσοποταμίαν, τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς νῆσον θεωρουμένην, ἔκειτο ἡ ἐπικράτεια τῆς Μερῆς, ἣν πολλοὶ οὐχὶ μετὰ μεγάλης πιθανότητος ἐθεώρησαν ὡς τὴν κοιτίδα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Αἰγύπτου· διότι οὗτος οὐχὶ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἀλλ' ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ποταμοῦ ἐξηπλώθη.

γ) Ὁ κάτω ρόυς τοῦ Νείλου ἀρχεται ἀπὸ τῶν παρὰ τὴν Συήνην τελευταίων καταρράκτων αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν τὸ μέγα ρεῦμα τοῦ ἤδη πλωτοῦ κατασάντος ποταμοῦ κατευθύνεται κυρίως πρὸς Β. καὶ ὡς ζωογόνον ὕδωρ διαρρέει μίαν μόνην 150 γ. μ. μακρὰν καὶ 2—3 γ. μ. εὐρεῖαν χαράδραν, κειμένην μεταξὺ τῆς Λιθυκῆς καὶ τῆς Ἀραβικῆς δειράδος, αἵτινες ἔχουσι τὸ αὐτὸ σχεδὸν ὕψος. Μόνον ἡ ὑπὸ τῶν δύο αὐτῶν δειράδων περικλειομένη καὶ πρὸς Β. διανοιγομένη κοιλάς εἶνε εὐφορος χώρα, ἀποτελοῦσα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρήμου αὖξιν ἐπιμήκη, ἥτις ὀφείλει τὴν γονιμότητά της εἰς τὰς περιοδικὰς πλημμύρας τοῦ Νείλου. Οὗτος δηλαδὴ ἔνεκα τῶν κατὰ τὴν θερινὴν τροπὴν βροχῶν περὶ τὸν ἄνω, ἐν μέρει δὲ καὶ μέσον ροὴν αὐτοῦ, ἐκχειλίζει βραδέως κατὰ τὸ θέρος ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ἰουνίου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ οὕτω πλημμυρεῖ κατὰ τὴν μεγίστην αὕξησιν καὶ ἀνύψωσιν (μέχρι 23 π.) τῶν ὑδάτων αὐτοῦ ὅλην τὴν κοιλάδα μέχρι τῶν περικλειουσῶν δειράδων, καταθέτων συγχρόνως καὶ ἱλὺν, ἥτις καθιστᾷ τὴν χώραν εὐφορον καὶ ἀνυψοῖ βαθμηδὸν τὸ ἔδαφος.

Πρὸς κατάλληλον διανομὴν τοῦ ὕδατος, συγχρόνως δὲ καὶ πρὸς εὐκολίαν τῆς ἐσωτερικῆς συγκοινωνίας, κατεσκευάσθησαν ἤδη εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τεχνηταὶ λίμναι, οἷα ἡ παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ λίμνη τοῦ Μοίριδος, καθὼς καὶ διάρρυχες μετ' ἐπιστόμια καὶ ἀντλίας, τῶν ὁποίων ἡ μεγαλειτέρα ἔχουσα 45 γ. μ. μ., καλουμένη τοῦ Ἰωσήφ, εἶνε παράλληλος τοῦ ροῦ τοῦ Νείλου καὶ συνέχεται πρὸς Δ. μετὰ τῆς Μοίριδος λίμνης καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸ Κανωδικὸν στόμιον τοῦ ποταμοῦ.

Κάτωθεν τῆς Μέμφιδος ἡ κοιλάς διὰ μιᾶς λίαν εὐρύνεται· διότι αἱ δύο δειράδες πολὺ ἀπομακρύνονται ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐντεῦθεν, διανεμομένου τοῦ Νείλου εἰς πλείονας βραχίονας, ἀρ-

χεται ὁ σχηματισμὸς τοῦ Δέλτα. Τῶν βραχιόνων τούτων εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὁ ΒΑ. ἐχύνετο εἰς τὴν Μεσόγειον παρὰ τὴν Κάνωδον, ὁ δὲ ΒΑ. καὶ πολυυδρότερος παρὰ τὸ Πηλούσιον. Τὸ νῦν Δέλτα, κείμενον μεταξύ τῶν δύο μόνων μέχρι τῆς θαλάσσης φθανόντων βραχιόνων τῆς Κανώδου καὶ Ταμιάθεως, ἔχει μικροτέραν ἔκτασιν ἢ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους.

Ἡ κάτω κοιλάς τοῦ Νείλου ἢ Αἴγυπτος, τὸ δῶρον τοῦ Νείλου, διηρεῖτο εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, εἰς Ἄνω, Μέσην καὶ Κάτω Αἴγυπτον. Εἰς τὴν Μέσην ἤδη καὶ Κάτω Νουβίαν, ἰδίως ὅμως εἰς τὴν Ἄνω Αἴγυπτον, σώζεται σχεδὸν ἀδιάλειπτος σειρὰ μνημείων τῆς ἀρχαίας Αἰγυπτιακῆς τέχνης, ἰδίως δὲ ἡ ἀρχαία βασιλικὴ πόλις Θήβαι ἔχει μεγαλειότερον πάσης ἄλλης πόλεως τῆς Γῆς πλοῦτον μεγίστων μνημείων τῆς τέχνης, τῶν ὁποίων τὰ παρ' ἑκάτερα τοῦ Νείλου λείψανα καλύπτουσι περιοχὴν 2 μ. Πρὸς Δ. τῆς πόλεως παρ' ἑκατέρας τὰς πλευρὰς στενῆς κοιλάδος, ἐκτεινομένης μέχρι τῶν Λιθυκῶν ὀρέων, ἔκειτο ἡ Νεκρόπολις μετὰ τῶν ἀπειραρίθμων τάφων αὐτῆς, οἵτινες λελαξευμένοι εἰς βράχους περιέχουσι τὴν μεγίστην ἐκμετάλλευσιν τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων.

Ἐν τῇ Μέσῃ Αἰγύπτῳ οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἀνάκτορα κατεστράφησαν πολὺ πρῶτως καὶ εἰς μεγαλειότερον βαθμὸν, ἢ ἐν τῇ Ἄνω Αἰγύπτῳ· τὰ σωζόμενα ὅμως λείψανα τάφων δεικνύουσι τὸ μεγαλεῖον τῶν καταστραφεισῶν πόλεων, ἰδίως δὲ τῆς Μέμφιδος, τῆς παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ Νείλου, τῆς ὁποίας τὰ λείψανα παρέσχον τὸ ὑλικὸν πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης πόλεως τοῦ Καΐρου. Πρὸς Ν. καὶ πρὸς Β. τῆς ἀρχαίας πόλεως εὐρίσκονται οἱ ἴσως ἀρχαιότεροι βασιλικοὶ τάφοι, αἱ Πυραμίδες (§. 57), καθὼς καὶ ἀπειράριθμοι ἰδιωτικοὶ τάφοι, κατεσκευασμένοι εἴτε ἐκ μεγάλων λίθων, εἴτε λελαξευμένοι εἰς βράχους.

Καὶ ἡ Κάτω Αἰγύπτος περιεῖχε πρὶν πληθύν ἀκμαζουσῶν πόλεων, τῶν ὁποίων σχεδὸν οὐδὲ ἔχνος σώζεται, διότι τὸ ἔδαφος τοῦ Δέλτα κατὰ τὸν ροὺν τῶν αἰώνων ἐκαλύφθη

τοῦτο μὲν ὑπὸ λιμνῶν, τοῦτο δὲ ὑπὸ ἄμμου. Οὕτως εἰς τὰ ΒΑ. τοῦ Δέλτα καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κανωδικοῦ στομίου ἤκμαζεν ἡ Σαῖς· παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἐκβολὴν τοῦ Νείλου ὑπὸ ἐλῶν περιβαλλόμενον ἔκειτο τὸ Πηλοῦσιον, ἡ κλεις τῆς Αἰγύπτου πρὸς τὴν Ἀσίαν, τοῦ ὁποῦ τοῦ τὰ λείψανα καλύπτονται τανῦν ὑπὸ ὕδατος. Εἰς τὴν πρὸς Α. τοῦ Δέλτα χώραν, εἰς ἣν ἀνῆκε καὶ ἡ εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας παραχωρηθεῖσα χώρα Γεσὲν, ἔκειτο ἡ κατὰ τὴν Γραφὴν Ἰν καὶ μετὰ ταῦτα Ἡλιούπολις, ἡ τρίτη τῶν διασημοτέρων ἱερατικῶν πόλεων.

Ἱστορία τῶν Αἰγυπτίων.

§. 56. Α). Τὸ ἀρχαῖον κράτος (3000—2100 π. Χ.); Ἐν Αἰγύπτῳ ὑπῆρξεν ἡ ἀρχαιότερα ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἀναφερομένη ἐπικράτεια. Πρῶτος βασιλεὺς αὐτῆς ἀναφέρεται ὁ Μῆν, ὅστις ἔκτισε τὴν βορείαν πρωτεύουσιν Μέμφιν ἐπὶ θέσεως, ἥτις διὰ προχωμάτων πρὸς τὸν ποταμὸν κατέστη ξηρὰ, καὶ ὠχύρωσε καὶ ἐκόσμησεν αὐτὴν διὰ τοῦ ναοῦ τοῦ θεοῦ Φθα. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ κατεσκεύασαν τοὺς κολοσσιαίους βασιλικούς τάφους, τὰς πυραμίδας (§. 57), διότι εἰς τοὺς ἀρχαιότατους ἤδη χρόνους ἦτο θρησκευτικὸν ἔθιμον νὰ καταβάλλεται μεγίστη φροντίς διὰ τὰς κατοικίας τῶν νεκρῶν (§. 57). Ἰδίως δὲ ἀναφέρει ἡ παράδοσις τρεῖς βασιλεῖς, τὸν Χεθρὴν, Χέοπα καὶ Μυκερῖνον, ὡς κατεσκευάσαντας τὰς μεγίστας καὶ καλλίστας τῶν πυραμίδων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς Μέμφιδος.

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν βασιλέων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνῆκε καὶ ὁ Μοῖρις, ὅστις κατεσκεύασε τὴν ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμουμένην τεχνητὴν λίμνην, τοῦτο μὲν πρὸς κανονισμόν τῶν περιοδικῶν πλημμυρῶν τοῦ Νείλου, τοῦτο δὲ ἵνα διὰ τοῦ οὕτω περισσεύοντος ὕδατος καταστήσῃ εὐφροωτάτην χώραν ἀντὶ ἐρήμου ὅλον τὸ χαμῆλωμα τοῦ νῦν νομοῦ Φαῦσμ, ἐν τῷ ὁποίῳ αὐτὸς κατεσκεύασε τὸν λαβύρινθον, οὗτινος τὴν ἀνίδρυσιν ἀνέλαβον βραδύτερον οἱ δωδεκάρχαι.

Β) Τὸ κράτος τῆς μέσης ἐποχῆς ἡ ἡκυρίαρχία τῶν Ἰεσῶς (δηλ. ποιμενικῶν βασιλείων), ἀπὸ τοῦ 2100—1650 π. Χ. Αἰφνιδίως εἰσέβαλον εἰς τὴν Αἴγυπτον

περὶ τὰ 2100 π. Χ. ἐκ τῶν ΒΑ. Σημιτικαὶ φυλαὶ (Χαναναῖοι) ἐνισχυόμενοι ἴσως ὑπὸ Βεδουίνων τῆς Β. Ἀραβίας, καὶ ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν χώραν, διηιδῶσαι καὶ πράττουσαι μεγίστας ἀπανθρωπίας μέχρι τῆς Μέμφιδος. Ἡ ἐν τῇ Θηβαΐδι ὁμως δυναστεία ἀπῆλλαξε τέλος πάντων μετὰ 80 ἐτῶν ἀγῶνας τὴν Αἴγυπτον ἀπὸ τῆς ξένης ταύτης καταδυναστεύσεως. Τὸ ὠχυρωμένον στρατόπεδον τῶν Ἰκσῶς παρὰ τὴν Αὔαριν (Πηλούσιον), ἔνθα οὔτοι εἶχον ἐξασφαλίσει τὴν λείαν των, ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου βασιλέως Τουθμῶσις τοῦ Γ', ἀλλ' ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ἡ ἄδεια νὰ ἀπέλθωσιν ἀνενόχλητοι εἰς τὴν Συρίαν.

Τοιαῦται νομαδικαὶ ἐπιδρομαὶ ἐκ τῆς Ἀσίας πρὸς τὴν Κάτω Αἴγυπτον, γενόμεναι ἔνεκα τοῦ πλούτου τῆς χώρας, φαίνεται ὅτι πολλάκις ἐπανελήφθησαν ὁμοίαι δ' ἦτον καὶ ἡ μετανάστασις τῶν Ἰσραηλιτῶν (§. 41) εἰς τὴν χώραν Γεσέν· οὔτοι ὁμως εἶχον εἰρηνικωτέρας σχέσεις μετὰ τῶν Αἰγυπτίων.

Γ) Τὸ νέον κράτος ἀπὸ τοῦ 1650—525 π. Χ. ὑπὸ τοὺς πρώτους βασιλεῖς τοῦ νέου κράτους, ὅπως διὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν τεχνῶν, οὕτω καὶ διὰ τῶν κατακτήσεων ἡ Αἴγυπτος κατίστη ἡ πρώτη ἐπικράτεια τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου κόσμου. Αἱ Θῆβαι, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἤρξατο ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς χώρας, ἔμεινε καθέδρα ὅλης τῆς Αἰγύπτου καὶ διεκοσμήθη ὑπὸ τῶν νέων Φαραῶ ἐπίσης διὰ μεγίστων μνημείων, ὅπως ἡ Μέμφις καὶ ἡ Νεκρόπολις αὐτῆς ὑπὸ τῶν Φαραῶ τοῦ ἀρχαίου βασιλείου. Συνάμα δὲ οἱ βασιλεῖς οὔτοι ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῆς αἰσίας ἐκθάσεως τῶν κατὰ τῶν Ἰκσῶς ἀγῶνων των, ἐσκέφθησαν νὰ ἐπεκτείνωσι τὸ κράτος των. Ὅθεν ἐστρεψαν τὰ ὄπλα αὐτῶν κατὰ τῶν κατοικούντων πρὸς Ν. τὴν Νουβίαν, ἣτις κατακτηθεῖσα ἐνεπλήσθη, ὅπως καὶ ἡ Αἴγυπτος, Αἰγυπτιακῶν ναῶν καὶ μνημείων. Τὸν κολοφῶνα τοῦ μεγαλείου τῆς ἔφθασεν ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τὸν βασιλέα Ῥαμσῆν τὸν Μέγαν (Σέσωστρον); αὗτος δηλαδὴ εἰσέβαλεν εἰς τὰ ἐνδοτέρω τῆς Αἰθιοπίας πλέον παντὸς ἄλλου Αἰγυπτίου βασιλέως, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν μέχρι τῆς Μεσοποταμίας, ἀλλ' ἐκ τῶν χωρῶν αὐτῆς μόνον τὴν Συρίαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον κατέσχον οἱ Αἰγύπτιοι πρὸς Α. τὰ νικηφόρα αὐτοῦ ὄπλα ἔφθασαν μέχρι τῆς Αἰῶνης. Ἀλ-

λά και ἡ Αἰγυπτιακὴ τέχνη ὑπ' αὐτὸν ἐφθάσεν εἰς τὸν ὑπα-
τον βαθμόν· διὸ πανταχοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ Νουβίας ἀπαν-
τῶνται μνημεῖα φέροντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ μεγάλου τούτου κατακτητοῦ οἱ
ὑποταχθέντες λαοὶ ἔκαμον διαφόρους ἀποπείρας πρὸς ἀπόσεισιν
τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ζυγοῦ· διὸ ἀπώλεσεν ἡ Αἴγυπτος βαθμὴδὸν
πάσας τὰς ἐξωτερικὰς κτήσεις. Ἀλλὰ βραδύτερον καὶ ξένοι
κατακτῆται, οἱ Αἰθίοπες, εἰσέβαλον περὶ τὰ 740 εἰς αὐτήν,
ἀλλ' οὗτοι μόνον ἡμισυ αἰῶνα ἡδυνήθησαν νὰ ἄρξωσι τῶν ἀρ-
χαίων κυρίων τῶν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Αἰθίοπες πρὸ πολλοῦ εἶ-
χον δεχθῆ τὸν πολιτισμὸν τῶν Αἰγυπτίων, ἡ δευτέρα αὕτη
ξενικὴ κυριαρχία δὲν συνεπήγαγε καὶ ἐρήμωσιν τῆς κατακτη-
θείσης χώρας, ἀλλὰ τὸναντίον οἱ Αἰθίοπες βασιλεῖς τῆς Αἰ-
γύπτου φημίζονται ὡς σοφοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἡγεμόνες.

Κατὰ τῆς Αἰθιοπικῆς ὅμως κυριαρχίας ἐπανέστησαν βαθμη-
δὸν αἱ διάφοροι ἐπαρχίαι ὑπὸ μικροὺς ἡγεμόνας, οἵτινες μετὰ
τὴν ἐκδίωξιν τῶν ξένων ἐσχημάτισαν ὁμοσπονδίαν καὶ οὕτως
ἐγεννήθη ἡ Δωδεκαρχία, ἥτις ὡς κοινὸν μνημεῖον ἀνε-
σκεύασε τὸν Λαβύρινθον (ἰδὲ ἀνωτέρω Α'). Εἷς ὅμως τῶν δώ-
δεκα τούτων ἡγεμόνων, ὁ Ψαμμίτιχος, ἀπόγονος τῆς ἐν Σαΐδι
ὑπὸ τῶν Αἰθίοπων ἐκβληθείσης τοῦ θρόνου δυναστείας, βοηθού-
μενος ὑπὸ Κερῶν καὶ Ἰώνων διὰ τῆς παρὰ τὴν Μώμεμφιν
μάχης κατέλαβε τὴν μοναρχίαν τῆς Αἰγύπτου.

Ὁ Ψαμμίτιχος ἐζήτησε νὰ στηρίξῃ καὶ ἐξασφαλίσῃ
διὰ ξένων τὴν διὰ τῆς βοηθείας αὐτῶν ἀποκτηθεῖσαν μοναρχίαν
καὶ διὰ τοῦτο ἡ τέως εἰς τὴν ξένην ἐπιμιξίαν κεκλεισμένη Αἴ-
γυπτος, κατέστη νῦν προσιτὴ εἰς τοὺς ξένους, Ἕλληνας καὶ
Φοίνικας, ἤνοιξε δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς τοὺς λιμένας τῆς χώρας
καὶ ἐξεπαίδευσεν Αἰγυπτίους παῖδας δι' Ἑλλήνων εἰς τὴν γλῶσ-
σαν αὐτῶν. Ὅθεν ἐγεννήθη ἡ νεωτάτη τάξις, ἡ τῶν διερμηνέων.
Τοιοῦτοι ὅμως νεωτερισμοὶ ἐγέννησαν εἰς τὸν λαὸν δυσαρέσκειαν
καὶ ἰδίως εἰς τὴν τάξιν τῶν πολεμιστῶν, τῶν ὁποίων πολλοί,
δυσαρεστούμενοι ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ξένους μισθοφόρους εὐνοίας
αὐτοῦ, μετηνάστευσαν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν. Πρὸς παλινόρθωσιν
ὅμως τῆς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν Αἰγυπτιακῆς δυνάμεως ὁ Ψαμμί-

τιχος ἠθέλησεν, ὠφελούμενος ἀπὸ τὴν ἐν Ἀσίᾳ παρακμὴν τῆς Ἀσσυριακῆς δυνάμεως, νὰ κατακτήσῃ τὰ παράλια τῆς Συρίας διὰ νὰ καταστήσῃ αὐτὰ προπύργιον κατὰ προσβολῶν μεγάλων Ἀσιατικῶν δυνάμεων· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνδρεία ἀντίστασις τῶν Φιλισταίων (τὴν Ἄζωτον καὶ Γάζαν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ μόλις μετὰ τριακονταετῆς ἀγῶνας) καὶ ἡ πρόοδος τῶν Σκυθῶν (§. 48, 2) ἀνεχαίτισαν τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ. Ὁ Νεκὼ ἀκολουθήσας τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς του, ἐπροσπάθησε τὸ μὲν δι' ἀναπτύξεως τῆς μετὰ τῶν ξένων συγκοινωνίας τῆς Αἰγύπτου, τὸ δὲ διὰ κατακτήσεων νὰ ἀνανεώσῃ τοὺς λαμπροὺς χρόνους τῆς Αἰγύπτου. Οὔτε ὅμως ἡ συνδέουσα τὴν Ἐρυθρὰν μετὰ τῆς Μεσογείου θαλάσσης διώρυξ ἀπεπερατώθη, οὔτε ἀπὸ τὸν κατὰ παραγγελίαν αὐτοῦ γενόμενον ὑπὸ τῶν Φοινίκων περίπλου τῆς Ἀφρικῆς ὠφελήθη· καὶ ὅτε ἠθέλησε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀρξαμένην κατάκτησιν τῆς Συρίας, ἀντέστη εἰς αὐτὸν Ἰωσίας ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ αὐτὸν μὲν ἐνίκησεν εἰς τὴν παρὰ τὴν Μαγεδδῶ μάχην (§. 41 4)· ὅτε ὅμως ἠθέλησε νὰ προβῇ περαιτέρω πρὸς τὸν Εὐφράτην ἠτήθη ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ παρὰ τὸ Κιρκήσιον, κείμενον πλησίον διαβάσεως τοῦ Εὐφράτου, καὶ οὕτως ἀπώλεσε τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις αὐτοῦ. Ὁ ἔργονος αὐτοῦ

Ἀπρίης καὶ κατὰ τοὺς ἐβδομήκοντα Οὐαφρῆς ματαίως ἐπροσπάθησε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν στερέωσιν τῆς ἐν Συρίᾳ Βαβυλωνίου κυριαρχίας. Ὄθεν ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅτε ἐξεστράτευσεν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ πολιορχουμένης Ἱερουσαλὴμ (§. 41 Δ). Τὰ δὲ λείψανα τῆς τάξεως τῶν πολεμιστῶν, τὰ ὅποια εἶχε στείλει κατὰ τῆς Κυρήνης ἐπανέστησαν ἐναντίον του καὶ ἀνηγόρευσαν βασιλεῖα τὴν πρὸς κατάσβεσιν τῆς ἐπαναστάσεως σαλόντα κατ' αὐτῶν Ἄμασιν. Κατ' αὐτοῦ ἐξῆλθεν ὁ Ἀπρίης μετὰ τῶν μισθοφόρων Ἑλλήνων ἐκ τῆς Σαΐδος, ἐνίκηθη ὅμως καὶ ἡχμαλωτίσθη παρὰ τὴν Μώμεμφιν, καὶ οὕτως ἡ μοναρχία τῆς Αἰγύπτου ἀπώλεσθη διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ψαμμιτίχου εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, εἰς ἣν οὗτος ἀπέκτησεν αὐτὴν πρὸ 100 ἐτῶν.

Ὁ Ἀμασις (570—526) ἀνέπτυξεν ἔτι μᾶλλον τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, παρὰχωρήσας εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας τὴν ἄδειαν τῆς ἀποικίσεως ἐν Ναυκράτει παρὰ τὸ Κανωδικὸν στόμα τοῦ Νεῖλου. ὑπὸ τὴν μακρὰν καὶ εἰρηνικὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἤκμασε καὶ πόλιν ἡ Αἴγυπτος, ἀλλ' εἰσβαλόντων τῶν Περσῶν εἰς αὐτήν, ἡ ἀκμὴ αὕτη ταχέως παρῆλθεν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ

Ψαμμήνιτος ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ Καμβύσου παρὰ τὸ Πηλούσιον, ἡ Μέμφις ἐκυριεύθη καὶ ἡ Αἴγυπτος κατέστη τὸ 525 Περσικὴ ἐπαρχία (§. 52.).

Δ) Ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν (525—332 π. Χ.) ἔνεκα τῆς ἀπανθρώπου ἐν Αἰγύπτῳ διαγωγῆς τοῦ Καμβύσου, καὶ ἰδίως πρὸς τὴν ἱερατικὴν τάξιν, ἐγεννήθη ἐθνικὸν μῖσος κατὰ τῶν ξένων δυναστῶν καὶ ἔνεκα τούτου τρεῖς ἀπόπειραι ἐγένοντο πρὸς ἀπόσεισιν τῆς Περσικῆς κυριαρχίας. Οὕτως ἂν καὶ Δαρεῖος ὁ Α'. ἐτίμα τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἔθιμα τῆς χώρας καὶ εἶχεν ἀποκτήσει εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν εὐνοίαν τῆς ἱερατικῆς τάξεως, οὐχ ἦτον οἱ Αἰγύπτιοι, ὠφεληθέντες ἀπὸ τῆς μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην παρασκευῆς τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἔκαμον τὴν πρώτην ἐπανάστασιν. Ἀμέσως ὅμως μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν Ξέρξου τοῦ Α'. ὑπετάγησαν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀχαιμένους. Ὅτε δὲ μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ξέρξου τὸ Περσικὸν κράτος ἦτο τὰ μάλα τεταραγμένον, ἐκ δευτέρου ἐπανέστησαν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἐξέλεξαν βασιλεῖς τὸν Αἰβὺν Ἰνάρων καὶ τὸν ἐκ Σάιδος Ἀμυρταῖον. Μὲ ὅλην ὅμως τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν σατραπῶν, καὶ ὁ μὲν Ἰνάρως ἐσταυρώθη, ὁ δὲ Ἀμυρταῖος ἀπεσύρθη εἰς τὰς ἐλώδεις χώρας. Ἐκεῖθεν ὅμως (αὐτὸς ἢ ὁ ἑγγονος αὐτοῦ) ἐξῆλθε μετὰ 42 ἔτη, ἐκυρίευσε τὴν Μέμφιν καὶ οἱ Πέρσαι ἐδιώχθησαν ἐκ τρίτου ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Ταύτην ὅμως τὴν φορὰν οἱ Αἰγύπτιοι ἔμειναν ἐπὶ 64; ἔτη ἀνεξάρτητοι ὑπὸ ἐγγχωρίους βασιλεῖς ὑπετάγησαν ὅμως ἐκ νέου ὑπὸ Ἀρταξέρξου τοῦ Γ'. ὅστις εἰς τὰς ὁμότητας καὶ τὸν ἐμπαιγμὸν τῆς θρησκείας ὑπερέβη καὶ αὐτὸν τὸν Καμβύσην. Ἐνεκα δὲ τούτου ἄσμενοι καὶ ὡς λυτρωτὴν

ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ ζυγοῦ ἐδέχθησαν τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον οἱ Αἰγύπτιοι.

Πολιτισμὸς τῶν Αἰγυπτίων.

§. 57. 1) Ἡ θρησκεία τῶν Αἰγυπτίων, καθὼς καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων καὶ Γερμανῶν, ἀρχικῶς ἦτο Μονοθεϊσμός, δηλαδὴ λατρεῖα ἑνὸς μόνου ποιητοῦ τοῦ κόσμου, ἥτις ὅμως μετέπεσεν εἰς πολυθεϊαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπροσωποποιοῦντο εἰς διαφόρους θεότητας αἱ διάφοροι ἐνέργειαι τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ἡ δὲ ἄμεσος μετάβασις ἀπὸ τῆς λατρείας τοῦ ἀοράτου Πλάστου εἰς τὴν τῶν ὁρατῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης (Ὅσιρις καὶ Ἰσις), τὴν ὁποίαν ἐξέτειναν ταχέως καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν Πλανητῶν.

Εἰς οὐδένα λαὸν τῆς ἀρχαιότητος ἡ λατρεία τῶν ζώων ἔσχε τοσαύτην ἔκτασιν, ὅσον παρ' Αἰγυπτίους· διότι πάντα σχεδὸν τὰ εἰς αὐτοὺς γνωστὰ, ἢ τῆς ἰδίας αὐτῶν χώρας ἴδια ζῶα, ἀπελάμβανον ἢ καθ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον, ἢ εἰς νομὸν τινα αὐτῆς θεῶν τιμῶν· τινὰ μάλιστα ἐτρέφοντο μετὰ μεγάλης περιποιήσεως εἰς τοὺς ναοὺς καὶ μετὰ θάνατον ἑταριχεύοντο. Τὴν μεγίστην τιμὴν ἀπελάμβανεν ἐν Μέμφιδι ὁ μέλας ταῦρος, Ἄπις καλούμενος.

Περίεργοι ἦσαν καὶ αἱ δοξαsaί τῶν Αἰγυπτίων περὶ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς. Ἄμα ὁ θανὼν ἑταριχεύετο καὶ ἐκλείετο εἰς σαρκοφάγον, μετέβαινεν εἰς τὸν Ἅδην, ἔνθα ὁ Ὅσιρις μετὰ τῶν τεσσαράκοντα δύο συνέδρων τοῦ ἐδίκασε τοὺς θανόντας, ζυγίζων τὴν καρδίαν αὐτῶν διὰ τῆς στάθμης τῆς δικαιοσύνης· καὶ οὕτως οἱ μὲν δίκαιοι μετέβαινον εἰς τὴν χώραν τῶν Μακάρων καὶ ἐνούμενοι μετὰ τοῦ Ὅσιρίδος ἔζων βίον ὅμοιον μὲ τὸν ἐπὶ τῆς Γῆς βίον αὐτῶν μέχρι τῆς μετὰ χίλιοις ἐτηρίδας ἐπανόδου αὐτῶν ἐπὶ τῆς Γῆς· ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ ἡ μεγίστη αὐτῶν φροντίς νὰ προφυλάττωσι τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς σήψεως. Οἱ ἀδικοὶ ὅμως κατεδικάζοντο εἰς μετεμψύχωσιν καὶ πρὸς ποινὴν καὶ ἀγνισμὸν ἡ ψυχὴ αὐτῶν διήρχετο δι' ὅλων τῶν ζώων κατὰ σειρὰν καὶ μετὰ 3000 ἔτη ἐπανήρχετο εἰς ἀνθρώπινον σῶμα.

Ἡ τῶν θεῶν λατρεία ἐξετελείτο ἐκτὸς τῶν θεσιῶν (κυρίως ἑρουβρῶν ταύρων καὶ μόσχων) διὰ λιταγείων, καθ' ἃς αἱ εἰκόνας τῶν θεῶν

περιεφέροντο ἐνδεδυμένα, καὶ διὰ μεταβάσεων εἰς τὰς ἑξ κυρίας ἐθνικὰς ἐσθρτάς αὐτῶν, τῆς Βουβάστιος πανηγυριζομένην ἐν Βουβάστῳ, τῆς Ἰσιδος ἐν Βουσίριδι, τοῦ Ἡλίου ἐν Ἡλιουπόλει, κτλ.

2) Τὸ πολίτευμα ἦτο κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς διαδοχικὴ μοναρχία. Μετὰ τὴν ἀπόσβεσιν ἢ τὴν πτώσιν δυναστείας τινὸς ὁ βασιλεὺς ἐξελέγετο ἐκ μιᾶς τῶν δύο ἀρχουσῶν τάξεων, τῶν ἱερέων δηλ. ἢ τῶν πολεμιστῶν, ἀλλὰ καὶ πολεμιστὴς ἐκλεγόμενος βασιλεὺς, εἰσῆρχετο εἰς τὴν ἱερατικὴν τάξιν, διότι ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἦτον οὐ μόνον ἐκτελεστικὴ, νομοθετικὴ καὶ στρατιωτικὴ, ἀλλὰ καὶ ἱερατικὴ. Ἡ δικαστικὴ ὅμως ἐξουσία ἐνηργεῖτο ἀνεξαρτήτως ἐκ τῶν τριῶν πρὸς τοῦτο ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν κυριωτέρων ἱερατικῶν συνεδρίων, οἵτινες συγκροτοῦντες τὸ δικαστήριον, ἐδίκαζον αὐστηρῶς καὶ ἀμεροληπτῶς κατὰ τοὺς κειμένους νόμους.

Οἱ ἐλεύθεροὶ τῆς Αἰγύπτου (ἐκτὸς τῶν δούλων) ἀνῆκον εἰς δύο φυλάς, εἰς τὴν ἄρχουσαν, ἥτις, ἔχουσα χρῶμα ἀνοιχτὸν, εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐκυρίευσεν τὴν χώραν, καὶ εἰς τὴν ὑποκειμένην εἰς τὴν πρώτην, ἥτις ἦτο βαθύχρους καὶ αὐτόχθων. Καὶ ἡ μὲν ἄρχουσα φυλὴ συνίστατο ἐκ δύο τάξεων, τῶν ἱερέων καὶ τῶν πολεμιστῶν, οἵτινες μόνον εἶχον ἀκίνητον περιουσίαν (ἐκχάστη τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς κυριευθείσης χώρας καὶ ὁ βασιλεὺς τὸ λοιπὸν $\frac{1}{3}$ καὶ ὅλα τὰ ὑπουργήματα, ὁ δὲ λοιπὸς πληθυσμὸς, ἢ οἱ ἀρχαῖοι αὐτόχθονες, ὅτε μὲν ἀναφέρονται ὡς μία τάξις, ὅτε δὲ διηρημένοι κατὰ τὰ ἐπαγγέλματα εἰς πλείονας (τεχνῖται, χειρῶνακτες, ἔμποροι, νειλοπλόοι, γεωργοὶ μὴ ἔχοντες ἴδια κτήματα, ἀλλ' ἐνοικιάζοντες αὐτὰ, καὶ ποιμένες).

Ἡ τάξις τῶν ἱερέων, ὡς ἀμέσων συμβούλων τοῦ βασιλέως, καὶ ἡ τῶν μάντεων καὶ ἐπιστημόνων, εἶχον μεγάλην πολιτικὴν σημασίαν. Τὰ κυριώτερα ἱερατικὰ συνέδρια ἦσαν τὰ τῶν κυρίων ναῶν ἐν Θήβαις, Μέμφιδι καὶ Ἡλιουπόλει.

Ἡ τάξις τῶν πολεμιστῶν εἰς τὴν διανομὴν τῆς χώρας ἔλαβεν ἐν τρίτον αὐτῆς, ἰδίως δὲ ἐν τῇ Κάτῳ Αἰγύπτῳ κείμενον, τὸ ὅποιον ἦτον τὰ μάλα ἐκτεθειμένον εἰς ἐχθρικὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἕνεκα τούτου ἡ τάξις αὕτη εἶχε πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὴν υπεράσπισιν τῆς χώρας.

Δὲν ἐνησχολεῖτο δὲ ἡ τάξις αὕτη εἰς ἄλλο τι εἰμὴ μόνον εἰς τὰς πολεμικὰς ἀσκήσεις. Ἱππικὸν δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ μόνον πεζικόν, συνιστάμενον ἐκ τοξοτῶν, λογχοφόρων, σφενδόνητῶν καὶ ῥοπαλοφόρων· εἶχον δὲ ἐν χρήσει καὶ δίφρους.

3) Τέχνη. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, πλαστικὴ καὶ ζωγραφικὴ ἦσαν ἐν Αἰγύπτῳ στενὰ πρὸς ἀλλήλας συνδεδεμένα· διότι πάντα τὰ κτίρια ἦσαν κεκαλυμμένα μὲ πλαστικά ἔργα, τὰ ὅποια ἦσαν συνήθως καὶ κεχρωματισμένα.

Κυριώτερα ἔργα α) τῆς ἀρχιτεκτονικῆς 1) Ναοί, οἵτινες δὲν ἀπετέλουν ἐν μεμονωμένον κτίριον, ἀλλὰ συνίσταντο συνήθως ἐκ πλειόνων, τῶν ἐποίων τὸ ἐξωτερικὸν ἦτο λίαν μονότονον· οἱ τοῖχοι αὐτῶν ἦσαν πλάγιοι πρὸς τὰ ἔξω καὶ δὲν εἶχον οὔτε κίονας, οὔτε παράθυρα· τὸ ἐσωτερικὸν ὅμως παρουσίαζε μέγαν ἀρχιτεκτονικὸν πλοῦτον ἰδίως ἔνεκα τῶν μὲ φυτὰ ὁμοιοζόντων κίωνων. 2) Ἀνάκτορα μετὰ εἰκονικῶν παραστάσεων ἱστορικῶν γεγονότων. 3) Κατακόμβαι, ἡ λατομητὰ ὑπόγαια, χρησιμεύοντα πρὸς φύλαξιν τῶν μουμιῶν, λελαξευμένα ἐν τοῖς λιθυκοῖς ὄρεσι, καὶ ἰδίως παρὰ τὰς θήβας, καὶ περιλαμβάνοντα πολλὰς καὶ πολυδαίδαλους ὁδοὺς. 4) Ὁβελίσκοι, ὄντες μονόλιθοι σῆλαι τετράγωνοι, μειούμεναι πρὸς τὰ ἄνω καὶ λήγουσαι εἰς πυραμίδιον· τούτων οἱ πλεῖστοι ἐκ μονολίθου πυρόροποικίλου (γρανίτου), 50—180 π. ὑψηλαί, ἐλαξέοντο εἰς τὰ ὄρη τῆς ἄνω Αἰγύπτου καὶ ἐσήνοντο γεγλυμμένοι μετὰ ἱερογλυφικῶν ἐπιγραφῶν πρὸ τῶν ναῶν ἢ ἀνακτόρων. (Πολλοὶ τῶν ὀβελίσκων αὐτῶν μετηνέχθησαν βραδύτερον εἰς τὴν Ῥώμην, εἰς δὲ εἰς Παρισίους). 5) Πυραμίδες, αἵτινες ἀπαντῶνται μόνον εἰς τὴν μέσσην Αἴγυπτον κατὰ τὰ μεθόρια τῆς ἐρήμου καὶ εὐφόρου χώρας καὶ εἶνε πρὸς μὲν τὰ κάτω τετραγωνικαί, πρὸς δὲ τὰ ἄνω ὀξεῖαι· πολλάκις ὅμως ἀπολήγουσι καὶ εἰς ἐπίπεδον. Κατεσκευασμένοι δὲ ἐκ τιτανολίθου, τινὲς ὅμως καὶ ἐκ πλίνθων, εἶνε διάφοροι τὸ ὕψος (20—450 π. κάθετον ὕψος· τὸ μῆκος ὅμως τῶν πλευρῶν ἕως 764 π.). Αἰωραιότεραι καὶ μεγαλείτεραι ἔστανται πλησίον ἀλλήλων παρὰ τὸ χωρίον Γκιζέχ, τρεῖς μεγάλα καὶ ἐπτὰ μικρά. Ὅτι δ' αὗται ἐχρησίμευον ὡς τά-

φοι τῶν βασιλέων τοῦ ἀρχαίου βασιλείου δὲν δύναται πλεον
νὰ ἀμφισβητηθῇ, ἀφ' οὗτου μετὰ τὰς νεωτέρας ἐρεῦνας εἰς τὸ
ἐσωτερικὸν αὐτῶν εὐρέθησαν νεκρικοὶ θάλαμοι καὶ σαρκοφάγοι.

β) Π λ α σ τ ι κ ῇ. Οὐδεὶς λαὸς ἀνέπτυξε μεγαλειτέραν πο-
λυτέλειαν εἰς τὰ εἰκαστικά ἔργα, ὅσον οἱ Αἰγύπτιοι· διότι πρὸς
τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν κτιρίων, τὰ ὅποια ἐκόσμουσαν τὰς ὄχθας
τοῦ Νείλου, δὲν ὑπῆρχεν οὔτε τοῖχος, οὔτε στήλη ἀνευ ἀνα-
γλύφων ἢ τοῦλάχιστον ἱερογλυφικῶν γραμμάτων, τύπων, κτλ.

Τὰ πλαστικά ἔργα αὐτῶν ἦσαν, αα) κολοσσικοὶ ἀνδριάντες καθήμενοι
ἢ ἱστάμενοι, μεμονωμένα ἀγάλματα θεῶν, τὰ ὅποια καὶ καθήμενα
ὑψοῦνται μέχρις 60 π. ἐπομένως ὑπερεῖχον καὶ τὰ μᾶλλον κολοσσικά
πάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ διάφοροι συνδυασμοὶ ζώων, οἷον κολοσσικά
σφίγγες, αἵτινες ἔχουσαι συνήθως σῶμα λέοντος καὶ τὸ ἀνω ἡμῖς γυ-
ναϊκός, ἐνίοτε ὅμως κεφαλὴν κριοῦ, ἐτίθεντο ὡς φύλακες ναῶν, ἀνα-
κτόρων καὶ τάφων· ἀπαντῶνται δ' ἐνιαχοῦ καὶ ἐκτεταμέναι διπλαῖ σει-
ραὶ αὐτῶν· ββ) εἰς ἀνάγλυφα παριστῶντα τὸ μὲν θρησκευτικὰς, τὸ δὲ
ἱστορικὰς εἰκόντας.

γ) Κ α θ' αὐτὸ γ ρ α φ ι κ ῇ οἱ Αἰγύπτιοι δὲν εἶχον· διότι
ἀληθῶς μὲν τοῖχοι ναῶν, τάφων καὶ θῆκαι μουμιῶν κοσμοῦν-
ται ὑπὸ εἰκόνων, ἡ τέχνη ὅμως τῆς ἀποχρώσεως τοῦ φωτὸς καὶ
τῆς σκιᾶς καὶ ἡ τῆς σκηνογραφίας ἦτον εἰς τοὺς Αἰγυπτίους
ἐντελῶς ἄγνωστος.

Ἡ γ ρ α φ ῆ, τὴν ὁποίαν οἱ Αἰγύπτιοι μετεχειρίζοντο εἰς
τὰ δημόσια μνημεῖά των ἦτον ἡ ἱερογλυφικὴ, τούτέστιν ἡ δι'
εἰκόνων παράστασις γραμμάτων ἢ καὶ συλλαβῶν.

Τὸ ἐμπόριον ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως καταλλήλου ξυλείας πρὸς ναυπη-
γίαν δὲν ἐξετείνετο διὰ θαλάσσης, ἀλλὰ περιωρίζετο ἐπὶ μακρὸν μόνον
εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, πρὸς ὃ μετεχειρίζοντο καὶ τὴν Νειλο-
πλατίαν. Ὅτε ὅμως ὁ Ψαμμίτιχος ἤνοιξε τοὺς λιμένας τῆς χώρας εἰς
τοὺς Ἕλληνας καὶ Φοίνικας, ἀνεπτύχθη, καὶ οὕτω τὰ Αἰγυπτιακὰ προΐ-
όντα πανταχοῦ ἐζητοῦντο· τοῦτο δ' ἐγένετο ἀφορμὴ ν' ἀναπτυχθῇ καὶ
ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία.

Τὴν βιομηχανίαν, καθὼς καὶ πάσας τὰς βιωτικὰς ἀσχολίας τῶν Αἰ-
γυπτίων, μακθάνομεν ἐκ τῶν εἰκονικῶν παραστάσεων αὐτῶν, καὶ ἰδίως τῶν
ἐπὶ τῶν τάφων. Ἡ μεγάλη ἐντέλεια τῶν διαφόρων ἐργαχείρων

το ἐν μέρει, ὅπως καὶ παρ' Ἰνδοῖς, ἐκ τῆς εἰς τάξεις κατὰ τὰς ἀσχολίας διαιρέσεως τῶν κατοίκων.

Β. Καρχηδόνιοι

Γεωγραφία τῆς χώρας.

§. 58. Ὅρια. Ἡ χώρα τῆς Καρχηδόνης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς αὐτῆς ὠρίζετο πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Κυρήνης καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Νουμίδας. Ἐπισημότεραι αὐτῆς πόλεις ἦσαν 1) ἡ Καρχηδὼν, ἣτις ἔκειτο ἐπὶ γλώσσης ξηρᾶς καὶ εἰς τὸν μυχὸν κόλπου ἔχοντος διπλοῦν λιμένα, ἐξωτερικὸν χρήσιμον πρὸς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, καὶ ἐσωτερικὸν χρήσιμον πρὸς τὰ πολεμικά· 2) ἡ Ἰτύκη, ἀρχαιοτέρα τῆς Καρχηδόνης· 3) ἡ Θάψος, παρὰ τὴν ὁποίαν ὁ Καῖσαρ ἐνίκησε τὸ 46 π. Χ. τὸν Ἰόβαν.

Ἐξωτερικαὶ κτήσεις καὶ ἀποικίαι τῶν Καρχηδονίων.

§. 59. Ὁ σκοπὸς τῶν Καρχηδονικῶν κατακτήσεων καὶ ἀποικιῶν ἦτον ἐμπορικὸς, ἡ μεσιτεία δηλ. τοῦ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς ἐμπορίου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐμπόριον τῶν ἀνατολικῶν μερῶν τῆς Μεσογείου ἦτον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Φοινίκων καὶ Ἑλλήνων, οἱ Καρχηδόνιοι περιωρίζοντο σχεδὸν μόνον εἰς τὰ δυτικὰ μέρη αὐτῆς, ἐνθα αἱ νῆσοι μετὰ τῶν καλλίστων αὐτῶν λιμένων ἐχρησίμευσον ὡς γέφυραι πρὸς τὴν μετὰ τῆς Ἰσπανίας, Γαλατίας καὶ Ἰταλίας συγκοινωνίαν. Ἡ ἀδιάλειπτος ὁμως σύστασις νέων ἀποικιῶν ἐπὶ τῶν νήσων αὐτῶν ἤγαγε βαθμηδὸν τοὺς Καρχηδονίους καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν κατοχὴν αὐτῶν, οὐχὶ τόσο ἐκ φιλαρχίας, ὅσον χάριν ἐμπορικῶν συμφερόντων.

Α) Ἐξωτερικαὶ ἐπαρχίαι διοικούμεναι ὑπὸ ἐπάρχων ἦσαν 1) ἡ Σαρδῶν, σημαντικὴ διὰ τὴν ἐπὶ τῆς Μεσογείου κυριαρχίαν, οὕσα συγχρόνως καὶ σταθμὸς διὰ τὸ μετὰ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἐμπόριον· 2) ἡ δυτικὴ Σικελία, ἐνθα οἱ Καρχηδόνιοι κατέλαβον τὰς ἀποικίας τῶν Φοινίκων· 3) αἱ μικραὶ νῆσοι τῆς δυτικῆς Μεσογείου, δηλ. αἱ Βαlearίδες, ἡ Ἰβησος καὶ ἡ Μελίτη· 4) ἐν Ἰσπανίᾳ οἱ Καρχηδόνιοι

εἶχον κατ' ἀρχὰς μόνον μεμονωμένας τινὰς κτήσεις ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς καὶ δυτικῆς παραλίας, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Σικελίας καὶ Σαρδοῦς ἐζήτησαν νὰ κατακτήσωσι πᾶσαν τὴν χώραν.

• Β) Ἐξωτερικαὶ ἀποικίαι ἐπὶ τῆς βορείου καὶ δυτικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς δυτικῆς Ἰσπανίας· αὗται, καθὼς καὶ αἱ ἐπαρχίαι, ὑπῆρχον εἰς διηνεκὴ αὐστηρὰν ἐξάρτησιν ἀπὸ τῆς μητροπόλεως, καθόσον αὕτη ἠδύνατο ν' ἀρχῇ τῶν ἀποικιῶν διὰ τῆς ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν θέσεώς της καὶ τῆς μεγάλης πεζικῆς καὶ ναυτικῆς δυνάμεώς της.

Ἱστορία τῶν Καρχηδονίων.

§. 60. Α) Ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως τῆς Καρχηδόνος μέχρι τῶν κατὰ τῶν Συρακουσῶν πολέμων αὐτῆς (814—480 π. Χ.). Ἀφοῦ οἱ Φοίνικες ἐθεμελίωσαν ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τῆς Ἀφρικῆς τὴν Ἰτύκην, ἴσως δὲ καὶ ἄλλας πόλεις, περὶ τὸ 814; ἐγένετο ἡ θεμελίωσις τῆς Καρχηδόνος ὑπὸ τῆς ἑνεκα πολιτικῶν διενέξεων μεταναστευσάσης ἐκ Τύρου ἀριστοκρατικῆς φατρίας (§. 46.). Ἡ ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς ἀνεξάρτητος αὕτη ἐπικράτεια ἐξετάθη ταχέως 1) ὑποτάττουσα τοὺς γειτνιαζοντας λαοὺς, τοὺς ὁποίους ἐτήρει εἰς ὑποταγὴν διὰ τῆς ιδρύσεως Καρχηδονικῶν ἀποικιῶν ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν, καὶ 2) ἐκτείνουσα τὰς ἐξωτερικὰς κτήσεις καὶ ἀποικίας (§. 59).

Β) Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν κατὰ τῶν Συρακουσῶν πολέμων μέχρι τῶν κατὰ τῆς Ρώμης (480—264 π. Χ.). Τὸ πρῶτον πρὸς τὴν παρακμὴν βῆμα τῆς ταχέως ἀκμασάσης ἐπικρατείας ὑπῆρξεν ἡ ἀποτυχοῦσα προσπάθεια τῶν Καρχηδονίων νὰ ὑποτάξωσι πᾶσαν τὴν Σικελίαν, ἔνθα εἶχον ἤδη οὗτοι εἰς τὴν ἐξουσίαν των τὰς πρώην Φοινικικὰς ἀποικίας· διότι τοῦτο περιέπλεξεν αὐτοὺς εἰς μακροὺς κατὰ τῶν Συρακουσιῶν πολέμους, οἵτινες ἐγένοντο μὲν τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς Σικελίας μετὰ πολλῶν διακοπῶν ἐπὶ 200 ἔτη, ἀλλὰ δὲν ἔλαβον τὸ ὑπ' αὐτῶν ποθοῦμενον πέρας.

Γ) Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν κατὰ τῆς Ῥώμης πολέμων μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς Καρχηδόνας (264—146 π. Χ.). Τὸν πρῶτον κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμον διαρκέσαντα ἀπὸ τοῦ 264—241 ἰδὲ ἐν τῷ §. 110.

Ὁ κατὰ τῶν μισθοφόρων πόλεμος (240—237). Ὁ πρῶτος κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμος ἔσχε συνέπειαν ἐκτὸς τῆς ἐντελοῦς ἀπωλείας τῆς Σικελίας καὶ τὴν ἐξάντλησιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς Καρχηδόνας οὕτως, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πληρωθῇ ὁ χρεωστούμενος μισθὸς τῶν μισθοφόρων, καὶ ἔνεκα τούτου ἐξηγέρθη στάσις αὐτῶν, ἣτις ὁμως ἐπιτυχῶς κατεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ἀμίλκα Βάρκα. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου τούτου οἱ Ῥωμαῖοι ἀφῆρσαν ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων τὴν Σαρδῶ.

Πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἔνεκα τῆς ἀπωλείας τῶν καλλίστων ἐπαρχιῶν αὐτῆς, Σικελίας καὶ Σαρδοῦς, ἐπεχείρησεν Ἀμίλκας ὁ Βάρκας τὴν κατάκτησιν τῆς Ἰσπανίας. Αὐτὸς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ γαμβρὸς του Ἀσδρούβας τοῦτο μὲν διὰ τοῦ πολέμου, τοῦτο δὲ διὰ διαπραγματεύσεων ὑπέταξαν πᾶσαν τὴν μεσημβρινὴν Ἰσπανίαν μέχρι τοῦ Ἰβηρος ποταμοῦ, μετὰ τοῦ Ῥώμης συνθήκη, δι' ἧς ὁ Ἀσδρούβας ὑπέσχετο νὰ μὴν ὑπερβῇ τὸν Ἰβηρα, οὐδὲ νὰ προσδάλῃ τὴν σύμμαχον τῶν Ῥωμαίων πόλιν Σάγουντον, ἔθεσεν ὅρια εἰς τὰς κατακτήσεις αὐτῶν. Δολοφονηθέντος δὲ τοῦ Ἀσδρούβα, διεδέχθη αὐτὸν ὡς ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων Ἀννίβας ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμίλκα, ὅστις ἐκυρίευσεν τὸ Σάγουντον καὶ ἐντεῦθεν ἐγεννήθη

Ὁ δεύτερος κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμος, διαρκέσας ἀπὸ τοῦ 218—201, περὶ οὗ ἰδὲ §. 112.

Ὁ Ἀννίβας ἐσχέδιασεν εἶτα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου, βασιλέως τῆς Συρίας, νέον κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμον, ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπροδόθη ὑπὸ τῆς ἐναντίας αὐτοῦ φατρίας, καὶ οὕτως ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ τὸ πρῶτον μὲν πρὸς τὸν Ἀντιόχον, εἶτα δὲ πρὸς Προυσίαν τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας, ἔνθα ὁμως, ἵνα ἀποφύγῃ τὰς καταδιώξεις τῶν Ῥωμαίων, ἐδήλη-τηριάσθη.

Μασινισσᾶς ὁ βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας καὶ σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων ἤρπασεν ἀπὸ τοὺς Καρχηδονίους δύο ἐπαρχίας αὐτῶν

ἄνευ ἀντιστάσεως· διότι κατὰ τὴν μετὰ τῆς Ῥώμης συνθήκην ἄνευ ἀδείας αὐτῆς δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Καρχηδוניούς νὰ κινήσωσι πόλεμον. Συγχρόνως ὅμως ὁ Μασινισσᾶς ἐξηγόρασε φανερὰ τινὰ ἐν αὐτῇ τῇ Καρχηδόνι, καὶ ὅτε αὕτη ἐξεδιώχθη ἐκ τῆς πόλεως, ἐξερράγη ὁ κατ' αὐτοῦ πόλεμος. Ὁ Μασινισσᾶς ὅμως ἐνίκησε τὸν στρατὸν τῶν Καρχηδονίων, τὸν ἀπέκλεισε καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ παραδοθῇ. Ὁ πόλεμος αὐτὸς, ὅστις ἐγένετο ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν Ῥωμαίων, ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ νὰ ἀνανεώσωσιν οὗτοι τὰς κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἐχθροπραξίας.

Τὸν τρίτον κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμον, διαρκέσαντα ἀπὸ τοῦ 149—146 καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ἰδὲ ἐν τῷ §. 114.

Πολιτισμὸς τῶν Καρχηδονίων.

§. 61. Πολίτευμα. Ἡ διοίκησις τῶν κοινῶν ἀνῆκεν εἰς δύο σφετάς ἢ βασιλεῖς ἰσοβίους, ἐκλεγομένους ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκ τῶν εὐγενεστέρων καὶ πλουσιωτέρων τῆς πόλεως οἰκογενειῶν, καὶ εἰς Γερουσίαν. Διαφωνούντων δὲ τούτων, ἀπεφάσιζεν ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ.

Ἐμπορίον, α) θαλάσσιον. Οἱ Καρχηδόνιοι ἐζήτουν πάντοτε τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐμπορίου τῶν δυτικῶν μερῶν, καὶ ἔνεκα τούτου τοὺς τῆς ἰδίας τῶν χώρας λιμένας εἶχον ἀνοικτοὺς εἰς τὰ ξένα πλοῖα, ἀπὸ δὲ τῶν ἀποικιῶν τῶν ἀπεμακρυνον αὐτὰ ὅσον οἷόν τε πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς ἐπιζημιῶν πρὸς αὐτοὺς διαγωνισμοῦ.

Ἡ θαλασσοπλοία αὐτῶν ἐξετείνετο εἰς ὅλας τὰς παραλίας καὶ τὰς νήσους τῆς Μεσογείου, ἰδίως ὅμως εἰς τὰ δυτικὰ μέρη αὐτῆς, τὴν Σικελίαν, τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν, τὴν Μελίτην (μεγάλην ἀποθήκην Καρχηδονικῶν βιομηχανημάτων καὶ ἰδίως ὑφασμάτων), τὴν Κύρνον, τὴν Αἰθαλίαν (Ἑλβαν), ὅθεν ἐλάμβανον τὸν αἰθῆρον, τὰς Βαλεαρίδας, τὴν Ἰσπανίαν, πιθανῶς δὲ καὶ τὴν Γαλατίαν. Ἐξῶθεν δὲ τῶν Σητῶν τοῦ Ἡρακλέους ἐμπορεύοντο, καθὼς καὶ οἱ Φοίνικες, ἐκ τῶν Γαδεΐρων μετὰ τῶν Κασσιτερίδων νήσων καὶ τῶν παραλίων τοῦ ἡλέκτρου, εἰς δὲ τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς τὸ ἐμπόριον αὐτῶν ἐξετείνετο οὐ μόνον εἰς τὰς ἀποικίας τῶν, ἀλλὰ κρυφίως καὶ εἰς τὰς χρυσοφόρους χώρας τῆς Γουινέας.

β) Τὸ κατὰ ξηρὰν ἐμπόριον ἐνηργεῖτο διὰ καρθανίων μετὰ τῶν μεταξὺ τῶν δύο σύρτεων νομαδικῶν λαῶν.

4) Πρὸς Α. μετὰ τῶν κατοικούντων τὴν αὔασιν Ἀρμενιαν καὶ τῶν Αἰγυπτίων (§. 51 περὶ τὸ τέλος) καὶ 2) πρὸς Ν. μετὰ τῶν Γαριμάνων (Φεζάν) καὶ ἔτι περαιτέρω εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικῆς, ὅθεν μεταφέροντο μαῦροι δοῦλοι, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἀλατούχων λιμνῶν καὶ ἐξ ὀρύξεων γενομένων ἐν τῇ ἐρήμῳ, κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΕΥΡΩΠΗ

Προδιοίξεις.

Η Εὐρώπη εἶνε μὲν ἡ μικροτέρα τῶν ἄλλων ἡπείρων, ἀλλ' ὅμως ἡ σχετικῶς πολυανθρωποτέρα, ἰσχυροτέρα καὶ μᾶλλον πολιτισμένη. Κειμένη δὲ σχεδὸν ἅπασα ἐν τῇ εὐκράτῳ ζώνῃ, εἶνε μὲν καταδεστέρα τῆς Ασίας καὶ Ἀμερικῆς κατὰ τὸ πλῆθος, τὴν ποικιλίαν καὶ ὠραιότητα τῶν προϊόντων, ἀλλ' ὑπερβάλλει αὐτὰς διὰ τοῦ πανταχοῦ σχεδὸν καταλλήλου πρὸς γεωργίαν ἐδάφους, τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῶν παραλίων καὶ τῶν πολλῶν καὶ παραχειμένων τῇ στερεᾷ νήσων. Διὰ τούτων ἀπάντων, καθὼς καὶ διὰ τῶν πολλῶν μεσογείων θαλασσῶν καὶ πλωτῶν αὐτῆς ποταμῶν, εὐκολύνεται τὰ μέγιστα ἡ μεταξὺ τῶν διαφορῶν μερῶν συγχωινωία· ἔτι δὲ μᾶλλον ὑπερβάλλει αὐτὰς κατὰ τὰ πνευματικὰ προϊόντα· διότι ἐμορφώθησαν ἀληθῶς ἐν τῇ ἀνατολῇ αἱ πρῶται πολιτεῖαι καὶ αὐτόθι ἐγεννήθησαν αἱ ἐπιστῆμαι, καθὼς καὶ αἱ βιωφελεῖς καὶ αἱ ὠραῖαι τέχναι, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους (πρῶτον μὲν εἰς τὰ μεσημβρινά, εἴτα δὲ εἰς τὰ βόρεια) ἔλαβον τὴν μέγιστην αὐτῶν ἀνάπτυξιν καὶ μόρφωσιν. Ἐκ τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ταύτης ὑπεροχῆς καὶ τῆς ἀνωτέρας αὐτῶν πολεμικῆς τέχνης οἱ Εὐρωπαῖοι οὐ μόνον ἀπέκρουσαν πάντα ξένον κατακτητὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξέτει-

ναν τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἡπείρων εἴτε διὰ κατακτήσεων, εἴτε δι' ἀποικιῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου.

Α. Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης

Ὅρια.

§. 62. Ὅρια αὐτῆς ἦσαν πρὸς Β. μὲν ὁ βόρειος παγωμένος ὠκεανός, πρὸς Δ. δὲ ὁ Ἀτλαντικός, πρὸς Ν. δὲ ἡ Μεσόγειος καὶ πρὸς Α. ὁ Τάναϊς, ἡ Μαιῶτις λίμνη, ὁ Κιμμέριος Βόσπορος, ὁ Εὐξείνιος Πόντος, ὁ Θρακικὸς Βόσπορος, ἡ Προποντίς, ὁ Ἑλλήσποντος καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Περί δὲ τοῦ μεγέθους αὐτῆς οἱ ἀρχαῖοι ἔνεκα τῆς μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ἀγνοίας τῶν βορείων μερῶν εἶχον λίαν ἀτελεῖς γνώσεις.

Ὅρη.

§. 63. Τὰ κυριώτερα ὄρη τῆς Εὐρώπης, τὰ ὁποῖα, μετρίως ἀνυψούμενα, χωρίζουσι συγχρόνως καὶ τὰ ὕδατα καὶ τοὺς λαοὺς αὐτῆς ἀπ' ἀλλήλων εἰσὶ τὰ ἐξῆς, 1) τὰ Πυρρηναῖα, 2) αἱ Ἄλπεις, 3) τὰ Ἀπέννινα, 4) ὁ Αἴμος, 5) τὰ Καρπάθια καὶ 6) τὰ ὑπερβόρεια (Οὐράλια) ἀμφίβολον δ' εἶνε, εἰ τὰ Σκανδιναυικὰ ἦσαν εἰς τοὺς ἀρχαίους γνωστά.

Ὑδατα.

§. 64. Θάλασσα γνωστὴ ἦτον ὁ ὑπερβόρειος ὠκεανός καὶ ὁ Ἀτλαντικός· οὗτος ἐσχημάτιζε τὸ Καληδόνιον πέλαγος (θάλασσα τῆς Σκωτίας), τὸν Γερμανικὸν ὠκεανὸν (βόρειος θάλασσα), τὸν Κόδανον κόλπον (Βαλτικὴ, τῆς ὁποίας τὸ μὲν ἀνατολικὸν ἐκαλεῖτο Σαρματικὸς ὠκεανός, τὸ δὲ δυτικὸν τὸ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Οὐίστουλα μέχρι τῶν τοῦ Ἄλβιος Σουηθικὸν πέλαγος), τὸν Βρετανικὸν ὠκεανὸν (Μάγχη), τὸν Ἰουερνικὸν ὠκεανὸν (Ἰρλανδικὴ θάλασσα), τὸ Οὐεργιούϊον πέλαγος (πορθμὸς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου), τὸν Ἀκυτανικὸν ἢ Κανταβρικὸν ὠκεανὸν (Γάσκωνικὸς ἢ Βισκαϊκὸς κόλπος), τὸν Αἰθιοπικὸν ὠκεανὸν (ἢ βρέχουσα τὰ Δ. τῆς Ἀφρικῆς θάλασσα) καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἐγνωμένην μετ' αὐτοῦ διὰ τοῦ πορθμοῦ τῶν Γαδεΐρων ἢ Ἠρα-

κλείου. Τῆς Μεσογείου πάλιν μέρη κυριώτερα εἶνε τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος, τὸ Ἀδριατικὸν, τὸ Ἰόνιον καὶ τὸ Αἰγαῖον, τὸ ὁποῖον πάλιν συνέχεται διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου μετὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ οὗτος πάλιν διὰ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου μετὰ τῆς Μαιώτιδος λίμνης. Ἐπισημότεροι κόλποι τῆς Μεσογείου εἶνε ὁ Αἰγυστικός (τῆς Γενούης), ὁ Ταραντῖνος ἢ Αὐσόνιος καὶ ὁ Τερρυσταῖος, τοῦ Ἰονίου πελάγους ὁ Κορινθιακὸς καὶ τοῦ Αἰγαίου ὁ Σαρωνικὸς καὶ ὁ Θερμαϊκός.

Λίμναι. Ἐν Ἰταλίᾳ ἡ Οὐερβανὸς (τανῦν Μεγάλη), ἡ Ἀάρριος (τοῦ Κώμου), ἡ Βήνακος (Γάρδα) καὶ ἡ Τρασιμένη (τῆς Περουγίας), ἐν Ἑλβετίᾳ ἡ Κωνσταντία ἢ Βριγαντινὴ καὶ ἡ Λεμάνη καὶ ἐν Ἑλλάδι ἡ Κωπαῖς.

Ποταμοί, 1) χυνόμενοι εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν ὁ Βαίτις (Γουαδालκιβῖρς), ὁ Ἄνας (Γουαδιάνας), ὁ Τάγος, ὁ Δούριος, ὁ Γαρούνας καὶ ὁ Λεῖγερ, 2) εἰς τὸν Βρετανικὸν ὠκεανὸν ὁ Σηκουάνας, 3) εἰς τὸν Γερμανικὸν ὠκεανὸν ὁ Ρήνος, ὁ Οὐῖσουργις καὶ ὁ Ἄλβις, 4) εἰς τὸ Σουηβικὸν πέλαγος ὁ Οὐῖαδρος καὶ ὁ Οὐῖσούλας, 5) εἰς τὴν Μεσόγειον (δέχεται ὀλίγους μεγάλους ποταμούς) ὁ Ἰβηρ, ὁ Ῥοδανός, ὁ Ἄρνος καὶ ὁ Τίβερις, ἐμμέσως δὲ διὰ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους ὁ Ἄθεις καὶ ὁ Πάδος, 6) εἰς τὸν Εὐξείνου Πόντον (εἰς βραχὺ διάστημα δέχεται τέσσαρας τῶν μεγαλειτέρων ποταμῶν τῆς Εὐρώπης) ὁ Ἰστρος, τοῦ ὁποῦ οὗ ἄνω ῥοῦς ἐκαλεῖτο Δούναβις, ὁ Τύρας ἢ Δάναστρις καὶ ὁ Βορυσθένης ἢ Δάναπρις, καὶ ἐμμέσως διὰ τῆς Μαιώτιδος λίμνης ὁ Τάναϊς.

Χῶραι.

§. 65. Α) Αἱ ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῆς ἡπείρου 1) ἡ Γαλατία, 2) ἡ Γερμανία, 3) αἱ παρὰ τὸν μεσημβρινὸν Δούναειν χῶραι Οὐίνδελκία, Ραιτία, Νωρικὸν καὶ Παννονία, 4) ἡ Λακία, 5) ἡ Εὐρωπαϊκὴ Σαρματία.

Β) Αἱ ἐπὶ τῶν χερσονήσων ἢ τῶν μελῶν αὐτῆς, 1) αἱ 4 μεσημβριναί, α) αἱ τρεῖς μεγάλαι, ὡς καὶ εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Ἀσίας, ἡ Ἰβηρικὴ, Ἰταλικὴ καὶ Ἑλληνικὴ (Ἰλλυρία, Μοι-

σία, Μακεδονία, Θράκη καὶ Ἑλλάς) καὶ β) ἡ μικρὰ Ταυρικὴ. Τῶν τεσσάρων τούτων χερσονήσων ἡ μὲν πρώτη ἀποτελεῖ τὴν εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἡ δὲ τρίτη τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν μετάβαιν τῆς Εὐρώπης· καὶ 2) αἱ δύο βόρειαι χερσονήσοι ἡ Κιμβρική καὶ ἡ Σκανδιναυία.

Γ) Αἱ νῆσοι· 1) εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν ἡ Βρετανία, καὶ ἡ Ἰέρνη (Ἰρλανδία), 2) εἰς τὴν Μεσόγειον αἱ Βαlearίδες, ἡ Σαρδὼ, ἡ Κύρνος, ἡ Τρινακρία ἡ Σικελία καὶ ἡ Μελίτη, 3) εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος ἡ Κέρκυρα, ἡ Ἰθάκη, καὶ ἡ Κεφαλληνία καὶ 4) εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἡ Κρήτη, αἱ Κυκλάδες καὶ ἡ Εὐβοία.

Β) ΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.

Α) Ἕλληνες

α) Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος.

Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς ὅλης Ἑλλάδος.

§. 66. Ὄνομα. Οἱ Ἕλληνες τὴν ὑπ' αὐτῶν κατοικουμένην χώραν ἐκάλουν Ἑλλάδα· διὰ δὲ τοῦ ὀνόματος τούτου ὑπὸ στενωτέραν ἔννοιαν παρίστατο ἡ Θεσσαλία ὡς καὶ ἡ μέση Ἑλλάς, ὑπὸ εὐρυτέραν δὲ καὶ ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ παρακείμεναι νῆσοι. Τὸ δὲ ὄνομα Γραικοί, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἐσήμαινε μόνον τοὺς ἀρχαιστάτους κατοίκους τῆς Ἠπείρου, ἐδόθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰς πάσας τὰς ἐπὶ τῆς Εὐρώπης οἰκούσας Ἑλληνικὰς φυλάς. Ὡς Ῥωμαϊκὴ ὅμως ἐπαρχία ἡ Ἑλλάς ἐκτὸς τῆς Θεσσαλίας ἐκαλεῖτο Ἀχαΐα.

Ὅριζοντία μόρφωσις τῆς χώρας. Ἡ Ἑλληνικὴ χερσονήσος ἀποτελεῖ σειρὰν τριῶν μικροτέρων χερσονήσων, ὧν τὴν μὲν μέσην χωρίζουσιν ἀπὸ τῆς βορείας αἱ τομαὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ καὶ Μαλιακοῦ κόλπου, τὴν δὲ μεσημβρινὴν ἀπὸ τῆς μέσης αἱ πολὺ βαθύτεραι τομαὶ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ Σαρωνικοῦ κόλπου. Καὶ ἡ μὲν μέση, ἡ καὶ ἰδίως Ἑλλάς, ἔχει πάλιν ὡς μέλη δύο μικροτέρας χερσονήσους, τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τὴν Ἀιτικὴν, ἡ δὲ μεσημβρινή, ἡ Πελοπόννησος, τέσσαρας· ὥστε ἡ

τῶν παραλίων ἀνάπτυξις βαίνει αὐξουσα ἐκ Β. πρὸς Ν. καὶ ἐπὶ τέλους σημαντικωτέρα εἶνε εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οὐ σμικρὸς δ' εἶνε καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἰονίου καὶ Αἰγαίου πελάγους νήσων, αἵτινες, ἐκτὸς τῶν μεγαλειτέρων Κρήτης εἰς τὰ μεσημβρινὰ καὶ Εὐβοίας εἰς τὰ ἀνατολικά, ἀποτελοῦσι διάφορα συμπλέγματα, οἷον τῶν Ἰονίων νήσων εἰς τὰ Δ, τῶν Κυκλάδων καὶ τῶν μᾶλλον ἀπεμεμάχρυσμένων Σποράδων εἰς τὰ Α.

Κάθετος μὲν ὁ ρόφος τῆς χώρας. Α) Ἐν τῇ βορείᾳ Ἑλλάδι τὰ ὄρη ἐκτείνονται εἴτε ὡς δειραῖα, κυρίως ἐκ Β. πρὸς Ν. εἴτε ἐκ Δ. πρὸς Α. ὡς χωρίσματα ἐπαρχιῶν. Τοιοῦτον δειραῖον ὄρος εἶνε ὁ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυμνὸς καὶ πάντοτε χιονοσκεπὴς Πίνδος μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ χωρίσμα τῶν ὑδάτων τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκτείνονται ὡς χωρίζοντα ἐπαρχίας ὄρη, α) πρὸς Β. τὰ Κεραυνία καὶ Καμβοῦνία, ὧν ἐκεῖνα μὲν ἐκτείνονται πρὸς Δ, ταῦτα δὲ πρὸς Α, β) νοτιώτερον ἡ Ὄθρυς, πρὸς Α.

Β) Πρὸς τὴν μέσσην Ἑλλάδα προβάλλει ὁ Πίνδος δύο χωρίζοντα ἐπαρχίας ὄρη, πρὸς τὰ ΝΑ. α) τὴν Οἴτην, ἥτις μεταξὺ ἰδίου κλωνὸς καὶ τῆς θαλάσσης σχηματίζει τὸ ποτὲ πολὺ στενὸν καὶ μέχρις 1 γ. μ. μακρὸν στενὸν τῶν Θεμοφυλῶν καὶ β) τὸν Παρνασσόν. Ἐν νοτιοανατολικώτερον ὑπάρχουσι μεμονωμένα ὄρη, ὁ ὑλῶδης Ἑλικῶν καὶ ὁ τραχὺς Κιθαίρων.

Ἐκτὸς τοῦ μεσαίου συστήματος τῶν ὀρέων ἔχει ἡ χερσόνησος τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ σύστημα παραλίων ὀρέων πρὸς Α, οἷον τὸν Ὀλύμπον, τὴν Ὀσσάν, τὸ Πήλιον, τὴν Κνημιῖδα καὶ τὰ δειραῖα ὄρη τῆς Εὐβοίας, Τελέθριον, Δίρφυν καὶ Ὀχνην.

Γ) Ἡ Πελοπόννησος περιέχει ἐντελῶς ἴδιον καὶ ἀνεξάρτητον σύστημα ὀρέων, τοῦ ὁποῦ ὁ πυρὴν, ὑπὸ ὑψηλοτέρων χειλικῶν ὀρέων περιλαμβανόμενος, σχηματίζει τὸ ἐν τῷ μέσῳ κείμενον ὑψίπεδον τῆς Ἀρχαδίας· τὰ δὲ χειλικὰ ὄρη καταβαίνουνσι κλιμακῶδως πρὸς Β. μὲν καὶ Δ. εἰς στενὴν παραλίαν ἐπίπεδον ταινίαν, πρὸς τὰ Ν. ὅμως καὶ τὰ ΝΔ. ὑψοῦνται μεμο-

νωμένα ὄρη, προεκβαλλόμενα εἰς τέσσαρας μεγάλας γλώσσας ξηρᾶς.

Ὁ Ταύγετος, ὢν τὸ ὑψηλότερον τῶν μεμονωμένων ὄρέων (7400), ἀναλαμβάνει τὴν ἐπικρατοῦσαν διεύθυνσιν τῶν ὄρέων τῆς ἰδίως Ἑλλάδος ἐκ Β. πρὸς Ν, ὡς ὁ Πίνδος, καὶ ἀπολήγει εἰς τὸ Ταίναρον ἀκρωτήριον.

Οἱ ποταμοὶ εἶνε μὲν πολυάριθμοι, ὡς πάσης ὄρεινῆς χώρας, ἀλλ' ἔνεκα τῶν πανταχόθεν διατομῶν τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ὀλίγου εὗρους τῆς χώρας ἀσήμεντοι καὶ τοσοῦτον ὀλιγούδριοι, ὥστε οἱ πλεῖστοι τὸ θέρος ξηραίνονται. ἔνεκα δὲ τούτου οὐδεὶς εἶνε κατάλληλος εἰς πλοῦν· οἱ μεγαλείτεροι δ' αὐτῶν εἶνε 1) ὁ Πηνειὸς, χυνόμενος εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον· 2) ὁ Ἀχελῷος, ὁ μέγιστος πάντων τῶν ποταμῶν τῆς Ἑλλάδος, χυνόμενος εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος· 3) ὁ Κηφισὸς, εἰς τὴν Κωπαῖδα, 4) ὁ Ἀλφειὸς, εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος, καὶ 5) ὁ Εὐρώτας, εἰς τὸν Λακωνικὸν κόλπον.

Διαίρεσις, α) ἡ Βορεία Ἑλλάς, εἰς ἣν ἀνήκει 1) ἡ Θεσσαλία καὶ 2) ἡ Ἠπειρος· β) ἡ Μέση ἢ ἰδίως Ἑλλάς, εἰς ἣν ἀνήκει 1) ἡ Ἀκαρνανία, 2) ἡ Αἰτωλία, 3) ἡ Δωρίς, 4) ἡ Λοκρίς, 5) ἡ Φωκίς, 6) ἡ Βοιωτία, 7) ἡ Ἀττικὴ καὶ 8) ἡ Μεγαρίς. γ) ἡ μεσημβρινὴ Ἑλλάς ἢ ἡ Πελοπόννησος, εἰς ἣν ἀνήκει 1) ἡ Κορινθία, 2) ἡ Σικυωνία, 3) ἡ Ἀχαΐα, 4) ἡ Ἠλις, 5) ἡ Μεσσηνία, 6) ἡ Λακωνική, 7) ἡ Ἀργολίς καὶ 8) ἡ Ἀρχαδία καὶ δ) αἱ Νῆσοι.

Βορεία Ἑλλάς.

§. 67. 1) Ἡ Θεσσαλία περιρρίζεται πανταχόθεν ὑπὸ φυσικῶν ὁρίων καὶ συνίσταται κυρίως ἐκ δύο διὰ τῆς ὄθρου χωριζομένων λεκανῶν, ὧν ἡ μὲν μεγαλειτέρα πιθανῶς εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἀπετέλει λίμνην, μεχρικοῦ σεισμὸς χωρίσας τὴν ὄσσαν ἀπὸ τὸν Ὀλυμπόν καὶ δούς οὕτω διέξοδον εἰς τὸν Πηνειὸν διὰ μέσου τῆς ὠραίας κοιλάδος τῶν Τερμῶν κατέστησε τὴν ἐσωτερικὴν χώραν κατοικήσιμον. Ἐπισημότεραι πόλεις 1) ἡ Φάρσαλος, ὀνομαστή διὰ τὴν τὸ 48 ἔτος π. Χ. νίκην τοῦ Καίσαρος κατὰ τοῦ Πομπηίου καὶ τοὺς παρ' αὐτὴν

λόφους Κυνὸς κεφαλῆς καλουμένους, ἐπισήμους διὰ τὴν μάχην τοῦ 197 π. Χ. 2) ἡ Λαμία, εἰς τοὺς μεσημβρινοὺς πρόποδας τῆς Ὀθρυος (Λαμιακὸς πόλεμος τὸ 323). 3) ἡ Ἰωλκὸς, ἐπὶ τῆς χερσονήσου Μαγνησίας, τὸ ὀρμητήριον τῶν Ἀργοναυτῶν.

2) Ἡ Ἥπειρος, ἐν ᾗ ὑπῆρχε τὸ ἀρχαιότατον μαντεῖον ἐν Ἑλλάδι τοῦ ἐν Δωδώνῃ Διός. Εἰς τὰ μεσημβρινὰ ἔκειτο ἡ Ἀμβρακία, καθέδρα τοῦ Πύρρου.

Μέση Ἑλλάς.

§. 68. 1) Ἡ Ἀκαρνανία, τῆς ὁποίας ἐπισημοτέρα πόλις ἦτον ἡ παρὰ τὸν Ἀχελῶον Στράτος.

2) Ἡ Αἰτωλία, τῆς ὁποίας ἡ πόλις Θέρμος ἦτο πρωτεύουσα τοῦ Αἰτωλικοῦ κοινοῦ.

3) Ἡ Δωρεῖς, ἥτις κειμένη μεταξὺ Οἴτης καὶ Παρνασοῦ εἶχε τέσσαρας μικρὰς πόλεις (τὴν Δωρικὴν καλουμένην τετράπολιν).

4) Λοκρίδες ἐκαλοῦντο δύο χῶραι κατοικούμεναι ὑπὸ τριῶν φυλῶν· α) ἡ δυτικὴ Λοκρεῖς παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, τὴν ὁποίαν κατέκουν οἱ Ὀζόλαι Λοκροί, ἔχοντες πόλεις 1) τὴν Ἀμφισσαν, ἥτις κατεστράφη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β' βασιλέως τῆς Μακεδονίας, 2) τὴν Ναύπακτον, ἐξ ἧς οἱ Δωρεῖς μετέβησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ὁποίαν κυριεύσαντες βραδύτερον οἱ Ἀθηναῖοι παρεχώρησαν εἰς τοὺς ἐξ Ἰθώμης φυγόντας Μεσσηνίους· β) ἡ ἀνατολικὴ Λοκρεῖς παρὰ τὸν κόλπον τῆς Εὐβοίας καὶ τὸν Μαλιακόν, κατοικουμένη ὑπὸ τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν, ὀνομαζομένων οὕτως ἐκ τῆς πρωτεύουσας αὐτῶν Ὀποῦντος, καὶ ὑπὸ τῶν Ἐπικνημιδίων Λοκρῶν, παρωνυμουμένων ἐκ τοῦ ὄρους τῆς Κνημίδος.

5) Ἡ Φωκίς ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μέχρι τοῦ Εὐβοικοῦ, ἔνθα ἐχώριζε τοὺς Ἐπικνημιδίους ἀπὸ τοὺς Ὀποεντίους Λοκρούς. Πόλεις α) οἱ Δελφοί, παρὰ τὸν Μ. πόδα τοῦ Παρνασοῦ, μετὰ τοῦ καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος διασήμου ναοῦ καὶ μαντείου τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, τοῦ ὁποίου τοὺς χρησμῶς ἐξέφερεν ἡ Πυθία καθημένη ἐπὶ χρυσοῦ τρίποδος παρὰ

τὸ προφητικὴν δύναμιν ἔχον σπήλαιον. Εἰς προαύλιον περὶ τὸν ναὸν κείμενον ὑπῆρχον ἐκτεθειμένα ἀναθήματα τῶν παντοδαπῶν ἔθνων· πόλεις δέ τινες εἶχον ἐκεῖ ἴδια θησαυροφυλάκια· αὐτόθι δ' ἐτελοῦντο καὶ τὰ Πύθια. β) ἡ Κρίσσα μετὰ τοῦ ἐπινείου τῆς Κίρρας· ἡ χώρα τῆς κρίσεως, καταστροφείσης εἰς τοὺς χρόνους ἐτι τοῦ Σώλωνος, ἀνετέθη εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν, γ) ἡ Ἐλάτεια, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Κηφισοῦ καὶ εἰς τὴν μεσημβρινὴν ἐξοδὸν τοῦ ἐκ τῆς βορείου Λοκρίδος πρὸς τὴν Φωκίδα σημαντικωτάτου στενοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἡ κλεῖς τῆς μέσης Ἑλλάδος.

6) Ἡ Βοιωτία, κατὰ μέγιστον μέρος οὔσα λεκανοπέδιον περιβαλλόμενον εἰς τὰ ΝΑ. ὑπὸ τοῦ Ἑλικῶνος καὶ εἰς τὰ Ν. ὑπὸ τοῦ Κιθαιρῶνος, ἦν τὸ θέατρον τῶν πολέμων τῆς μέσης Ἑλλάδος Πόλεις α) παρὰ τὸν Κηφισὸν Χαιρώνεια, ἐπίσημος διὰ τὰς μάχας τοῦ 338 καὶ 86, καὶ Ὁρχομενὸς, ὡσαύτως ἐπίσημος διὰ τὴν νίκην τοῦ Σύλλα τὸ 85 ἔτος. β) Πρὸς Ν. τῆς Κοπαίδος Κορώνεια, ἐπίσημος διὰ τὴν μάχην τοῦ 394 καὶ Ἀλῖαρτος, ὡσαύτως ἐπίσημος διὰ τὴν μάχην τοῦ 394. γ) Πρὸς Μ. 1) Θεσπιαί, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἑλικῶνος, καὶ παρ' αὐτὰς ὁ ἀνοικτὸς τόπος Λεῦκτρα, ἐπίσημος διὰ τὴν μάχην τοῦ 371. 2) Πλαταιαί, ἐπίσημος διὰ τὴν μάχην τοῦ 479. 3) Θῆβαι, τῶν ὁποίων ἡ ἀκρόπολις ἐθεμελιώθη ὑπὸ Φοινίκων ὑπὸ τὸν Κάδμον, ἐξ οὗ ἐκαλεῖτο Καδμεία. Κατασφαγεῖσα δ' ἡ πόλις τὸ 335 ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἀνωκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου. δ) Ἐπὶ τοῦ Εὐρίπου πόλις καὶ λιμὴν Αὐλῖς, ἔνθεν ἀπέπλευσεν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος πρὸς τὴν Τροίαν.

7) Ἡ Ἀττικὴ, οὔσα βραχέως χερσονήσος καὶ τὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, ἀπὸ μὲν τῆς στερεᾶς χωρίζεται διὰ δυσβάτων ὀρέων (τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ τοῦ Πάρνηθος), ἀπὸ δὲ τῆς θαλάσσης, ἔχουσα σειρὰν ἀσφαλῶν λιμένων, εὐκόλως εἶνε προσιτή. Τὸ ὀλίγον ἀρδευόμενον λιθῶδες ἔδαφος ἠνάγκαζεν ἐνεκα τοῦ πυκνοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς ($\frac{1}{2}$ ἐ, ἐξ οὗ τὰ $\frac{2}{3}$ δοῦλοι) τοὺς κατοίκους νὰ ᾔνε φιλόπονοι καὶ ὥς ἐκ τούτου ἡ λεπτόγειος χώρα αὐτῶν παρῆγεν ἐξαισίους καρποὺς, ἐλαίας, σῦκα καὶ κάλλιστον διὰ τὰς τέχνας καὶ τὰ τεχνουργήματα ὕλικὸν (μάρμαρον

τοῦ Πεντελικοῦ, ἄργυρος τοῦ Λαυρίου). Αἱ κάλλιστα πεδιάδες αὐτῆς ἦσαν ἀνοικταὶ πρὸς τὴν θάλασσαν, οἷα ἡ εἰς τὰς τρεῖς πλευρὰς ὑπὸ ὀρέων περιβαλλομένη πεδιάς τῶν Ἀθηνῶν, ἐν τῇ ὁποία ὑφύεται ὁ Ἰμῆπτος καὶ ὁ μεμονωμένος θράχος τῆς Ἀκροπόλεως, ἔχων διάφορα ἱερὰ τῆς πόλεως οἰκοδομήματα (Παρθενῶν, Ἑρέχθειον, ναὸς ἀπτέρου Νίκης, κτλ.) Περὶ αὐτὴν ἀνεπτύχθη βαθμηδὸν ἡ κάτω πόλις, ἥτις ἐνούμενη διὰ τῶν Μακρῶν λεγομένων τειχῶν μετὰ τῶν λιμένων Πειραιῶς, Μουνυχίας καὶ Φαλήρου περιεῖχεν ἐντὸς καὶ πέραξ ἐξάίσια ἀριστουργήματα τέχνης.

Πρὸς Δ. τῆς πεδιάδος τῶν Ἀθηνῶν ἔκειτο τὸ Θριάσιον πεδίον, τὸ ὁποῖον περιβαλλόμενον ἐκ τῶν τριῶν μερῶν ὑπὸ ὀρέων πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης εἶνε ἀνοικτόν. Ἐλευσίς, παρὰ τὸν ὑπὸ τῆς νήσου Σαλαμῖνος κλειόμενον κόλπον, τὸν ὁμώνυμον ταύτης. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς Ἀττικῆς ἐξετείνετο ἡ πρὸς τὴν Εὐβοϊκὴν θάλασσαν ἀνοικτὴ μικρὰ πεδιάς τοῦ Μαραθῶνος, ἐπίσημος διὰ τὴν μάχην τοῦ 490.

8) Ἡ Μεγαρίς, μικρὰ χώρα, ἥτις ἔνεκα τοῦ βραχώδους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐδάφους τῆς καὶ τῆς παρὰ τὰς δύο θαλάσσης θέσεώς της ἤγε τοὺς κατοίκους τῆς εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔνεκα τούτου ἐξῆλθον ἐντεῦθεν ἀποικίαι καὶ πρὸς Δ. (ἐπὶ τῆς Σικελίας) καὶ πρὸς τὰ ΒΑ. (εἰς τὸν Θρακικὸν Βόσπορον)· πρωτεύουσα αὐτῆς ἦσαν τὰ Μέγαρα, τὰ ὁποία ἤνοῦντο διὰ τείχους μετὰ τοῦ ἐπινείου αὐτῶν, ὅπερ, κείμενον ἐπὶ τοῦ κόλπου τῆς Σαλαμῖνος, ἐκαλεῖτο Νισαία.

Πελοπόννησος.

§. 69. 1) Ἡ Κορινθία, ἡ χώρα τοῦ Ἰσθμοῦ, ἔκειτο παρὰ τὸν Σαρωνικὸν καὶ Κορινθιακὸν κόλπον· ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς Κόρινθος ἔκειτο εἰς τοὺς πρόποδας ἀποτόμου βουνοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτον ἡ ἀκρόπολις ὁ Ἀκροκόρινθος, τὸ ἰσχυρότατον Ἑλληνικὸν φρούριον καὶ ἡ κλεῖς τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ Κόρινθος ἔνεκα τῆς θέσεώς της ἦτο τὸ φυσικὸν κατὰ ξηρὰν μεταξὺ τῆς βορείας καὶ μεσημβρινῆς Ἑλλάδος ἐμπορεῖον, πολλῶ δὲ μάλλον πρὸς τὴν διὰ θαλάσσης μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἀσίας ἐμπορίαν. Κατὰ

στραφείσα δ' ὑπὸ τοῦ Μορμίου ἐκτὸς τῆς ἀκροπόλεως τὸ 146 ἀνῆλθεν
μήθη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ὑπῆρχε ναὸς, στάδιον καὶ θέα-
τρον τοῦ Ποσειδῶνος, ἔνθα ἤγοντο τὰ Ἴσθμια.

2) Ἡ Σικυωνία, ἔχουσα πρωτεύουσαν τὴν Σικυῶνα,
ἐν ἧ κατὰ πρῶτον κατεσκευάσθησαν χάλκινα ἀγάλματα.

3) Ἡ Ἀχαΐα, ἡ ἡ ΒΔ. παραλία χώρα τῆς Πελοποννή-
σου, τῆς ὁποίας ἐπισημότεραι πόλεις ἦσαν, 1) Αἶγιον, εἶδος
τῆς Ἀχαιοῦ συμπολιτείας, 2) Πάτρα, αἵτινες ἔχουσι τὸν
καλλίτερον ὄρμον εἰς τὰ ἔξω τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἦσαν τὸ
φυσικὸν ἐμπορεῖον τῆς δυτικῆς Πελοποννήσου καὶ ἡ μόνη
σχεδὸν μέχρι τοῦ νῦν σωζομένη Ἀχαϊκὴ πόλις. Ἡ ἀρχαία
πρωτεύουσα Ἐλίκη κατεβυθίσθη εἰς τὴν θάλασσαν τὸ 377 π.
Χ. ὑπὸ πολλῶν σεισμῶν.

4) Ἡ Ἡλίας σχηματίζεται ἐκ τῆς πρὸς Δ. κατακλίσεως τοῦ
Ἀρακτικῆς ὑψιπέδου καὶ συνίσταται ἐξ ἐπιπέδου, ἀλλ' ἀλιμέ-
νου παραλίας χώρας. Εἰς τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀλφειοῦ
χώραν ἢ τὴν Πισατίδα κεῖται ἡ πεδιάς τῆς Ὀλυμπίας (οὐχὶ
πόλις), ἥτις περιεῖχε τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς μετὰ τοῦ ὑπὸ
τοῦ Φειδίου ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος κατασκευασθέντος ἀγάλ-
ματος τοῦ θεοῦ, καθημένου μὲν, ἀλλὰ μέχρι τῆς ὀροφῆς φθά-
νοντος, καθὼς καὶ στάδιον διὰ τὰ τελούμενα Ὀλύμπια.

5) Ἡ Μεσσηνία συνίσταται ἐκ δύο κλιμακῶν κειμέ-
νων πεδιάδων, αἵτινες περιβάλλονται ὑπὸ ὄρεων. Ἐν τῇ ἄνω
πεδιάδι κεῖται τὸ εἰς βράχους κατεσκευασμένον φρούριον Εἶρα,
πρὸς τὰ βόρεια σύνορα, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσε κατὰ τὸν δεύ-
τερον Μεσσηνιακὸν πόλεμον ὡς ἄστυλον εἰς τὰ τελευταῖα λεί-
ψανα τῶν κατοίκων τῆς χώρας. Ἡ ἄνω πεδιάς χωρίζεται ὑπὸ
τῆς κάτω διὰ τοῦ ὄρους τῆς Ἰθώμης, τὸ ὁποῖον οἱ μὲν Μεσ-
σήνιοι ὠχύρωσαν κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον, ὁ δὲ Ἐπαμινώνδας
συναθροίσας τοὺς ἐν ἐξορίᾳ ὄντας Μεσσηνίους τοὺς συνώκισεν
εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ, κτίσας αὐτόθι τὴν πόλιν Μεσσή-
νην. Ὁ μόνος ἐπὶ τῆς μονοτόνου πρὸς Δ. παραλίας λιμὴν
ἦτον ἡ Πύλος, τὸ κέντρον τοῦ ὑπὸ τοῦ Νηλεῶς ἰδρυθέντος
βασιλείου, προφυλαττομένη ὑπὸ τῆς ἀντικρὺ νήσου Σφα-
κτηρίας.

6) Ἡ Λακωνικὴ ἢ μεσημβρινωτάτη χώρα, σχηματίζεται ὑπὸ δύο παραλλήλων δειραίων ὀρέων, τοῦ Ταυγέτου καὶ τοῦ Πάρνωνος, τὰ ὅποια ἐξέρχονται ἐκ τοῦ Ἀρκαδικοῦ ὑψιπέδου, περικλείουσι τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα καὶ, περαιτέρω προβάλλοντα ὡς χερσονήσοι, τὸν Λακωνικὸν κόλπον καὶ ἀπολήγουσιν εἰς τὰ ἀκρωτήρια Ταίναρον καὶ Μαλέας. Ἡ διὰ τὴν εὐφορίαν καὶ ἀσφάλειαν ὑπὸ τῆς φύσεως εὐνοηθεῖσα μεσαία χώρα, ἡ κοιλὰς τοῦ Εὐρώτα, ἦτον ἡ ἔδρα τῆς κυριαρχίας πάσης τῆς χώρας καὶ ἐν αὐτῇ ἔκειτο ἡ ἀνοικτὴ Σπάρτη, ἣτις κυρίως συνίστατο ἐκ 4—5 πολιχνίων. Εἰς τὰς εὐφόρους ἰλυώδεις χώρας τὰς παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρώτα ἔκειτο τὸ Ἕλος.

Ὁ Λακωνικὸς κόλπος περιλαμβάνει πρὸς Ν. τὴν νῆσον Κύθηρα, ἣτις καὶ διὰ τὴν ἀλυσίαν τῆς παρ' αὐτὴν πορφύρας καὶ διὰ τὴν κατάληπτον θέσιν πρὸς τὸν πρὸς Δ. πλοῦν ἀπεκρίσθη ὑπὸ Φοινίκων.

7) Ἡ Ἀργολίς, κειμένη εἰς τὰ ΒΑ. εἶνε τὸ μᾶλλον μεμελισμένον καὶ μᾶλλον πολύνησον μέρος τῆς χερσονήσου, ἀποτελοῦσα οὕτως ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ἠλίδα. Ὅπως ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Λακωνικῇ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ πανταχόθεν ὑπὸ ὀρέων περικλειομένη καὶ μόνον πρὸς τὴν θάλασσαν ἀνοικτὴ καὶ ὑπὸ τοῦ ὀλιγοῦδρου Ἰνάχου διαρρέομένη Ἀργολικὴ πεδιάς σχηματίζει τὸ κέντρον τῆς χώρας, ἐν ᾗ ἔκειτο κατὰ σειρὰν ἐκ Β. πρὸς Ν. αἱ ἐξῆς πόλεις, α) αἱ Μυκῆναι, ἔχουσαι ἀρχαιότατα ἀρχαῖα μνημεῖα (κυκλώπεια τεῖχη, πύλας, θησαυροφυλάκια, τάφους, γλυπτικὰ ἔργα) σωζόμενα ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων. β) τὸ Ἄργος, γ) ἡ Τύρινς, δ) ἡ Ναυπλία, ὁ ποτε λιμὴν τῆς πεδιάδος τοῦ Ἰνάχου καὶ ἐπομένως τὸ φυσικὸν ἐμπορεῖον τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Α. Ἀρκαδίας.

8) Ἡ Ἀρκαδία, ἡ μεσαία χώρα καὶ ὁ πυρὴν τῆς χερσονήσου, ἣτις οὖσα ἕνεκα τῶν διακλαδώσεων τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν χειλικῶν ὀρέων λίαν ποικίλη καὶ ὀρεινὴ χώρα, ἔχει τραχὺ κλίμα, ἀλλὰ καλὰς νομάς. Πόλεις Μαντίνεια, (μάχαι τὸ 418 καὶ 362). 2) Μεγαλόπολις, ἡ νεωτέρα καὶ μεγαλύτερα Ἀρκαδικὴ πόλις, θεμελιωθεῖσα κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἐπαμινώνδα, ὅστις κατώκισεν αὐτὴν διὰ κατοίκων τῶν πέριξ μερῶν.

Αἱ νῆσοι.

§. 70. Αἱ πλεῖσται τῶν Ἑλληνικῶν νήσων, κεῖμεναι πλησίον τῆς στερεᾶς καὶ ἀποτελοῦσαι διάφορα συμπλέγματα, φαίνεται ὅτι ἀπετέλουν ἄλλοτε τὰ χεῖλη τῆς στερεᾶς, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεσπάρσθησαν, εἴτε δι' Ἠφαιστείων, εἴτε διὰ Ποσειδωνείων δυνάμεων.

Α) Νῆσοι τοῦ Ἰονίου πελάγους.

1) Ἡ μεγάλη παρὰ τὴν Στερεὰν νῆσος Κέρκυρα, ἥτις, ἔχουσα ὁμώνυμον πρωτεύουσαν, κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους εἶχε μετὰ τὰς Ἀθήνας τὴν μεγαλειτέραν ναυτικὴν δύναμιν. 2) Ἡ Λευκάς, 3) Ἡ Ἰθάκη, ἡ νῆσος τοῦ Ὀδυσσεως, 4) Ἡ Κεφαλληνία καὶ 5) Ἡ Ζάκυνθος.

Β) Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

1) Πρὸς Δ. Ἡ Καλαυρία, ἐν ᾗ ὁ Δημοσθένης ἀπέθανε, 2) Ἡ Αἴγινα, ἥτις, καὶ τοι μικρὰ, περὶ τὰ 500, εἶχε τὴν πρώτην ναυτικὴν δύναμιν, 3) Ἡ Σαλαμίς, μεταξὺ Μεγαρίδος καὶ Ἀττικῆς, ἐπίσημος διὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ 480, καὶ αἱ τρεῖς αὗται νῆσοι κεῖνται εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον, 4) Ἡ Εὐβοία, τῆς ὁποίας, χωριζομένης ἀπὸ τῆς Στερεᾶς διὰ τοῦ Εὐρίπου, ἐπισημότεραι πόλεις ἦσαν Ἡ Χαλκίς καὶ Ἡ Ἐρέτρια.

β) Πρὸς Β. Ἡ Θάσος, ἥτις πάλαι ποτὲ εἶχε χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ μεταλλεῖα (§. 44.)

γ) Πρὸς Α. 1) Ἡ Λέσθος, ἡ μεγαλειτέρα παρὰ τὰ δυτικὰ τῆς Ἑλλάσσης Ἀσίας παράλια νῆσος, ἔχουσα ἐπισημοτέραν πόλιν τὴν Μιτυλήνην, 2) Ἡ Χίος, 3) Ἡ Σάμος, ἥτις, ἔχουσα ὁμώνυμον πρωτεύουσαν, ἤκμασεν ἰδίως ἐπὶ Πολυκράτους, 4) Ἡ Ρόδος (χαλκοὺς κολοσσὸς εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος της), ἥτις μετὰ τὴν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καταστροφὴν τῆς Τύρου ὑπῆρξεν ἐπὶ ἓνα αἰῶνα κυρία τῆς ἀνατολικῆς μεσογείου θαλάσσης ἕνεκα τῆς εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀρχιπελάγους θέσεώς της.

δ) Πρὸς Μ. αα) αἱ (12) Κυκλάδες, αἵτινες φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο διὰ τὴν θέσιν των κύκλῳ τῆς ἱερᾶς Διῆλου, ἐν ᾗ ἐγεννήθη ὁ Ἀπόλλων καὶ Ἡ Ἄρτεμις.

Ἡ μεγίστη αὐτῶν Νάξις, ἥτις ἔνεκα τῆς εὐφορίας τῆς ἐκαλείτο καὶ μικρὰ Σικελία, ἐγένετο ἡ πρώτη τῶν περίξ νήσων, ἐνῷ ἡ Πάρος ἔνεκα τῶν πολλῶν λιμένων τῆς ἦτον ἀξιόλογος διὰ τὴν ναυτιλίαν, συγχρόνως δὲ καὶ ἀνεξάντλητος πηγὴ λευκοτάτου μαρμάρου.

ββ) Ἡ Κρήτη, οὕσα σχεδὸν μικρὰ ἡπειρος, κλείει πρὸς Ν. τὸ πλῆρες νήσων Αἰγαῖον πέλαγος. Δειρὰς ὑπὸ ἡφαιστειῶν δυνάμεων διασπασθεῖσα διασχίζει τὴν νῆσον ἐκ Α. πρὸς Α., ἔχουσα ὑψίστην κορυφὴν τὴν Ἰδην. Ἐκ τῶν πόλεων αὐτῆς ἐπισημότερα ἦτον ἡ Κνωσσός, ἥτις, κειμένη εἰς τὸ μέσον τῆς πολυλιμένου βορείας παραλίας, ἐχρημάτισε καθέδρα τοῦ Μίνως.

Β. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Πρώτη περίοδος

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι
τῆς καθόδου τῶν Ἑρακλειδῶν
(1104 π. Χ.)

Ἀρχαιοτάτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.

§. 71. 1) Ἀρχαιοτάτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν οἱ Πελαγοί, κλάδος τῆς μεγάλης Ἰνδογερμανικῆς φυλῆς, οἵτινες κατέκουν παρὰ τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τῆς Α. Μεσογείου θαλάσσης καὶ εἰς ἀρχαιοτάτους ἤδη χρόνους εἶχον φθάσει εἰς βαθμὸν τινα πολιτισμοῦ. Δὲν ἦσαν δὲ νομάς ποιμενικὸς λαὸς, ἀλλὰ γεωργικὸς, ἔχων μονίμους κατοικίας, κατοικῶν πόλεις, κτισμένας εἰς εὐφόρους πεδιάδας καὶ περιβαλλομένας ὑπὸ τῶν λεγομένων κυκλωπέων τειχῶν (ἐκ λίθων ἀργῶν) μετὰ ἐρυμνῶν ἀκροπόλεων. Πρὸς ἐνδειξὴν δὲ τῆς κοινῆς καταγωγῆς τῶν ἐπισημότερων Ἑλληνικῶν φυλῶν ἀνεφέρετο ἡ ὑπαρξίς κοινοῦ ἀρχηγέτου αὐτῶν, τοῦ ἥρωος Ἑλληνος, υἱοῦ τοῦ ἐκ τοῦ γενικοῦ κατακλυσμοῦ περιωθέντος Δευκαλίωνος, ἐνῷ ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Αἰόλου, Δώρου καὶ τῶν ἐγγόνων Ἴωνος καὶ Ἀχαιοῦ κατάγονται αἱ τέσσαρες κύριαι φυλαὶ, τῶν Αἰολέων, Δωριέων, Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν κατὰ τὰ ἐξῆς,

Προμηθεὺς
 Δευκαλίων καὶ Πύρρα
 Ἑλλην
 Αἰολος, Δῶρος, Εὐϋθος
 Ἴων, Ἀχαιοί.

2) Ἐένοι μετανάσται λέγεται, ὅτι ἐλθόντες διὰ θαλάσσης ἀπὸ τοῦ 15. αἰῶνος ἤδη π. Χ. συνετέλεσαν πρὸς κατοίκησιν καὶ ἐκπολίτισιν τῆς χώρας· ἦσαν δ' οὗτοι, α) ὁ Κέκροψ, ὅστις ἦλθεν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ διὰ τῆς θεμελιώσεως τῆς Κεκροπίας ἀκροπόλεως ἔθεσε τὰ θεμέλια τῶν Ἀθηνῶν, β) ὁ Κάδμος, ὅστις, σταλὲς κατὰ τὸν μῦθον ὑπὸ τοῦ πατρὸς του εἰς ἀναζήτησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Διὸς ἀρπασθείσης Εὐρώπης, ἦλθεν ἐκ Φοινίκης εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἔκτισε τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν Καδμείαν, γ) ὁ Δαναός, ὅστις ἦλθεν ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὸ Ἄργος, δ) ὁ Πέλοψ, ὅστις ἦλθεν ἐκ Φρυγίας πρὸς Δ. εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ἀτρεὺς καὶ Θυέστης μετέβησαν εἰς τὴν Ἀργολίδα, ἔνθα ὁ πρῶτος ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν. Ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁ μὲν πρεσβύτερος Ἀγαμέμνων διεδέχθη αὐτὸν, ὁ δὲ νεώτερος Μενέλαος, νυμφευθεὶς τὴν ἡγεμονίδα τῆς Σπάρτης Ἑλένην, ἐγένετο αὐτῆς βασιλεὺς.

Ἐκ τῶν τεσσάρων φυλῶν οἱ μὲν Αἰολεῖς ἐξετάθησαν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας ἰδίως εἰς τὰ δυτικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου, ἐκ δὲ τῶν Δωριέων οἱ μὲν μετέβησαν εἰς τὴν Δωρίδα, οἱ δὲ εἰς τὴν Κρήτην, ἐκ δὲ τῶν Ἰώνων οἱ μὲν ἀποκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν, οἱ δὲ εἰς τὴν μετέπειτα Ἀχαιάν, ἐνῶ οἱ Ἀχαιοὶ μετέβησαν εἰς τὴν Ἀωκωνικὴν καὶ Ἀργολίδα.

Οἱ ἥρωϊκοὶ χρόνοι.

§. 72. Τὰς μεταναστάσεις ἠκολούθησαν οἱ ἥρωϊκοὶ χρόνοι, καθ' οὓς ἐγένοντο τολμηραὶ ἐπιχειρήσεις κατὰ πρῶτον μὲν ὑπὸ μεμоргωμένων ἡρώων, οἷον τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ ἐκτε-

λέσαντος τοὺς δώδεκα ἄθλους καὶ τοῦ Θησέως· βραδύτερον ὁμῶς ὑπὸ πλειόνων ἀπὸ κοινοῦ, οἷον ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία, οἱ δὺο πόλεμοι τῶν Θηβῶν καὶ ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Τροίας.

Ὁ μῦθος τοῦ Ἡρακλέους. Ἡρακλῆς ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης, συζύγου τοῦ βασιλέως τῆς Τύρινθος Ἀμφιτρώωνος, ἐδείκνυε, παῖς ἔτι ὢν, τὴν θείαν αὐτοῦ δύναμιν· διότι κατέπνιξε δύο ὄφεις ὑπὸ τῆς Ἡρας πεμφθέντας εἰς τὴν κοίτην αὐτοῦ. Ἀφοῦ δὲ ἀνετράφη ὑπὸ τῶν πρώτων ἡρώων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηνῶν Εὐρυσθέως, ὅστις ἀνέθιξεν εἰς αὐτὸν τοὺς δώδεκα ἄθλους, οἵτινες κατὰ τὸν μῦθον συνίσταντο εἰς τὴν καταστροφὴν ἐπιβλαβῶν ἢ κακοποιῶν ὄντων, εἰς ἀπόκτησιν ξένων χωρῶν καὶ ἐν γένει εἰς ὑπερανθρώπους ἐπιχειρήσεις, τὰς ὁποίας ἐπιτυχῶς ἀπεπεράτωσεν. Οἱ δώδεκα ἄθλοι αὐτοῦ εἶνε οἱ ἑξῆς, 1) Κατέβαλε καὶ ἔπνιξε τὸν Νεμεαῖον λέοντα· 2) ἐφόνευσε τὴν ἐννεακέφαλον Λερναίαν Ὕδραν· 3) συνέλαβε τὴν ἑλαφον τῆς Ἀρτέμιδος, ἣτις εἶχε χρυσαῖα κέρατα καὶ χαλκοὺς πόδας, πληγώσας αὐτὴν διὰ βέλους· 4) ἔφερεν εἰς τὰς Μυκῆνας ζῶντα κάπρον ἐπίσης τῆς Ἀρτέμιδος, ὅστις ἠρήμωνε τὴν περὶ τὸ ὄρος Ἐρύμανθον χώραν· 5) Ἐξετέλεσε τὴν ἀτιμωτικὴν παραγγελίαν, καθαρίσας τὸν σταῦλον 3000 βοῶν τοῦ βασιλέως Αὐγείου τῆς Ἠλίδος, τρεφομένων αὐτόθι ἐπὶ 30 ἔτη, διὰ τῆς εἰς αὐτὸν μετοχετεύσεως δύο ποταμῶν· 6) ἐξηφάνισε διὰ δύο κροτάλων, ἃ ἔλαβε παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς, τὰς παρὰ τὴν ἐν Ἀρκαδίᾳ λίμνην Στυμφαλίδας ὄρνεις, αἵτινες μεγάλας εἰς τοὺς αὐτόθι ἀνθρώπους καὶ ζῶα βλάβας ἐπέφερον· 7) ἐξημέρωσε Ταιῦρον τοῦ βασιλέως τῆς Κρήτης Μίνως, ὅστις εἶχεν ἀφαιρηθῆ ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, εἰς ὃν ἦτον ἀφιερωμένος καὶ ἔνεκα τούτου εἶχε καταστῆ μανιώδης, καὶ τὸν ἔφερε πρὸς τὸν Εὐρυσθέα· 8) ἐπίσης κατέβαλε τὰς ἀγρίας ἱπποὺς τοῦ Θρακικοῦ Διομήδους, αἵτινες ἐτρέφοντο διὰ τοῦ κρέατος τῶν ξένων· κατώρθωσε δὲ τοῦτο, ρίψας εἰς αὐτάς τὸν ἀπάνθρωπον βασιλέα καὶ σῆτος ἤγαγεν αὐτάς εἰς τὸν Εὐρυσθέα· 9) μετὰ ἐπιτυχῇ ἀγῶνι κατὰ τὸν παρὰ τὸν Πόντον Ἀμαζόνων ἔλαβε τὸν ζωστῆρα τῆς βασιλίσσης αὐτῶν Ἰππολύτης καὶ τὸν ἤγαγεν εἰς τὰς Μυκῆνας· 10) ἀπήγαγε τὰς ἀγέλας τοῦ τρισωμάτου καὶ περωτοῦ γίγαντος Γηρυόνου ἀπὸ τῆς Ἰσπανίας διὰ τῶν Ἀλπεων εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔνθα ἐφόνευσε τὸν Κά-

κον καὶ κολυμβῶν μετ' αὐτῶν διέβη εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· 41) μετὰ πολλὰ καὶ ποικίλα συμβεβηκότα, οἷον τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Προμηθεύς ἀπὸ τῶν δεσμῶν κτλ, κατήντησεν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς Λιβύης πρὸς Δ. ἔνθα ἔλαβε τὰ φυλαττόμενα εἰς ἄλλος ὑπὸ τῶν Ἑσπερίδων χρυσᾶ μῆλα διὰ τοῦ Ἀτλαντος, τὸν ὁποῖον ἀντικαθιστῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἔφερεν ἀντ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὤμων του αὐτὸς τὸν Οὐρανόν· 42) τὴν σειρὰν τῶν ἄθλων του ἔκλεισε διὰ τῆς νικηφόρου ἐπα ν ό δου του ἐκ τοῦ Ἄδου, ὅθεν ἀπήγαγε δέσμιον τὸν Κέρβερον. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ μετὰ τῆς Αἰτωλίδος ἡγεμονίδος Δηϊανείρας, τὴν ὁποίαν ἀφῆρπασεν ἀπὸ τὸν πολυειδῶς μεταμορφωθέντα ποτᾶμιον θεὸν Ἀχελῶν, μετέβαινεν εἰς ἐκτελέσεις νεωτέρων ἄθλων. Ὅτε ὁμῶς κατέστη μανιώδης ἐκ τοῦ χιτῶνος τοῦ βεβαμμένου μὲ τὸ αἷμα τοῦ Κενταύρου Νέσσου, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ κατακίχῃ αὐτόν, ῥιφθεὶς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Οἰτῆς πυρὰν τὴν ἐτοιμασθεῖσαν κατὰ παραγγελίαν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ φίλου του Φιλοκτήτου, ὅστις ἔνεκα τούτου ἐκληρονόμησε καὶ τὰ νικηφόρα ὄπλα του, ἐκίχῃ. Ἐπειτα δὲ ἀναβὰς εἰς τὸν Ὀλυμπον ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν θεὰν τῆς νεότητος Ἥθην.

Ὁ μῦθος τοῦ Θησέως. Ὁ Θησεὺς υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Αἰγέως, καθὼς καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ὃν ἐκ νεότητός του ἐμιμήθη, ἀναφαίνεται καὶ αὐτὸς εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος, καθαρίσας τὴν χώραν ἀπὸ περιβοήτους ληστὰς καὶ ἐπιβλαβῇ θηρία.

Οὗτος ἀπήλλαξε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τῆς ὑποχρεώσεως, ἣν εἶχον ἀναλάβει μετὰ ἀτυχῇ ἔκδοσιν πολέμου, νὰ πέμπωσιν κατὰ ἐννεαετίαν ἐπτά νέους καὶ τρεῖς νεάνιδας εἰς Μίνωα τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης πρὸς ἐξίλασμον τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Κατάρθωντε δὲ τοῦτο διὰ τοῦ φίλου τῆς Ἀριάνης καὶ τοῦ μίτρου, ὃν ἔδωσεν εἰς αὐτόν ἡ ἡγεμονίς αὐτῆς Κρήτης. Διὰ τοῦ ιδίου ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ λαβυρίνθου, εἰς ὃν οἱ ἀτυχεῖς νέοι ἐρρίπτοντο ἐκ τοῦ Μινωταύρου, φρονεύσας αὐτόν. Ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐλησμώνητε ἀπὸ τὴν διὰ τὸν φόνον τοῦ Μινωταύρου χαρὰν νὰ καταδιβάσῃ τὰ μαῦρα τοῦ πλοίου ἱστία, καθ' ἣν εἶχε μετὰ τοῦ πατρὸς συνεννόησιν. Τοῦτο ἐκλαθὼν ὡς τεκμήριον θανάτου ὁ πατὴρ αὐτοῦ Αἰγεὺς, ἐρρίφθη εἰς τὸ πέλαγος, τὸ ὁποῖον ἔκτοτε φέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὡς βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν συνήθροισε τοὺς διεσκορπισμένους τέως κατόικους τῆς Ἀττικῆς, καὶ τοὺς συνώκισεν εἰς μίαν πόλιν, διήρесе τὸν

πολύάνθρωπον πληθυσμόν αὐτῆς εἰς τάξεις, Εὐπατρίδας, Γεωμόρους καὶ Δημιουργούς, καὶ ἐκκρόνισε τὰ τῆς λατρείας τῆς πολιούχου θεᾶς Ἀθηνᾶς. Μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Πειρίθου κατέβη εἰς τὸν Ἀδην, πρὸς ἀρπαγὴν τῆς Περσεφόνης, συζύγου τοῦ Πλούτωνος· ἐδόθησαν ὁμῶς ἐκεῖ ἐπὶ τινος βράχου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὕστερον ἠλευθέρωσθε μόνον τὸν Θησέα ὁ Ἡρακλῆς. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας ἠναγκάσθη ἕνεκα τῶν πολλῶν στάσεων νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν, καὶ μετέβη εἰς τὴν Σκύρον, ἀλλὰ ταύτης ὁ βασιλεὺς Λυκομήδης δι' ἀπάτης τὸν ἐφόνησε.

Ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.

Ἀθάμας ὁ βασιλεὺς τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἀποδιώξας τὴν πρώτην σύζυγον αὐτοῦ Νεφέλην θεὰν τῶν νεφῶν, ἔλαβε τὴν Ἰνώ τὴν θυγατέρα τοῦ Κάδμου. Αὕτη παρεκίνησε τὸν σύζυγόν της νὰ θυσιάσῃ εἰς τοὺς θεοὺς τὰ δύο ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τέκνα αὐτοῦ Φρίξον καὶ Ἑλλην, ἀλλ' ἔσωσεν αὐτὰ ἡ μήτηρ των, δοῦσα αὐτοῖς τὸν θαυμαστόν ἐκείνον χρῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔφυγον. Ἀλλ' ἡ μὲν Ἑλλη κατέπεσεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐπνίγη εἰς τὰ κύματα τοῦ ἀπ' αὐτῆς ἕκτοτε ὀνομαζομένου Ἑλλησπόντου, ὁ δὲ Φρίξος ἦλθεν εἰς τὴν Κολχίδα, ἔνθα τὸν μὲν χρῖον ἐθυσίασε, τὸ δὲ χρυσοῦν αὐτοῦ δέρας ἐδώρησεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς χώρας Αἰήτην, ὅστις ἔθεσεν αὐτὸ εἰς ἄλσος, ἔνθα ἐφυλάσσετο ὑπὸ αὔπνου δράκοντος καὶ πυριπνῶν ταύρων.

Ὅτε δὲ ὁ Ἰάσων, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Ἰωλκοῦ, ἀπῆτει τὴν ἀπόδοσιν τῆς εἰς αὐτὸν ἀνηκούσης ἀρχῆς παρὰ τοῦ πλεονέκτου θείου καὶ κηδεμόνος αὐτοῦ Πελίου, οὗτος ἔθεσεν ὡς ὅρον πρὸς τοῦτο τὴν ἀρπαγὴν τοῦ χρυσοῦ δέρατος ἐκ τῆς Κολχίδος.

Ἔνεκα τούτου ὁ Ἰάσων μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων ἡρώων τῆς ἐποχῆς του (Ἡρακλῆς, Θησεὺς, Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης, Ὀρφεὺς κτλ) ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τῆς Κολχίδος ἐκστρατείαν ἐπὶ τοῦ πλοίου τῆς Ἀργοῦς. Ἐκεῖ δὲ βοηθεία τῆς μαγίσσης Μήδειας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Αἰήτου, ἐξετέλεσε πάντας τοὺς ἐπιβληθέντας εἰς αὐτὸν ἀγῶνας καὶ τέλος ἀπήγαγε καὶ τὴν Μήδειαν μετὰ τοῦ χρυσοῦ δέρατος εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὅτε δὲ ὁ πατὴρ αὐτῆς κατεδίωκεν αὐτοὺς, ἡ Μήδεια ἐφόνησε καὶ διεμέλισε τὸν μικρὸν αὐτῆς ἀδελφὸν Ἄψυρτον, ὃν εἶχε συμπαραλάβει, ἵνα οὕτως

ἀναγκάσῃ τὸν καταδιώκοντα αὐτοὺς Αἰήτην νὰ ἀργοπορῇ, συνάγων τὰ μέλη τοῦ υἱοῦ του.

Οἱ δύο κατὰ τῶν Θηβῶν πόλεμοι.

1) Ὁ πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις. Ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν Λαίης, ἀπόγονος τοῦ Κάδμου, μαθὼν ἐκ χρισμοῦ, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔμελλε νὰ πράξῃ τὰ φορικτότερα ἀνοσιουργήματα, τὸν παρέδωκεν ἐπ' ὀλέθρῳ εἰς τινα τῶν ποιμένων του· οὗτος δὲ τρυπήσας αὐτὸν ἐκ τῶν ποδῶν τὸν ἐξέθηκεν ἐπὶ τοῦ Κιθαιρώνας, κρεμάσας αὐτὸν ἀπὸ δένδρου. Ὁ Οἰδίπους ὁμως ἐσώθη καὶ κατήντησεν εἰς τὴν αἰλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Κορίνθου Πολύδου, ἔνθα καὶ ἀνετράφη. Ἄνευ δὲ προμελέτης ἐφόνευσεν εἰς ἔριδα τὴν πατέρα αὐτοῦ καὶ εἴτα λύσας τὸ αἶνιγμα τῆς Σφιγγὸς ἔλαβεν εἰς σύζυγον τὴν μητέρα του Ἰοκάστην καὶ ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Θηβῶν. Ὅτε ὁμως ἐπληροφόρηθη περὶ τοῦ διπλοῦ τούτου ἐγκλήματος, ἐξώρυξεν ὁ ἴδιος τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ οὕτως ὡς ἀλήτης περιεπλανᾶτο, ὀδηγούμενος ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς Ἀντιγόνης, ἐνῶ ἡ Ἰοκάστη ἐκρεμάσθη ἡ ἰδία. Οἱ δὲ διδυμοὶ υἱοὶ αὐτοῦ Ἔτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης ἤρσαν περὶ τῆς ἀρχῆς, ἣν εἶχον συμφωνήσει διαδοχικῶς νὰ κατέχωσι, καὶ οὕτως ὁ διωχθεὶς Πολυνείκης ἐκίνησε τὴν ἐκστρατίαν τῶν ἑπτὰ κατὰ τῶν Θηβῶν ἡρώων. Οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐφόνευσαν ἀλλήλους εἰς μονομαχίαν, οἱ δὲ τὴν πόλιν πολεμοῦντες ἡγεμόνες ἐφρονεύθησαν πάντες πλὴν τοῦ Ἀδράστου. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἐτεοκλέους ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἀνηλίκου αὐτοῦ υἱοῦ ὁ θεῖός του Κρέων.

2) Ὁ πόλεμος τῶν Ἐπιγόνων. Δέκα ἔτη μετὰ ταῦτα οἱ υἱοὶ τῶν πεσόντων ἡρώων πολιορκήσαντες ἐκ νέου τὰς Θήβας, ἵνα ἐκδικήσωσι τοὺς πατέρας αὐτῶν, ἐκυρίευσαν αὐτάς καὶ τὰς ἔδωκαν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Πολυνείκους Θέρσανδρον.

Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος (1194—1184;)

Πάρις ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Πριάμου, ἐλθὼν εἰς Σπάρτην, ἀπήγαγε τὴν ὡραίαν Ἑλένην σύζυγον τοῦ ξενίζοντος αὐτὸν, ἀλλὰ τότε ἀπόντος βασιλέως Μενελάου. Οὗτος ὁμως καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀγαμέμνων, ὁ ἰσχυρὸς βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν, παρεκίνησαν τοὺς ἡγεμόνας τῶν διαφόρων με-

ρῶν τῆς Ἑλλάδος (Νέστωρ τῆς Πύλου, Ὀδυσσεὺς τῆς Ἰθάκης, Ἀχιλλεὺς τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Μυρμιδόνων, Διομήδης τοῦ Ἄργου, οἱ δύο Αἴαντες, κτλ.) ἵνα ἐπιχειρήσωσι κοινὴν κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατείαν. Ὅτε ὁ Ἑλληνικὸς στόλος (ἐκ 1186 πλοίων μετὰ 100000 ἀνδρῶν;) συνηροίσθη εἰς τὴν Αὐλίδα, ἡ Ἄρτεμις, οὕσα παρωργισμένη κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος διὰ τὸν φόνον ἑλάφου αὐτῆς, ἔκαμε νηνεμίαν, μεχρισθὺ κατὰ συμβουλήν τοῦ Κάλχαντος προσήνεγκεν οὗτος εἰς θυσίαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἰφιγένειαν. Ταύτην ὅμως ἡ θεὰ, πέμψασα ἀντ' αὐτῆς ἔλαφον, ἀνήρπασε καὶ ἀπήγαγεν εἰς τὴν Ταυρίδα. Καὶ οἱ Τρῶες ὥσαύτως εἶχον καλέσει εἰς ἐπικουρίαν διαφόρους λαοὺς, ἰδίως δὲ τοὺς γείτονας αὐτῶν Δαρδανίους ὑπὸ τὸν Αἰνείαν, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγχίσου καὶ τῆς Ἀφροδίτης. Ἀφού μετὰ δεκαετῇ πόλεμον, ὅστις συνίστατο εἰς μάχας καὶ μονομαχίας τῶν ἡρώων, ἔπεσον ἑκατέρωθεν οἱ ἀνδρείοτατοι, οἷον ὁ Ἴκτωρ. φρονεθεῖς ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ Πάριδος διὰ βέλους ὀδηγηθέντας ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπάτη ἔδωκε πέρας εἰς αὐτόν. Ὁ Ὀδυσσεὺς δηλ. εἰσελθὼν ἐνδεδυμένος ὡς ἐπαίτης εἰς τὴν πόλιν ἔκλεψε τὸ Παλλάδιον, ξύλινόν τι εἰδωλον τῆς πολιούχου τῶν Τρῶων Ἀθηνᾶς, εἴτα δὲ ἐσυμβούλευσε τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσαγωγὴν τοῦ Δουρείου ἵππου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκρύβη αὐτὸς καὶ ἄλλοι Ἕλληνες. Οὗτοι δ' ἐξεληθόντες ἀπ' αὐτοῦ τὴν νύκτα εἰσήγαγον εἰς τὴν πόλιν τὸν κατὰ τὸ φαινόμενον ἀναχωρήσαντα Ἑλληνικὸν στρατὸν, ὅστις εἰσελθὼν τὴν κατέστρεψεν. Ὁ γέρον Πρίαμος ἐσφάγη εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Διὸς ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου, υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως, τινὲς δὲ ἐσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς, οἷον ὁ Αἰνείας, ὅστις διὰ μέσου τῶν φλογῶν ἔσωσε τὸν πατέρα του Ἀγχίσην, ὃν ἔφερεν ἐπὶ τῶν ὤμων, οἱ δὲ πλεῖστοι ἐδουλώθησαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἡγεμόνες ὑπέστησαν πολλὰ, εἴτε κατὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐπάνοδον, εἴτε μετ' αὐτήν.

Ὁ Ἀγαμέμνων, ὅστις εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ οἰκιδε τὴν μάντιν Κασσάνδραν, θυγατέρα τοῦ Πριάμου, ἐφρονεύθη ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Κλυταιμνήστρας καὶ τοῦ φίλου αὐτῆς Αἰγίσθου· οὗτοι δὲ πάλιν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος Ὀρέστου, βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ Πυλάδου. Ὅμως ὁ Ὀρέστης ἕνεκα τῆς μητροκτονίας, διωκόμενος ὑπὸ τῶν

Μαινάδων, μετέβη μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Πολύδου κατὰ συμβουλήν τοῦ Δελφικοῦ μαντείου εἰς τὸν ἐν Ταυρίδι ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Ἐκεῖ δὲ ἔμελλε νὰ θυσιασθῇ ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀδελφῆς Ἰριγενείας, οὗσης ἱερείας τῆς Ἀρτέμιδος, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀναγνωρισθεὶς ἔφυγε μετ' αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα ἤνωσε τὸ ὑπὸ τοῦ Διομήδους ἐγκαταλειφθὲν Ἄργος μετὰ τοῦ ἰδίου κράτους, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὧς γαμβρὸς τοῦ Μενελάου ἔλαβε καὶ τὴν Σπάρτην. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Τισαμενὸς ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Δωριέων (§. 73).

Τὰς μεγαλειτέρας περιπετείας ὑπέστη ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ ἰδίως προθητής τοῦ Ἰλίου. Καθ' Ὀμηρον οὗτος ἐρίφθη ὑπὸ τρικυμίας εἰς τοὺς Λωτοφάγους ἐν Ἀφρικῇ, ἐκείθεν εἰς τοὺς ἐν Σικελίᾳ Κύκλωπας, ἔνθα ὁ μονόφθαλμος Πολύρημος, υἱὸς τοῦ Προειδῶνος, κατεδρόχθισεν ἔξ τῶν ἐταίρων αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τέλους μεθυθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεῶς ἐτυφλώθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἔνεκα τούτου ὁ Ὀδυσσεὺς κατεδιώκετο ὑπὸ τοῦ Προειδῶνος. Ματαίως λοιπὸν ἔλαβε παρὰ τοῦ Αἰόλου ἐπὶ τῆς νήσου αὐτοῦ ἀσκὸν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦσαν κεκλεισμένοι οἱ ἐναντίοι ἀνέμοι· διότι, ὅτε ἔφθασεν ἀντικρὺ τῆς Ἰθάκης, οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ ἀνοίξαντες ἀπὸ περιέργειαν τὸν ἀσκὸν, ἄφησαν οὕτω τοὺς ἀνέμους, οἵτινες τὸν ἐπανήγαγον εἰς τὴν Σικελίαν εἰς τοὺς ἀνθρωποφάγους Λαιστρυγῶνας καὶ κατέστρεψαν πάντα τὰ πλοῖα αὐτοῦ πλην ἑνός. Διὰ τούτου προσωρμίσθη εἰς τὴν νῆστον (Αἴαν) τῆς μαγίστης Κίρκης, ἣτις πολλοὺς τῶν ἐταίρων αὐτοῦ μετέβαλεν εἰς χοίρους· ἠναγκάσθη ὁμοῦς αὕτη νὰ τοὺς ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀπειληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ μὲ θάνατον. Ἐπισκεφθεὶς δὲ εἰς τὸν Ἄδην τὸν μάντιν Τειρεσίαν, μανθάνει παρ' αὐτοῦ τὴν τύχην του καὶ ἐπανελθὼν διαφεύγει εὐτυχῶς τὰς Σειρήνας καὶ τὴν Σκύλλαν καὶ Χάρυβδιν, ἀλλὰ ναυαγῆσας ἀπώλεσε πάντας τοὺς ἐταίρους αὐτοῦ, οἵτινες ἐναντίον τῶν συμβουλῶν του εἶχον σράξει βίους τοῦ Ἡλίου. Αὐτὸς ὁμοῦς μετὰ ἑννεαήμερον κολύμβημα ἔφθασεν εἰς τὴν Ὠγυγίαν, νῆστον τῆς νύμφης Καλυψῆς, ἔνθα ἔμεινεν ἑπτὰ ἔτη παρ' αὐτὴν, ἣτις ἐπροσπάθει νὰ τὸν κρατήσῃ διὰ παντός, ὑποσχρόμένη εἰς αὐτὸν τὴν ἀθανασίαν καὶ αἰωνίαν νεότητα. Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ὑποσχέσεις αὐτῆς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸν κάμωσι νὰ λησμονήσῃ τὴν πατρίδα καὶ τὴν οὖζον. Τέλος ἀφθεθεὶς ἐλεύθερος κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς, ἔφθικε μετὰ πολλὰς τρικυμίας εἰς τὴν νῆστον τῶν Φαιάκων Σχερίαν, καὶ ἐξ αὐτῆς μετὰ εἰκοσαστῇ ἀπουσίᾳ μετέβη εἰς τὴν Ἰθάκην. Αὐτόθι μεταμορφωθείς ὑπὸ

τῆς Ἀθηνᾶς εἰς ἐπαίτην διηγεῖται τὰ κατ' αὐτὸν εἰς τὸν συβώτην Εὐμαιον καὶ εἶτα ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τηλέμαχον καὶ βουθούμενος ὑπ' αὐτοῦ φονεύει τοὺς μνηστῆρας τῆς πιστῆς αὐτοῦ συζύγου Πηνελόπης.

Δευτέρα περίοδος

Ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Δωριέων μέχρι τῶν Μηδικῶν (1104—500).

Ἡ καθόδος τῶν Δωριέων ἢ Ἡρακλειδῶν (1104;)

§. 73. Ἡ ὑπὸ τῶν Δωριέων κατάκτησις τῆς Πελοποννήσου παρίσταται ὡς γενομένη πρὸς διεκδίκησιν παλαιῶν κληρονομικῶν δικαιωμάτων τῶν Ἡρακλειδῶν. Ἀμφιτρύων ὁ πατὴρ τοῦ Ἡρακλέους ἐξεδιώχθη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Τύριθος ὑπὸ Σθενέλου τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηνῶν καὶ ματαίως ἐπροσπάθησαν οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν νὰ ἀνακτήσωσι τὴν ἀρχὴν ἐκείνην· ὀγδοήκοντα ὅμως ἔτη μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον τρεῖς ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους, ὁ Τήμενος, Κρεσφόντης καὶ Ἀριστόδημος, ἐπὶ κεφαλῇ τῶν Δωριέων μετέβησαν ἐκ τῆς Ναυπάκτου διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νικῆσαντες τοὺς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Τιταμενοῦ, υἱοῦ τοῦ Ὀρέστου, Ἀχαιοὺς, ἐκυρίευσαν τὴν χώραν καὶ διένειμαν πρὸς ἀλλήλους αὐτήν. Ὁ Τήμενος ὡς πρεσβύτερος τῶν ἀδελφῶν ἔλαβε τὴν πατρικὴν κληρονομίαν τῶν Ἡρακλειδῶν Ἀργολίδα, ὁ Κρεσφόντης τὴν Μεσσηνίαν, τοῦ δὲ Ἀριστοδήμου οἱ δύο υἱοὶ Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης τὴν Λακωνικὴν. Βραδύτερον ἰδρύθησαν Δωρικὰ βασίλεια καὶ εἰς τὴν Σικυῶνα, Κόρινθον καὶ Μέγαρκα. Ἡ Ἀττικὴ ἀπώλεσε τὴν Μεγαρίδα, τὴν δὲ ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν ἠδυνήθη νὰ τηρήσῃ μόνον διὰ τοῦ ἡρωϊκοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Κόδρου, ὅστις μαθὼν τὸν θάνατον ταῖς Δωριεῦσι χρηστὸν, ὅτι δηλ. θὰ νικῆσωσιν, ἐὰν δὲν φονευθῇ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων, μετέβη ἄγνωστος εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, καὶ ἐκεῖ ἐφονεύθη εἰς φιλονεικίαν, ἣν αὐτὸς ἐπίτηδες προῦιάλεσε τὸ 1068. Ἐκ τῶν Ἀχαιῶν τινὲς μὲν ἔμειναν ὡς ὑπή-

κοι τῶν Δωριέων εἰς τὰς ἀρχαίας κατοικίας αὐτῶν, τινὲς δὲ κατέλαβον τὴν ὑπὸ Ἰώνων κατοικουμένην βορείαν παραλίαν χώραν τῆς Πελοποννήσου, ἣτις ἐκ τούτου ὠνομάσθη Ἀχαΐα, ἐνῶ οἱ ἀρχαῖοι αὐτῆς κάτοικοι Ἴωνες μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Ἑλλάσσονα Ἀσίαν.

Μεταναστάσεις Ἑλληνικῶν φυλῶν εἰς τὰ δυτικὰ
παράλια τῆς Ἑλλάσσοнос Ἀσίας.

§. 74. Ἀφοῦ ἡ μετανάστασις, ἣτις ἀνεκίνησε πάσας σχεδὸν τὰς ἐπικρατείας τῆς στερεᾶς ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τῶν Μαλεῶν, φθίσασα εἰς τὰ Νότια ἄκρα, ἔπαυσεν, ἐτρόπη ἔπειτα πρὸς Ἀνατολάς.

1) Πρῶτον πάντων φαίνεται ὅτι οἱ Αἰολεῖς ἐκ Βιωτίας, ἔνθα συνεκρούσθησαν αἱ ἐκ Β. καὶ Ν. διωχθεῖσαι φυλαὶ, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ἡγεμόνων τῶν Ἀχαιῶν (ἀπογόνων τοῦ Ἀγαμέμνονος) μετηνάστευσαν εἰς τὰ ΒΔ. παράλια τῆς Ἑλλάσσοнос Ἀσίας καὶ ἀποκατεστάθησαν εἰς τὴν Λέσβον καὶ Κύμην.

2) Ἡ μετανάστασις τῶν Ἰώνων εἰς τὴν Ἑλλάσσονα Ἀσίαν ἐξῆλθε κυρίως ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Εἰς τὴν μικρὰν ταύτην χώραν συνήχθησαν οἱ ἐκ τῆς Ἀχαΐας καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος φυγόντες Ἴωνες καὶ ἐντεύθεν ἕνεκα τοῦ ὑπερβάλλοντος πληθυσμοῦ τὰ εὐγενέστερα καὶ ἐπιχειρηματικώτερα γένη μετηνάστευσαν, τινὲς μὲν εἰς τὰς Κυκλάδας, οἱ πλεῖστοι ὅμως εἰς τὴν Ἑλλάσσονα Ἀσίαν, ἔνθα ἀποκατεστάθησαν πρὸς Ν. τῶν Αἰολέων καὶ ὑπερέβησαν ταχέως πάντας τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν.

3) Καὶ οἱ Δωριεῖς, οἵτινες διὰ τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολῆς ἐγένοντο πρόξενοι τῆς μεταναστάσεως τῶν Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων, ἡκολούθησαν τὴν γενικὴν κίνησιν καὶ ἱδρυσαν ἐπὶ τῆς στερεᾶς καὶ τῶν νήσων τῆς ΝΔ. Ἑλλάσσοнос Ἀσίας τὴν Δωρικὴν Ἐξάπολιν, ὁμοσπονδίαν ἐξ Δωρικῶν πόλεων.

Γένεσις τῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν.

§. 75. Ἡ πολιτικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς χρόνους

τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἡρακλειδῶν μέχρι τῶν Μηδικῶν περιστρέφεται ἰδίως περὶ τὰς μεταβολὰς, διὰ τῶν ὁποίων πᾶσαι σχεδὸν αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι μετεβλήθησαν εἰς ἐλευθέρους πολιτείας. Διότι μετὰ τὸ πέρας τῆς ἡρωικῆς ἐποχῆς ἐσθέσθη καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν κληρονομικῶν ἡγεμόνων, εἴτε διὰ τῆς σθέσεως τῶν βασιλικῶν οἰκογενειῶν, εἴτε διὰ περιορισμοῦ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, εἴτε δι' ἐκδιωγμοῦ, εἴτε καὶ διὰ τῆς ἰδρύσεως νέων πολιτειῶν, καὶ οὕτως ἀντὶ τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος ἐγεννήθησαν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας κατὰ πρῶτον μὲν ἀριστοκρατικά, θραδύτερον δὲ δημοκρατικά πολιτεύματα. Εἰς τὰς πλείστας τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν καὶ ἐν τῇ μητροπόλει καὶ ἐν ταῖς ἀποικίαις τὸν ἡ. καὶ ζ'. αἰῶνα κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τοῦ λαοῦ ἀνεφάνησαν πρὸς καιρὸν τύραννοι, δηλ. ἀπόλυτοι μονάρχαι, οἵτινες κατέλαβον τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπροσπάθησαν νὰ κατασχῶσιν αὐτὴν κληρονομικὴν εἰς τὴν οἰκογένειάν των. Τοῦτο ὁμῶς ὀλίγιστοι κατῴρθωσαν καὶ αὐτοὶ οὐχὶ ἐπὶ μακρὸν ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τῶν διαδόχων των, ἐκ τῆς ὁποίας εἴτε οἱ ὀλιγαρχικοὶ ὠφελούμενοι ἐλάμβανον πάλιν τὴν ἀρχὴν, ποιῶντες καὶ τινὰς πιαχωρήσεις εἰς τὸν λαόν, εἴτε εἰσῆγετο ἡ δημοκρατία.

Πρὸς ἐνότητα τῶν διαφόρων μικρῶν πολιτειῶν, εἰς ἃς ἡ Ἑλλὰς ἦτο διηρημένη, ἐχρησίμευσον ἰδίως δύο ἐθνικαὶ διατάξεις.

4) Τὰ Ἀμφικτυονικὰ συνέδρια γειτονικῶν λαῶν περὶ κοινόν τι ἱερὸν, πρὸς τὸν σκοπὸν ἀμυντικῆς ἀσφαλείας καὶ κοινῆς ἐργτῆς. Ἐπισημότερον πάντων ἦτο τὸ ἐν Δελφοῖς, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε δώδεκα ἑλληνικοὺς λαοὺς τῆς Θεσσαλίας καὶ μέσης Ἑλλάδος, τῶν ὁποίων ἀντιπρόσωποι, ἱερομνήμονες καὶ πωλαγόροι καλούμενοι, δις τοῦ ἔτους συνεδόρχον εἰς Δελφοὺς καὶ εἰς Θερμοπύλας. Τὸ συνέδριον τοῦτο εἶχε τὴν φροντίδα τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ, ἐπέβλεπε τὰς ἀμυντικὰς σχέσεις τῶν λαῶν καὶ ἐδίκαζε τὰς μεταξὺ αὐτῶν ἀναφυομένας διαφοράς.

2) Οἱ τέσσαρες μεγάλοι ἐθνικοὶ ἀγῶνες.

α) Τὰ Ὀλυμπία, οἱ ἐπισημότεροι πάντων τῶν ἀγῶνων, ἀγρόμενοι πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς πάσης Ὀλυμπιάδος· β) τὰ Πύθια, τελούμενα κατὰ τετραετίαν ἐν Δελφοῖς πρὸς τιμὴν τοῦ ἐν αὐτοῖς

θεοῦ Ἀπόλλωνος· γ) τὰ Ἴσθμια, πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Κορίνθου· δ) τὰ Νέμεα, τελούμενα ἐν Νεμέᾳ πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς κατὰ διετίαν, ὅπως καὶ τὰ Ἴσθμια. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους κατ' ἀρχὰς μὲν ἡγωνίζοντο μόνον εἰς τὸν δρόμον, βραδύτερον ὁμως καὶ εἰς τὸ ἄλμα, τὸν δίσκον, τὴν πάλην, τὴν πυγμὴν, τὴν ἵπποδρομίαν καὶ τὴν ἀρματοδρομίαν· προσεῖχον ἔτι καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν καλλιτεχνῶν, ποιητῶν καὶ συγγραφέων· κατὰ τινα μάλιστα πολὺ διαδεδομένην παράδοσιν καὶ ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος ἀνέγνωσεν αὐτόθι τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ, δι' οὗ παρώρμησεν εἰς μίμησιν κατόπιν τὸν νέον ἔτι τότε ὄντα Θουκυδίδην. Μεγάλως ἐτιμῶντο οἱ Ὀλυμπιονίκαι καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ διὰ στεφάνων καὶ ἀγαλμάτων καὶ κατὰ τὴν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν ἐπάνοδον διὰ θριαμβευτικῆς ὑποδοχῆς κτλ.

Σπάρτη.

§. 76. Οἱ Δωριεῖς, ὑποτάξαντες τοὺς ἐναπρμείναντας Ἀχαιοὺς, ἐκάλεσαν αὐτοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ μόνους τοὺς κατοίκους ὀλίγων πόλεων καὶ ἰδίως τοῦ ἔλους, οἵτινες εἶχον ἀντισταθῇ πολὺ, κατέστησαν δούλους (ἐῖλωτας). Οὕτως ὁ πληθυσμὸς τῆς Λακωνικῆς διηρεῖτο εἰς τρεῖς τάξεις.

1) Τοὺς ἄρχοντας Δωριεῖς ἢ Σπαρτιάτας, οἵτινες κατόκουν οὐ μόνον εἰς τὴν ἀνώχυρον Σπάρτην, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα.

Εἰς αὐτοὺς διενεμήθη ἡ ὡς κοινὴ καταληφθεῖσα χώρα, διαιρεθεῖσα εἰς 9000 ἴσους κλήρους, τοὺς ὁποίους δὲν ἡδύναντο οὔτε ν' ἀπαλλοτριῶσιν, οὔτε νὰ διανέμωσιν. Οὕτως ἀπέφευγον τὰ κακὰ τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ πλοῦτου. Ὁ κλῆρος, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέετο καὶ ἡ ὑποχρέωσις τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, μετέβαινεν ἀμέριστος ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν καὶ ἐν ἐλλείψει ἀρρένων κληρονόμων ἐπανήρχετο εἰς τὴν πολιτείαν καὶ ἐδωρεῖτο ἐκ νέου ὑπὸ τῶν βασιλείων.

2) Τοὺς Λακεδαιμονίους, δηλ. τοὺς ἀρχαιότερους κατοίκους τῆς χώρας, οἵτινες κατόκουν ἐπὶ τῶν ὄρεινῶν βερῶν περὶ τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἔνεκα τούτου ἐκαλοῦντο περίοικοι.

Οὗτοι ἦσαν ἐλεύθεροι κύριοι τῶν κτημάτων των, ἐτέλουν ὁμως φό-

ρους καὶ ἦσαν υποχρεωμένοι εἰς τὴν κρατικὴν ὑπηρεσίαν, χωρὶς νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

3) Τοὺς Εἰλωτας, οἵτινες ἦσαν οἱ ἐπὶ τῶν κλήρων τῶν Σπαστιατῶν δουλοπάροικοι.

Οὗτοι ἦσαν διαμοιρασμένοι εἰς τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατικῶν οἰκογενειῶν ὡς δούλοι, ἐθεωροῦντο ὅμως, ὅπως καὶ ἡ γῆ, ἣν ὑπεχρεοῦντο νὰ καλλιεργῶσιν, ὡς κτήμα τῆς πολιτείας ἀναπαλοτρίωντον. Ὁ νόμος ὥριζε τὸ πρὸς τὸ αἶμα, αἶνον καὶ ἐλαίου, τὸ ὅποῖον ὑπεχρεοῦντο νὰ δίδωσιν ἐτησίως εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην τοῦ ἀγροῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου εὕρισκοντο, τὸ δὲ πλεονάζον ἐκράτουν οἱ ἴδιοι.

Ὁ Λυκούργος, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Προκλειδῶν, τῇ συγκαταθέσει τοῦ Δελφικοῦ μαντείου ἔδωκεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ πολίτευμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτον ὅλως νέον, ἀλλ' ἐκύρονεν ὡς νόμον ἀρχαῖα ἔθιμα. Ὅπως ἡ εἰς τρία διαίρεσις τῶν κατοίκων τῆς Λακωνικῆς, οὕτω καὶ οἱ δύο διαδοχικοὶ βασιλεῖς διετηρήθησαν (§. 73).

Ἡ Γερουσία, ἣτις ὑπῆρχε πλησίον τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης, ὁργανίσθη ὑπὸ τοῦ Λυκούργου οὕτως, ὥστε ἡ ἐξ 28 ἰσοθίων μελῶν αὐτῆς ἐκλογή δὲν ἐναπέκειτο εἰς τὸν βασιλέα, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐξελεγεν αὐτοὺς ἰσοθίως ἐκ τῶν ὑπερβάντων τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Ἡ γερουσία μετὰ τῶν δύο βασιλέων, οἵτινες ἀείποτε προήδρευον αὐτῆς, ἐκ 30 μελῶν οὕτω συγκειμένη, ἐβουλευέτο περὶ τῶν σπουδαίων υποθέσεων τῆς πολιτείας καὶ περὶ τῶν ὑποβλητέων εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ λαοῦ ζητημάτων, οὔσα συγχρόνως καὶ τὸ ἀνώτατον δικαστήριον.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ λαοῦ, εἰς ἣν ἐλάμβανε μέρος πᾶς τὸ τριακοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος ὑπερβὰς Σπαρτιάτης, συνήρχετο κατὰ πᾶσαν πανσέληνον εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ ἀπεφάσιζε διὰ ζώσης καὶ ἄνευ προηγουμένης συζητήσεως περὶ τῶν ὑπὸ τῆς γερουσίας ὑποβαλλομένων ζητημάτων, ἰδίως δὲ περὶ νόμων, ἐκλογῆς λειτουργῶν τῆς πολιτείας, πολέμου καὶ εἰρήνης.

Αἱ περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου διατάξεις τοῦ Λυκούργου κυρίως ἐσχόπουν τὴν μόρφωσιν καὶ τήρησιν τοῦ πολεμικοῦ ἥθους. Διὸ ἡ πολιτεία εἶχε τὸ δικαίωμα γὰρ ἐκθέτη εἰς τὸν Ταύγετον ἀσθεγῆ ἢ δὲ

μορφα τέχνα τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἐβδόμου ἤδη ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἕκαστος παῖς παραδιδόμενος ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς παιδονόμους, ἤρχιζε τὰ πολεμικὰ προγυμνάσματα καὶ ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκληραγωγίαν. Ἀλλὰ καὶ τῶν νέων ὁ βίος καὶ τῶν ἀνδρῶν διὰ τῶν δούσιτιν καὶ τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων ὁμοίαζε διαρκῇ στρατοπιδεῖαν, ἣτις μόνον ἐνίοτε διεκόπτετο διὰ τῆς εἰς τὰς χαράδρας καὶ τὰ δάση τοῦ Ταυγέτου ἄγρας. Διὰ νὰ μὴ διαφθαρῇ δὲ ὁ αὐστηρὸς βίος τῶν Σπαρτιατῶν, ἐδυσκολεύετο ἡ μετὰ τῶν ξένων ἐπιμιξία διὰ τῶν βερέων σιδηρῶν νομισμάτων· ἡ δὲ μετανάστασις ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον ὡς λειποταξία.

Οἱ δύο πρῶτοι Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι.

α) Ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (743—724). Ἡ καλῶς καλλιεργημένη γαίτων χώρα Μεσσηνία, ἣτις κατὰ τοὺς Ἀχαικοὺς χρόνους ἀνῆκεν εἰς τὴν Λακωνικὴν, διήγειρε τὴν ὀρεξίν τῶν πολεμικῶν Σπαρτιατῶν νὰ ἀνακτήσωσιν αὐτήν, καθόσον ἦσαν βέβαιαι περὶ τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν εἰς τὰ πολεμικά. Τὴν ἀφορμὴν ἔδωκαν ἔριδες συμβᾶσαι εἰς κοινὴν ἐορτὴν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος, τὸ ὁποῖον ἦτον ἰδρυμένον ἐπὶ τοῦ Ταυγέτου εἰς τὰ μεθόρια πρὸς φύλαξιν τῶν χωρῶν ἐκατέρων. Οἱ Μεσσήνιοι παρεῖχον τὴν εὐκολίαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας πρὸς τὴν κατάκτησιν τῶν πλουσιῶν πεδιάδων αὐτῶν διὰ τῶν ἐσωτερικῶν διχονοιῶν των· ἀντέστησαν ὅμως γενναίως ἀπὸ τῆς Ἰθώμης μὲ ἀπροσδόκητον ἀνδρίαν ὑπὸ τὸν Ἀριστοδήμον καὶ μόλις μετὰ εἰκοσαετῇ πόλεμον ἔπεσε τὸ προπύργιον τοῦτο τῆς ἐλευθερίας των. Οὕτω λοιπὸν ἡ Μεσσηνία ἠνώθη μετὰ τῆς Λακωνικῆς, οἱ ἀγροὶ αὐτῆς ἐν μέρει ἐδημεύθησαν καὶ διὰ κληρουχιῶν οὗτοι διενεμήθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἵνα λαμβάνωσι τὸ ἥμισυ τῆς παραγωγῆς αὐτῶν, καλλιεργουμένων ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων.

β) Ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος, ἡ τοῦ Ἀριστομένους (685—668). Ἀπὸ τῆς ἄνω πιθανῶς ἀνεξαρτήτου μεινάσης Μεσσηνίας ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς ἀπόσπαισιν τοῦ Σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ, ἣν διεύθυνον οἱ υἱοὶ καὶ ἐγγονοὶ τῶν ἡρωικῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Ἰθώμης, ἰδίως δὲ ὁ ἐκ τοῦ βα-

σιλικού γένους τῆς Μεσσηνίας νέος Ἀριστομένης. Εὖρον δὲ συμμάχους καὶ τοὺς Ἀργεῖους καὶ Ἀρκάδας, οἵτινες ἤρχισαν νὰ ὑποπευθῶσι τὴν ἐπίφοβον γειτνίασιν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλὰ τὰ συμφέροντα αὐτῶν ἦσαν τοσοῦτον διάφορα, ὥστε οἱ Σπαρτιατῆται διαφθείραντες τὸν βασιλέα τῶν Ἀρκάδων Ἀριστοκράτην, κατώρθωσαν, ἵνα τοῖς προδώσῃ εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην τοὺς Μεσσηνίους. Ὅπως δὲ εἰς τὸν πρῶτον πόλεμον, οὕτω καὶ εἰς τὸν δεύτερον αὐτῶν οἱ Μεσσήνιοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ ὀχυρὸν ὄρεινόν φρούριον Εἶραν, ὅθεν ὁ Ἀριστομένης ἐπεχείρει τολμηρὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Λακωνικὴν, ἃς ὁ μῦθος ἐκόσμησε μὲ θαυμάσια πολλὰ (φυγὴ ἐκ τοῦ βαράθρου Καιάδου). Ὅτε ὅμως μετὰ ἔνδεκα ἔτη, ὡς λέγεται, διὰ προδοσίας ἔπεσε καὶ ἡ Εἶρα, ἀπεσύρθησαν οἱ πρόμαχοι αὐτῆς εἰς Ἀρκαδικὸν ἔδαφος, ἐνῶ οἱ μὲν κάτοικοι τῶν παραλίῳν μετηνάστευσαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ Ῥόδον, οἱ δὲ τῶν μεσογείων κατήντησαν εἰλωτες τῶν Σπαρτιατῶν, ὑποχρεωθέντες νὰ καλλιεργῶσι τὴν ἰδίαν χώραν ὡς δοῦλοι αὐτῶν.

Μεταβρύθμισις τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου. Οἱ Σπαρτιατῆται, φοβούμενοι μήπως οἱ βασιλεῖς, δυσανασχετοῦντες ἐκ τοῦ πολλοῦ περιορισμοῦ τῶν παραχωρηθέντων αὐτοῖς δικαιωμάτων διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου, ἐπιχειρήσωσιν, παραχωροῦντες εἰς τοὺς περιοίκους καὶ εἰλωτας τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς Σπαρτιάτας δικαιώματα, νὰ ρίψωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, ἵδρυσαν τὴν ἀρχὴν τῶν πέντε ἐφόρων ἐκ τῶν πέντε διαιρέσεων τῆς πόλεως, δηλ. τῶν τεσσάρων κωμῶν, Λιμνῶν, Μεσσάς, Πιτάνης, Κυνοσοῦρας καὶ τῆς κυρίως πόλεως, περὶ ἣν αἱ κῶμαι αὗται ἔκειντο. Εἶχον λοιπὸν οὗτοι ἀστυνομικὰ καὶ δικαστικὰ καθήκοντα, ἐπέβλεπον τοὺς βασιλεῖς, ἐπέπληττοναὐτοὺς παρεκτρεπομένους, τοὺς ἐτιμώρουν μὲ ζημίαν (πρόστιμον), τοὺς ἐφυλάκιζον καὶ ἐν ἀνάγκῃ τοὺς κατηγόρουν καὶ ἐδικάζοντο εἰς μικτὸν δικαστήριον, οὗ μετεῖχον καὶ γέροντες (γερουσιαεῖς) καὶ ὅς οὐκ ἠδύναντο καὶ εἰς θάνατον νὰ καταδικασθῶσιν.

Ἀθῆναι.

§. 77. 1) Πρώτη περίοδος τῶν βασιλέων μέχρι τοῦ 1068. Μετὰ τὸν ἐκούσιον τοῦ Κόδρου θάνατον (§. 73) ἡ ἔρις τῶν δύο υἱῶν αὐτοῦ περὶ τοῦ θρόνου ἔδωκεν ἀφο-

Αἱ νῆσοι.

§. 70. Αἱ πλεῖσται τῶν Ἑλληνικῶν νήσων, κείμεναι πλησίον τῆς στερεᾶς καὶ ἀποτελοῦσαι διάφορα συμπλέγματα, φαίνεται ὅτι ἀπετέλουν ἄλλοτε τὰ χεῖλη τῆς στερεᾶς, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεσπάρθησαν, εἴτε δι' Ἠφαιστείων, εἴτε διὰ Ποσειδωνείων δυνάμεων.

Α) Νῆσοι τοῦ Ἰονίου πελάγους.

1) Ἡ μεγάλη παρὰ τὴν Στερεὰν νήσος Κέρκυρα, ἥτις, ἔχουσα ὁμώνυμον πρωτεύουσαν, κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους εἶχε μετὰ τὰς Ἀθήνας τὴν μεγαλειτέραν ναυτικὴν δύναμιν. 2) ἡ Λευκάς, 3) ἡ Ἰθάκη, ἡ νήσος τοῦ Ὀδυσσεώς, 4) ἡ Κεφαλληνία καὶ 5) ἡ Ζάκυνθος.

Β) Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

1) Πρὸς Δ. ἡ Καλαυρία, ἐν ᾗ ὁ Δημοσθένης ἀπέθανε, 2) ἡ Αἴγινα, ἥτις, καὶ τοι μικρὰ, περὶ τὰ 500, εἶχε τὴν πρώτην ναυτικὴν δύναμιν, 3) ἡ Σαλαμίς, μετὰ τὴν Μεγαρίδος καὶ Ἀττικῆς, ἐπίσημος διὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ 480, καὶ αἱ τρεῖς αὗται νῆσοι κεῖνται εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον, 4) ἡ Εὐβοία, τῆς ὁποίας, χωριζομένης ἀπὸ τῆς Στερεᾶς διὰ τοῦ Εὐρίπου, ἐπισημότεραι πόλεις ἦσαν ἡ Χαλκὶς καὶ ἡ Ἐρέτρια.

β) Πρὸς Β. ἡ Θάσος, ἥτις πάλαι ποτὲ εἶχε χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ μεταλλεῖα (§. 44.)

γ) Πρὸς Α. 1) ἡ Λέσβος, ἡ μεγαλειτέρα παρὰ τὰ δυτικὰ τῆς Ἑλλάσσανος Ἀσίας παράλια νήσος, ἔχουσα ἐπισημοτέραν πόλιν τὴν Μιτυλήνην, 2) ἡ Χίος, 3) ἡ Σάμος, ἥτις, ἔχουσα ὁμώνυμον πρωτεύουσαν, ἤκμασεν ἰδίως ἐπὶ Πολυκράτους, 4) ἡ Ρόδος (χαλκοῦς κολοσσὸς εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος της), ἥτις μετὰ τὴν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καταστροφὴν τῆς Τύρου ὑπῆρξεν ἐπὶ ἓνα αἰῶνα κυρία τῆς ἀνατολικῆς μεσογείου θαλάσσης ἕνεκα τῆς εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀρχιπελάγους θέσεώς της.

δ) Πρὸς Μ. α) αἱ (12) Κυκλάδες, αἵτινες φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο διὰ τὴν θέσιν των κύκλῳ τῆς ἱερᾶς Δῆλου, ἐν ᾗ ἐγεννήθη ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις.

Ἡ μερίστη αὐτῶν Νάξος, ἥτις ἔνεκα τῆς εὐφορίας της ἐκαλεῖτο καὶ μικρὰ Σικελία, ἐγένετο ἡ πρώτη τῶν πέριξ νήσων, ἐνῷ ἡ Πάρος ἔνεκα τῶν πολλῶν λιμένων της ἦτον ἀξιολόγος διὰ τὴν ναυτιλίαν, συγχρόνως δὲ καὶ ἀνεξάντλητος πηγὴ λευκοτάτου μαρμάρου.

66) Ἡ Κρήτη, οὖσα σχεδὸν μικρὰ ἡπειρος, κλείει πρὸς Ν. τὸ πλήρες νήσων Αἰγαῖον πέλαγος. Δειρὰς ὑπὸ ἡφαιστειῶν δυνάμεων διασπασθεῖσα διασχίζει τὴν νήσον ἐκ Δ. πρὸς Α, ἔχουσα ὑψίστην κορυφὴν τὴν Ἰδην. Ἐκ τῶν πόλεων αὐτῆς ἐπισημοτέρα ἦτον ἡ Κνωσσός, ἥτις, κειμένη εἰς τὸ μέσον τῆς πολυλιμένου βορείας παραλίας, ἐχρημάτισε καθέδρα τοῦ Μίνως.

Β. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Πρώτη περίοδος

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι
τῆς καθόδου τῶν Ἑρακλειδῶν
(1104 π. Χ.)

Ἀρχαιοτάτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.

§. 71. 1) Ἀρχαιοτάτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν οἱ Πελασγοί, κλάδος τῆς μεγάλης Ἰνδογερμανικῆς φυλῆς, οἵτινες κατῴκουν παρὰ τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τῆς Α. Μεσογείου θαλάσσης καὶ εἰς ἀρχαιοτάτους ἤδη χρόνους εἶχον φθάσει εἰς βαθμὸν τινα πολιτισμοῦ. Δὲν ἦσαν δὲ νομὰς ποιμενικὸς λαὸς, ἀλλὰ γεωργικὸς, ἔχων μονίμους κατοικίας, κατοικῶν πόλεις, κτισμένας εἰς εὐφόρους πεδιάδας καὶ περιβαλλομένας ὑπὸ τῶν λεγομένων κυκλωπείων τειχῶν (ἐκ λίθων ἀργῶν) μετὰ ἐρυμνῶν ἀκροπόλεων. Πρὸς ἐνδειξὴν δὲ τῆς κοινῆς καταγωγῆς τῶν ἐπισημοτέρων Ἑλληνικῶν φυλῶν ἀνεφέρετο ἡ ὑπαρξίς κοινῶ ἀρχηγέτου αὐτῶν, τοῦ ἥρωος Ἑλληνος, υἱοῦ τοῦ ἐκ τοῦ γενικοῦ κατακλυσμοῦ περισωθέντος Δευκαλίωνος, ἐνῷ ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Αἰόλου, Δώρου καὶ τῶν ἐγγόνων Ἴωνος καὶ Ἀχαιοῦ κατάγονται αἱ τέσσαρες κύριαι φυλαί, τῶν Αἰολέων, Δωριέων, Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν κατὰ τὰ ἐξῆς,

Προμηθεὺς
 Δευκαλίων καὶ Πύρρα
 Ἕλλην
 Αἰόλος, Δῶρος, Εὐϋθος
 Ἴων, Ἀχαιοί.

2) Ξένοι μετὰ νάσται λέγεται, ὅτι ἐλθόντες διὰ θαλάσσης ἀπὸ τοῦ 15. αἰῶνος ἤδη π. Χ. συνετέλεσαν πρὸς κατοίκησιν καὶ ἐκπολίτισιν τῆς χώρας· ἦσαν δ' οὗτοι, α) ὁ Κρόψ, ὅστις ἦλθεν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ διὰ τῆς θεμελιώσεως τῆς Κεκροπίας ἀκροπόλεως ἔθεσε τὰ θεμέλια τῶν Ἀθηνῶν, β) ὁ Κάδμος, ὅστις, σταλείς κατὰ τὸν μῦθον ὑπὸ τοῦ πατρὸς του εἰς ἀναζήτησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Διὸς ἀρπασθείσης Εὐρώπης, ἦλθεν ἐκ Φοινίκης εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἔκτισε τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν Καδμείαν, γ) ὁ Δαναός, ὅστις ἦλθεν ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὸ Ἄργος, δ) ὁ Πέλοψ, ὅστις ἦλθεν ἐκ Φρυγίας πρὸς Δ. εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ἀτρεὺς καὶ Θυέστης μετέβησαν εἰς τὴν Ἀργολίδα, ἔνθα ὁ πρῶτος ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν. Ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁ μὲν πρεσβύτερος Ἀγαμέμνων διεδέχθη αὐτὸν, ὁ δὲ νεώτερος Μενέλαος, νυμφευθεὶς τὴν ἡγεμονίδα τῆς Σπάρτης Ἑλένην, ἐγένετο αὐτῆς βασιλεὺς.

Ἐκ τῶν τεσσάρων φυλῶν οἱ μὲν Αἰολεῖς ἐξετάθησαν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας ἰδίως εἰς τὰ δυτικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου, ἐκ δὲ τῶν Δωριέων οἱ μὲν μετέβησαν εἰς τὴν Δωρίδα, οἱ δὲ εἰς τὴν Κρήτην, ἐκ δὲ τῶν Ἰώνων οἱ μὲν ἀποκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν, οἱ δὲ εἰς τὴν μετέπειτα Ἀχαιάν, ἐνῷ οἱ Ἀχαιοὶ μετέβησαν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ Ἀργολίδα.

Οἱ ἡρωϊκοὶ χρόνοι.

§. 72. Τὰς μεταναστάσεις ἡκολούθησαν οἱ ἡρωϊκοὶ χρόνοι, καθ' οὓς ἐγένοντο τολμηραὶ ἐπιχειρήσεις κατὰ πρῶτον μὲν ὑπὸ μεμονωμένων ἡρώων, οἷον τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ ἔκτε-

λέσαντος τοὺς δώδεκα ἄθλους καὶ τοῦ Θησέως· βραδύτερον ὁμῶς ὑπὸ πλειόνων ἀπὸ κοινοῦ, οἷον ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία, οἱ δὲ πόλεμοι τῶν Θηβῶν καὶ ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Τροίας.

Ὁ μῦθος τοῦ Ἡρακλέους. Ἡρακλῆς ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης, συζύγου τοῦ βασιλέως τῆς Τύρινθος Ἀμφιτρυῶνος, ἐδείκνυε, παῖς ἔτι ὢν, τὴν θεῖαν αὐτοῦ δύναμιν· διότι κατέπνιξε δύο ὄφεις ὑπὸ τῆς Ἡρας πεμφθέντας εἰς τὴν κοίτην αὐτοῦ. Ἀφοῦ δὲ ἀνετράφη ὑπὸ τῶν πρώτων ἡρώων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηνῶν Εὐρυσθέως, ὅστις ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τοὺς δώδεκα ἄθλους, οἵτινες κατὰ τὸν μῦθον συνίσταντο εἰς τὴν καταστροφὴν ἐπιβλαβῶν ἢ κακοποιῶν ὄντων, εἰς ἀπώλησιν ξένων χωρῶν καὶ ἐν γένει εἰς ὑπερανθρώπους ἐπιχειρήσεις, τὰς ὁποίας ἐπιτυχῶς ἀπεπεράτωσεν. Οἱ δώδεκα ἄθλοι αὐτοῦ εἶνε οἱ ἑξῆς, 1) Κατέβαλε καὶ ἐπνίξε τὸν Νεμεαῖον λέοντα· 2) ἐφόνησε τὴν ἑνεακίφαλον Λερναίαν Ὕδραν· 3) συνέλαβε τὴν ἑλαφον τῆς Ἀρτέμιδος, ἣτις εἶχε χρυσοῦς κέρατα καὶ χαλκοὺς πόδας, πληγώσας αὐτὴν διὰ βέλους· 4) ἔφερεν εἰς τὰς Μυκήνας ζῶντα κάρπον ἐπίσης τῆς Ἀρτέμιδος, ὅστις ἠρῆμωκε τὴν περὶ τὸ ὄρος Ἐρύμανθον χώραν· 5) Ἐξετέλεσε τὴν ἀτιμωτικὴν παραγγελίαν, καθάρισας τὸν σταῦλον 3000 βοῶν τοῦ βασιλέως Αὐγείου τῆς Ἡλίδος, τρεφομένων αὐτόθι ἐπὶ 30 ἔτη, διὰ τῆς εἰς αὐτὸν μετοχτεύσεως δύο ποταμῶν· 6) ἐξηράνισε διὰ δύο κροτάλων, ἃ ἔλαβε παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς, τὰς παρὰ τὴν ἐν Ἀρκαδίᾳ λίμνην Στυμφαλίδας ὄρνεις, αἵτινες μεγάλας εἰς τοὺς αὐτόθι ἀνθρώπους καὶ ζῶα βλάβας ἐπέφερον· 7) ἐξημέρωσε Ταῦρον τοῦ βασιλέως τῆς Κρήτης Μίνως, ὅστις εἶχεν ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος, εἰς ὃν ἦτον ἀφιερωμένος καὶ ἔνεκα τούτου εἶχε καταστῆ μανιώδης, καὶ τὸν ἔφερε πρὸς τὸν Εὐρυσθέα· 8) ἐπίσης κατέβαλε τὰς ἀγρίας ἱπποὺς τοῦ Θρακῆς Διομήδους, αἵτινες ἐτρέφοντο διὰ τοῦ κρέατος τῶν ξένων· κατάρθωσε δὲ τοῦτο, ρίψας εἰς αὐτὰς τὸν ἀπάνθρωπον βασιλέα καὶ οὕτως ἤγαγεν αὐτὰς εἰς τὸν Εὐρυσθέα· 9) μετὰ ἐπιτυχῇ ἀγῶνι κατὰ τὸν παρὰ τὸν Πόντον Ἀμαζόνων ἔλαβε τὸν ζωστήρα τῆς βασιλείσεως αὐτῶν Ἰππολύτης καὶ τὸν ἤγαγεν εἰς τὰς Μυκήνας· 10) ἀπήγαγε τὰς ἀγέλας τοῦ τρισωμάτου καὶ πτερωτοῦ γίγαντος Γηρυόνου ἀπὸ τῆς Ἰσπανίας διὰ τῶν Ἀλπεων εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνθα ἐφόνησε τὸν Κέ-

κον καὶ κολυμβῶν μετ' αὐτῶν διέβη εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· 44) μετὰ πολλὰ καὶ ποικίλα συμβεβηκότα, οἷον τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Προμηθεῶς ἀπὸ τῶν δεσμῶν κτλ, κατήντησεν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς Λιβύης πρὸς Δ. ἔνθα ἔλαβε τὰ φυλαττόμενα εἰς ἄλσος ὑπὸ τῶν Ἑσπερίδων χροῦσά μῆλα διὰ τοῦ Ἀτλαντος, τὸν ὁποῖον ἀντικαθιστῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἔφερεν ἀντ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ αὐτοῦ τὸν Οὐρανόν· 42) τὴν σειρὰν τῶν ἄθλων τοῦ ἔκλεισε διὰ τῆς νικηφόρου ἐπανόδου τοῦ ἐκ τοῦ Ἄδου, ὅθεν ἀπήγαγε δέσμιον τὸν Κέρβερον. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ μετὰ τῆς Αἰτωλίδος ἡγεμονίδος Δηῖα· νεῖρας, τὴν ὁποίαν ἀφῆρπασεν ἀπὸ τὸν πολυειδῶς μεταμρφωθέντα ποτάμιον θεόν Ἀχελῶν, μετέβαινεν εἰς ἐκτελέσεις νεωτέρων ἄθλων. Ὅτε ὁμως κατέστη μανιώδης ἐκ τοῦ χιτῶνος τοῦ βεβαμμένου μὲ τὸ αἷμα τοῦ Κενταύρου Νέσσου, τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ κατακκίη αὐτόν, ῥιφθεὶς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Οἴτης πυρὰν τὴν ἐτοιμασθεῖσαν κατὰ παραγγελίαν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ φίλου τοῦ Φιλοκτήτου, ὅστις ἔνεκα τούτου ἐκληρονόμησε καὶ τὰ νικηφόρα ὅπλα του, ἐκκίη. Ἐπειτα δὲ ἀναβάς εἰς τὸν Ὀλυμπον ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν θεὰν τῆς νεότητος Ἥδην.

Ὁ μῦθος τοῦ Θησέως. Ὁ Θησεὺς υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Αἰγέως, καθὼς καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ὃν ἐκ νεότητός του ἐμιμήθη, ἀναφαίνεται καὶ αὐτὸς εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος, καθαρίσας τὴν χώραν ἀπὸ περιβοήτους ληστὰς καὶ ἐπιβλαβῆ θηρία.

Οὗτος ἀπῆλλαξε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τῆς ὑποχρεώσεως, ἣν εἶχον ἀναλάβει μετὰ ἀτυχῇ ἐκδοσιν πολέμου, νὰ πέμπωσιν κατὰ ἐννεαετίαν ἐπτὰ νέους καὶ τσαυτάς νεάνιδας εἰς Μίνωα τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης πρὸς ἐξίλασμον τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Κατῴρωται δὲ τοῦτο διὰ τοῦ φίλου τῆς Ἀριάδνης καὶ τοῦμίτου, ὃν ἔδωκεν εἰς αὐτόν ἡ ἡγεμονίς αὐτῇ τῆς Κρήτης. Διὰ τοῦ ἰδίου ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ λαβυρίνθου, εἰς ὃν οἱ ἀτυχεῖς νέοι ἐρρίπτοντο θορὰ τοῦ Μινωταύρου, φονεύσας αὐτόν. Ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐλησμώνητε ἀπὸ τὴν διὰ τὸν φόνον τοῦ Μινωταύρου χαρὰν νὰ καταδιώσῃ τὰ μαῦρα τοῦ πλοίου ἱστία, καθ' ἣν εἶχε μετὰ τοῦ πατρὸς συνεννόησιν. Τοῦτο ἐκλαβὼν ὡς τεκμήριον θανάτου ὁ πατὴρ αὐτοῦ Αἰγέως, ἐρρίφθη εἰς τὸ πέλαγος, τὸ ὁποῖον ἔκτοτε φέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὡς βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν συνήθροισε τοὺς διεσκορπισμένους τέως κατόικους τῆς Ἀττικῆς, καὶ τοὺς συνώκισεν εἰς μίαν πόλιν, διήρесе τὸν

πολυάνθρωπον πληθυσμόν αὐτῆς εἰς τάξεις, Εὐπατρίδας, Γεωμόρους καὶ Δημιουργοὺς, καὶ ἐκκρόνισεν τὰ τῆς λατρείας τῆς πολιοῦχου θεᾶς Ἀθηνᾶς. Μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Πειρίθου κατέβη εἰς τὸν Ἄδην, πρὸς ἀρπαγὴν τῆς Περσεφόνης, σύζυγον τοῦ Πλούτωνος· ἐδόθησαν ὁμῶς ἐκεῖ ἐπὶ τινος βράχου, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ὕστερον ἠλευθέρωσε μόνον τὸν Θησέα ὁ Ἡρακλῆς. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας ἠναγκάσθη ἕνεκα τῶν πολλῶν στάσεων νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν, καὶ μετέβη εἰς τὴν Σκύρον, ἀλλὰ ταύτης ὁ βασιλεὺς Λυκομήδης δι' ἀπάτης τὸν ἐφόνευσε.

Ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.

Ἀθάμας ὁ βασιλεὺς τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἀποδιώξας τὴν πρώτην σύζυγον αὐτοῦ Νεφέλην θεὰν τῶν νεφῶν, ἔλαβε τὴν Ἰνώ τὴν θυγατέρα τοῦ Κάδμου. Αὕτη παρεκίνησε τὸν σύζυγόν της νὰ θυσιάσῃ εἰς τοὺς θεοὺς τὰ δύο ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τέκνα αὐτοῦ Φρίξον καὶ Ἑλλην, ἀλλ' ἔσωσεν αὐτὰ ἡ μήτηρ τῶν, δοῦσα αὐτοῖς τὸν θαυμαστὸν ἐκείνων κριόν, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἔφυγον. Ἀλλ' ἡ μὲν Ἑλλη κατέπεσεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐπνίγη εἰς τὰ κύματα τοῦ ἀπ' αὐτῆς ἔκτοτε ὀνομαζομένου Ἑλλησπόντου, ὁ δὲ Φρίξος ἦλθεν εἰς τὴν Κολχίδα, ἔνθα τὸν μὲν κριὸν ἐθυσίασε, τὸ δὲ χρυσοῦν αὐτοῦ δέρας ἐδώρησεν εἰς τὸν βασιλεῆα τῆς χώρας Αἰήτην, ὅστις ἔθεσεν αὐτὸ εἰς ἄλσος, ἔνθα ἐφυλάσσετο ὑπὸ αὐπνου δράκοντος καὶ πυριπνῶν ταύρων.

Ὅτε δὲ ὁ Ἰάσων, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Ἰωλκοῦ, ἀπῆτει τὴν ἀπόδοσιν τῆς εἰς αὐτὸν ἀνηκούσης ἀρχῆς παρὰ τοῦ πλεονέκτου θείου καὶ κηδεμόνος αὐτοῦ Πελίου, οὗτος ἔθεσεν ὡς ὅρον πρὸς τοῦτο τὴν ἀρπαγὴν τοῦ χρυσοῦ δέρατος ἐκ τῆς Κολχίδος.

Ἔνεκα τούτου ὁ Ἰάσων μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων ἡρώων τῆς ἐποχῆς του (Ἡρακλῆς, Θησεύς, Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης, Ὀρφεὺς κτλ) ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τῆς Κολχίδος ἐκστρατείαν ἐπὶ τοῦ πλοίου τῆς Ἀργοῦς. Ἐκεῖ δὲ βοηθεῖα τῆς μαγίσσης Μήδειας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Αἰήτου, ἐξετέλεσε πάντα τοὺς ἐπιβληθέντας εἰς αὐτὸν ἀγῶνας καὶ τέλος ἀπήγαγε καὶ τὴν Μήδειαν μετὰ τοῦ χρυσοῦ δέρατος εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὅτε δὲ ὁ πατὴρ αὐτῆς κατεδίωκεν αὐτοὺς, ἡ Μήδεια ἐφόνευσε καὶ διεμέλισε τὸν μικρὸν αὐτῆς ἀδελφὸν Ἄψυρτον, ὃν εἶχε συμπαράλαβει, ἵνα οὕτως

ἀναγκάσῃ τὸν καταδιώκοντα αὐτοὺς Αἰήτην νὰ ἀργοπορῇ, συνάγων τὰ μέλη τοῦ υἱοῦ του.

Οἱ δύο κατὰ τῶν Θηβῶν πόλεμοι.

1) Ὁ πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις. Ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν Λαῖος, ἀπόγονος τοῦ Κάδμου, μαθὼν ἐκ χρισμοῦ, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔμελλε νὰ πράξῃ τὰ φρικτότερα ἀνοσιουργήματα, τὸν παρέδωκεν ἐπ' ὀλέθρῳ εἰς τινα τῶν ποιμένων του· οὗτος δὲ τρυπήσας αὐτὸν ἐκ τῶν ποδῶν τὸν ἐξέθηκεν ἐπὶ τοῦ Κιθαιρώνος, κρεμάσας αὐτὸν ἀπὸ δένδρου. Ὁ Οἰδίπους ὁμῶς ἐσώθη καὶ κατήντησεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Κορίνθου Πολύδου, ἔνθα καὶ ἀνετράφη. Ἄνευ δὲ προμελέτης ἐφόβευσεν εἰς ἔριδα τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ εἶτα λύσας τὸ αἰνίγμα τῆς Σφιγγὸς ἔλαβεν εἰς σύζυγον τὴν μητέρα τοῦ Ἰοκάστη καὶ ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Θηβῶν. Ὅτε ὁμῶς ἐπληροφορήθη περὶ τοῦ διπλοῦ τούτου ἐγκλήματος, ἐξώρυξεν ὁ ἴδιος τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ οὕτως ὡς ἀλήτης περιεπλανᾶτο, ὀδηγούμενος ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς Ἀντιγόνης, ἐνῷ ἡ Ἰοκάστη ἐκρεμάσθη ἢ ἰδίᾳ. Οἱ δὲ δίδυμοι υἱοὶ αὐτοῦ Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης ἤρσαν περὶ τῆς ἀρχῆς, ἣν εἶχον συμφωνήσει διαδοχικῶς νὰ κατέχωσι, καὶ οὕτως ὁ διωχθεὶς Πολυνείκης ἐκίνησε τὴν ἐκστρατείαν τῶν ἑπτὰ κατὰ τῶν Θηβῶν ἡρώων. Οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐφόνευσαν ἀλλήλους εἰς μονομαχίαν, οἱ δὲ τὴν πόλιν πολιορκιοῦντες ἡγεμόνες ἐφρονέθησαν πάντες πλὴν τοῦ Ἀδράστου. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἐτεοκλέους ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἀνηλίκου αὐτοῦ υἱοῦ ὁ θεῖός του Κρέων.

2) Ὁ πόλεμος τῶν Ἐπιγόνων. Δέκα ἔτη μετὰ ταῦτα οἱ υἱοὶ τῶν πεσόντων ἡρώων πολιορκήσαντες ἐκ νέου τὰς Θήβας, ἵνα ἐκδικήσωσι τοὺς πατέρας αὐτῶν, ἐκυρίευσαν αὐτάς καὶ τὰς ἔδωκαν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Πολυνείκου Θεόρσχιδρον.

Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος (1194—1184:)

Ἡ ἄρις ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Πριάμου, ἐλθὼν εἰς Σπάρτην, ἀπήγαγε τὴν ὡραίαν Ἑλένην σύζυγον τοῦ ξενίζοντος αὐτὸν, ἀλλὰ τότε ἀπόντος βασιλέως Μενελάου. Οὗτος ὁμῶς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀγαμέμνων, ὁ ἰσχυρὸς βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν, παρεκίνησαν τοὺς ἡγεμόνας τῶν διαφόρων με-

ρῶν τῆς Ἑλλάδος (Νέστωρ τῆς Πύλου, Ὀδυσσεὺς τῆς Ἰθάκης, Ἀχιλλεὺς τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Μυρμιδόνων, Διομήδης τοῦ Ἀργεῖου, οἱ δύο Αἴαντες, κτλ.) ἵνα ἐπιχειρήσῃσιν κοινὴν κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατείαν. Ὅτε ὁ Ἑλληνικὸς στόλος (ἐκ 1186 πλοίων μετὰ 100000 ἀνδρῶν;) συνηθροίσθη εἰς τὴν Αὐλίδαν, ἣ Ἄρτεμις, οὕσα παρωργισμένη κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος διὰ τὸν φόνον ἑλάφου αὐτῆς, ἔκαμε νηνεμίαν, μεχριστοῦ κατὰ συμβουλήν τοῦ Κάλχαντος προσήνεγκεν οὗτος εἰς θυσίαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἰφιγένειαν. Ταύτην ὅμως ἡ θεὰ, πέμψασα ἀντ' αὐτῆς ἔλαφον, ἀνῆρπασε καὶ ἀπήγαγεν εἰς τὴν Ταυρίδα. Καὶ οἱ Τρῶες ὥσαύτως εἶχον καλέσει εἰς ἐπικουρίαν διαφόρους λαοὺς, ἰδίως δὲ τοὺς γείτονας αὐτῶν Δαρδανίους ὑπὸ τὸν Αἰνείαν, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγχίσου καὶ τῆς Ἀφροδίτης. Ἀφοῦ μετὰ δεκαετὴ πόλεμον, ὅστις συνίστατο εἰς μάχας καὶ μονομαχίας τῶν ἡρώων, ἔπεσον ἑκατέρωθεν οἱ ἀνδρείοτατοι, οἷον ὁ Ἔκτωρ. φρνευθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ Πάριδος διὰ βέλους ὀδηγηθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπάτη ἔδωκε πέρας εἰς αὐτόν. Ὁ Ὀδυσσεὺς δηλ. εἰσελθὼν ἐνδεδυμένος ὥς ἐπαίτης εἰς τὴν πόλιν ἔκλεψε τὸ Παλλάδιον, ξύλινόν τι εἶδωλον τῆς πολιούχου τῶν Τρώων Ἀθηνᾶς, εἵτα δὲ ἐσυμβούλευσε τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσάγωγὴν τοῦ Δουρείου ἵππου, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἐκρύβη αὐτὸς καὶ ἄλλοι Ἕλληνες. Οὗτοι δ' ἐξελθόντες ἀπ' αὐτοῦ τὴν νύκτα εἰσήγαγον εἰς τὴν πόλιν τὸν κατὰ τὸ φαινόμενον ἀναχωρήσαντα Ἑλληνικὸν στρατὸν, ὅστις εἰσελθὼν τὴν κατέστρεψεν. Ὁ γέρον Πριάμος ἐσφάγη εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Διὸς ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου, υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως, τινὲς δὲ ἐσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς, οἷον ὁ Αἰνείας, ὅστις διὰ μέσου τῶν φλογῶν ἔσωσε τὸν πατέρα του Ἀγχίσην, ὃν ἔφερεν ἐπὶ τῶν ὤμων, οἱ δὲ πλεῖστοι ἐδουλώθησαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἡγεμόνες ὑπέστησαν πολλὰ, εἵτε κατὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐπάνοδον, εἵτε μετ' αὐτήν.

Ὁ Ἀγαμέμνων, ὅστις εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ οἶκαδε τὴν μάντιν Κασσάνδραν, θυγατέρα τοῦ Πριάμου, ἐφρνευθὴ ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Κλυταμνήστρας καὶ τοῦ φίλου αὐτῆς Αἰγίσθου· οὗτοι δὲ πάλιν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος Ὀρέστου, βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ Πυλάδου. Ὅμως ὁ Ὀρέστης ἕνεκα τῆς μητροκτονίας, διωκόμενος ὑπὸ τῶν

Μαινάδων, μετέβη μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Πολάδου κατὰ συμβουλήν τοῦ Δελφικοῦ μαντείου εἰς τὸν ἐν Ταυρίδι ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Ἐκεῖ δὲ ἔμελλε νὰ θυσιασθῇ ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀδελφῆς Ἰφιγενείας, οὔσης ἱερείας τῆς Ἀρτέμιδος, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀναγκωρισθεὶς ἔφυγε μετ' αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα ἦνωσε τὸ ὑπὸ τοῦ Διομήδους ἐγκαταλειφθὲν Ἄργος μετὰ τοῦ ἰδίου κράτους, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὡς γαμβρὸς τοῦ Μενελάου ἔλαβε καὶ τὴν Σπάρτην. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Τισαμενὸς ἐξεδιόχθη ὑπὸ τῶν Δωριέων (§. 73).

Τὰς μεγαλειτέρας περιπετείας ὑπέστη ὁ Ὀδυσσεὺς, ὁ ἰδίως πορθητῆς τοῦ Ἰλίου. Καθ' Ὅμηρον οὗτος ἐρρίφθη ὑπὸ τρικυμίας εἰς τοὺς Λωτοφάγους ἐν Ἀφρικῇ, ἐκεῖθεν εἰς τοὺς ἐν Σικελίᾳ Κύκλωπας, ἔνθα ὁ μονόφθαλμος Πολύφημος, υἱὸς τοῦ Προσειδῶνος, κατεβρόχθισεν ἕξ τῶν ἐταίρων αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τέλους μεθυσθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύς ἐτυφλώθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἔνεκα τούτου ὁ Ὀδυσσεὺς κατεδιώκετο ὑπὸ τοῦ Προσειδῶνος. Ματαίως λοιπὸν ἔλαβε παρὰ τοῦ Αἰόλου ἐπὶ τῆς νήσου αὐτοῦ ἀσκὸν, ἐντὸς τοῦ οὐρίου ἦσαν κεκλεισμένοι οἱ ἐναντίοι ἄνεμοι· διότι, ὅτε ἔφθασεν ἀντικρὺ τῆς Ἰθάκης, οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ ἀνοίξαντες ἀπὸ περιέργειαν τὸν ἀσκὸν, ἄφησαν οὕτω τοὺς ἀνέμους, οἵτινες τὸν ἐπανήγαγον εἰς τὴν Σικελίαν εἰς τοὺς ἀνθρωποφάγους Λαιστρυγόνας καὶ κατέστρεψαν πάντα τὰ πλοῖα αὐτοῦ πλὴν ἑνός. Διὰ τούτου προσωρμίσθη εἰς τὴν νῆσον (Αἴαν) τῆς μαγίσσης Κίρκης, ἣτις πολλοὺς τῶν ἐταίρων αὐτοῦ μετέβαλεν εἰς χοίρους· ἠναγκάσθη ὁμῶς αὕτη νὰ τοὺς ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀπειληθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ μὲ θάνατον. Ἐπισκεφθεὶς δὲ εἰς τὸν Ἄδην τὸν μάντιν Τειρεσίαν, μανθάνει παρ' αὐτοῦ τὴν τύχην του καὶ ἐπανελθὼν διαφεύγει εὐτυχῶς τὰς Σειρῆνας καὶ τὴν Σκύλλαν καὶ Χάρυβδιν, ἀλλὰ ναυαγῆσας ἀπώλετε πάντας τοὺς ἐταίρους αὐτοῦ, οἵτινες ἐναντίον τῶν συμβουλῶν του εἶχον σφάζει βροῦς τοῦ Ἥλιου. Αὐτὸς ὁμῶς μετὰ ἐννεαήμερον κολύμβημα ἔφθασεν εἰς τὴν Ὠγυγίαν, νῆσον τῆς νύμφης Καλυψοῦς, ἔνθα ἔμεινεν ἑπτὰ ἔτη παρ' αὐτῇ, ἣτις ἐπροσπάθει νὰ τὸν κρατήσῃ διὰ παντός, ὑποσχομένη εἰς αὐτὸν τὴν ἰθανασίαν καὶ αἰωνίαν νεότητα. Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ὑποσχέσεις αὐτῆς δὲν ἡδυνήθησαν νὰ τὸν κάμωσι νὰ λησμονήσῃ τὴν πατρίδα καὶ τὴν σύζυγον. Τέλος ἀφθεθεὶς ἐλεύθερος κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς, ἔφθασε μετὰ πολλὰς τρικυμίας εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαίακων Σχεοίαν, καὶ ἕξ αὐτῆς μετὰ εἰκοσαετῇ ἀπουσίαν μετέβη εἰς τὴν Ἰθάκην. Αὐτόθι μεταμορφωθείς ὑπὸ

τῆς Ἀθηνᾶς εἰς ἐπαίτην διηγείται τὰ κατ' αὐτὸν εἰς τὸν συδῶτην Εὐμαιὸν καὶ εἶτα ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τηλέμαχον καὶ βηθούμενος ὑπ' αὐτοῦ φρονεῖ τοὺς μνηστῆρας τῆς πιστῆς αὐτοῦ συζύγου Πηνελόπης.

Δευτέρα περίοδος

Ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Δωριέων μέχρι
τῶν Μηδικῶν (1104—500).

Ἡ καθόδος τῶν Δωριέων ἢ Ἡρακλειδῶν (1104;)

§. 73. Ἡ ὑπὸ τῶν Δωριέων κατάκτησις τῆς Πελοποννήσου παρίσταται ὡς γενομένη πρὸς διεκδίκησιν παλαιῶν κληρονομικῶν δικαιωμάτων τῶν Ἡρακλειδῶν. Ἀμφιτρύων ὁ πατὴρ τοῦ Ἡρακλέους ἐξεδιώχθη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Τύρινθος ὑπὸ Σθενέλου τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηνῶν καὶ ματαίως ἐπρόσπαθον οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν νὰ ἀνακτήσωσι τὴν ἀρχὴν ἐκείνην· ὀγδοήκοντα ὅμως ἔτη μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον τρεῖς ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους, ὁ Τήμενος, Κρεσφόντης καὶ Ἀριστόδημος, ἐπὶ κεφαλῇ τῶν Δωριέων μετέβησαν ἐκ τῆς Ναυπάκτου διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νικῆσαντες τοὺς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Τιταμενοῦ, υἱοῦ τοῦ Ὀρέστου, Ἀχαιοὺς, ἐκυρίευσαν τὴν χώραν καὶ διένειμαν πρὸς ἀλλήλους αὐτήν. Ὁ Τήμενος ὡς πρεσβύτερος τῶν ἀδελφῶν ἔλαβε τὴν πατρικὴν κληρονομίαν τῶν Ἡρακλειδῶν Ἀργολίδα, ὁ Κρεσφόντης τὴν Μεσσηνίαν, τοῦ δὲ Ἀριστοδήμου οἱ δύο υἱοὶ Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης τὴν Λακωνικὴν. Βραδύτερον ἰδρύθησαν Δωρικά βασιλεία καὶ εἰς τὴν Σικυῶνα, Κόρινθον καὶ Μέγαρα. Ἡ Ἀττικὴ ἀπώλεσε τὴν Μεγαρίδα, τὴν δὲ ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν ἠδυνήθη νὰ τηρήσῃ μόνον διὰ τοῦ ἡρωικοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Κόδρου, ὅστις μαθὼν τὸν δοθέντα ταῖς Δωριεῦσι· χρησμὸν, ὅτι δηλ. θὰ νικήσωσιν, ἐὰν δὲν φονευθῇ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων, μετέβη ἄγνωστος εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, καὶ ἐκεῖ ἐφονεύθη εἰς φιλονεικίαν, ἣν αὐτὸς ἐπέτηδες προῦκάλεσε τὸ 1068. Ἐκ τῶν Ἀχαιῶν τινὲς μὲν ἔμειναν ὡς ὑπή-

χοι τῶν Δωριέων εἰς τὰς ἀρχαίας κατοικίας αὐτῶν, τινὲς δὲ κατέλαβον τὴν ὑπὸ Ἰώνων κατοικουμένην θορείαν παραλίαν χώραν τῆς Πελοποννήσου, ἣτις ἐκ τούτου ὠνομάσθη Ἀχαΐα, ἐνῶ οἱ ἀρχαῖοι αὐτῆς κάτοικοι Ἴωνες μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Ἑλλάσσονα Ἀσίαν.

Μεταναστάσεις Ἑλληνικῶν φυλῶν εἰς τὰ δυτικά παράλια τῆς Ἑλλάσσονος Ἀσίας.

§. 74. Ἀφοῦ ἡ μετανάστασις, ἣτις ἀνεκίνησε πάσας σχεδὸν τὰς ἐπικρατείας τῆς στερεᾶς ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τῶν Μαλεῶν, φθίσασα εἰς τὰ Νότια ἄκρα, ἔπαυσεν, ἐτράπη ἔπειτα πρὸς Ἀνατολάς.

1) Πρῶτοι πάντων φαίνεται ὅτι οἱ Αἰολεῖς ἐκ Βοιωτίας, ἔνθα συνεκρούσθησαν αἱ ἐκ Β. καὶ Ν. διωχθεῖσαι φυλαὶ, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ἡγεμόνων τῶν Ἀχαιῶν (ἀπογόνων τοῦ Ἀγαμέμνονος) μετηνάστευσαν εἰς τὰ ΒΔ. παράλια τῆς Ἑλλάσσονος Ἀσίας καὶ ἀποκατεστάθησαν εἰς τὴν Λέσβον καὶ Κύμην.

2) Ἡ μετανάστασις τῶν Ἰώνων εἰς τὴν Ἑλλάσσονα Ἀσίαν ἐξῆλθε κυρίως ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Εἰς τὴν μικρὰν ταύτην χώραν συνήχθησαν οἱ ἐκ τῆς Ἀχαΐας καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος φυγόντες Ἴωνες καὶ ἐντεθὲν ἕνεκα τοῦ ὑπερβάλλοντος πληθυσμοῦ τὰ εὐγενέστερα καὶ ἐπιχειρηματικώτερα γένη μετηνάστευσαν, τινὲς μὲν εἰς τὰς Κυκλάδας, οἱ πλεῖστοι ὅμως εἰς τὴν Ἑλλάσσονα Ἀσίαν, ἔνθα ἀποκατεστάθησαν πρὸς Ν. τῶν Αἰολέων καὶ ὑπερέβησαν ταχέως πάντας τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν.

3) Καὶ οἱ Δωριεῖς, οἵτινες διὰ τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολῆς ἐγένοντο πρόξενοι τῆς μεταναστάσεως τῶν Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων, ἠκολούθησαν τὴν γενικὴν κίνησιν καὶ ἱδρυσάν ἐπὶ τῆς στερεᾶς καὶ τῶν νήσων τῆς ΝΔ. Ἑλλάσσονος Ἀσίας τὴν Δωρικὴν Ἐξάπολιν, ὁμοσπονδίαν ἐξ Δωρικῶν πόλεων.

Γένεσις τῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν.

§. 75. Ἡ πολιτικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς χρόνους

τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἡρακλειδῶν μέχρι τῶν Μηδικῶν περιστρέφεται ἰδίως περὶ τὰς μεταβολάς, διὰ τῶν ὁποίων πᾶσαι σχεδὸν αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι μετεβλήθησαν εἰς ἐλευθέρους πολιτείας. Διότι μετὰ τὸ πέρας τῆς ἡρωικῆς ἐποχῆς ἐσθέσθη καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν κληρονομικῶν ἡγεμόνων, εἴτε διὰ τῆς σθέσεως τῶν βασιλικῶν οἰκογενειῶν, εἴτε διὰ περιορισμοῦ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, εἴτε δι' ἐκδιωγμοῦ, εἴτε καὶ διὰ τῆς ἰδρύσεως νέων πολιτειῶν, καὶ οὕτως ἀντὶ τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος ἐγεννήθησαν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας κατὰ πρῶτον μὲν ἀριστοκρατικά, θραδύτερον δὲ δημοκρατικά πολιτεύματα. Εἰς τὰς πλείστας τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν καὶ ἐν τῇ μητροπόλει καὶ ἐν ταῖς ἀποικίαις τὸν ἡ. καὶ ζ'. αἰῶνα κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τοῦ λαοῦ ἀνεφάνησαν πρὸς καιρὸν τύραννοι, δηλ. ἀπόλυτοι μονάρχαι, οἵτινες κατέλαβον τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπροσπάθησαν νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν κληρονομικὴν εἰς τὴν οἰκογένειάν των. Τοῦτο ὁμως ὀλίγιστοι κατῴρθωσαν καὶ αὐτοὶ οὐχὶ ἐπὶ μακρὸν ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τῶν διαδόχων των, ἐκ τῆς ὁποίας εἴτε οἱ ὀλιγαρχικοὶ ὠφελούμενοι ἐλάμβανον πάλιν τὴν ἀρχὴν, ποιοῦντες καὶ τινὰς πικραχωρήσεις εἰς τὸν λαόν, εἴτε εἰσήγετο ἡ δημοκρατία.

Πρὸς ἐνότητα τῶν διαφόρων μικρῶν πολιτειῶν, εἰς ἃς ἡ Ἑλλὰς ἦτο διηρημένη, ἐχρησίμευσον ἰδίως δύο ἐθνικαὶ διατάξεις.

4) Τὰ Ἀμφικτυονικὰ συνέδρια γειτονικῶν λαῶν περὶ κοινόν τι ἱερὸν, πρὸς τὸν σκοπὸν ἀμειβίας ἀσφαλείας καὶ κοινῆς ἐορτῆς. Ἐπιστημότερον πάντων ἦτο τὸ ἐν Δελφοῖς, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε δώδεκα ἑλληνικοὺς λαοὺς τῆς Θεσσαλίας καὶ μέσης Ἑλλάδος, τῶν ὁποίων ἀντιπρόσωποι, ἱερομνήμονες καὶ πωλαγόροι καλούμενοι, δις τοῦ ἔτους συνεδρίαζον εἰς Δελφούς καὶ εἰς Θερμοπύλας. Τὸ συνέδριον τοῦτο εἶχε τὴν φροντίδα τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ, ἐπέβλεπε τὰς ἀμειβίας σχέσεις τῶν λαῶν καὶ ἐδίκηζε τὰς μεταξὺ αὐτῶν ἀναφυομένας διαφοράς.

5) Οἱ τέσσαρες μεγάλοι ἐθνικοὶ ἀγῶνες.

α) Τὰ Ὀλύμπια, οἱ ἐπιστημότατοι πάντων τῶν ἀγῶνων, ἀγόμενοι πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς πάσης Ὀλυμπιάδος· β) τὰ Πύθια, τελούμενα κατὰ τετραετίαν ἐν Δελφοῖς πρὸς τιμὴν τοῦ ἐν αὐτοῖς

θεοῦ Ἀπόλλωνος· γ) τὰ Ἴσθμια, πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς Κορίνθου· δ) τὰ Νέμεα, τελούμενα ἐν Νεμέᾳ πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς κατὰ διετίαν, ὅπως καὶ τὰ Ἴσθμια. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους κατ' ἀρχὰς μὲν ἠγωνίζοντο μόνον εἰς τὸν δρόμον, βραδύτερον ὅμως καὶ εἰς τὸ ἄλμα, τὸν δίσκον, τὴν πάλην, τὴν πυγμὴν, τὴν ἵπποδρομίαν καὶ τὴν ἀρματοδρομίαν· προσεῖχον ἔτι καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν καλλιτεχνῶν, ποιητῶν καὶ συγγραφέων· κατὰ τινα μάλιστα πολὺ διαδεδομένην παράδοσιν καὶ ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος ἀνέγνωσεν αὐτόθι τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ, δι' οὗ παρώρμησεν εἰς μίμησιν κατόπιν τὸν νέον ἔτι τότε ὄντα Θουκυδίδην. Μεγάλως ἐτιμῶντο οἱ Ὀλυμπιονίκαι καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ διὰ στεφάνων καὶ ἀγαλμάτων καὶ κατὰ τὴν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν ἐπάνοδον διὰ θριαμβευτικῆς ὑποδοχῆς κτλ.

Σπάρτη.

§. 76. Οἱ Δωριεῖς, ὑποτάξαντες τοὺς ἐναπομείναντας Ἀχαιοὺς, ἐκάλεσαν αὐτοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ μόνους τοὺς κατοίκους ὀλίγων πόλεων καὶ ἰδίως τοῦ ἔλους, οἵτινες εἶχον ἀντισταθῆ πολὺ, κατέστησαν δούλους (εἰλωτας). Οὕτως ὁ πλεθυσμὸς τῆς Λακωνικῆς διηρεῖτο εἰς τρεῖς τάξεις.

1) Τοὺς ἄρχοντας Δωριεῖς ἢ Σπαρτιάτας, οἵτινες κατώκουν οὐ μόνον εἰς τὴν ἀνώχυρον Σπάρτην, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα.

Εἰς αὐτοὺς διενεμήθη ἡ ὡς κοινὴ καταληφθεῖσα χώρα, διαιρεθεῖσα εἰς 9000 ἴσους κλήρους, τοὺς ὁποίους δὲν ἠδύναντο οὔτε ν' ἀπαλλοτριῶσιν, οὔτε νὰ διανέμωσιν. Οὕτως ἀπέφευγον τὰ κακὰ τὰ προσερχόμενα ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ πλούτου. Ὁ κλῆρος, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέετο καὶ ἡ ὑποχρέωσις τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, μετέβαινεν ἀμέριστος ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν καὶ ἐν ἐλλείψει ἀρρένων κληρονόμων ἐπανήροχετο εἰς τὴν πολιτείαν καὶ ἐδωρεῖτο ἐκ νέου ὑπὸ τῶν βασιλέων.

2) Τοὺς Λακεδαιμονίους, δηλ. τοὺς ἀρχαιοτέρους κατοίκους τῆς χώρας, οἵτινες κατώκουν ἐπὶ τῶν ὄρεινῶν μέρων περὶ τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἔνεκα τούτου ἐκαλοῦντο περίοικοι.

Οὗτοι ἦσαν ἐλεύθεροί· κύριοι τῶν κτημάτων των, ἐτέλουν ὅμως φό-

ρους καὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι εἰς τὴν κρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, χωρὶς νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

3) Τοὺς Εἰλωτας, οἵτινες ἦσαν οἱ ἐπὶ τῶν κλήρων τῶν Σπαρτιατῶν δουλοπάροικοι.

Οὗτοι ἦσαν διαμοιρασμένοι εἰς τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατικῶν οἰκογενειῶν ὡς δοῦλοι, ἐθεωροῦντο ὅμως, ὅπως καὶ ἡ γῆ, ἣν ὑπεχρεοῦντο νὰ καλλιεργῶσιν, ὡς κτῆμα τῆς πολιτείας ἀναπαλλοτρίωτον. Ὁ νόμος ὥριζε τὸ ποσὸν τοῦ σίτου, οἴνου καὶ ἐλαίου, τὸ ὅποιον ὑπεχρεοῦντο νὰ δίδωσιν ἐτησίως εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ ἀγροῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρίσκοντο, τὸ δὲ πλεονάζον ἐκράτουν οἱ ἴδιοι.

Ὁ Λυκοῦργος, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Προκλειδῶν, τῇ συγκαταθέσει τοῦ Δελφικοῦ μαντείου ἔδωκεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ πολίτευμα, τὸ ὅποιον δὲν ἦτον ὅλως νέον, ἀλλ' ἐκύρονεν ὡς νόμον ἀρχαῖα ἔθιμα. Ὅπως ἡ εἰς τρία διαίρεσις τῶν κατοίκων τῆς Λακωνικῆς, οὕτω καὶ οἱ δύο διαδοχικοὶ βασιλεῖς διετηρήθησαν (§. 73).

Ἡ Γερουσία, ἥτις ὑπῆρχε πλησίον τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης, ὁργανίσθη ὑπὸ τοῦ Λυκούργου οὕτως, ὥστε ἡ ἐξ 28 ἰσοβίων μελῶν αὐτῆς ἐκλογὴ δὲν ἐναπέκειτο εἰς τὸν βασιλέα, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐξέλεγεν αὐτοὺς ἰσοβίως ἐκ τῶν ὑπερβάντων τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Ἡ γερουσία μετὰ τῶν δύο βασιλέων, οἵτινες ἀείποτε προήδρευον αὐτῆς, ἐκ 30 μελῶν οὕτω συγκειμένη, ἐβουλευέτο περὶ τῶν σπουδαίων ὑποθέσεων τῆς πολιτείας καὶ περὶ τῶν ὑποβλητέων εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ λαοῦ ζητημάτων, οὕσα συγχρόνως καὶ τὸ ἀνώτατον δικαστήριον.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ λαοῦ, εἰς ἣν ἐλάμβανε μέρος πᾶς τὸ τριακοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος ὑπερβὰς Σπαρτιάτης, συνήρχετο κατὰ πᾶσαν πανσέληνον εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ ἀπεφάσιζε διὰ ζωσῆς καὶ ἄνευ προηγουμένης συζητήσεως περὶ τῶν ὑπὲρ τῆς γερουσίας ὑποβαλλομένων ζητημάτων, ἰδίως δὲ περὶ νόμων, ἐκλογῆς λειτουργῶν τῆς πολιτείας, πολέμου καὶ εἰρήνης.

Αἱ περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου διατάξεις τοῦ Λυκούργου κυρίως ἐσκόπουν τὴν μόρφωσιν καὶ τήρησιν τοῦ πολεμικοῦ ἥθους. Διὸ ἡ πολιτεία εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκθέτῃ εἰς τὸν Ταύγετον ἀσθενῆ ἢ δύσ-

μορφα τέχνα τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἐβδόμου ἤδη ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἕκαστος παῖς παραδιδόμενος ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς παιδονόμους, ἤρχιζε τὰ πολεμικὰ προγυμνάσματα καὶ ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκληραγωγίαν. Ἀλλὰ καὶ τῶν νέων ὁ θίος καὶ τῶν ἀνδρῶν διὰ τῶν συσσιτίων καὶ τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων ὁμοιάζε διακριτῇ στρατοπεδείᾳ, ἣτις μόνον ἐνίοτε διεκόπτετο διὰ τῆς εἰς τὰς χαράδρας καὶ τὰ δάση τοῦ Ταυγέτου ἄγγρας. Διὰ τὴν μὴ διαφθαρῆ δὲ ὁ αὐστηρὸς θίος τῶν Σπαρτιατῶν, ἐδυσκολεύετο ἢ μετὰ τῶν ξένων ἐπιμίκξια διὰ τῶν βαρέων σιδηρῶν νομισμάτων· ἢ δὲ μετανάστασις ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον ὡς λειποταξία.

Οἱ δύο πρῶτοι Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι.

α) Ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (743—724;). Ἡ καλῶς καλλιεργημένη γαίτων χώρα Μεσσηνία, ἣτις κατὰ τοὺς Ἀχαικοὺς χρόνους ἀνῆκεν εἰς τὴν Λακωνικὴν, διηγείρε τὴν ὄρεξιν τῶν πολεμικῶν Σπαρτιατῶν νὰ ἀνακτήσωσιν αὐτήν, καθόσον ἦσαν βέβαιοι περὶ τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν εἰς τὰ πολεμικά. Τὴν ἀφορμὴν ἔδωκαν ἔριδες συμβᾶσαι εἰς κοινὴν ἐορτὴν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος, τὸ ὅποτον ἦτον ἰδρυμένον ἐπὶ τοῦ Ταυγέτου εἰς τὰ μεθόρια πρὸς φύλαξιν τῶν χωρῶν ἐκατέρων. Οἱ Μεσσήνιοι παρεῖχον τὴν εὐκολίαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας πρὸς τὴν κατάκτησιν τῶν πλουσιῶν πεδιάδων αὐτῶν διὰ τῶν ἐσωτερικῶν διχονοιῶν των· ἀντέστησαν ὁμῶς γενναίως ἀπὸ τῆς Ἰθώμης μὲ ἀπροσδόκητον ἀνδρίαν ὑπὸ τὸν Ἀριστόδημον καὶ μόλις μετὰ εἰκοσαετῇ πόλεμον ἔπεσε τὸ προπύργιον τοῦτο τῆς ἐλευθερίας των. Οὕτω λοιπὸν ἡ Μεσσηνία ἠνώθη μετὰ τῆς Λακωνικῆς, οἱ ἄγροί αὐτῆς ἐν μέρει ἐδημεύθησαν καὶ διὰ κληρουχιῶν αὐτοὶ διενεμήθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἵνα λαμβάνωσι τὸ ἥμισυ τῆς παραγωγῆς αὐτῶν, καλλιεργουμένων ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων.

β) Ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος, ἡ τοῦ Ἀριστομένους (685—668;). Ἀπὸ τῆς ἄνω πιθανῶς ἀνεξαρτήτου μεινάσης Μεσσηνιας ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ Σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ, ἣν διεύθυνον οἱ υἱοὶ καὶ ἑγγονοὶ τῶν ἡρωικῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Ἰθώμης, ἰδίως δὲ ὁ ἐκ τοῦ βα-

σιλικού γένους τῆς Μεσσηνίας νέος Ἀριστομένης. Εὖρον δὲ συμμάχους καὶ τοὺς Ἀργεῖους καὶ Ἀρκάδας, οἵτινες ἤρχισαν νὰ ὑποπτεύωσι τὴν ἐπίφοβον γειτνίασιν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλὰ τὰ συμφέροντα αὐτῶν ἦσαν τοσοῦτον διάφορα, ὥστε οἱ Σπαρτιάται διαφθείραντες τὸν βασιλέα τῶν Ἀρκάδων Ἀριστοκράτην, κατώρθωσαν, ἵνα τοῖς προδώσῃ εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην τοὺς Μεσσηνίους. Ὅπως δὲ εἰς τὸν πρῶτον πόλεμον, οὕτω καὶ εἰς τὸν δεύτερον αὐτῶν οἱ Μεσσήνιοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ ὄχυρόν ὄρεινόν φρούριον Εἶραν, ὅθεν ὁ Ἀριστομένης ἐπεχειρεῖ τολμηρὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Λακωνικὴν, ἃς ὁ μῦθος ἐκόσμησε μὲ θαυμάσια πολλὰ (φυγὴ ἐκ τοῦ βαράρου Καιάδου). Ὅτε ὅμως μετὰ ἑνδεκα ἔτη, ὡς λέγεται, διὰ προδοσίας ἔπεσε καὶ ἡ Εἶρα, ἀπεσύρθησαν οἱ πρόμαχοι αὐτῆς εἰς Ἀρχαδικὸν ἔδαφος, ἐνῶ οἱ μὲν κάτοικοι τῶν παραλίων μετηνάστευσαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ Ῥόδον, οἱ δὲ τῶν μεσογείων κατήντησαν εἰλωτες τῶν Σπαρτιατῶν, ὑποχρεωθέντες νὰ καλλιεργῶσι τὴν ἰδίαν χώραν ὡς δούλοι αὐτῶν.

Μεταρρύθμισις τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου. Οἱ Σπαρτιάται, φοβούμενοι μήπως οἱ βασιλεῖς, δυσανασχετοῦντες ἐκ τοῦ πολλοῦ περιορισμοῦ τῶν παραχωρηθέντων αὐτοῖς δικαιωμάτων διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου, ἐπιχειρήσωσιν, παραχωροῦντες εἰς τοὺς περιόικους καὶ εἰλωτας τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς Σπαρτιάτας δικαιώματα, νὰ ῥίψωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, ἴδρυσαν τὴν ἀρχὴν τῶν πέντε ἐφόρων ἐκ τῶν πέντε διαιρέσεων τῆς πόλεως, δηλ. τῶν τεσσάρων κωμῶν, Λιμνῶν, Μεσῶας, Πιτάνης, Κυνοσουρας καὶ τῆς κυρίως πόλεως, περὶ ἣν αἱ κῶμαι αὖται ἔκειντο. Εἶχον λοιπὸν οὗτοι ἀστυνομικὰ καὶ δικαστικὰ καθήκοντα, ἐπέβλεπον τοὺς βασιλεῖς, ἐπέπληττον αὐτοὺς παρέκτρεπομένους, τοὺς ἐτιμώρουν μὲ ζηνίαν (πρόστιμον), τοὺς ἐφυλάκιζον καὶ ἐν ἀνάγκῃ τοὺς κατηγόρουν καὶ ἐδικάζοντο εἰς μικτὸν δικαστήριον, οὗ μετεῖχον καὶ γέροντες (γερουσιασαί) καὶ ὑφ' οὗ ἠδύναντο καὶ εἰς θάνατον νὰ καταδικασθῶσιν.

Ἀθῆναι.

§. 77. 1) Πρώτη περίοδος τῶν βασιλέων μέχρι τοῦ 1068. Μετὰ τὸν ἐκούσιον τοῦ Κόδρου θάνατον (§. 73) ἡ ἔρις τῶν δύο υἱῶν αὐτοῦ περὶ τοῦ θρόνου ἔδωκεν ἀφορ-

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, ὑποκινούμενοι ὑπὸ τῶν �λιγαρχικῶν, οὐ μόνον καθήρεσαν τοὺς τροπαιούχους στρατηγούς, ἀλλὰ καὶ εἰς θάνατον κατεδίκανον τοὺς ἐπανελθόντας ἐξ, διότι δὲν ἔσωσαν ναύτας ἐν τρικυμῇ ναυαγήσαντας. Οὕτως, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐξηφάνιζον τοὺς καλλίστους τῶν στρατηγῶν αὐτῶν, ὁ Λύσανδρος κατέλαβε καὶ κατέστρεψε τὸν τελευταῖον στόλον τῶν Ἀθηναίων παρὰ τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς ἀντικρὺ τῆς Λαμφάκου, τοῦ Κόνωνος μόνον διαφυγόντος μετὰ ἑννέα μόνον πλοίων τὸ 405.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ βραχεῖαν πολιορκίαν ἠναγκάσθησαν ἐκ τῆς πείνης νὰ ὁμολογήσωσι συνθήκην, δι' ἧς ὑπεχρεοῦντο νὰ παραδώσωσι τὰ πλοῖα αὐτῶν ἐκτὸς δώδεκα, νὰ κρημνίσωσι τὰ Μακρὰ τεῖχη καὶ τὰ ὀχυρώματα τοῦ Πειραιῶς, καὶ τέλος νὰ παρέχωσιν εἰς τοὺς Σπαρτιατάς ἐπικουρίαν εἰς ὅλους αὐτῶν τοὺς πολέμους ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτῶν· ἡ δὲ κυβέρνησις ἀνετέθη εἰς τριάκοντα ὀλιγαρχικοὺς, τοὺς τριάκοντα τυράννους, οἵτινες μετὰ ὀκτάμηνον αὐθαίρετον καὶ ἀπάνθρωπον πολιτείαν ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τοῦ Θρασυδούλου, ὅστις συνεκέντρωσε περὶ ἑαυτὸν ὀλίγους φυγάδας καὶ ἐξορίστους. Οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι ἐπανελάβον μὲν τοὺς ἀρχαίους νόμους αὐτῶν (τοῦ Σόλωνος), ἀλλὰ τὰ ἥθη των δὲν συνῆδον πλέον πρὸς τὰς παλαιὰς τῶν νόμων διατάξεις· διότι ῥαστώνη κατέλαβε τὴν προτέραν αὐτῶν σκληραγωγίαν, φιληδονία τὴν στρατιωτικὴν ἄσκησιν καὶ ἐργασίαν καὶ παραλυσία τὴν αὐστηρότητα τῶν ἡθῶν τῶν παλαιῶν χρόνων. Ὁ δ' Ἀλκιβιάδης καθ' ὑποβολὴν τῶν Σπαρτιατῶν ἐθανατώθη ἐν Φρυγίᾳ ὑπὸ τοῦ σατράπου Φαρναβάζου.

Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης.

§. 82. Οἱ Σπαρτιαταὶ ὑπεστήριξαν τὸν νεώτερον Κύρον εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀρταξέρξου πόλεμον αὐτοῦ (§. 52, 6) καὶ μετὰ τὴν ἥτταν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου εἰς τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην Ὁξενόφωv ὠδήγησε τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἦσαν νικηταὶ τὸ καθ' αὐτοὺς εἰς τὴν Ἑλλάσσαν Ἀσίαν, ὑπερνικῆσας μυρία ὅσα ἐμπόδια. Ὅτε δὲ ὁ Πέρσης σατράπης Τισσαφέρνης ἠθέλησε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἴωνας διὰ τὴν βοήθειαν, ἣν παρέ-

σχον εἰς τὸν Κύρον, ἔλαβον οὗτοι ἐπικουρίαν ἐκ τῆς Σπάρτης. Αἱ πρόοδοι ὁμῶς τῶν Σπαρτιατῶν, ἰδίως ὑπὸ τὸν νέον αὐτῶν βασιλέα Ἀγησίλαον (ἀπὸ τοῦ 396) παρεκίνησαν τοὺς Πέρσας νὰ ὑποκινήσωσι διὰ διαφόρων ὑποσχέσεων ἐπὶ τῆς Εὐρώπης κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον (394—387). Ὡφεληθέντες δηλ. οἱ Πέρσαι ἀπὸ τὴν κατὰ τῆς Σπαρτιατικῆς ἡγεμονίας δυσαρέσκειαν, παρεκίνησαν τοὺς δημοκρατικούς ἐν Θήβαις, Κορίνθῳ καὶ Ἀργεῖ, ἵνα κινήσωσι πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης. Ἀφοῦ δὲ ὁ Λύσανδρος ἐνίκηθη ὑπὸ τῶν Θηβαίων παρὰ τὴν Ἀλῖαρτον καὶ ἔπεσεν, ὁ Ἀγησίλαος ἀνεκλήθη ἐκ τῆς Ἀσίας, διότι οἱ Σπαρτιαῖται ἐπρωτίμων νὰ ἀπολέσωσι μᾶλλον τὰς ἀβεβαίας ἐξωτερικὰς κτήσεις, ἢ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἡγεμονίαν. Οὗτος λοιπὸν ἦλθε διὰ τῆς Θράκης ἄνευ μεγάλων ἐμποδίων μέχρι τῆς Βοιωτίας, ἀπέκρυψεν ἀπὸ τὸν στρατὸν αὐτοῦ τὴν εἰδησιν τῆς παρὰ τὴν Κνίδον ἡττης τοῦ Σπαρτιατικοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ Κώνωνος καὶ ἐνίκησε τοὺς συμμάχους παρὰ τὴν πλησίον τῆς Κωπαίδος λίμνης Κορώνειαν τὸ 394. Ὁ Κώνων ὁμῶς μετὰ τὴν παρὰ τὴν Κνίδον νικητὴν ἀνεσκεύασε διὰ Περσικῶν χρημάτων τὰ Μακρὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν, καὶ οὕτως ἡ πατρίς αὐτοῦ ἐπὶ βραχὺν χρόνον ἐπανελάβε τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης.

Ἐπὶ τέλους οἱ Σπαρτιαῖται, ἵνα ἀποσπάσωσι τοὺς Πέρσας ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμμαχίας, ἐπεμφαν τὸν Ἀνταλκίδαν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας μὲ προτάσεις εἰρήνης, διὰ τῆς ὁποίας ἐγκατελιμπάνετο εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας ἡ στερεὰ τῆς Ἀσίας μετὰ τῆς νήσου Κύπρου, αἱ νῆσοι ὁμῶς καὶ αἱ λοιπαὶ Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι ἔμενον ἀνεξάρτητοι. Ἰπὸ τοὺς ὅρους τούτους ἐκλείσθη τὸ 387 ἡ καλουμένη Ἀνταλκίδειος εἰρήνη, δι' ἧς πᾶσα ἐν Ἑλλάδι ἡγεμονία ἔπαυσε. Τοσοῦτον δὲ εἶχεν ἀναπτυχθῆ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἡ διχόνοια καὶ ἡ ζηλοτυπία καὶ τοσοῦτον εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ φιλοπατρία τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων καὶ τοσαύτη εἶχεν εἰσαχθῆ ἀναισθησία καὶ ἀπόνοια, ὥστε σύμπασαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐθῆρευν τὴν εὐνοίαν τῶν Περσῶν.

Ὁ μεταξὺ Σπάρτης καὶ Θηβῶν πόλεμος
(378—362).

§. 83. Οἱ Σπαρτιᾶται, πορευόμενοι εἰς ἐκστρατείαν πρὸς τὴν Ὀλυμπον, διήρχοντο δια τῆς Βοιωτίας ὑπὸ τὸν Φοιβίδαν καὶ προσκληθέντες ὑπὸ τῶν ἐν Θήβαις ὀλιγαρχικῶν κατέλαβον τὴν Καδμείαν τὸ 383. Οἱ διωχθέντες ὁμῶς δημοκρατικοὶ κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας· ὅθεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Πελοπίδου ἐπανελθόντες εἰς τὰς Θήβας μετημφισμένοι, ἐφόνευσαν πολλοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ὀλιγαρχικῶν εἰς γεῦμα καὶ ἵδρυσαν ἐκ νέου τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τὸ 378. Ματαίως οἱ Σπαρτιᾶται εἰσέβαλον εἰς τὴν Βοιωτίαν· διότι ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Κλεόμβροτος, ἠττηθεὶς ὑπὸ τῆς λοξῆς φάλαγγος τοῦ Ἐπαμινώνδου, ἔπεσε παρὰ τὰ Λεῦκτρα τὸ 371.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἥττα τῶν Σπαρτιατῶν ἐβοήθησε τὴν ἀποστασίαν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ συμμάχων αὐτῶν, οἱ Θηβαῖοι, ἵνα ὑποστηρίξωσι ταύτην καὶ λάβωσι τὴν ἡγεμονίαν καὶ τῆς Πελοποννήσου, ἐπεχείρησαν ὑπὸ τὸν Ἐπαμινώνδαν καὶ Πελοπίδαν εἰσβολὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ τῆς ὁποίας ἀπειλήσαντες καὶ αὐτὴν τὴν Σπάρτην, ἀνίδρυσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Μεσσηνίας καὶ παρεκίνησαν τοὺς Ἀρκάδας νὰ ἱδρῶσιν ὡς προπύργιον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν τὴν Μεγαλόπολιν. Κατὰ τὴν τετάρτην ὁμῶς εἰσβολὴν τῶν Θηβαίων εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Ἐπαμινώνδας ἐπληρώθη εἰς τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην τὸ 362 καὶ ἀπέθανεν, ἀφοῦ πρότερον ἔλαβε τὴν εἶδῃσιν τῆς νίκης. Ὁ γενικὸς ὁμῶς κάματος παρεκίνησε τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην, δι' ἧς οἱ Σπαρτιᾶται μετὰ πολλὰς ἀντιλογίας ἀνεγνώρισαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Μεσσηνίας.

Ἀνάμιξις τῶν Μακεδόνων εἰς τὰ κοινὰ τῆς Ἑλλάδος.

§. 84. 1) Ὁ Φωκικὸς πόλεμος (355—346). Οἱ Φωκεῖς ἐπειδὴ ἐκαλλιέργησαν τὴν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς ναὸν ἀφιερωμένην χώραν τῆς Κιρράς, κατεδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου εἰς μεγάλην χρη-

ματικὴν ποινὴν, καὶ ἐπειδὴ ὅχι μόνον δὲν ἐπλήρονον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν Δελφοῖς ναὸν κατέλαβον, ἐπεφροτισθησαν οἱ Θηβαῖοι μετὰ τῶν Λοκρῶν νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ἀπόφασιν. Οἱ Φωκεῖς ὅμως ἐμίσθωσαν στρατεύματα διὰ τῶν χρημάτων τοῦ ναοῦ καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν τριῶν ἀδελφῶν Φιλομήλου, Ὀνομάρχου καὶ Φαύλλου ἤγον ἐπιτυχῶς τὸν πόλεμον, μεχριστοὶ οἱ Θηβαῖοι ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν τὸν βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον. Οὗτος ὅμως τοσοῦτον ἐπιτηδείως ἐξηπάτησε τοὺς ὁμοίως πρὸς αὐτὸν ἀποταθέντας Φωκεῖς, ὥστε τινες μὲν πόλεις τῆς Φωκίδος ἐκουσίως παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν, τινες δὲ εὐκόλως ἐκυριεύθησαν. Τὴν περὶ τῆς Φωκίδος ἀπόφασιν ἀφῆκεν ὁ Φίλιππος εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον. Αὐτὸ δὲ ἀπεφασίσεν, οἱ μὲν Φωκεῖς ν' ἀποζημιώσωσι τὸν ναὸν καὶ ἀπολέσωσι, καθὼς καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Δελφῶν, τὴν ἐν τῷ συνεδρίῳ ψήφον καὶ καταστραφῶσι τὰ τείχη τῶν πόλεων αὐτῶν, διασκορπιζομένων τῶν κατοίκων εἰς χωρία, ὃ δὲ Φίλιππος λάβῃ τὰς δύο ταύτας ψήφους. Μετ' ὀλίγα ὅμως ἔτη αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων τῶν Φωκέων ἀνεκτίσθησαν καὶ ὁ δεσμὸς αὐτῶν ἀνενώθη.

2) Ὁ ἱερὸς κατὰ τῆς Ἀμφίσσης πόλεμος (339). Ἀφ' οὗ Φίλιππος ἐκυρίευσεν πολλὰς Ἑλληνικὰς πόλεις εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, οἷον τὴν Ἀμφίπολιν, Πύδναν καὶ Ὀλυνθον, καὶ κατέλαβε τὴν Θεσσαλίαν δῆθεν κατὰ τῶν τυράννων τῶν Φερῶν, ἐζήτησε νέαν πρόφασιν, διὰ νὰ εἰσέλθῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ στρατοῦ. Πρὸς τοῦτο παρεκίνησε διὰ τοῦ ῥήτορος Αἰσχίνου τοὺς Ἀμφικτυόνας νὰ ἀναθέσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν τιμωρίαν τῶν Λοκρῶν τῆς Ἀμφίσσης, οἵτινες εἶχον μεταχειρισθῇ τὴν ἱερὰν χώραν τῆς Κιόρας. Ἐντεῦθεν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατέλαβε τὴν Ἐλάτειαν, τὴν κλειδα τῆς Βοιωτίας· ὅθεν ἐδειξεν ὅτι εἶχεν ἐντελῶς ἄλλους σκοποὺς, ἢ τὸν ἱερὸν πόλεμον.

3) Πτωσίς τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὸν πανικὸν φόβον, ὅστις κατέλαβε πάντας ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς καταλήψεως τῆς Ἐλατείας, μόνον ὁ Ἀθηναῖος Δημοσθένης εἶχε τὸ θάρρος νὰ προκαλέσῃ τὸν ἐξοπλισμὸν στρα-

τοῦ καὶ στόλου· οὗτος δ' ἐπὶ κεφαλῇς πρεσβείας μετέβη εἰς τὰς Θήβας καὶ διὰ τῆς εὐγλωττίας του νικήσας τοὺς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐξηγορασμένους ῥήτορας καὶ τὴν Μακεδονικὴν φαντασίαν, κατώρθωσεν, ἵνα αἱ Θῆβαι καὶ πολλαὶ ἄλλαι πολιτεῖαι συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Ἀθηνῶν· ὅμως τὰ εἰς τοὺς Ἀμφισσεις σταλέντα ἐπικουρικὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων ἡττήθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ ἡ Ἀμφισσα κατεστράφη. Εἵτα δὲ ἡκολούθησεν ὁ ἀποφασιστικὸς ἀγὼν ἐν Βοιωτίᾳ· κατ' αὐτὸν δηλ. ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων μετὰ δύο ἐπιτυχεῖς συμπλοκάς ἐνίκηθη ὑπὸ τῆς Μακεδονικῆς φάλαγγος παρὰ τὴν Χαιρώνειαν τὸ 338, τοῦ νέου Ἀλεξάνδρου ἀποφασίσαντος τὴν μάχην διὰ τῆς ἐξολοθρευσεως τοῦ ἱεροῦ λόχου τῶν Θηβαίων· ἡ δὲ μάχη αὕτη ἔθηκε διὰ παντός τέρμα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν. Αἱ Θῆβαι ἐτιμωρήθησαν βαρέως διὰ τὴν ἀποστασίαν αὐτῶν ἀπὸ τῆς συμμαχίας τοῦ Φιλίππου καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ δεχθῶσι Μακεδονικὴν φρουρὰν εἰς τὴν Καδμείαν· εἰς τὰς Ἀθήνας ὅμως, αἵτινες ἡτοιμάσθησαν πρὸς ἀπελπιστικὸν ἀγῶνα, παρεχωρήθησαν εὐνοϊκοὶ ὅροι, διὰ νὰ μὴν ἐπέλθῃ βραδύτης εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τῶν Περσῶν μελετωμένην ἐκστρατείαν. Αἱ μικραὶ πολιτεῖαι τῆς Ἑλλάδος ἔσπευσαν νὰ ἐξαγοράσωσι τὴν εὐμένειαν τοῦ νικητοῦ καὶ οὕτως ὁ Φίλιππος ὠνομάσθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν μελετωμένην Ἑλληνικὴν ἐκστρατείαν ἐν μεγάλῃ τῶν Ἑλλήνων ἐν Κορίνθῳ συνελεύσει, ἥτις ἐκύρωσε καὶ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μακεδονίας.

Πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων.

§. 85. 1) Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων, καθὼς καὶ τῶν Αἰγυπτίων (§. 57), ἀπὸ μονοθεϊσμοῦ μετέπεσεν εἰς πολυθεϊσμόν, ὅτε αἱ διαφοραὶ ἐνέργειαι τοῦ ἐνὸς θεοῦ ὄντος (τοῦ Διὸς), αἱ ὁποῖαι κατ' ἀρχὰς διὰ διαφορῶν ἐπιθέτων αὐτοῦ ἐξεφράζοντο, ἐπροσωποποιήθησαν εἰς διάφορα ὄντα. Οὕτως ἐγεννήθη θεία λατρεία ἀντικειμένων καὶ δυνάμεων τῆς φύσεως, ἡ Δημήτηρ λ. χ. ἐσήμαινε τὴν Γῆν, ὁ Ποσειδῶν τὸ

ὔδωρ, ὁ Ἥφαιστος τὸ πῦρ, ὁ Ἀπόλλων τὸν ἥλιον, ἡ Ἄρτεμις τὴν Σελήνην, κτλ. Οἱ νέοι οὗτοι θεοὶ βραδύτερον ἐθεωρήθησαν ὡς ἀνώτερα ἀνθρώπινα ὄντα, εἰς τὰ ὅποια ἐδόθησαν ἀνθρωπίνη μορφή καὶ αἰσθήματα· ἀνήγοντο ὁμῶς ὡς εἰς κοινὴν ἀρχὴν εἰς τὸν Δία ἕνεκα τῆς ἀπ' αὐτοῦ καταγωγῆς αὐτῶν.

Κατωτέραν τάξιν θεῶν ὄντων ἀπετέλουν 1) οἱ Δαίμονες, τινὲς μὲν ὄντες ἀποθεωθεῖσαι δυνάμεις τῆς φύσεως, ὡς θεοὶ ποταμῶν, ὀρέων καὶ θαλάσσης, τινὲς δὲ ἀφηρημέναι ἔννοιαι προσωποποιημέναι, ὡς ὁ Φόβος, ἡ Τύχη, ἡ Εἰμαρμένη, ἡ Νέμεσις, κτλ. 2) Οἱ Ἥρωες, ἤγουν μετὰ τὸν θάνατον ἀποθεωθέντες ἀνθρωποὶ, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουσιν οἱ πρόγονοι τῶν εὐγενεσέρων γενῶν, οἷον ὁ Κρόνος, ὁ Κέκροψ, ὁ Δαναός, κτλ, οἱ ἱδρυταὶ καὶ νομοθέται πολιτειῶν, οἷον ὁ Μένων, ὁ Θησεύς, ὁ Λυκοῦργος, κτλ. 3) Οἱ νικηφόροι ἥρωες, οἷον ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ Διομήδης, ὁ Ἀγαμέμνων, κτλ. 4) Οἱ ποιηταὶ τῶν μυθικῶν χρόνων, οἷον ὁ Ὀρφεύς, καὶ οἱ τεχνῖται, οἷον ὁ Δαίδαλος.

Ἡ λατρεῖα τῶν θεῶν. Οἱ ναοὶ δὲν ἦσαν τύποι συναθροίσεως διὰ τοὺς τιμῶντας τοὺς θεοὺς, ἢ τύποι ἱεροτελεστιῶν, ἀλλὰ μόνον οἶκημα τοῦ ἀγάλματος τοῦ θεοῦ, ὅθεν καὶ οἱ πλεῖστοι ἦσαν μικροὶ, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν οὐχὶ σπανίως πλήρεις ἀναθημάτων, εἴτε διὰ νίκας, εἴτε διὰ σωτηρίαν ζωῆς, κτλ. Αἱ ἱεροτελεστίαι συνίσταντο κυρίως ἐκ προσευχῆς καὶ θυσίας. Ἡ προσευχὴ ἐλέγχετο μὲ συντόμους φράσεις ἀναλόγως τῆς περιστάσεως ἐν ὁρῇ στᾶσει καὶ ὑψωμέναις ταῖς χερσί· τὸ κύριον ὁμῶς μέρος τῆς ἱεροτελεστίας ἦτον ἡ θυσία.

Τὰ θύματα ἀπετέλουν κλίμακα ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων μέχρι τῶν πολυτιμοτάτων, εἰς δὲ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, καὶ ἰδίως πρὸς ἐξιλέωσιν ὀλοκλήρου φυλῆς, ἐξετείνοντο καὶ μέχρι τῆς ἀνθρωποθυσίας. Αὕτη ὁμῶς ἔνωρίς περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν χύσιν ὀλίγου ἀνθρωπίνου αἵματος, ἢ τὴν θανάτωσιν καταδίκων, εἴτα δὲ εἰς μόνην τὴν θυσίαν ζώων, ἐνὸς μόνου, ἢ πολλῶν, ὡς εἰς τὰς ἐκατόμβας. Μετὰ τῆς θυσίας τῶν ζώων συνεδέοντο συχνάκις σπονδαὶ (οἶνου, μέλιτος, γάλακτος, ἐλαίου) καὶ θυμιάματα (εὐδῶν ξύλων, καὶ βραδύτερον ἀρωμάτων) πρὸς

δὲ καὶ ὕμνοι καὶ χοροὶ τῶν ἐστεμμένων μετόχων τῆς τελετῆς τῆς θυσίας.

Ἡ μαντεία. Οὐδεὶς ἄλλος λαὸς τῆς ἀρχαιότητος εἶχεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὴν τάσιν πρὸς τὴν πρόγνωσιν τῶν μελλόντων, ὅσον οἱ Ἕλληνες. Πρὸς τοῦτο δὲ δὲν εἶχον παρ' αὐτοῖς, ὅσον παρὰ Ῥωμαίοις, τόσῃν μεγάλῃν σημασίαν ἡ πτῆσις τῶν πτηνῶν καὶ αἱ φωναὶ αὐτῶν, ἢ τὰ ἀτμοσφαιρικὰ φαινόμενα, ἀλλ' ἰδίως τὰ μαντεῖα. Ἀρχαιότατον Ἑλληνικὸν μαντεῖον ἦτο τὸ ἐν Δωδώνῃ τοῦ Διὸς, ἔνθα αἱ ἱέρειαι προέλεγον τὰ μέλλοντα ἐκ τοῦ ἥχου τῶν φύλλων δρυὸς καὶ τοῦ κελαρυσμοῦ παρακειμένης πηγῆς, καθὼς καὶ ἐκ τῶν φωνῶν τῶν ἐπὶ τῆς δρυὸς πτηνῶν. Τὴν μεγίστην ὅμως ὑπόληψιν καὶ ἐμπιστοσύνην εἶχε τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος, εἰς τὸ ὁποῖον προέλεγε τὰ μέλλοντα ἡ Πυθία. Τὸ μαντεῖον τοῦτο ἔδιδε χρησμούς περὶ τῶν πολιτικῶν, θρησκευτικῶν καὶ σημαντικῶν ἰδιωτικῶν ὑποθέσεων καὶ εἶχεν ἀπεριόριστον ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἐν γένει Ἑλληνικοῦ βίου.

2) Τὸ πολιτεῦμα τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν ἦτον εἰς μὲν τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους μοναρχικόν, βραδύτερον ὅμως (§. 75) δημοκρατικὸν διαφόρων εἰδῶν. Βουλῇ, Ἐκκλησίᾳ τοῦ λαοῦ καὶ οἱ ἐπὶ ἐν συνήθως ἔτος ἐκλεγόμενοι λειτουργοὶ ἐνήργουν τὰ τῆς κυβερνήσεως. Καὶ εἰς τινὰς μὲν πολιτείας μόνον τάξις χωριστῇ πολιτῶν, τῶν εὐγενῶν ἢ τῶν πλουσίων, εἶχε τὰ ὑπουργήματα (ἀριστοκρατικὸν πολιτεῦμα), εἰς ἄλλας ὅμως πάντες οἱ πολῖται ἄνευ διακρίσεως γένους καὶ πλούτου (καθαρῶς δημοκρατικόν). Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, ἣτις εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ δέχεται ἢ ν' ἀπορρίπτῃ τὰς προτάσεις τῆς βουλῆς περὶ νόμων, ἐκλογῆς λειτουργῶν, πολέμου καὶ εἰρήνης, ἐλάμβανον μέρος, καθὼς καὶ εἰς τὰ δικαστήρια τοῦ λαοῦ, πάντες οἱ ὑπερβάντες ἤδη ὠρισμένην τινὰ ἡλικίαν πολῖται. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς διαιρέσεως καὶ τῆς ἐχθρας τῶν ὀπαδῶν τῶν δύο τούτων συστημάτων μετέβαλε πολλὰ τοῦ τῆς ἀριστοκρατίας εἰς ὀλιγαρχίαν, τὴν δὲ καθαρὰν δημοκρατίαν εἰς ὀχλοκρατίαν· πολλὰ τοῦ δ' ἐπῆνεγκε προσωρινῶς τοὺς τυράννους (§. 75).

3) Γράμματα.

α) Ἡ ποίησις, κατὰ πρῶτον μὲν ἡ ἐπική, εἶτα δὲ ἡ λυρική, ἤκμασαν ἐνωρίτερον ἐν ταῖς παρὰ τὰ δυτικά παράλια τῆς Ἑλλάσσαντος Ἀσίας ἀποικίαις, ἡ δὲ δραματικὴ μόλις ἀπὸ τοῦ 500 ἔτους καὶ ἰδίως ἐν Ἀθήναις. Τὸ ἔπος ἀναφαίνεται εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἐντελείας αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσεΐα τοῦ Ὁμήρου, ζήσαντος τὸ 900 ἔτος περίπου π. Χ. Ἡ διδακτικὴ ποίησις διὰ τοῦ Ἡσιόδου καὶ οἱ μῦθοι διὰ τοῦ Αἰσώπου ἔλαβον τὴν πρώτην διαμόρφωσιν αὐτῶν· συγγενὴς δὲ τοῦ μύθου εἶνε ἡ γνωμικὴ ποίησις, ἡ τῶν ἀποφθεγμάτων, εἰς ἣν διακρίνεται Θεόγνις ὁ Μεγαρεὺς (540). Τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς Ἐπικῆς εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν ἀπετέλει τὸ ἐλεγεῖον, τὸ ὁποῖον εἶχε ῥυθμὸν ὀλίγον διάφορον τοῦ ἔπους· εἰς αὐτὸ δὲ διέπρεψεν ἰδίως ὁ Τυρταῖος, ὁ Σόλων καὶ ὁ Σιμωνίδης. Ἡ λυρικὴ ποίησις διηγεῖτο εἰς Αἰολικὴν λυρικὴν, καθ' ἣν εἷς μόνος συνοδευόμενος ὑπὸ ὀργάνου ἔχοντος χορδὰς ἀπήγγελλε, καὶ εἰς Δωρικὴν λυρικὴν, ἥτις ἤδeto εἰς τοὺς χορούς. Καὶ εἰς ἐκείνην μὲν ἐξεῖχεν ὁ Ἀλκαῖος καὶ ἡ Σαπφώ, εἰς ταύτην δὲ ὁ Ἴβυκος, ὁ Σιμωνίδης, καὶ ἰδίως ὁ Πίνδαρος, ὅστις ἀνύμνησε διὰ τῶν ᾠδῶν αὐτοῦ τοὺς διαφόρους νικητὰς κατὰ τοὺς τέσσαρας μεγάλους ἀγῶνας τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν τραγωδίαν ἔφθασαν εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης, εἰς δὲ τὴν κωμωδίαν ὁ Ἀριστοφάνης.

β) Ἡ ῥητορικὴ ἤκμαζε σχεδὸν μόνον ἐν Ἀθήναις διὰ τοῦ Περικλέους, Λυσίου, Ἰσοκράτους, Αἰσχίνου καὶ τοῦ ἀπαρμύλλου Δημοσθένους, ὅστις ἐπὶ 14 ἔτη ἐπολέμει τὸν Φίλιππον διὰ τῆς διὰ μόχθων πολλῶν ἀποκτηθείσης τέχνης του.

γ) Ἐκ τῶν ἐπιστημῶν κατὰ πρῶτον ἐκαλλιεργήθη ἡ φιλοσοφία. Ὁ Θαλῆς, εἷς τῶν ἐπτὰ σοφῶν, καὶ ὁ Πυθαγόρας εἶνε γνωστοὶ ὡς ἰδρυταὶ φιλοσοφικῶν σχολῶν, ἐνῷ ὁ Σωκράτης ὁ ὑπὸ τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου σοφώτατος πάντων κηρυχθεὶς, ἐζήτησε νὰ ἀναχαιτίσῃ διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ παραδείγματος του τὴν ἀκολασίαν τῶν συγχρόνων του καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ ὀρθὰς ιδέας περὶ τῶν χρεῶν καὶ τῶν γνώσεων αὐτῶν (Γνώ-

θι σαυτόν). ἀλλ' οὐ μόνον ὑπέμεινε πολλοὺς ἐμπαιγμοὺς καὶ ἐπέσυρε πολλῶν δυσμενείας, ἀλλὰ κατηγορηθεὶς ἐπὶ τέλους καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ὡς διαφθορεὺς τῆς νεολαίας καὶ ὡς εἰσαγών νέους θεοὺς, κατεδικάσθη νὰ πῇ τὸ κώνειον τὸ 399. Ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Πλάτων καὶ ὁ τούτου Ἀριστοτέλης ἐγένοντο ἰδρυταὶ περιφήμων φιλοσοφικῶν σχολῶν. Μεθοδικὴν παράστασιν τῆς ἱστορίας ἀπαντῶμεν κατὰ πρῶτον εἰς τὸν Ἡρόδοτον, ὅστις ἀφελῶς διηγεῖται τὰ κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν, ἔτι δὲ μᾶλλον εἰς τοῦ Θουκυδίδου τὴν ἱστορίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀλλ' εἰς τὸν Ξενοφῶντα ἥδη φαίνεται ἡ ἀρχὴ τῆς παρακμῆς τῆς ἱστορίας. — Ἡ Ἰατρικὴ ἐξητάσθη ἐπιστημονικῶς ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους, καὶ ἡ φυσικὴ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους.

δ) Ἡ Τέχνη. Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν πλαστικὴν οἱ Ἕλληνες ἔμειναν ἀπαραμίλλοι. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἤρχισε διὰ χονδροειδῶν οἰκοδομῶν κολοσσαῖσι λίθοι, κατ' ἀρχὰς ἀκατέργαστοι, ἄνευ λιθοκόλλας ἐτίθεντο ἐπ' ἀλλήλους καὶ ἐσχημάτιζον κολοσσαῖα τείχη τοιοῦτων κτιρίων, ἃ καλοῦνται κυκλώπεια, λείψανα ἔτι σώζονται, οἷον τὰ ἐρείπια τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἄλλων οἰκοδομῶν τῶν Μυκηνῶν, τῆς Τύρινθος, κτλ. Μετὰ τὴν μετανάστασιν τῶν Δωριέων ἀναφαίνονται τρεῖς κόσμοι, ὁ ἀπλοῦς Δωρικὸς, ὁ λίαν κεκοσμημένος Κορινθιακὸς καὶ ὁ μεταξὺ τῶν δύο ἱστάμενος Ἴωνικός.

Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον ἀντικείμενον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἦτον ἀποκλειστικὸν σχεδὸν οἱ ναοὶ καὶ μολὶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους ἤρξατο ἡ διακόσμησις τῶν πύλων καὶ ἰδίως τῶν Ἀθηνῶν καὶ δι' ἄλλων δημοσίων κτιρίων, οἷον θεάτρων, ὠδείων, ἵπποδρομιῶν, ἐνῷ οἱ ναοὶ ὠκοδομοῦντο ἥδη καὶ μὲ τὸν κορυφὸν Ἴωνικὸν κόσμον, καὶ μόνον εἰς τὴν Σικελίαν ἐτήρουν ἔτι τὸν ἀρχαῖον Δωρικόν. Τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς ἀγαλματοποιίας ἦσαν εἰκόνες θεῶν, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ ξύλου περιβεβλημέναι μὲ ἐνδύματα, βραδυτέρον δὲ ἐκ χαλκοῦ καὶ μαρμάρου καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγίστης λαμπρότητος μετὰ τὰ Μηδικὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος.

Ἐν τῶν κυρίων ἀντικειμένων τῆς πλαστικῆς ἦτο καὶ τὰ κοσμήματα

τῶν ναῶν, τὰ ὅποια κατ' ἀρχὰς μὲν συνίσταντο ἐκ λαμπρῶν ἀναθημάτων, οἷον ἀγγείων καὶ ἄλλων σκευῶν μετὰ ἀναγλύφων, βραδύτερον δὲ καὶ ἐκ συμπλεγμάτων ἀγαλμάτων, παριστάντων μυθολογικὰς σκηνὰς καὶ χρησιμευόντων ἰδίως εἰς διακόσμησιν ἀετωμάτων, κτλ. Οἱ ἐνδοξότεροι καλλιτέχναι ἦσαν ὁ Φειδίας ἐξ Ἀθηνῶν, ὅστις διεύθυνε καὶ πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Περικλέους γενόμενα κτίρια, ἀλλὰ καὶ πληθὺν τεχνιτῶν ἐνησχόλει ἐπὶ τῶν ἰδίων ἔργων. Ἔργον αὐτοῦ εἶνε καὶ ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ζεὺς καὶ ἡ ἐν τῇ ἀκροπόλει Ἀθηνᾶ. Ἕτεροι δὲ διάσημοι καλλιτέχναι ἦσαν ὁ Πολύκλειτος ἐξ Ἀργεὺς ἢ Σικυῶνος, ὁ Σκόπας ἐκ Πάρου, ὁ Πραξιτέλης ἐξ Ἀθηνῶν ἢ Πάρου, ὁ Λύσιππος ἐκ Σικυῶνος, κτλ.

Πολὺ βραδύτερον τῶν εἰρημένων τεχνῶν ἀνυψώθη ἡ γ ρ α φ ι κ ῆ εἰς ἀνεξάρτητον τέχνην ὑπὸ τοῦ Πολυγνώτου ἐκ Θάσου, τοῦ Ζεύξιδος ἐξ Ἡρακλείας τῆς Ἰταλίας, τοῦ Παρράσιου ἐξ Ἐφέσου, κτλ. Ἐφθασε δὲ εἰς τὴν μεγίστην ἐντέλειαν κατὰ τοὺς χρόνους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου διὰ τοῦ Κώου ἢ Ἐφεσίου Ἀπελλοῦ. Τὰ ἔργα αὐτῶν ἦσαν ἢ τοιχογραφίαι ἢ ἐξωγραφισμένοι πίνακες. Ἐκαλλιεργήθησαν πρὸς τούτοις παρ' Ἑλλήσι μετὰ πολλοῦ ζήλου ἡ μου σ ι κ ῆ, ἡ ὑ π ο κ ρ ι τ ι κ ῆ καὶ ἡ ὀ ρ χ η σ τ ι κ ῆ ἦσαν δ' αὗται ἐν χρήσει πρὸ πάντων εἰς τὰς ὁρησχευτικὰς πανηγύρεις.

ε) Τὸ ἐ μ π ὀ ρ ι ο ν τῶν Ἑλλήνων κατ' ἀρχὰς ἦτο παθητικόν· διότι μόνον οἱ Φοινίκες ἐμπορεύοντο εἰς τὰ παράλια αὐτῶν· μετὰ τὸν Τρωϊκὸν ὄμως πόλεμον, παραγκωνισθέντων τῶν Φοινίκων, ἐνηργεῖτο ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν Κορινθίων, τῶν Αἰγινήτων, τῶν κατοίκων τῶν Ἰωνικῶν πόλεων καὶ τῶν Κυκλάδων· ἐξωποιεῖτο δὲ πολὺ διὰ τε τῆς ξενίας καὶ τῆς ιδρύσεως τῶν παντοδαπῶν ἀποικιῶν· μετὰ δὲ τὰ Μηδικὰ αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἡ πρώτη ἐμπορικὴ πόλις τῆς Ἑλλάδος.

Β. Οἱ Μ α κ ε δ ὀ ν ε ς.

Γεωγραφία τῆς Μακεδονίας.

§. 86. Ὁ ρ ι α αὐτῆς εἰσι πρὸς Ν. τὰ Καμβούνια ὄρη καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, πρὸς Α. ὁ Στρυμών, καὶ ἀπὸ Φιλίππου

τοῦ Β'. ὁ Νέστος, πρὸς Β. τὰ ὄρη τοῦ Σκάρδου καὶ πρὸς Δ. ἡ Ἰλλυρία.

Ἔδαφος. Τὰ μεσόγεια τῆς Μακεδονίας συνίστανται ἐκ πλειόνων πεδιάδων, περικλειομένων κατὰ τὰς τρεῖς αὐτῶν πλευρὰς ὑπὸ κλώνων τῶν ἀνωτέρω ὁρέων· οἱ δὲ διαρρέοντες τὰς πεδιάδας ταύτας ποταμοὶ ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν βαθὺν Θερμαϊκὸν κόλπον ὀλίγον ἀπέχοντες ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὰς ἐκβολὰς των. Ὅπως δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὕτω καὶ εἰς τὸ σύνολον τῶν βορειοτέρων χωρῶν τῶν μεταξὺ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους τὰ ἀνατολικὰ μέρη, τὰ πρὸς τὴν Ἀσίαν ἐστραμμένα, εἶνε τὰ μᾶλλον ὑπὸ τῆς φύσεως εὐνοηθέντα· διότι ἀντὶ μονοτόνου παραλίας ἐξέχει ἐνταῦθα εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Στρυμόνος ἡ εὐρεῖα ὄρεινὴ Χαλκιδική χερσονήσος μετὰ τριῶν πολυῶρων μικροτέρων χερσονήσων. Πόλεις, Πύδνα (μάχη τοῦ 168), Πέλλα, πρωτεύουσα, Θεσσαλονίκη, τόπος ἐξουσίας τοῦ Κικέρωνος, Ποτίδαια (§. 81), Ὀλυνθος, καταστραφεῖσα ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β', Ἀμφίπολις, παρὰ τὸν Στρυμόνα (ἀποικία τῶν Ἀθηναίων, μάχη τοῦ 422) καὶ Φίλιπποι (μάχη τοῦ 42).

Ἱστορία τῆς Μακεδονίας μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου.

§. 87. Ἡ ἱδρυσις τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλείου ἀποδίδεται εἰς τοὺς Τημενίδας, ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλέους, ὑπὸ τινων μὲν εἰς τὸν Κάρανον, ὑπ' ἄλλων δὲ εἰς τὸν Περδίκχαν τὸν Α'. οἵτινες ἤλθον πρὸς Β. ἐξ Ἀργους. Συνεχῆς γνῶσις τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας ἀρχεται ἀπὸ τῆς εἰς τοὺς Πέρσας ὑποταγῆς αὐτῆς. Ὁ βασιλεὺς Ἀμύντας ὁ Α'. ἔδωκεν εἰς Μεγάδαζον τὸν Πέρσην σατράτην τῆς Θράκης τὸ σημεῖον τῆς ὑποταγῆς, γῆν καὶ ὕδωρ, καὶ ἔμεινε καθ' ὅλον τὸν λοιπὸν τῆς βασιλείας αὐτοῦ χρόνον ὑποτελὴς τῶν Περσῶν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος διὰ τῆς βίας ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου καὶ διεπραγματεύθη ὡς πρέσβυς τοῦ Μακεδονίου ματαίως περὶ συμμαχίας μετὰ τῶν Ἀ-

θηναίων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπρόδωκε τὸ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεως τῶν βαρβάρων πρὸ τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης. Ἐκ τῆς ἐνδόξου ἐκβάσεως τῆς μάχης ταύτης ὠφεληθεὶς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος συνεπλήρωσε τὴν ἥτταν τῶν Περσῶν, ὅτε οὗτοι, φεύγοντες διήλθον διὰ τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἴδρυσις ἀπικεινῶν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας διήγειρε τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ βασιλέως Περδίκκου τοῦ Β'. καὶ ἔνεκα τούτου κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἦτο μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀρχέλαος εἰσῆγαγε τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ βασιλείον αὐτοῦ. Μετὰ τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ ἠκολούθησαν ἔτη τινὰ ἀταξίας, μεχοισοῦ Ἀμύντας ὁ Β'. (393—369) ἐξ ἄλλου κλάδου τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἀνέβη τὸν θρόνον. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀνενεώθησαν αἱ περὶ τοῦ θρόνου ἐριδες, τὰς ὁποίας ὁμως κατέπαυσεν ὁ Πελοπίδας.

Φίλιππος ὁ Β'. (359—336).

Ὁ Πελοπίδας ἔλαβεν ὄμηρον Φίλιππον 1) τὸν νεώτερον, υἱὸν τοῦ βασιλέως Ἀμύντου τοῦ Β'. πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως τοῦ βασιλείου, ἣν αὐτὸς ὁ Πελοπίδας εἶχε διατάξει, καὶ τὸν ἔφερεν εἰς τὰς Θήβας, ἐνθα οὗτος κατὰ τὸ διάστημα τῆς τριετοῦς τοῦλάχιστον αὐτόθι διαμονῆς του (ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἐπαμινώνδου;) ἔμαθε τὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὴν Θηβαϊκὴν τακτικὴν καὶ τὸ ὑπάρχον φρόνιν μετὰ τῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν πολιτειῶν μῖτος. Ὅτε δὲ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ Περδίκκας ὁ Γ'. ἔπεσεν εἰς μάχην κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν, ὁ Φίλιππος ἀνέλαβε τὴν κυβερνήσιν κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς κηδεμῶν

4)

Ἀμύντας ὁ Β'. 393—369.

Ἀλέξανδρος Β'.

βασιλ. 369—368

Περδίκκας Γ'.

βασιλ. 364—359

Φίλιππος Β'.

βασιλ. 359—336

Ἀμύντας Γ'.

ἀποθ. 336.

Ἀλέξανδρος ὁ Μέγ. Φίλιππος

βασιλ. 336—323 ὁ Ἀριδαῖος

Ἀλέξανδρος

γεν. 323. ἀποθ. 311.

τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἀμύντου τοῦ Γ', εἶτα δὲ κατ' αἵτησιν τῶν Μακεδόνων ὡς βασιλεὺς. Ἀφοῦ δὲ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τελειοποιήσεως τῆς φάλαγγος ἐκ βαρέος πεζικοῦ συνισταμένης, ὠπλισμένου μὲ μακρὰς λόγχας ἢ σαρίτσας, ἐμόρφωσε τὸν στρατὸν, ἐκέρδησε διὰ λαμπρᾶς κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν νίκης πᾶσαν τὴν μέχρι Λυχνίτιδος λίμνης χώραν τὸ 358. Ἐκτοτε φαίνεται ὅτι τὸ κύριον σχέδιον τοῦ Φιλίππου ἦτον ἡ κατὰ κτησίς τοῦ Περσικοῦ βασιλείου. Πρὸς τοῦτο ἐζήτησε νὰ κερδήσῃ τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ νὰ λάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ οὕτω νὰ ἔχῃ τὰς δυνάμεις αὐτῆς ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Τοῦτο κατώρθωσεν ἐν μέρει μὲν φανεῖς ἐπὶ μακρὸν χρόνον προστάτης τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπέρμαχος τῶν Θεῶν αὐτῆς, ἐν μέρει δὲ διὰ τῆς διαφθορᾶς, ἀδυναμίας, ζηλοτυπίας καὶ διαιρέσεως τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν (§. 84). Ἀλλ' ἅμα ἔλαβε τὴν ἡγεμονίαν ταύτην καὶ εἶχε προαποστείλει στρατὸν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Πausaniou, τοῦ ὁποῦ τοῦ τὰ παράπονα κατὰ συγγενοῦς αὐτοῦ τοῦ βασιλέως δὲν εἰσέηκουσεν.

Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας (336—323).

§. 88. Ὁ Ἀλέξανδρος γεννηθεὶς τὸ 356 κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα, καθ' ἣν ὁ Ἡρόστρατος ἔκαυσε τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἦτο μέγας φίλος τῆς ποιήσεως, ἰδίως δὲ τῶν ποιημάτων τοῦ Ὁμήρου. Μόλις εἰκροσαστῆς ἀνέβη τὸν θρόνον καὶ ἀνεφάνη αἰφνιδίως εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ κρατοῦ, ὅτε οἱ Ἕλληνες κατὰ προτροπὴν τοῦ Δημοσθένους δὲν ἤθελον νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ· διὸ ταπεινώσας αὐτοὺς ταχέως ἀνηγορεύθη ἐν Ἰσθμῷ ἡγεμὼν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν. Ἀφοῦ δὲ αὐτὸς μετὰ ταῦτα ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν πρὸς Β. βαρβάρων, ἵνα ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν πᾶσαν ἐλπίδα ἀνακτῆσεως τῆς ἀρχαίας ἀνεξαρτησίας των καὶ προσέβη καὶ πέραν τοῦ Ἰστροῦ, εἰς δὲ τὴν ἐπάνοδον ἐπιτυχῶς ἐπολέμησε τοὺς Ταυλαντίους, ψευδῆς λόγος περὶ θανάτου αὐτοῦ ἐκίνησε τοὺς Θεβαίους εἰς ἀποστασίαν. Ὁ Ἀλέξανδρος φανεῖς ταχέως εἰς τὴν Βοιωτίαν κατεδάφισε τὰς Θή-

θας ἐκτὸς τῶν ναῶν καὶ τοῦ οἴκου τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου, καὶ ἐξηνδραπόδισε τοὺς λοιποὺς κατοίκους ἕως 30000 τὸν ἀριθμὸν.

Ἡ κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατεία αὐτοῦ. Ἀφοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἐνεπιστεύθη τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ἐπεχείρησεν ὁ ἴδιος μετὰ 35000 ἀνδρῶν τὴν κατὰ κτησιν τοῦ ἐξησθενημένου καὶ καταρρέοντος Περσικοῦ βασιλείου. Τὸ ἔτος 334 διέβη τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐνίκησε τοὺς σατράπας τοῦ Δαρείου παρὰ τὸν Γράνικον ποταμὸν, ἔνθα ὁ Κλεῖτος ἔσωσε τὴν ἀπειληθεῖσαν ζωὴν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν περαιτέρω αὐτοῦ πορείαν παρὰ τὴν δυτικὴν καὶ μεσημβρινὴν παραλίαν τῆς Ἑλλάσποντος Ἀσίας ὑπεδέχοντο σχεδὸν πανταχόθεν ὡς ἐλευθερωτὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς Περσικῆς ἀρχῆς μετὰ χαρᾶς. Διαχειμάσας δὲ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Παρμενίωνος κυριευθεῖσαν Φρυγίαν, ἔνθα ἔκοψε τὸν περίφημον Γόρδιον δεσμὸν, ἐξεστράτευσεν τὸ 333 εἰς τὴν Κιλικίαν, ἔνθα λουσθεὶς εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ Κύνου ποταμοῦ ἠσθένησεν, ἀλλ' ἐσώθη ὑπὸ τοῦ εἰς αὐτὸν διαβληθέντος ἱατροῦ τοῦ Φιλίππου. Παρὰ τὴν Ἰσσοῦν, εἰς τὰ σύνορα τῆς Συρίας κειμένην, ἐνίκησεν αὐτὸν τὸν Δαρεῖον, ἔνθα ἔπεσον εἰς τὴν μάχην 100000 Περσῶν· ὁ δὲ Δαρεῖος μετὰ πολλοῦ μόχθου διέφυγε τὴν σύλληψιν, ἀλλὰ τὸ πλούσιον στρατόπεδον μετὰ τῶν πολυτίμων σκηνῶν καὶ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν τοῦ Δαρείου ἔπεσον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ, ὅστις μετεχειρίσθη τοὺς αἰχμαλώτους μὲ τὴν συνήθη αὐτῷ εὐπροσηγορίαν. Ἀφοῦ ὁ Δαρεῖος ἔφυγε πέραν τοῦ Εὐφράτου καὶ ἔκαμε ματαίας ἀποπειράς περὶ συνθηκῶν, παραχωρῶν αὐτῷ πᾶσαν τὴν μέχρι τοῦ Εὐφράτου χώραν, ὁ Ἀλέξανδρος ἐκυρίευσεν τὸ 332 τὴν Συρίαν, Κύπρον καὶ Φοινίκην, ἔνθα μόνῃ ἢ ἐπὶ νήσου πόλιν Τύρον ἠρνήθη νὰ δεχθῇ Μακεδονικὴν φρουράν· ἐκυριεύθη ὁμως διὰ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ μεταξὺ τῆς στερεᾶς καὶ τῆς νήσου στενοῦ μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν· εἴτα δὲ ἡ Παλαιστίνη καὶ ἡ Αἴγυπτος. Ἐνταῦθα ἔτυχεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος φιλικῆς ὑποδοχῆς ὡς σωτὴρ ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ ζυγοῦ καὶ ἐθε-

μελίωσε πρὸς ἀσφάλειαν τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ οὐ μακρὰν τῆς δυτικῆς ἐκβολῆς τοῦ Νεῖλου τὴν Ἀλεξάνδρειαν, παραλίαν Ἑλληνικὴν ἐμπορικὴν πόλιν. Μέρος τοῦ στρατοῦ ἠκολούθησεν αὐτὸν διὰ τῆς Λυβικῆς ἐρήμου εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄμμωνος Διός, ἐνθα οἱ ἱερεῖς ἐχαιρέτησαν αὐτὸν ὡς υἱὸν τοῦ Ἄμμωνος.

Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἀσίαν ἐνίκησε τὴν 1 Ὀκτωβρίου τοῦ 331 εἰς τὰ παρὰ τὰ Ἄρβηλα Γαυγάμηλα τὸν Δαρεῖον, ὅστις κατέφυγεν εἰς τὰ λίαν δυσπρόσιτα ΒΑ. μέρη τοῦ βασιλείου του, ἐνῶ οἱ νικηταὶ κατέλαβον ταχέως τὰς πλουσίας καὶ σημαντικὰς ΝΑ. ἐπαρχίας, τὴν Βαβυλωνίαν, Σουσιανὴν καὶ Περσίδα. Εἵτα ὁ Ἀλέξανδρος ἐστράφη διὰ τῆς Μηδίας πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Δαρείου, ἀλλ' εὗρεν αὐτὸν φονευμένον ἐλεεινῶς ὑπὸ τῶν σατραπῶν τῆς Βακτρίας (Βήσσου) καὶ τῆς Ἀραχωσίας. Μετὰ τοῦ θανάτου τοῦ Δαρείου ἦρθη καὶ τὸ τελευταῖον κώλυμα, τὸ ὁποῖον ἐκράτει τοὺς ἐξέχοντας τῶν Περσῶν νὰ ριφθῶσιν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ νικητοῦ καὶ οὕτως αὐτὸς κατώρθωσε μᾶλλον διὰ τῆς φρονίμου πολιτικῆς αὐτοῦ ἢ διὰ τῶν λαμπρῶν νικῶν του τὴν ἰδρυσιν Περσομακεδονικοῦ βασιλείου.

Τὴν ταχεῖαν ὑποταγὴν τοῦ ἀνατολικοῦ βασιλείου κατώρθωσεν ὁ Ἀλέξανδρος ἰδίως διὰ τριῶν μέσων, α) ἀφήσας τοὺς σατράπας, οἵτινες ἀνεγνώριζον αὐτὸν ὡς κύριον τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὰς σατραπείας των, β) δαχόμενος τὴν ἐνδυμασίαν, τὰ ἦθη καὶ τὴν ἐθιμοταξίαν τῶν προτέρων βασιλείων τῆς Περσίας καὶ φαινόμενος ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ὡς ξένος κατακτητῆς, γ) ἐμμένων εἰς τὸ καλοῦς καρποῦς ἀποφέρειν σύστημα αὐτοῦ τῆς ἐξασκήσεως κυβερνήσεως τιμώσης τοὺς Πέρσας καὶ σχετικῶς πρὸς τὴν προτέραν κυβερνήσιν καλῶς πρὸς αὐτοὺς συμπεριφερομένης.

Ἀφοῦ ὁ Ἀλέξανδρος διέτρεξε τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας, κατεδίωξεν εἰς τὴν Σογδιανὴν τὸν φονέα τοῦ Δαρείου Βῆσσαν, ὅστις εἶχε λάβει τὸν τίτλον Βασιλέως ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀρταξέρξου τοῦ Δ'. καὶ συλλαβὼν αὐτὸν διέταξε καὶ τὸν προσήλωσαν κατὰ τὸ Περσικὸν ἔθος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ὅτε δ' ἐφθασεν εἰς τὰ ΒΑ. ὅρια τοῦ Περσικοῦ βασιλείου, συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ

γείνη βασιλεὺς ὅλης τῆς Ἀσίας καὶ ἔνεκα τούτου ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τῶν καλουμένων Σκυθῶν ἐκστρατείαν, εἴτα δὲ τὴν κατὰ τῶν Ἰνδῶν. Διέβη λοιπὸν τὸν Ἰαξάρτην, ἀλλ' ἐπέστρεψε ταχέως, ἀφοῦ εἶδεν ὅτι οἱ νομάδες κάτοικοι τῶν βορείων ἐκείνων μερῶν ἀπέφευγον νὰ συνάψωσι μάχην καὶ ἀποσυρόμενοι ἡρήμονον τὴν χώραν· ὠχύρωσεν ὁμῶς τὰ παρὰ τὸν Ἰαξάρτην ὄρια τοῦ κράτους αὐτοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεφάνετο δυσαρέσκεια τῶν ἐξεχόντων Μακεδόνων, οἵτινες ἠκολούθησαν τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ δὲν ἐνέκρινον οὔτε τὴν διορισμὸν Περσῶν σατραπῶν, οὔτε ἤθελον ν' ἀποδίδωσιν εἰς τὸν βασιλέα τὰς θείας τιμὰς, τὰς ὁποίας αὐτὸς ἀπῆτει ὡς διάδοχος τῶν Περσῶν βασιλέων. Διὸ ἐτιμώρησε μὲ θάνατον τὸν κατακρίνοντα αὐτὸν διὰ τοῦτο Παρμενίωνα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φιλώταν, τὸν Κλεῖτον καὶ τὸν Καλλισθένην.

Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὰς Ἰνδίας (327 καὶ 326). Μετὰ στρατοῦ συνισταμένου ἐκ τῶν μαχιμωτέρων βαρβάρων, τοῦ ὁποίου οἱ Μακεδόνες καὶ Ἕλληνες ἀπετέλουν μόνον τὸν πυρῆνα, ὑπερέβη τὸ ἔαρ τοῦ 327 ὁ Ἀλέξανδρος τὰ ὄρια τῆς Ἰνδικῆς καὶ νομίζων, ὅτι ταχέως θὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Ἀσίας εἰσέδυσεν εἰς αὐτὴν μετὰ πολλοὺς καὶ αἱματηροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν ἀγρίων καὶ ἀνδρείων κατοίκων τοῦ Πεντσαδ μέχρι τοῦ Ἰφάνιος ἢ Ἰπάνιος. Τὰς μεγάλας προόδους αὐτοῦ ἐχρεώσται κυρίως εἰς τὰς διχοστασίας τῶν ἡγεμόνων τῆς βορείας Ἰνδικῆς καὶ τὴν ἰσχυρὰν ὑποστήριξιν τῶν σημαντικωτέρων ἐξ αὐτῶν (Ταξίλης καὶ Πῶρος), οἵτινες διὰ τῶν μεγάλων ὠφελειῶν, ἃς ἐδίδεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀλέξανδρος, εἴτε ἀνεγνώριζον τὴν ἀρχὴν τῶν Μακεδόνων, δεχόμενοι σατράπας Μακεδόνας ὡς φρουράρχους τῶν ἐναπομενουσῶν φρουρῶν, εἴτε ἐγίνοντο αὐτοὶ σατράπαι. Ὅσῳ ὅμως περισσοτέρας γνώσεις ἐλάμβανεν ὁ Ἀλέξανδρος περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν Ἰνδιῶν καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἡλαττοῦτο κατὰ τοὺς ἀπελπιστικoὺς ἀγῶνας τῶν Ἰνδικῶν λαῶν, τοσούτῳ μᾶλλον ἐγκατέλειπε τὸ σχέδιον τῆς ὑποταγῆς τῶν Ἰνδιῶν καὶ περιορίζετο μόνον εἰς ἐξιχνίασιν εὐκολωτέρας ὁδοῦ διὰ μέλλουσας ἐκστρατείας. Παρὰ τὸν Ἰφασιν λοιπὸν διεύθυνε τὸν

στρατὸν αὐτοῦ πρὸς Ν. (ἀναγκασθεὶς ἀπὸ τὴν δυσარέσκειαν τῶν στρατιωτῶν του;) καὶ μετὰ μέρους αὐτοῦ ἐπλευσεν ἐπὶ στόλου (1800—2000 πλοίων), διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Νεάρχου, τὸν Ἰθάσπην, ἐφ' οὗ κατεσκευάσθη καὶ ὁ στόλος, τὸν Ἀχεσίην, καὶ εἴτα μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν ἀνδρείων Μαλλῶν τὸν Ἰνδὸν, ἔνθα πλέον φθάσας εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ εὐρίσκετο εἰς τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανόν. Καὶ ὁ μὲν Νεάρχος ὠδήγησε τὸν στόλον διὰ τῆς Ἐρυθραίας θαλάσσης εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον, ἔνθα ἀνεκάλυψε τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μὲ τὸ πλειότερον τοῦ στρατοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Περσίδα διὰ ξηρᾶς.

Τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη διῆλθον ἄνευ σημαντικῶν πολεμικῶν ἐπιχειρημάτων, διότι κατεγίνετο ἰδίως εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμὸν τοῦ Κράτους καὶ εἰς μεγάλας πολεμικὰς προπαρασκευάς, ἴσως διὰ τὴν πρὸς τὰς Ἰνδίας ἐκστρατείαν· ἀπέθανεν ὅμως τὸ 323 ἔνεκα τῶν πολλῶν μόχθων καὶ τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ἀκολασίαν τῶν φίλων του ἐν Βαβυλῶνι τὸ τριακοστὸν δευτέρον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Διαμελισμὸς τοῦ βασιλείου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

§. 89. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι αὐτοῦ ὤρίσθησαν ὁ βλάξ ἑτεροθαλῆς αὐτοῦ ἀδελφὸς Ἀριδαῖος καὶ ὁ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ γεννηθεὶς υἱὸς του Ἀλέξανδρος ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Περδίκκα, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων ἔδωκε τὸν δακτύλιον αὐτοῦ. Αἱ δυτικαὶ ὁμως ἐπαρχίαι διενεμήθησαν εἰς τοὺς στρατηγούς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἵνα διοικῶσιν αὐτάς, καὶ οὕτως ὁ μὲν Ἀντίπατρος ἐκράτησε τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα, ὁ δὲ Λυσίμαχος τὴν Θράκην, ὁ δὲ Πτολεμαῖος τὴν Αἴγυπτον, ὁ δὲ Ἀντίγονος καὶ ὁ Εὐμένης μέρη τῆς Ἑλλάσποντος Ἀσίας, κτλ. Ὅλον τὸ ἀνατολικὸν τοῦ βασιλείου ἔμεινεν ἀμετάβλητον κατὰ τὸν ἀνωτέρω διαμελισμόν.

Κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις διένειμεν αὐθαιρέτως τὰς Ἀσιατικὰς σατραπείας καὶ ἐδείκνυεν ἐπὶ μᾶλλον καταφανεστέραν

τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κατασταθῇ μονάρχης, ἐγένετο ἔνωσις τῶν λοιπῶν στρατηγῶν, καὶ οὕτως, ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ ἡμίνατο κατὰ τῶν σατραπῶν τῶν δυτικῶν μερῶν, ἐνίκηθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου τοῦ σατράπου τῆς Βαβυλῶνος παρὰ τὴν Ἰψὸν τῆς Φρυγίας τὸ 301, ἔνθα καὶ ἐφρονεύθη. Οἱ νικηταὶ διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὰς χώρας αὐτοῦ, καὶ ὁ μὲν Λυσίμαχος ἔλαβε τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου Ἑλλάσσονα Ἀσίαν, τὰς δὲ λοιπὰς χώρας ὁ Σέλευκος, ὅστις τὸ 312 ἤδη (ἐποχὴ Σελευκιανῇ) διὰ τῆς ἀνακτήσεως τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἀφαιρεθείσης ἀπ' αὐτοῦ Βαβυλῶνος ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ μέχρι τῆς Ἰνδικῆς ἐκταθέντος Συριακοῦ βασιλείου. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου (281) ὁ Σέλευκος ἔλαβε καὶ αὐτοῦ τὰς ἐν Ἑλλάσσονι Ἀσίου χώρας καὶ οὕτως ἐκ τοῦ Περσικοῦ καὶ Μακεδονικοῦ βασιλείου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγεννήθησαν τρία μεγάλα βασίλεια, ἐν Εὐρωπαϊκόν, ἐν Ἀσιατικόν καὶ ἐν Ἀφρικανικόν.

Μακεδονία καὶ Ἑλλάς (322—146).

§. 90. Ἀπόπειρα τῶν Ἀθηναίων, ἵνα ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας, ἐγέννησε τὸν Λαμιακὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου (323 καὶ 322) καὶ ἔληξε μετὰ τὸν μάταιον ἀποκλεισμόν τοῦ Ἀντιπάτρου ἐν Λαμίᾳ ἀτυχῶς διὰ τὰς Ἀθήνας. Ὁ Δημοσθένης ἔφυγεν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν Καλαυρίᾳ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ἔνθα, ἵνα μὴ παραδοθῇ εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ἐδηλητηρίασεν ἑαυτόν.

Οἱ βασιλεῖς τοῦ νέου Μακεδονικοῦ βασιλείου ἡσθάνοντο, ὅτι ἡ Ἀσία δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ ἀνακτηθῇ καὶ διὰ τοῦτο περιωρίσθησαν νὰ μεταβάλῃσι τὴν Ἑλλάδα εἰς Μακεδονικὴν ἐπαρχίαν. Ἀλλ' εἰ καὶ ἐπέμενον πολὺ εἰς τὸ παλαιὸν τοῦτο σχέδιον οἱ βασιλεῖς τῶν Μακεδόνων, εἴτε ἕνεκα ἐρίδων περὶ τοῦ θρόνου, εἴτε ἕνεκα ἀγώνων κατὰ τῶν πρὸς Β. Βαρβάρων καὶ ιδίως κατὰ τῶν εἰσβαλόντων Γαλατῶν, εἴτε βραδύτερον ἕνεκα τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ῥωμαίων, δὲν ἠδυνήθησαν ὁμῶς νὰ κατορθώσωσι τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου, καὶ τοὶ πολλάκις πλησιάσαντες εἰς αὐτόν. Συγχρόνως δὲ καὶ ἡ ἀ-

μοιβαία ζηλοτυπία τῶν τριῶν μεγάλων βασιλέων καὶ ἡ Ἰδρυσις τοῦ Αἰτωλικοῦ κοινοῦ καὶ ἡ ἀνανέωσις τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας ἐκώλυον τὴν ἐντελῇ καθυπόταξιν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ 280 ἔτος ἀνεφάνησαν Γαλάται ὑπὸ τὸν Βρέννον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἑλλάδι, δηρῶντες τὴν χώραν μέχρι τῶν Δελφῶν· ἔνθεν ὁμως, τινῶν μὲν κατασφαγέντων, τινῶν δὲ ἐκ πείνης ἀποθανόντων, ὀλίγιστοι ἐξέφυγον καὶ ἵδρυσαν μετὰ τῶν ἐναπομεινάντων ὁμοφύλων τῶν ἐν Θράκῃ Γαλατικὸν κράτος, ἐνῷ τινες μεταβάντες εἰς τὴν Ἑλλάσσανα Ἀσίαν κατόκησαν τὴν ἀπ' αὐτῶν ὀνομαζομένην Γαλατίαν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐσχηματίσθησαν ἔνεκα τῶν καταπίεσεων τῶν Μακεδόνων δύο δεσμοί, 1) τὸ Αἰτωλικὸν κοινόν, τοῦ ὁποῦ οἱ ἐναντί-πρόσωποι, σχηματίζοντες τὸ Παναιτωλικόν, συνήρχοντο κατ' ἔτος ἐν Θέρμοις, καὶ 2) ἡ ἀρχαία Ἀχαικὴ συμπολιτεία, ἣτις, κατ' ἀρχὰς μὲν συγκειμένη ἐκ τεσσάρων, εἶτα δὲ ἐκ δέκα πόλεων, ἐφθασεν ἔπειτα εἰς μεγάλην δύναμιν, εἰσελθουσῶν εἰς αὐτὴν (διὰ προτροπῆς τοῦ Ἀράτου) τῆς Σικυῶνος, τῆς Κορίνθου, τοῦ Ἀργους καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Αἱ πρόοδοι ὁμως αὗται τῶν Ἀχαιῶν διήγειραν τὴν ζηλοτυπίαν τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες ἔτεινον εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐντεῦθεν, ἐγεννήθη μετὰ τῶν δύο δεσμῶν ἀγὼν περὶ αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀχαιοὶ ἦσαν ἀτυχεῖς κατ' ἀρχὰς εἰς αὐτὸν, ἐπεκαλέσθησαν ἐναντίον τοῦ σκοποῦ τοῦ δεσμοῦ αὐτῶν τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Τὴν βοήθειαν ταύτην μετεχειρίσθησαν καὶ κατὰ τῆς Σπάρτης, ἐν ἣ δύο μεγάλου ψυχοι βασιλεῖς Ἅγις ὁ Γ' καὶ Κλεομένης (242—220) ἐπροσπάθουν νὰ ἐπαναγάγωσι τὴν παλαιὰν δύναμιν καὶ πολεμικὴν ἀρετὴν αὐτῆς, καταλύοντες τὸ ἀξίωμα τῶν ἐφόρων, ἀκυροῦντες τὰ χρεώγραφα, διανέμουντες ἐκ νέου τὰς γαίας καὶ ἐπαναφέροντες τὴν ἰσχὺν τῶν θεσμῶν τοῦ Λυκούργου καὶ τὸν ἀρχαῖον τρόπον τοῦ ζῆν. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἅγις ἐφονεύθη σκληρῶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ τὸ 237, ὁ δὲ Κλεομένης, ἐκτελέσας τὸ σχέδιόν του καὶ θελήσας νὰ ἀναγκάσῃ καὶ τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης, κατὰ τὴν μάχην τῆς Σελλασίας ἡττηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας, βοηθουμένης ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔνθα μετὰ ματαίαν ἐπανάστασιν αὐτὸς καὶ οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ἐβύθισαν τὸ 220 τὰ ἐγχειρίδια εἰς τὰ στήθη των.

Ἡ Σπάρτη, ἀποθανόντος τοῦ Κλεομένου, ἐκυριεύθη μετὰ δώδεκα ἔτη

(208) ὑπὸ τοῦ Φιλοποίμενος, ἀρχηγῷ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀράτου, ὅτε καὶ ἀπετέλεσε μέρος τῆς συμπολιτείας, καταργήσασα ἐντελῶς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου. Μετὰ δὲ ταῦτα διοικουμένη ὑπὸ ἀγρίων στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, οἵτινες κατεδίωκον τοὺς εὐποληπτοτέρους καὶ εὐπορωτέρους πολίτας, κατέστη φτωχὰ ληστῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φιλοποίμεν, αἰχμαλωτισθεὶς κατὰ τινα πρὸς τοὺς Μεσσηνίους πόλεμον, ἠναγκάσθη νὰ πῇ ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Μεσσηνίας τὸ κώνιον 78ετῆς τὴν ἡλικίαν ἀποθανόντος δὲ καὶ τούτου «τοῦ τελευταίου Ἑλληνο», ἔκλεισε πλέον καὶ ἡ ὑπόφασις τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.

Τὰ μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ Μακεδονίας
καὶ τῆς Ῥώμης ἰδὲ ἐν §. 113.

Τὸ Συριακὸν βασίλειον ὑπὸ τοὺς Σελευκίδας
(312—64.)

§. 91. Τὸ ὑπὸ Σελεύκου τοῦ Α' (Νικιάτορος) ἰδρυθὲν (§. 89) Συριακὸν βασίλειον μετὰ τὴν παρὰ τὴν Ἰψὸν ἥτταν τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου περιελάμβανε διὰ προσκλήσεως τῶν πρότερον εἰς αὐτοὺς ἀνηκουσῶν χωρῶν πάσας τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκτὸς τῆς Κοίλης Συρίας, τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Φοινίκης, αἵτινες ταχέως ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Ἀλλὰ τὸ κράτος τοῦτο ἦτο συνένωσις διαφρωτάτων στοιχείων ὑπὸ ἑν ἡγεμόνα, ἐπομένως δὲν ἠδύνατο νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον· διότι οἱ Σελευκίδαι, θεμελιώσαντες Ἑλληνομακεδονικὴν ἀρχὴν εἰς νεωστὶ ἰδρυθείσας πόλεις περὶ τὰ Δ. σύνορα καὶ ἔχοντες περὶ ἑαυτοὺς καὶ τιμῶντες μόνον Ἕλληνας καὶ Μακεδόνας ἔκαμον τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς νὰ ἀποξενωθῶσιν αὐτῶν. Τὰ ἀπέχοντα ΒΑ. μέρη (Παρθία καὶ Βακτρία) ταχέως ἀπεστάτησαν (250) ἀπ' αὐτῶν, οἱ ἡγεμόνες τῆς Β. Ἑλλάσσορος Ἀσίας, δηλ. τῆς Βιθυνίας, τῆς Παφλαγονίας, τοῦ Πόντου καὶ τῆς Καππαδοκίας, τοὺς ὁποίους ὁ Ἀλέξανδρος δὲν κατώρθωσε νὰ ὑποτάξῃ, διετήρησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἐξέτειναν τὸ κράτος αὐτῶν. Τέλος δὲ καὶ Ἕλληνες πατρίαι, οἷον ὁ τῆς Περγᾶμου, ἠρνήθησαν τὴν

ὑπακοὴν εἰς τοὺς ἐκθηλυθέντας διαδόχους τοῦ Σελεύκου καὶ ἐκυρίευσαν τὰ μέρη τῆς Ἑλλάσπονος Ἀσίας, τὰ ὅποια οἱ ἡγεμόνες τῆς Αἰγύπτου δὲν εἶχον καταλάβει. Ἀντίοχος Γ'. ὁ Μέγας συνεκράτησε κάπως τὴν κατάπτωσιν τοῦ παρακμάζοντος κράτους καὶ ἐπροσπάθησεν, ἂν καὶ ματαίως, ν' ἀνακτήσῃ τὰ παλαιὰ ὅρια αὐτοῦ· μόνον δὲ τὴν Κοίλην Συρίαν, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Παλαιστίνην (ἰδὲ παρακατιῶν) φαίνεται ὅτι ἀνέκτησεν. Εἰς τὰς ἀξιώσεις ὅμως αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῆς Περγᾶμου καὶ τῆς Αἰγύπτου καταληφθεῖσων χωρῶν τῆς Ἑλλάσπονος Ἀσίας ἀντέστησαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ὁ κατ' αὐτοῦ πόλεμος (§. 113) αὐτῶν ἐπήνεγκε τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἡμίσεος τῆς Ἑλλάσπονος Ἀσίας καὶ παρέσχεν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς σατράπας τῆς μεγάλης καὶ μικρᾶς Ἀρμενίας ν' ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τοὺς Σελευκίδας. Ἀντίοχος Δ'. ὁ Ἐπιφανῆς διὰ περιφρονήσεως τῆς θρησκείας τῶν Ἰουδαίων ἐκίνησεν αὐτοὺς εἰς ἀποστασίαν κατὰ τῆς Συριακῆς ἀρχῆς τὸ 167 (ἰδὲ παρακατιῶν). ὑπὸ τοὺς ἀσθενεῖς διαδόχους αὐτοῦ τὸ κράτος κατεσπαράσσετο ἀπὸ συχνὰς περὶ τοῦ θρόνου ἔριδας, ὑποκινουμένας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἀπὸ τὰς κατακτήσεις τῶν Πάρθων, καὶ οὕτω περιορισθὲν εἰς μόνην τὴν ἰδίαν Συρίαν κατέστη τὸ 64 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Πομπηίου Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία.

Ἐπίσης καὶ πᾶσαι αἱ ἀπὸ τῆς Συρίας ἀποσπασθεῖσαι, ἥ ἀνεξάρτητοι μείναςαι ἐπαρχίαι, αἵτινες ἀπετέλεσαν βασιλεία, κατέστησαν Ῥωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι ἐκτὸς τῆς Παρθίας καὶ Βακτρίας, αἵτινες βραδύτερον ἀπετέλεσαν ἴδιον βασιλεῖον.

Ἡ Παλαιστίνη ἐχρημάτιζε, α) ὅτε μὲν ὑπὸ Αἰγυπτιακὴν, ὅτε δὲ ὑπὸ Συριακὴν κυριαρχίαν. Κατὰ τὸν διαμελισμὸν τοῦ βασιλείου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου περιέπεσεν εἰς τὸν τοποτηρητὴν τῆς Συρίας· ὀλίγον τι ὅμως μετὰ τοῦτο ἐκυρίευσεν ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Α'. Κατὰ τὸν μεταξὺ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς Αἰγύπτου πόλεμον οἱ Ἰουδαῖοι, βαρυνθέντες τὴν Αἰγυπτιακὴν ἀρχήν, ἠνώθησαν ἐκουσίως μετὰ τοῦ Ἀντιόχου καὶ οὕτως ἀπὸ τοῦ 203 ἔμενον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Σελευκιδῶν. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ἐπολιτεύοντο διὰ τῶν παλαιῶν διατάξεων καὶ διεύθυνε τὰ πολι-

τικά καὶ θρησκευτικὰ αὐτῶν ὁ μέγας ἀρχιερεὺς μετὰ συνεδρίου ἐξ ἐβδομήκοντα. Πολλοὶ δὲ Ἰουδαῖοι μεταναστεύσαντες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπέκτησαν μὲν πλοῦτη καὶ δύναμιν, ἀλλ' ἀπώλεσαν κατὰ μικρὸν τὰ πατρία ἥθη, τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν. Τότε ἐγένετο κατὰ παραγγελίαν τοῦ δευτέρου Πτολεμαίου ἡ μετάφρασις τῶν ἱερῶν γραφῶν ἀπὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ 72 Ἀλεξανδρινῶν Ἰουδαίων, ἥτις τὰ μάλα συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐξελληνισμὸς τῶν Ἰουδαίων εἶχε κάμει τοσοῦτον σημαντικὰς προόδους, Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ ἐκρίζωσῃ ἐντελῶς τὴν Ἰουδαϊκὴν πίστιν. Ἐπώλησε λοιπὸν τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἠθέλησε νὰ καταργήσῃ τὰς Ἰουδαϊκὰς διατάξεις καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Ἰεχωβά καὶ νὰ βιάσῃ τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας. Ἔνεκα λοιπὸν τούτου ἡλευθερώθησαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τῆς Συριακῆς ἀρχῆς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἀρχιερέως Ματαθίου, καὶ τῶν πέντε υἱῶν αὐτοῦ, ἰδίως δὲ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου.

β) Ὑπὸ τοὺς Μακκαβαίους (167—39). Εἰς τεσσαράκονταετῇ σχεδὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον (167—130) οἱ Ἰουδαῖοι, βοηθούμενοι ἐκ τῶν περὶ τοῦ θρόνου ἐρίδων τῶν Σελευκιδῶν, διετήρησαν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἀλλὰ καὶ μετὰ αὐτῶν ἐγεννήθησαν διχόνοιαι, διότι διὰ τῆς ἐπιβρόχης τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶχε γεννηθῇ ἡ φατρία τῶν Σαδδουκαίων, οἵτινες ἐδέχοντο μόνον τὸ γράμμα τοῦ νόμου, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν αὐθεντίαν καὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν νέων νομοδιδασκάλων, τῶν Φαρισαίων.

Ἡ ἑρὶς τῶν δύο τούτων φατριῶν (καὶ ὄχι αἰρέσεων) περὶ τῆς ἀρχῆς κατήντησεν εἰς αἱματηρὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Ἐκάτεραι αἱ φατρίαι ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ῥωμαίων καὶ οὕτως ὁ Πομπήϊος ἐκυρίευσεν τὸ 64 τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατέστησεν ἀρχιερεᾶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς Φαρισαϊκῆς φατρίας Ἰρκανὸν τὸν Β'. Ἀλλ' ἔνεκα τῆς ἀνικανότητος αὐτοῦ πᾶσα ἡ ἐξουσία περιῆλθεν εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος εὐνοούμενον Ἰδουμαῖον Ἀντίπατρον, τοῦ ὁποῦ οὗ ὁ υἱὸς Ἡρώδης ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς

Ῥωμαϊκῆς τριανδρίας βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας, φόρου ὑποτελής.

γ) Ἰπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἡρώδου (39 π. Χ.—70 μ. Χ.). Ἐπειδὴ Ἡρώδης ὁ Μέγας!, ὡς ξένος ὑπὸ ξένων ἐπιβληθεὶς, ἐμισεῖτο ὑπὸ τῶν πιστῶν Ἰουδαίων, ἠδύνατο νὰ κρατηθῇ μόνον διὰ σκευῶν μετὰ τῶν Ῥωμαίων συνδέσμου ἐπὶ τυραννικῆς 37 ἐτῶν ἐξουσίας, καθ' ἣν ἔφθειρε τὰς ἀρχαίας διατάξεις καὶ τὰ ἥθη τῶν Ἰουδαίων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, ὁ σωτὴρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Μετὰ βραχεῖαν βασιλείαν τῶν τριῶν τοῦ Ἡρώδου υἱῶν ἡ Ἰουδαία ἠνώθη μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας Συρίας, κυβερνωμένη ὅμως ὑπὸ ἰδίων ἡγεμόνων, ὧν γνωστότερος ὁ Πόντιος Πιλάτος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐδίδαξεν, ἐσταυρώθη καὶ ἀνέστη ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς (τὸ 33 τῆς ἡλικίας του). Ἐπανάστασις τῶν Ἰουδαίων ἔνεκα τῶν πείσεων τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, ἥτις ἐξεβράγχη τὸ 66 κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἔληξε μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Τίτου καταστροφὴν τῆς καὶ ὑπὸ ἐσωτερικῶν διατρίψεων σπαρασσόμενης Ἰερουσαλὴμ, καθ' ἣν περιστάσιν 1100000 Ἰουδαῖοι, συνθηροισμένοι αὐτόθι διὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ νομικοῦ φάσχα τὸ 70 ἔτος εὗρον τὸν θάνατον.

Ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς ἐθεμελίωσεν εἰς τὴν θέσιν τῆς Ἰερουσαλὴμ ἀπικίαν καὶ ἱδρυσεν ναὸν τοῦ Καπιτωλίου Διὸς, ἐξεβράγχη ἐκ νέου τὸ 133 γενικὴ ἐπανάστασις τῶν Ἰουδαίων, καθ' ἣν ἐθανατώθησαν πλεον τοῦ 1/2 ἐ. ἀνδρ. καὶ δὲν ἐμποδίσθη ἡ ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἰερουσαλὴμ θεμελίωσις τῆς πόλεως Αἰλίας Καπιτωλίας· ἔνεκα δὲ τούτου προῆλθεν ἡ διασπορὰ τῶν Ἰουδαίων.

Αἴγυπτος (323—30.)

§. 92. Ἡ Αἴγυπτος ἐπέζησε κατὰ τὸν πρῶτον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου αἰῶνα ὑπὸ τοὺς τρεῖς πρῶτους Πτολεμαίους (Πτολεμαῖον τὸν Λάγου ἢ Σωτῆρα, τὸν Φιλάδελφον καὶ τὸν Εὐεργέτην) καὶ ἀνέδειξε νέαν ἐποχὴν ἀκμῆς. Ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς Ἀλεξάνδρεια κατήντησε τὸ κυριώτερον ἐμπορεῖον τοῦ κόσμου, συγχρόνως δὲ καὶ ἡ ἐστία τῶν Ἑλληνικῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Ἀφ' οὗ Πτολεμαῖος ὁ Α'. ἀπέκτετε τὴν διὰ τὴν ξυλῆαν αὐτῆς

σημαντικὴν νῆσον Κύπρον, καθὼς καὶ τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Κοίλην Συρίαν, ἡ ἐξωτερικὴ δύναμις αὐτῆς ἐφθασεν εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν ὑπὸ Πτολεμαῖον τὸν Γ', ὅστις πρὸς Δ. μὲν ἐξουσίαζε τὴν Κυρήνην, πρὸς Β. δὲ τοὺς σημαντικωτέρους λιμένας εἰς τὰ Ν. καὶ ΝΔ. παράλια τῆς Ἑλλάσσανος Ἀσίας, πόλεις τινὰς ἐν Θράκῃ (ἴσως δὲ καὶ τὰς Κυκλάδας) καὶ πρὸς Ν. μέρος τῆς Αἰθιοπίας. Ἄμα δ' ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον Πτολεμαῖος ὁ Δ'. (Φιλοπάτωρ), ἤρχισεν ἡ ταχεῖα παρακμὴ τοῦ βασιλείου· οἱ βασιλεῖς ἄφινον τὰς ὑποθέσεις εἰς τὰς χεῖρας τῶν εὐνοουμένων αὐτῶν, ἐνῶ αὐτοὶ ἔζων ἐν τρυφαίᾳ· αἱ ἐξωτερικαὶ κτήσεις ἀπωλέσθησαν (§. 91), ἔριδες περὶ τοῦ θρόνου κατεσπάρασσον τὴν χώραν καὶ ἐπέφερον τὴν ἐπέμβασιν τῶν Ῥωμαίων, αἵτινες ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ πρότερον ἀνέβιθασαν εἰς τὸν θρόνον τὴν Κλεοπάτραν, κατέστησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς τὴν Αἴγυπτον Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν τὸ 30 π. Χ. (§. 124 καὶ 125).

Πολιτισμὸς τῆς Μακεδονικῆς ἐποχῆς.

§. 93. Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶχεν ἤδη ἐπικρατήσει εἰς τὴν Μακεδονίαν πρὸ Φιλίππου τοῦ Β'· διὰ δὲ τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας εἰσῆχθη καὶ εἰς τὴν Συρίαν καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Αἰωράται τέχναι, καθὼς καὶ ἡ ποίησις καὶ ἡ ῥητορικὴ, φαίνονται παρακμάζουσai, ἐκτὸς τῶν εἰδυλίων, εἰς τὰ ὅποια ὁ Σικελιώτης Θεόκριτος (280) περιγράφει βίον ποιμενικὸν πλήρῃ ἀφελείας καὶ ἀθωότητος, καὶ τινῶν μὴ περισωθέντων δραματικῶν ποιημάτων. Αἱ δὲ ἐπιστῆμαι ἀναπτύσσονται περαιτέρω καὶ οὕτως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συστηματοποιοῦνται τὰ μὲν μαθηματικά ὑπὸ τοῦ Εὐκλείδου, ἡ δὲ Γεωγραφία ὑπὸ τοῦ Ἐρατοσθέους καὶ ἡ γραμματικὴ ὑπὸ τοῦ Ζηνοδότου καὶ τοῦ Ἀριστάρχου. Ἡ βασιλεία Πτολεμαίου τοῦ Β', τοῦ Φιλαδέλφου, ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς μεγίστης ἀκμῆς τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παιδείας.

Κυριώτερα ἐμπορεῖα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦσαν ἡ Ῥόδος καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἐνῶ πρὸς εὐκολίαν τοῦ μεταξὺ Ἰνδικῆς καὶ Μεσογείου ἐμπορίου εἶχον θεμελιωθῆ παρὰ τὸν Ἀράβιον κόλπον ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων αἱ πόλεις Ἀρσινόη, Βερενίκη καὶ Μυδὸς Ὀρμος. Ἐξ ἐναντίας φαίνεται ὅτι ἡ ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Β' ἀποπεράτωθαις διώρυξ τοῦ Νεκῶ

μεταξὺ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τοῦ Νείλου ταχέως ἐγκατελείφθη, διότι τὸ βόρειον μέρος τοῦ Ἀραβίου κόλπου εἶνε λίαν σκοπελῶδες.

Γ'. Οἱ Ῥωμαῖοι

α) Γεωγραφία τῆς Ἰταλίας.

Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας ἐν γένει.

§. 94. Ἡ ὁρίζοντιος μὸρφωσις τῆς Ἰταλίας καθιστᾷ φυσικὸν τὸν μελισμὸν αὐτῆς, 1) εἰς Ἄνω Ἰταλίαν ἢ Ἠπειρωτικὴν, ἣτις εἰσχωρεῖ εἰς τὸν κορμὸν τῆς Εὐρώπης μᾶλλον τῶν δύο ἄλλων μεσημβρινῶν χερσονήσων, 2) εἰς Μέσην Ἰταλίαν, ἣ τὸν ἀνευ μελισμοῦ κορμὸν τῆς χερσονήσου, καὶ 3) εἰς Κάτω Ἰταλίαν ἢ τὸ μᾶλλον μεμελισμένον μέρος τῆς χερσονήσου διὰ τὴν πρὸς Δ. εἰσχώρησιν τῆς θαλάσσης καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τὸν πρὸς Ν. Ταραντῖνον κόλπον.

Ὡς πρὸς τὴν κάθετον μὸρφωσιν διαιρεῖται ἡ Ἰταλία 1) εἰς τὸ Ἰταλικὸν βαθύπεδον, ἢ τὴν πεδιάδα τοῦ Πάδου, ἣτις περικλείεται πρὸς Δ. μὲν καὶ Β. ὑπὸ τῶν Ἄλπεων, πρὸς Ν. δὲ ὑπὸ τοῦ ἥπτον ὕψηλοῦ καὶ ἀποτόμου Ἀπεννίνου, πρὸς Α. δὲ διανοίγει πρὸς μεσόγειον (μέρος τῆς Ἀδριατικῆς), ἔχουσαν πολλοὺς κόλπους. Διαρρέεται δὲ ὑπὸ τοῦ ἀφθόνου ὕδατος τῶν δύο κυριωτέρων ποταμῶν καὶ τῶν παραποτάμων αὐτῶν, καὶ διωρύχων, καθὼς καὶ ὑπὸ τεσσάρων μεγάλων λιμνῶν. καὶ 2) εἰς τὴν Ἰταλικὴν χερσονήσον, ἣτις καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος διασχίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀπεννίνου. Ἀπὸ τῶν Ἄλπεων καταβαίνουσιν εἰς τὸ Ἰταλικὸν βαθύπεδον δύο μεγάλοι ποταμοὶ ὁ Πάδος καὶ ὁ Ἄρθεσις.

- 1) Ὁ Πάδος, πηγάζων ἀπὸ τῶν δυτικῶν Ἀλπεων, διαρρέει τὸ Ἰταλικὸν βαθύπεδον κατὰ τὴν ἐκ Δ. πρὸς Α. μεγαλειτέραν ἔκτασιν αὐτοῦ καὶ συνοδεύει τοὺς νοτίους πρόποδας τῶν Ἀλπεων, ἀπέχων ἀπ' αὐτῶν σχεδὸν πανταχοῦ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν. Δέχεται δὲ πάντα τὰ ὕδατα τὰ ἐκπεμπόμενα ὑπὸ μὲν τῶν δυτικῶν Ἀλπεων πρὸς Α. ὑπὸ δὲ τῶν Κεντρικῶν πρὸς

Ν, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀπεννίνου πρὸς Β, ἐκτὸς τοῦ Ἀθέσιος, ὅστις μόνον τὸν πλησιάζει, ἀλλὰ καὶ δὲν χύνεται εἰς αὐτόν.

Ὁ Πάδος δέχεται ἀπὸ τῶν Ἀλπεων καὶ τοῦ Ἀπεννίνου τριάκοντα παραποτάμους, τῶν ὁποίων ἡ πολλὴ ἰλὺς βαθμηδὸν ἀνύψωσε τὴν κοίτην αὐτοῦ (10—12 π.) ὑπὲρ τὴν περίξ χθαμαλὴν πεδιάδα, ἣτις ἔνεκα τούτου προφυλάσσεται διὰ προχωμάτων ἐπὶ μᾶλλον ἀνυψουμένων. Οἱ κυριώτεροι παραπόταμοι αὐτοῦ εἶνε ἀπὸ μὲν τῶν Ἀλπεων α) ὁ Τίκιος (νίκη παρ' αὐτόν τοῦ Ἀννίβα τὸ 248), ὁ Ἀδούας καὶ ὁ Μίγκιος, οἵτινες πάντες ὡς ὀρμητικὰ ὀρεινὰ ρεύματα διέρχονται διὰ μιᾶς ἑκαστος τῶν τεσσάρων μεγάλων λιμνῶν τῆς Ἀνω Ἰταλίας, ὁ μὲν πρῶτος διὰ τῆς Οὐεβανού, ὁ δὲ δεύτερος διὰ τῆς Λαρίου καὶ ὁ τρίτος διὰ τῆς Βηγάκου. Καθαριζόμενοι δὲ πάντες ἐν αὐταῖς καὶ ἐξερχόμενοι ἀπ' αὐτῶν χύνονται εἰς τὸν Πάδον· ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀπεννίνου, β) ὁ Τρεβιάς (δευτέρα νίκη τοῦ Ἀννίβα τὸ 248). Ὅπως δὲ οἱ ἄλλοι μεγάλοι ποταμοὶ οἱ ἀπὸ τῶν Ἀλπεων πηγάζοντες, οἷον ὁ Ῥήνος, ὁ Ῥοδανὸς καὶ ὁ Δούναβις, οὕτω καὶ ὁ Πάδος σχηματίζει παρὰ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ Δέλτα, τὸ ὁποῖον, ἔχον πολλὰς ὑποδιαίρέσεις, εἶνε μὲν κατάλληλον πρὸς τὴν καλλιέργειαν τῆς ὀρύξης, ἀλλ' εἶνε καὶ λίαν νοσερόν ἔνεκα τῶν πολλῶν τελευμάτων του.

2) Ὁ Ἀθεσις εἰσέρχεται παρὰ τὴν Βερώνην εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Λομβαρδίας καὶ στρέφεται πρὸς τὸν Πάδον, χωρὶς ὅμως νὰ ἐνωθῇ μετ' αὐτοῦ· εἴτα δὲ ῥέων παραλλήλως αὐτοῦ χύνεται εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν.

Οἱ ποταμοὶ τοῦ Ἀπεννίνου. Ἐπειδὴ τὸ Ἀπεννίνον δὲν ἀνυψοῦται μέχρι τῆς ζώνης τῆς διηνεκοῦς χιόνος, οἱ ἀπ' αὐτοῦ πηγάζοντες ποταμοὶ μέγα μέρος τοῦ ἔτους εἶνε ὀλιγοῦδρον, τινὲς δὲ τὸ θέρος καὶ ἐντελῶς ξηραίνονται. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος ῥεόντων διέρχονται διὰ λίαν κεκλιμένων ἐγκαρσίων κοιλάδων καὶ μετὰ σύντομον, ἀλλὰ ταχὺν ῥοὴν, πολλὰκις δὲ καὶ ὀρμητικὸν, χύνονται εἰς τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ ῥέοντες ἀπὸ τῆς δυτικῆς κλιτύος, καὶ ἰδίως ὁ Ἄρνος καὶ ὁ Τίβερις, ἔχουσιν ἀπ' ἐναντίας μακρότερον ῥοὴν, διότι κατ' ἀρχὰς μὲν ῥέουσι διὰ κοιλάδων κατὰ μῆκος τῶν ὀρέων ἐκτεινομένων, εἴτα δὲ δι' ἐγκαρσίων τσιούτων, διαῤῥηγνύοντες τὰς ἀπαντωμένας δειράδας, ἵνα φθάσωσιν εἰς τὴν παραλίαν.

Ὁ Τίβερις, ὁ ἐπισημότερος ποταμὸς τῆς ἰδίως χερσονήσου, μόνον ὀλίγα μίλ. ἀνωτέρω τῆς Ῥώμης καθίσταται πλωτὸς εἰς μικρὰ πλοῖα· παρὰ δὲ τὴν Ὠστίαν διαιρεῖται εἰς δύο βραχίονας, ὧν μόνον ὁ βόρειος εἶνε πλωίμος.

Διαίρεσις.

Α) Ἡ Ἄνω Ἰταλία περιελάμβανε τὰς χώρας ἐκεῖνας, τὰς ὁποίας οἱ Ῥωμαῖοι πρὸ τοῦ τέλους τῆς δημοκρατίας αὐτῶν δὲν ἐλόγιζον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἶνε δὲ αὗται, 1) ἡ Λιγυστική, 2) ἡ ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλλία, καὶ 3) ἡ Ἐνετικὴ μετὰ τῆς Καρνίας καὶ τῆς χερσονήσου Ἰστρίας.

Β) Ἡ Μέση Ἰταλία, διηρεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἀπεννίνου εἰς δύο μέρη, τῶν ὁποίων ἕκαστον περιελάμβανε τρεῖς χώρας,

α) Τὸ πρὸς Δ. τοῦ Ἀπεννίνου μέρος περιελάμβανε 1) τὴν Ἐτρουρίαν ἢ Τυρρηνίαν, 2) τὸ Λάτιον καὶ 3) τὴν Καμπανίαν.

β) Τὸ πρὸς Α. περιελάμβανε 1) τὴν Ὀμβρίαν, 2) τὴν Πικεντίνην καὶ 3) τὴν Σαυνίτιδα.

Γ) Ἡ Κάτω Ἰταλία περιελάμβανε τέσσαρα μέρη.

α) Τὰ μὲν πρὸς Δ. μέρη αὐτῆς ἐλέγοντο Λευκανία καὶ Βρεττία.

β) Τὰ δὲ πρὸς Α. Ἀπουλία καὶ Καλαβρία.

Δ. Νῆσοι αὐτῆς ἦσαν ἡ Σικελία, ἡ Σαρδὼ, ἡ Κύρνος καὶ μικρότεραί τινες ἄλλαι.

Ἄνω Ἰταλία.

§. 93. 1) Ἡ Λιγυστικὴ ἢ ἡ παρὰ τὸν Λιγυστικὸν κόλπον παραλία ταινία, ἐκτείνεται πρὸς Β. μέχρι τοῦ Πάδου καὶ κυρία ἐμπορικὴ πόλις αὐτῆς εἶνε ἡ Γενούα, ἥτις καῖται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου αὐτῆς κόλπου.

2) Ἡ ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλλία, ἢ Τηβεννοφόρος (Togata) διεχωρίζετο ὑπὸ τοῦ μέσου Πάδου, α) εἰς μικρότερον ΝΑ. μέρος, τὴν ἐντὸς τοῦ Πάδου Γαλλίαν, τῆς ὁποίας ἐπισημότεραι πόλεις ἦσαν ἡ Πάρμα καὶ ἡ Μουτίνη (μάχη τὸ 43), ἡ Βονωνία καὶ ἡ Ράβεννα, ἥτις, ὅπως νῦν ἡ Ἐνετία, ἔκειτο εἰς τὰ τενάγη τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ ἦτο καθέδρα τοῦ Ὀνωρίου, καὶ β) εἰς μεγαλύτερον ΒΔ., τὴν πέραν τοῦ Πάδου Γαλλίαν, τῆς ὁποίας ἀξιολογώτεραι πόλεις ἦσαν Ἀύγουστα Ταυ-

ρίνων (Τουρίνον), Οὐερκέλλαι (μάχη τὸ 101), Μεδιόλανον, Μάντουα, παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μιγκίου σχηματιζομένην λίμνην καὶ Οὐηρὼν (Βερώνη), παρὰ τὸν Ἄθρσιν, ἔχουσα ἀμφιθέατρον.

3) Ἡ Ἐνετικὴ, τῆς ὁποίας, κειμένης πρὸς Α. τοῦ Ἀθρσίου μεταξὺ τῶν Ἄλπεων, τοῦ Κάτω Πάδου καὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, ἀξιολογωτέρα πόλις ἦτον τὸ Πατάβιον (Πάδουα). Ἀπὸ Αὐγούστου κατετάσσεται εἰς τὴν Ἄνω Ἰταλίαν α) ἡ Καρνία μετὰ τῆς πόλεως Ἀκυληίας καὶ β) ἡ χερσόνησος Ἰστρία μετὰ τῆς Τεργέστης.

Μέση Ἰταλία.

§. 96. 1) Ἡ Ἐτρουρία, κειμένη μεταξὺ Ἀπεννίνου, Τιθέρως καὶ τῆς θαλάσσης, κατωκαίτο ὑπὸ τῶν Ἐτρούσκων, λαοῦ μεταναστεύσαντος ἐκ τῶν κεντρικῶν Ἄλπεων, ὅστις, ὑπερέχων τῶν ἄλλων κατὰ τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὸ ἐμπόριον, ἐθεμελίωσε δώδεκα πόλεις, ὧν ἐκάστη εἶχεν ἰδίαν χώραν, ἴδια πολίχνια καὶ ἴδιον βασιλεῖα. Αἱ ἐπιστημότεραι αὐτῶν ἦσαν Οὐήτοι, Ταρχυνία, Κλούσιον καὶ Περούσια (μάχη τὸ 309), αἵτινες ἔκιντο ἐπὶ τῶν τανὺν ἐρήμων προπόδων ὁρέων τῆς δεираδος τοῦ Ἀπεννίνου, οὗ ἡ ἡφαίστειος φύσις γνωρίζεται ἐκ τῶν ἐσβεσμένων κρατήρων τῶν σχηματιζόντων λίμνας, οἷον τὴν Τρασιμένην (μάχη τοῦ 217). κτλ.

2) Τὸ Λάτιον περιλαμβάνει, καθὼς καὶ ἡ Ἐτρουρία, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ Κάτω Τιθέρως, καὶ πρόποδα ὄρη τῆς δεираδος τοῦ Ἀπεννίνου, οἷον τὸ ὄρος Ἀλβανὸν καὶ τὰ ὄρη τῆς Σαβίνης μετὰ λιμνῶν, οἷον τῆς τῶν Ἀλβανῶν, καὶ ἐκτεταμένων ἐλωδῶν χωρῶν, οἷον τοῦ Ποντίνου ἔλους. Πόλεις τῶν Λατίνων ἦσαν, α) Ρώμη, ἥτις πρότερον ἔκειτο εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Τιθέρως ἐπὶ ἑπτὰ λόφον, οἷον τοῦ Καπιτωλίου, τοῦ Ἀβεντίνου, τοῦ Καιλίου καὶ τοῦ μεταξὺ αὐτῶν κειμένου Παλατίνου, τὰ ὁποῖα χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ κοιλάδων, ἐνῶ ὁ Ἰσχυλῖνος λόφος, ὁ Οὐϊμινάλιος καὶ ὁ Κυρίνιος ἐνοῦνται εἰς ῥάχιν· εἰς αὐτὰ δὲ προσετέθησαν κατόπιν ἀπὸ τοῦ Αὐρηλιανοῦ

τὸ Ἰανικόλον καὶ τὸ Οὐατικανόν, κείμενα πέραν τοῦ Τ.ζέρεως, καὶ ὁ Πίγκιος λόφος.

Ἐπὶ τοῦ Κ' αἰ. π. τωλίου, τοῦ μικροτέρου τῶν ἐπτά λόφων, ἔκειτο ὁ ἐπὶ Ταρκυνίου τοῦ Συμπέρβου οἰκοδομηθεὶς ναὸς τοῦ Καπιτωλίου Διὸς, ὅστις τρεῖς κατεκλή (84 π. Χ. καὶ 69 καὶ 80 μ. Χ.). Ὁ Δρμιτιανὸς ἀνέκτησεν αὐτὸν ἐκ τετάρτου μετ' ἀνηκούστου τέως λαμπρότητος. Παρὰ τὴς πόδας τοῦ Καπιτωλίου ἔκειτο ἡ Ῥωμαϊκὴ ἀγορὰ μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτῆς δήματος, τὸ ὅποσον ἦτο κεκοσμημένον διὰ τῶν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Ἀντιάτας ναυμαχίας ἐμβόλων· ἦτο δ' ἡ ἀγορὰ οὐ μόνον τόπος συναθροίσεων τοῦ λαοῦ καὶ διαδικασιῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ συνήθης τόπος τῶν ἀγώνων τῶν μονομάχων. Τὸ Ὅσιλιον βουλευτήριον, δοθέν ὑπὸ τοῦ Τυλλίου Ὅστιλίου διὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς Γερουσίας, κατεκλή κατὰ τὴν καὶ σιν τοῦ πτώματος τοῦ Κλωδίου, καὶ αὐτόθι ὁ Ὀκταβιανὸς ἐκκοδόμησε τὸ βουλευτήριον τοῦ Ἰουλίου διὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς Γερουσίας. Ὁ Παλατῖνος ἦτον ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου διαμονὴ τῶν αὐτοκρατόρων, τῶν ὁποίων τὸ ἀνάκτορον ὑπὸ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ πολλάκις ἐμεγαλύνθη· μετὰ δὲ τὴν πυρκαϊάν ὁ Νέρων ἐκκοδόμησε μετ' ἀνοήτου σπατάλης τὸν χρυσὸν οἶκον, ὅστις οὐ μόνον τὸν Παλατῖνον, ἀλλὰ καὶ μέρος τοῦ Ἡσκυλίνου περιελάμβανεν.

Εἰς τὴν μεταξὺ Παλατίνου καὶ Ἀβεντίνου κοιλάδα ἔδρυσεν ὁ Ταρκύνιος Πρίσκος τὸν πρῶτον καὶ περιφημότερον ἱππόδρομον Κίρκον (circus maximus), ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτον ἀπλοῦς, ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας ὅμως ἐκοσμήθη πολυτελέστατα. Εἰς τὴν μεγάλην πεδιάδα τὴν ἐκτεινομένην ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ μέχρι τῶν κλιτύων τοῦ Καπιτωλίου, τοῦ Κυρινίου καὶ Πιγκίου ἔκειτο τὸ Ἄρειον πεδῖον, τὸ ὅποσον μέχρι τέλους τῆς δημοκρατίας ἦτον ἀνοικτὴ πλατεῖα, χρησιμεύουσα πρὸς γυμναστικὰς καὶ πολεμικὰς ἀσκήσεις καὶ εἰς μεγάλας συνελεύσεις τοῦ λαοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ Καίσαρος τὸ παρακείμενον εἰς τὴν πόλιν μέρος αὐτῆς ἐκαλύφθη ὑπὸ λαμπρῶν κτιρίων, οἷα τοῦ Πανθέου τοῦ Ἀγρίππα, τοῦ Μαισωλείου τοῦ Αὐγούστου, κτλ. Αὐτόθι ἔκειτο καὶ τὸ θέατρον τοῦ Πομπηίου, χωροῦν 40000 θεατῶν, καὶ τὸ Πομπήϊον βουλευτήριον, ἐν ᾧ ἐδολοφονήθη ὁ Καίσαρ. Ὡσαύτως ὑπῆρχον καὶ πολλὰ θριαμβευτικὰ τόξα (ἐξ ὧν σώζονται ἔτι τὰ τοῦ Τίτου, Σεπτιμίου Σεβήρου καὶ Κωνσταντίνου), θέρμαι, πύλαι, βασιλικαὶ (στοαὶ καὶ ἐκκλησίαι, αἵτινες προωρισμέναι κατ' ἀρχὰς εἰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς, βραδύτερον ἐχρησίμευσαν καὶ ὡς τόποι

διαδικασίας), ὁδελίσκοι, ἀγάλματα, ὁδραγωγεῖα, (τὰ ὅποια ἤγαγον ὕδωρ εἰς τὴν 'Ρώμην δι' ὀχετῶν θολωτῶν ἐχόντων ὕψος ἀνθρώπου), ὑπόνοι, κτλ. Τὰ ἄμεσα περὶχωρα τῆς πόλεως, ἰδίως δὲ αἱ πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις ἄγουσαι λαμπραὶ ὁδοί, ἦσαν κεκαλυμμένα μὲ ἀπειραρίθμους ἐπαύλεις, μνημεῖα καὶ διάφορα κτίρια καὶ κήπους. Καὶ ὑπὸ τὴν πόλιν καὶ παρὰ τὴν Ἀππίαν ὁδὸν εὐρίσκοντο αἱ κατακόμβαι.

Ἐκ τῶν λοιπῶν πόλεων τῶν Λατίνων ἔκειντο εἰς τὰ παράλια μὲν, 1) Ὡςία, ἐπίνειον τῆς Ῥώμης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιθέρεως, θεμελιωθεῖσα ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἀγκου Μαρκίου, 2) Λαύρεντον, καθέδρα τοῦ βασιλέως Λατίνου κατὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Αἰνείου, 3) Λαθίνιον· παρὰ τὸ Ἀλθανὸν δὲ ὄρος, 1) Ἄλθα Λόγγα, ἡ μητρόπολις τῆς Ῥώμης, 2) Τούσκουλον, παρὰ τὸ νῦν Φρασκάτι, 3) Γάθιοι· παρὰ δὲ τὸ δυτικὸν χεῖλος τῶν ὁρέων τῆς Σαθίνης καὶ πρὸς Β, ἐνθα ὁ Ἀνίων ἐξ ἐγκαρσίου κοιλάδος ἐξέρχεται εἰς τὴν Καμπανίαν, Τίβουρα, προσφιλὴς τόπος διατριβῆς τῶν εὐγενῶν Ῥωμαίων, ὅθεν καὶ αἱ πολυάριθμοι πέριξ ἐπαύλεις, καὶ Πραίνεστος, πρὸς Ν.

Μὴ Ἰταλικοὶ λαοὶ ἐν τῷ Λατίῳ ἦσαν, 1) οἱ Ρούτουλοι, τῶν ὁποίων, κατοικούντων οὐ μακρὰν τῆς παραλίας, πόλις ἦτο ἡ Ἀρδέα, 2) οἱ Ἔρنيκοι, πρὸς Ν. τῶν ὁρέων τῆς Σαθίνης, 3) οἱ Αἴκουοι, εἰς τὰ ΝΑ. τῶν αὐτῶν ὁρέων, 4) οἱ Οὐόλσχοι, παρ' ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς τοῦ Ποντίνου ἑλους, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν δυτικὴν πλευρὰν ἔκειντο αἱ παράλια πόλεις Ἄντιον καὶ Ταρράκίνα, εἰς δὲ τὰ βόρεια Σούεσσα Πωμεντίνων, εἰς δὲ τὰ ἀνατολικά Ἄρπινα, πατρὶς τοῦ Μαρίου καὶ τοῦ Κικέρωνος.

3) Ἡ Καμπανία (πρὸς Ν. τοῦ Λεΐριος μέχρι τοῦ Σιλάριδος). Παρὰ τὸν κάτω Οὐολτουρνον καὶ τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως ἐκτείνεται εὐφρωτάτη πεδιάς, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ μεσημβρινὴ φύσις ἀναπτύσσει πλουσιωτάτην βλάστησιν. Πᾶσα ἡ ὑπὲρ τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως παραλία σχηματίζει μίαν μόνην σχεδὸν πόλιν· Βαΐαι, λουτρόν πλησίον τῆς Λοκρίνου λίμνης, ἐξ ἧς ἀνέδυσεν τὸ 1538 μ. Χ. τὸ Νέον Ὄρος (Monte nuovo), Ποτέολοι, Παρθενόπη, ἡ Παλαιὰ πόλις, ἡ παλαιὰ πόλις τῆς Νεαπόλεως, τὸ Ἡράκλειον,

καὶ ἡ Πομπηία (κατασφραεῖται καὶ αἱ δύο τὸ 79 μ. Χ. ἀπὸ ἔκρηξιν τοῦ Οὐεσουίου) καὶ τὸ Σύρρεντον ἐχωρίζοντο ἀπ' ἀλλήλων μόνον δι' ἐπαύλεων, μεγάρων καὶ κήπων. Εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας καὶ παρὰ τὸν πόδα τῶν προπόδων τοῦ Ἀπεννίνου ἔκειντο ἡ Καπύη, παρὰ τὸν Οὐολτοῦρνον, καὶ ἡ Νῶλα, τὰς ὁποίας οἱ μὲν Ἑτροῦσκοι κατέλαβον κατὰ τὴν εἰς τὴν Καμπανίαν μετανάστασιν αὐτῶν, οἱ δὲ Σαυνῖται ἐφήρεσαν ἀπ' αὐτῶν.

4) Ἡ Ὀμβρικὴ, ἡ πρὸς Ν. τοῦ Ρουδίκωνος καὶ παρ' ἀμφοτέρας τὰς κλιτύας τοῦ μέσου Ἀπεννίνου χώρα, ἐκτείνεται πρὸς Δ. μὲν μέχρι τοῦ Τιβέρεως, πρὸς Α. δὲ μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Ἐν αὐτῇ ἔκειντο παρὰ μὲν τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν τὸ Ἀρίμινον (Ῥίμινι) καὶ ἡ Σηνογαλλία, θεμελιωθείσα ὑπὸ Γαλατῶν Σεννόνων. Αὐτόθι παρὰ τὸν Μέταυρον ποταμὸν ἡττήθη τὸ 207 ὁ Ἀσδρούβας· εἰς δὲ τὰ μεσόγεια Σεντῖνον, παρὰ τὴν ὁποίαν τὸ 295 ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Σαυνίτας.

5) Ἡ Πικεντίνη, τῆς ὁποίας, ἐκτεινομένης κατὰ μῆκος τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, ἐπισημότερα πόλεις ἦτον ἡ Ἀγκών, θεμελιωθείσα ὑπὸ τῶν Συρακουσίων ἐπὶ τινος ἀκρωτηρίου, παρὰ τὸ ὁποῖον ὁ Τραϊανὸς κατεσκευάσε τὸν καλλίτερον τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης λιμένα καὶ ἔνεκα τούτου κατέστη ἐμπορικωτάτη.

6) Ἡ Σαυνῖτις, ἡ χώρα τῶν Σαυνιτῶν, ἔκειτο ὡσαύτως παρ' ἀμφοτέρας τὰς κλιτύας τοῦ Ἀπεννίνου, τὸ ὁποῖον αὐτόθι εἰς τὰς Ἀβρούζας ἔχει τὴν ὑψίστην κορυφὴν 9000 π. Ἐπισημότεραι πόλεις Βενεούεντον (μάχη τὸ 275) καὶ Καύδιον (μάχη τοῦ 321), ἀμφοτέραι εἰς τὰ ΝΑ. τῆς χώρας.

Κάτω Ἰταλία, ἡ Μεγάλῃ Ἑλλάς.

§. 97 1) Ἡ Λευκανία, τῆς ὁποίας ἐπισημότεραι πόλεις ἦσαν Ἡράκλεια (μάχη 280) καὶ Σύβαρις, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι 300000 τὸν ἀριθμὸν κατήντησαν διὰ τὴν ἄκραν εὐφορίαν τῶν περιχώρων τῆς εἰς τοσαύτην τρυφὴν, ὥστε ἔμειναν παροιμιαζόμενοι ἐπὶ τούτῳ· μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς τὸ

510 ὑπὸ τῶν γειτόνων καὶ ἀντιπάλων Κροτωνιατῶν, οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεμελίωσαν τὸ 446 παρ' αὐτὴν τοὺς Θουρίους.

2) Ἡ Βρεττία κατεῖχε τὴν μεσημβρινὴν χώραν τῆς Ἰταλίας καὶ ἐπισημότεραι πόλεις αὐτῆς ἦσαν Κρότων, διάσημος διὰ τὰ φιλοσοφικά της σχολεῖα, τὸ ὑγιεινὸν κλίμα της καὶ τοὺς ἀθλητάς της. Πήγιον ἐπὶ τοῦ Σικελικοῦ πορθμοῦ καὶ Κωνσεντία, εἰς τὸ κέντρον ἐπὶ τοῦ Κράθιος ποταμοῦ, πρωτεύουσα.

3) Ἡ Ἀπουλία περιλαμβάνει τὴν ἐπισημότεραν παραλίαν πεδιάδα ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀπεννίνου καὶ, ὡς εἰκὸς, τὸν σημαντικώτερον ποταμὸν τῆς πλευρᾶς ταύτης τοῦ Ἀπεννίνου, τὸν Αὔφιδον. Πόλεις Λουκερία, Ἀσκουλον (μάχη τὸ 279), Κάνναι (μάχη τὸ 216), καὶ Οὐενουσία Ῥωμαϊκὴ ἀποικία.

4) Ἡ Καλαβρία, ἡ ΝΑ. χερσονήσος (ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἀρχῆς καλεῖται Καλαβρία ἡ ΝΑ. χερσονήσος). Πόλεις Βρεντέσιον, ὁ συνήθης τόπος τῆς εἰς Ἑλλάδα μεταβάσεως, καὶ Τάρας, μεγάλη, ἐμπορικὴ καὶ βιομήχανος πόλις.

Αἱ νῆσοι.

§. 98. 4) Ἡ Σικελία (Τρινακρία). Ἡ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐξαίσιως καλλιεργουμένη καὶ πυκνότατα κατοικουμένη αὕτη νῆσος, ἡ σιταποθήκη τῆς Ἰταλίας, χωρίζεται ἀπὸ τῆς χερσονήσου διὰ τοῦ Σικελικοῦ πορθμοῦ, εἰς τὴν ὁποῖον συνερχόμενα τὰ ρεύματα τῆς Μεσογείου σχηματίζουναι τὰς γνωστάς δίνας, Σκύλλαν καὶ Χάρυβδιν. Ἐπέκτασις τοῦ Ἀπεννίνου ἐκτείνεται παρὰ τὴν βορείαν παραλίαν, ἥτις πρὸς Β. μὲν καταπίπτει ἀποτόμως πρὸς τὴν θάλασσαν, πρὸς Ν. δὲ καὶ Δ. συνδέεται μετὰ πολυλόφων ὑψιπέδων, τὰ ὅποια καλύπτουσιν ὅλον σχεδὸν τὸ λοιπὸν, τῆς νήσου καὶ κλίνουν ἡπίως πρὸς τὴν Μ. καὶ Α. παραλίαν. Τὸ παρὰ τὴν Α. παραλίαν ἡφαίστειον ἔδαφος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνυψοῦται τὸ ἡφαίστειον ὄρος Αἶτνη ὑπὲρ τοὺς 10000 π. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, εἶνε τὸ εὐφωρότατον. Πόλεις πρὸς Α. Μεσσήνη, ἥτις πρὸ τῆς μεταναστάσεως τῶν Μεσσηνίων ἐκαλεῖτο Ζάγλη καὶ Συρακοῦσαι, πρὸς Ν. Ἀκράγας, γ) Πρὸς

Α καὶ Β. τὸ Λιλύβαιον, ἡ Σεγέστη ἢ Ἐγέστη καὶ ὁ Πάνορμος.

Ἡ Σικελία περιβάλλεται κατὰ τὰς τρεῖς πλευράς ὑπὸ συμπλεγμάτων μακρῶν νήσων· α) πρὸς Β. κεῖνται αἱ 44 τὸν ἀριθμὸν νῆσοι τοῦ Αἰόλου ἢ Λιπάραι, ὧν αἱ μεγαλύτεραι Λιπάρα καὶ Στρογγύλη· β) πρὸς Δ. αἱ Αἶγουσαι, παρὰ τὰς ὁποίας τὸ 212 ὁ Λουτάνιος Κάτουλος ἐκέρδησεν ἀποφατιστικὴν κατὰ θάλασσαν νίκην κατὰ τῶν Καρχηδονίων· γ) πρὸς Ν. ἡ Μελίτη μετὰ δύο ἄλλων νήσων

2) Ἡ Σαρδὼ, ἡ μᾶλλον πασῶν τῶν νήσων ἀπέχουσα τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου καὶ ἔχουσα πρὸς αὐτὴν ἐστραμμένην τὴν μᾶλλον ἀπρόσιτον καὶ ἀλίμενον Α. παραλίαν· πρὸς Α. ἡ κυρία δευρὰ αὐτῆς κατέρχεται ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν. Κάραλις, πόλις ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας.

3) Ἡ Κύρνος, τῆς ὁποίας ἡ ἀξιολογωτέρα πόλις, κειμένη εἰς τὴν Α. παραλίαν, ὠνομάζετο Ἀλαλίη καὶ ὕστερον Ἀλερία.

β) Ἱστορία τῶν Ῥωμαίων.

Πρώτη περίοδος.

Ἡ Ῥώμη ὑπὸ βασιλεῖς (753—510.)

§. 99. Ὁ περὶ θεμελιώσεως τῆς Ῥώμης μῦθος. Κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας ὁ Αἰνείας μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀγχίσου, υἱοῦ τοῦ Ἀσκανίου, καὶ ἐτέρων τινῶν Τρώων διαφυγὼν τὸν ὄλεθρον, ἔφθασε μετὰ μακρὰς περιπλανήσεις εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔνθα αὐτὸς μὲν ἐκτίσσε τὸ Λαβίνιον, ὁ δὲ Ἀσκάνιος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὴν Ἄλβαν Λόγγαν.

Ὁ περὶ Αἰνείου μῦθος. Ὁ Αἰνείας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ φυγάδες Τρῶες ἀπεφάσισαν κατὰ τινα ἐκ Δήλου χρησμόν, ἐξηγηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀγχίσου, κατὰ πρῶτον νὰ ἀποικήσωσιν εἰς τὴν Κρήτην, ἐγκατέλιπον ὁμῶς τὴν νῆσον ταύτην, περιελθόντες ἔνεκα τῆς θερμότητος καὶ τῶν ἀσθενειῶν εἰς πολλὴν ἀπορίαν, καὶ κατὰ συμβουλήν τῶν οἰκείων θεῶν, οὓς κατ' ὄναρ εἶδεν ὁ Αἰνείας, ἀπέπλευσαν πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Μετὰ πολὺ δὲ τρικυμίας καὶ περιπλανήσεις ἔφθασαν εἰς τὴν Σικελίαν, ἔνθα ἀπέθανεν ὁ Ἀγχίσης. Εἶτα ὁμῶς ἡ Ἥρα, ἣτις δυσμενῶς πάντοτε διέ-

κειτο πρὸς τοὺς Τρῶας, ἐνεργήσασα νέαν τρικυμίαν ἔφερε τὸν στόλον εἰς τὴν Καρχηδόνα, ἔνθα ὁ Αἰνείας, λαβὼν εὐνοϊκὴν ὑποδοχὴν ὑπὸ τῆς βασιλείας Διδοῦς, διέτριψεν αὐτόθι, μεχρὶ τοῦ διατάχθῃ ὑπὸ τοῦ Διὸς νὰ πλεύσῃ πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Πορευθεὶς δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν προσωρμίσθη εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλέως τῶν Λαυρεντίνων Λατίνου, ὅστις κατὰ τινα χρησμὸν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν σύζυγον τὴν θυγατέρα του Λαβινίαν. Ἄλλ' ὁ Τύρνος, βασιλεὺς τῶν ἐν Ἀρδέᾳ Ρουτούλων, εἰς ὃν εἶχον πρότερον ὑποσχεθῇ τὴν Λαβινίαν, κατεπολέμησε κατὰ προτροπὴν τῆς Ἥρας τὸν προτιμηθέντα ξένον καὶ τὸν Λατίνον. Ἐνῷ δὲ ὁ Αἰνείας διέτριβε παρὰ Εὐάνδρῳ τῷ ἡγεμόνι τῶν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως ἀποικιστῶν Ἀρκάδων, ἵνα λάβῃ ἐπικουρίαν παρ' αὐτοῦ, ὁ Τύρνος ἔκαμεν ἔργον κατὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν Τρώων, ἧτις ἀπικρούσθη· συγχρόνως δὲ ἐμπταιώθη καὶ ὑπὸ τοῦ Διὸς ἢ πρὸς ἐμπρησμὸν τοῦ στόλου τῶν Τρώων ἀπόπειρα διὰ τῆς μετατροπῆς τῶν πλοίων εἰς νύμφας. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Αἰνείου ἐξηκολούθησε σειρὰ ἀγώνων, ἧτις ἐπὶ τέλους ἔπαυσε, φονεύσαντος τοῦ Τρώος ἥρωος εἰς μονομαχίαν τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ Τύρνον.

Ὁ δέκατος τέταρτος Ἀλβανὸς βασιλεὺς Ἀμούλιος, ἐκδιώξας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Νομήτορα καὶ γενόμενος βασιλεὺς, τὸν μὲν υἱὸν αὐτοῦ εἶχε φονεύσει, τὴν δὲ θυγατέρα Ῥέχην Σιλουϊάν ἔκαμεν Ἑστιάδα, ἵνα μείνῃ ἄγαμος καὶ ἄτεκνος. Αὕτη ὁμως ἐγέννησεν ἐκ τοῦ Ἄρεως τοὺς διδύμους Ῥωμύλον καὶ Ῥῶμον, οἵτινες ἐκτεθέντες εἰς τὸν Τίβεριν καὶ διασωθέντες ἐθηλάσθησαν ὑπὸ λυκαίνης, ἔπειτα ὁμως ποιμὴν τις Φαυστύλος τὸ ὄνομα, εὐρὼν αὐτοὺς, τοὺς παρέδωκεν εἰς τὴν σύζυγόν του νὰ τοὺς ἀναθρέψῃ. Ἡλικιωθέντες δ' οὗτοι ἐφόνευσαν τὸν Ἀμούλιον καὶ ἔκαμαν βασιλέα τὸν Νομήτορα. Ἀλλ' ἡ ἔρις τῶν δύο ἀδελφῶν περὶ τῆς θεμελιώσεως νέας πόλεως ἔληξεν ὑπὲρ τοῦ Ῥωμύλου διὰ τῆς ἐμφανίσεως δώδεκα γυπῶν καὶ ὁ Ῥῶμος ἐφανεύθη τὸ 753.

Οἱ ἑπτὰ βασιλεῖς (753—510.)

§. 100. 1) Ὁ Ῥωμύλος ἐβασίλευσε 37 ἔτη (753—716). Εἰς τὴν νεόδητον πόλιν πᾶς εἶτε, ἐξόριστος, εἶτε φυγὰς διὰ φόνον, ἢ καὶ δοῦλος καὶ κακοῦργος, ἦτον δεκτός. Ἰνα

δὲ δώσῃ εἰς αὐτοὺς γυναῖκας ὁ Ῥωμύλος, ἔκαμεν εἰς τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς προτάσεις γάμων, καὶ ἀφ' οὗ αὗται ἀπερρίφθησαν, προσεκάλεσε τοὺς Λατίνους καὶ Σαβίνους εἰς ἑορτὴν, κατ' ἣν ἠρπάγησαν αἱ θυγατέρες αὐτῶν. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη πόλις κατ' ἀρχὰς μὲν περιορισμένος κατὰ τριῶν πόλεων, αἵτινες ἀλληλοδιαδόχως ἠττήθησαν, εἴτα δὲ κατὰ τῶν Σαβίνων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς Τίτος Τάτιος ἐκυρίευσεν τὸ Καπιτώλιον διὰ τῆς προδοσίας τῆς Ταρπηίας. Ὁ περαιτέρω ὁμῶς ἄγων ἐμποδίσθη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἀρπαγείσων παρθένων, καὶ οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι καὶ Λατῖνοι ἠνώθησαν εἰς ἓν κράτος. Ἐκτοτε ἡ γερουσία τῶν Ῥωμαίων συνίστατο ἐξ 100 Ῥωμαίων καὶ 100 Σαβίνων, ἡ δὲ βασιλικὴ ἐξουσία ἐνηλλάσσετο μεταξὺ τῶν δύο λαῶν. Ὁ Ῥωμύλος ἀνελήφθη εἰς ἐκλειψιν Ἡλίου ὑπὸ τοῦ Ἄρεως εἰς τὸν Οὐρανὸν καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς θεὸς Κυρίνος. Μετὰ μεσοβασιλείαν ἐνὸς ἔτους οἱ Ῥωμαῖοι ἐξέλεξαν ἐκ τῶν Σαβίνων τὸν γαμβρὸν τοῦ Τίτου Τατίου

2) Νουμᾶν τὸν Πομπήλιον, ὅστις ἐβασίλευσε 43 ἔτη (715 — 672). Εἰς τὴν εἰρηνικὴν ταύτην βασιλείαν ἀπέδωκεν ἡ παράδοσις τὴν διάταξιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἀνέγαγε ταύτην εἰς τὴν νύμφην Ἡγερίαν, ἵνα οὕτως ἀποδώσῃ εἰς αὐτὰ θεῖον κῦρος.

1) Οἱ Ποντίφικες (κατ' ἀρχὰς μὲν 4, ὕστερον δὲ 8, 15, 16) εἰχον τὴν ἐποπτείαν πάσης τῆς δημοσίας καὶ τῆς κατ' οἶκον λατρείας τῶν θεῶν. Ὁ προϊστάμενος αὐτῶν, μέγας ποντίφηξ, ἐκανόνιζε τὰ τοῦ ἡμερολογίου, ἀνήγγελλε τὰς ἑορτάς καὶ ἔγραφε τὰ μεγάλα χρονικά. 2) Οἱ Οἰωνοπόλοι (κατ' ἀρχὰς μὲν 3 ἢ 4, ὕστερον ὁμῶς 9, 15) ἐζήτουν κατὰ πάσας τὰς δημοσίας πράξεις τὴν συγκατάθεσιν τῶν θεῶν, παρατηροῦντες πρὸς τοῦτο κυρίως δύο εἶδη οἰωνῶν, α) ἀτμοσφαιρικὰ φαινόμενα, οἷον βροντάς, ἀστραπὰς, διάττοντας ἀστέρας, καὶ β) πτήσιν καὶ φωνὰς πτηνῶν. 3) οἱ 3 Φλάμινες, τῶν ὁποίων καθῆκον ἦτο νὰ προσφέρωσι θυσίας εἰς τοὺς τρεῖς θεοὺς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, τὸν Δία, τὸν Ἄρην καὶ τὸν Κυρίνον. 4) Οἱ 20 Φιτιάλεις, ἤγουν σπονδοφόροι καὶ εἰρηνοποιοί, οἵτινες εἶχον καθῆκον νὰ τηρῶσι καὶ διευθύνωσι τὰ μετὰ τῶν ἐθνῶν νόμιμα διὸ εἰς τούτους ἀπέκειτο ἡ ἐπίσημος κήρυξις τοῦ πολέμου καὶ ἡ ἐν ὀνόματι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους συνομολόγησις εἰ-

ρήνης καὶ συμμαχίας. 5) Αἱ Ἑστιάδες παρθένοι (ἔκ καὶ ἀπὸ Ταρκυνίου Πρίσκου 6 τὸν ἀριθμὸν), αἰτίνες, ἐκλεγόμεναι εἰς ἡλικίαν 6—40 ἐτῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ποντίφικος καὶ ἐπιτηρούμεναι ὑπ' αὐτοῦ, ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ μένωσι τριάκοντα ἔτη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ναοῦ τῆς Ἑστίας, ἀλλὰ κατὰ τὰ δέκα πρῶτα νὰ μανθάνωσι, κατὰ δὲ τὰ ἐπόμενα τῶν δέκα νὰ ὑπηρετῶσι καὶ κατὰ τὰ δέκα τελευταῖα νὰ διδάσκωσι. Τὰ σπουδαιότατα τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἦσαν ἡ φύλαξις τοῦ Παλλαδίου (τοῦ κατὰ τὸν μῦθον ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ εἰς τὴν Τροίαν καταπεσόντος ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς) καὶ ἡ διατήρησις τοῦ ἱεροῦ πυρὸς ἀσβέστου. 6) οἱ (42) Σάλλιοι, οἵτινες διορισθέντες ὑπὸ τοῦ Νουμᾶ εἶχον καθήκον νὰ φυλάττωσι τὴν ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ καταπεσοῦσαν ἀσπίδα τοῦ Ἄρεως καὶ τὰ 44 πανομοιότυπα αὐτῆς, καὶ τῷ Μαρτίῳ μηνὶ νὰ ἄγωσιν ἐνόπλους ὀρχήσεις διὰ τῆς πίστεως, ἄδοντες ἅμα ταῖς κινήσεις ὕμνους τινὰς ἀρχαίους.

3) Τύλλος Ὀστίλιος, ὅστις ἐβασίλευσε 32 ἔτη (672—640) καὶ ἦτον ὠσαύτως Ῥωμαῖος. Ὁ κατὰ τῆς Ἀλβας Λύγγας πόλεμος τῆς πρωτευούσης τοῦ Λατινικοῦ δεσμοῦ, ὅστις εἶχε προέλθει ἐξ ἀμοιβαίων ἀρπαγῶν, ἔληξε πρὸς ὄφελος τῶν Ῥωμαίων διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀλβανοῦ δικτάτωρος Μεττίου Φουφετίου πρωταθέντος ἀγῶνος τῶν τριδύμων ἀδελφῶν Ὀρατίων καὶ Κουρατίων. Ὁ νικητὴς Ὀράτιος ἐφόνευσε τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν, ἣτις ἐθρήνησεν ἓνα τῶν Κουρατίων, ὡς ὄντα μνηστῆρα αὐτῆς καὶ ἀπέφυγε τὴν θανατικὴν ποινὴν μόνον διὰ τῆς παρακλήσεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὅτε ὁ Τύλλος προσεκάλεσε τοὺς Ἀλβανοὺς εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Οὐμινετανῶν καὶ Φιδηναίων ἐζήτησεν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Μέττιος Φουφέτιος κατὰ τὴν μάχην νὰ αὐτομολήσῃ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ τῆς ἀπιστίας αὐτοῦ ἀποτυχούσης, αὐτὸς μὲν ἐσχίσθη εἰς τέσσαρα κομμάτια, ἡ δὲ Ἀλβα κατεστράφη καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς μετηνέχθησαν εἰς τὴν Ῥώμην.

4) Ὁ Ἄγκος Μάρκιος, ὅστις ἐβασίλευσεν 24 ἔτη (640—616), ἦτον ἐγγονος τοῦ Νουμᾶ, ἐπομένως Σαβῖνος. Οὗτος ἤρχισε τὴν κατὰ κτησιν τοῦ Λατίου καὶ ἤνωσε τοὺς κατοίκους τεσσάρων ὑποταγείσων Λατινικῶν πόλεων μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ὡς πολίτας, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχωσι καὶ

ψῆφον. Οὗτοι ἐκλήθησαν Πληθεῖοι, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς παλαιούς τῆς Ῥώμης κατοίκους, τοὺς Πατρικίους. Ἐθεμελίωσε δὲ καὶ τὸ ἐπίνειον τῆς Ῥώμης Ὀστία ν.

5) Ὁ Λεύκιος Ταρκύνιος Πρίσκοις, ὅστις ἐβασίλευσε 38 ἔτη (616—578) καὶ ἦτο κατὰ παράδοσιν υἱὸς τοῦ ἐκ Κορίνθου εἰς τοὺς Ταρκυνίους φυγόντος Βακχιάδου Δημαράτου. Οὗτος ἐλθὼν εἰς τὴν Ῥώμην κατέστη κηδεμὼν τῶν υἱῶν τοῦ Ἄγκου, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξελέχθη βασιλεὺς καὶ οὕτως ἔπαυσεν ἡ ἐναλλαγὴ Ῥωμαίων καὶ Σαβίνων βασιλείων. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἀπεπεράτωσε τὴν καθυπὶταξιν τοῦ Λατίου, ἔκτισεν ὑπονόμους, ὠκεοδόμησεν ἐπὶ τοῦ ἀποξηρανθέντος πεδίου τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ μέγα ἵπποδρόμιον διὰ τοὺς μεγάλους ἀγῶνας καὶ ἡξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν γερουσιαστῶν εἰς τριακοσίους· ἐδολοφονήθη ὁμως ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἄγκου, οἵτινες ἀντὶ τῆς αἰρετῆς βασιλείας ἐζήτησαν τὴν εἰσαγωγὴν τῆς κληρονομικῆς· αὐτὸν ὁμως διεδέχθη ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ

6) Σερούιος Τύλλιος, ὅστις ἐβασίλευσε 44 ἔτη (578—534). Οὗτος ἐστερέωσε τὴν ἐπὶ τοῦ Λατίου Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν διὰ τῆς ἰδρύσεως κοινοῦ ἱεροῦ ἐπὶ τοῦ Ἄθεντίνου ὄρους καὶ περιέβαλε τοὺς ἑπτὰ λόφους τῆς πόλεως μὲ τεῖχος. Εἰς τοὺς πληθείους διαιρεθέντας ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὰς κατοικίας αὐτῶν εἰς τριάκοντα φυλάς, παρεχώρησε δικαιώματα εἰς τὸ ψηφοφορεῖν· διήρσε δὲ πάντας τοὺς ἐλευθέρους κατοίκους τῆς Ῥώμης καὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἰς 193 λόχους, εἰς οὓς οὕτω περιελαμβάνοντο καὶ οἱ πατρίκιοι καὶ οἱ πληθεῖοι.

Ἡ λοχίτις ἐκκλησία συνίστατο, α) ἐκ τῶν ἱπποτῶν, διαιρουμένων εἰς 8 λόχους περιλαμβάνοντας πατρίκιοις καὶ τὰς πλουσιωτέρας καὶ ἐπισημοτέρας οἰκογενείας τῶν πληθείων, β) ἐκ τῶν πεζῶν, διαιρουμένων κατὰ τὴν περιουσίαν εἰς 5 κλάσεις·

1)	τοὺς ἔχοντας	400000	ἀσταρίων	εἰς	80	λόχους
2)	»	75000	»	»	20	»
3)	»	50000	»	»	20	»
4)	»	25000	»	»	20	»
5)	»	42500	»	»	30	»

γ) Ἐξ ἐκείνων, οἵτινες εἶχον περιουσίαν μικροτέραν τῆς πέμπτης

κλάσεως, καὶ μετὰ τῶν μουσικῶν καὶ ξυλουργῶν ἀπετέλουν πέντε λόχους. Οὕτως ὁ ὀλιχὸς ἀριθμὸς τῶν λόχων ἦτον 493. Ἐκαστος λόχος εἶχε κατὰ πᾶσαν λοχίτιδα ἐκκλησίαν (Comitia centuriata) μίαν ψῆφον. Μετὰ τῆς εἰς λόχους διακρίσεως παντὸς τοῦ λαοῦ συνείχετο καὶ ὁ στρατιωτικὸς ὀργανισμὸς· καὶ οἱ μὲν ἱππῶνται ὑπηρετοῦν ἔφιπποι, οἱ δὲ ἀνήκοντες εἰς τὰς πέντε τάξεις τῶν πολιτῶν πεζοί, εἰς ἐκστρατείας μὲν ἀπὸ τοῦ 46—45 ἔτους τῆς ἡλικίας των, ἐντὸς δὲ τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ 46—60.

Ἐδολοφονήθη δὲ καὶ ὁ Σερούιος Τύλλιος, ὡς καὶ ὁ προκάτοχος αὐτοῦ, ἐνεργείᾳ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ

7) Λευκίου Ταρκυνίου τοῦ Σουπέρβου, ὅστις ἐβασίλευσεν 24 ἔτη (534—510). Οὗτος, χωρὶς νὰ ἐκλεχθῇ ἢ κυρωθῇ ἀπὸ τὸν λαόν, κατέλαβε τὸν θρόνον καὶ ἐβασίλευσεν αὐθαιρέτως· τὴν γερούσιαν, ἣν αὐτὸς διὰ δολοφονιῶν καὶ ἐξριῶν ἠλάττωσε, δὲν συνεχάλεψε, τὸν δὲ λαὸν ἐπίεζε δι' ἐπαχθῶν φόρων καὶ ἀγγαρειῶν, δι' ὧν ὠκοδόμησε τὸν ναὸν τοῦ Καπιτωλίου, εἰς ὃν ἐφυλάσσοντο τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀγορασθέντα Σιδύλλεια θέσφατα, τρία τὸν ἀριθμόν· συνεπλήρωσεν ὅμως τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ῥώμης ἐπὶ τοῦ Λατινικοῦ δεσμοῦ, τοῦ ὑποίου τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν συνεχώνευσεν μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς. Τῶς Γαδίους, οἵτινες ἤρνοῦντο νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν δεσμὸν, λέγεται ὅτι ἐκυρίευσεν διὰ πανουργίας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σέξτου (αὐτοῦ ἄκρωτηριασθέντος) καὶ διὰ προδοσίας. Πρὸς δὲ τούτοις ἤρχισε νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ πρὸς Ν. τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν διὰ τῶν κατὰ τῶν Οὐόλσκων καὶ Ῥουτούλων πολέμων, καθ' οὓς ἐκυρίευσεν τὰ Σούεσσα Πωμεντίνων καὶ ἐπολιόρησεν τὴν Ἀρδέαν, ἀλλ' ἐξεφρόγη ἐπανάστασις, ἣτις ἐπῆνεγκε τὴν ἐξωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν κατὰ λυσιν τῆς ἰσθμοῦ βασιλείας.

Κατὰ τὴν παράδοσιν ἐξηγέρθη εἰς τὴν πολιορχίαν τῆς Ἀρδέας ἔρις μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτῶν Λευκίου Ταρκυνίου ἐκ Κολλατίας περὶ τῆς ἀρετῆς τῶν ἑαυτῶν γυναικῶν. Μετὰ δὲ τὴν αὐτοχειρίαν τῆς ὑπὸ τοῦ Σέξτου ἀτιμωθεΐσης Λουκρητίας, ὁ Βροῦτος, ἀδελφιδεὺς τοῦ βασιλέως, συνήθροισεν τὸν ἐξεγεγενημένον λαόν καὶ ἐξώσεν τοὺς Ταρκυνίους.

Δευτέρα Περίοδος.

Ἡ Ῥώμη ἐλευθέρα πολιτεία.

(509—30 π. Χ.).

α) Ἡ ἐποχὴ τῆς ἀριστοκρατίας (509—366).

Τὸ νέον πολίτευμα καὶ ὁ κατὰ τῶν Ἑτρούσκων πόλεμος.

§. 101. Τὸ νέον πολίτευμα ἐπήνεγκε κατ' ἀρχὰς μόνον μεταβολὴν ὡς πρὸς τὸ ἡγεμονεῖον πρόσωπον, καθ' ὅσον ἡ βασιλικὴ ἐξουσία, ἀφ' ἧς ἀφρηθήσαν τὰ ἱερατικὰ καθήκοντα, ἐδίδετο εἰς δύο ὑπάτους ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος· καὶ ἐκτάκτως (ἀπὸ τοῦ 501) ἐπετρέπετο ἀντὶ τῶν δύο ὑπάτων νὰ ἐκλέγεται εἰς μόνον, δικτάτωρ, εἰς ὃν ἐδίδοντο πάντα τὰ βασιλικά δικαιώματα, ἀλλ' ἡ ἐξουσία αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ παραταθῇ πλεόν τῶν ἑξ μηνῶν.

Συνωμοσία, ὁργανισθεῖσα ὑπὸ ἀπεσταλμένων τοῦ Ταρχυνίου εἰς τὴν Ῥώμην πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ νέου πολιτεύματος, ἐπροδόθη καὶ ὁ Βροῦτος κατεδίκασε τοὺς ἰδίους αὐτοῦ υἱοὺς εἰς θάνατον διὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς ταύτην.

Ὁ κατὰ τῶν Ἑτρούσκων πόλεμος. Ἐκ τῆς μετὰ τὴν ἑξῶτιν τῶν Ταρχυνίων ταραχῆς ἐν Ῥώμῃ ὠφελούμενοι οἱ Ἑτροῦσκοι, ἐζήτησαν νὰ κυριεύσωσι τὸ Λάτιον, τὸ ὁποῖον ἐχώριζε τὰς ἐν Καμπανίᾳ κτήσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς Ἑτρουρίας. Ὁ βασιλεὺς τοῦ Κλουσίου Πορσήνας ἤγαγε τὸν στρατὸν τοῦ Ἑτρούσκικοῦ δεσμοῦ κατὰ τῆς Ῥώμης, τοῦ ὁποῖου ὅμως τὴν διὰ τοῦ Τιβέρεως διάβασιν ἐμπόδισεν ὁ Ὁράτιος Κόκλῃς. Ἀλλ' ἡ ἀπείρα τοῦ γενναίου Μουκίου Σχαιόλα νὰ φονεύσῃ τὸν Πορσήναν ἀπέτυχεν, ἡ δὲ πόλις ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ, νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα, νὰ παραχωρήσῃ τὸ τρίτον τῆς χώρας καὶ νὰ δώσῃ εἰκοσιν ὁμήρους, ἑξ ὧν καὶ ἡ Κλοιλία, ἥτις κατὰ τὴν παράδοσιν μετὰ τῶν λοιπῶν ὁμήρων κολυμβῶσα διέβη τὸν Τίβεριν καὶ ἐπέστρεψεν ἐπὶ Ῥωμαῖκοῦ ἐδάφους· κατ' αἴτησιν δὲ τοῦ Πορσήνα παρεδόθη καὶ πάλιν, ἀλλ' ἠλευθερώθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὴν γενναιότητά της.

Εἰς πόλεμον μετὰ τῶν Λατίνων, οἵτινες εἶχον ἀποσπασθῆ ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς κατὰ τὸ διάστημα τοῦ κατὰ τῶν Ἑτρούσκων πολέμου, λέγεται ὅτι, πληγωθεὶς ὁ 90ετῆς Ταρκύνιος εἰς τὴν παρὰ τὴν Ῥηγίλλαν λίμνην μάχην ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου δικτάτωρος Ποστομίου, ἐτελεύτησεν ἐν Κύμη· οἱ Λατίνοι ὅμως καὶ πάλιν συνεδέθησαν μετὰ τῶν Ῥωμαίων, καὶ εἰς τὸν δεσμὸν αὐτῶν προσήλθον καὶ οἱ Ἔρνικοι.

Ἡ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν πληβείων 494;

§. 102. Οἱ πατρίκιοι οὐ μόνον ἀποκλειστικῶς κατεῖχον τὰ πολιτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, ἀλλὰ καὶ μόνοι ἐκαλλιέργουν τὰς κοινὰς γαίας καὶ ἐπλούτιζον διὰ τῆς ἐνοικιάσεως τῶν ἐμμέσων φόρων, καθὼς καὶ τῶν προμηθειῶν τῶν ἀναγκαίων εἰς τὴν πολιτείαν· ἀπ' ἐναντίας ὁ πολὺς ὄχλος ἐπὶ μᾶλλον ἐπένετο ἔνεκα τῶν ἐπαχθῶν στρατειῶν καὶ τῶν πολλάκις ἀτυχῶν πολέμων, τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῶν τῶν κυριευμένων χωρῶν ὠφελειῶν καὶ τοῦ περὶ χρεῶν νόμου, καθ' ὃν καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ περιουσία τῶν ὀφειλετῶν ἐδίδοτο εἰς τοὺς δανειστάς. Τῆς ἀθλίας ταύτης καταστάσεως, ἀνακούφισις ἐζητήθη ὑπάρχοντος τοῦ κατὰ τῶν Οὐόλσκων πολέμου, καὶ ὑπόσχεσις πρὸς τοῦτο ἐδόθη, ἀλλὰ δὲν ἐξετελέσθη. Ἐνεκα λοιπὸν τούτου οἱ πληβεῖοι ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς χώρας τῶν Σαβίνων ἱερὸν ὄρος τὸ 494 μὲ σκοπὸν νὰ ἀποχωρισθῶσιν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας, οἱ δὲ πατρίκιοι εἰς διαπραγματεύσιν, ἣν ἔκαμον διὰ τοῦ Μενηγίου Ἀγρίππα τοῦ μεταχειρισθέντος διὰ νὰ πείσῃ τοὺς πληβείους τὸν μῦθον τῆς κοιλίας καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν, κατέπεισαν αὐτοὺς νὰ ἐπανέλθωσιν· ἤρθησαν ὅμως τὰ χρεωστικά ὁμόλογα, ἀπληλευθερώθησαν οἱ ἔνεκα χρεῶν δοῦλοι καὶ ἐσυστήθησαν οἱ Δήμαρχοι, οἵτινες ὡς ἀρχὴ τοῦ λαοῦ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀρχῆς τῶν ἡσαν ἱεροὶ καὶ ἀπαραβίαστοι καὶ εἶχον ὡς νῦν λέγομεν τὴν ἀρνησικυρίαν (veto) κατὰ παντὸς ψηφίσματος τῆς συγκλήτου καὶ παντὸς διατάγματος τῶν ὑπάτων.

Ἡ ἀπόπειρα τοῦ ὑπάρχοντος Σπέρου Κασίου τοῦ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς πληβείους μέρος τῆς δημοσίας χώρας ἐπήνεγκεν εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον· διό

κατηγορηθείς μετὰ τὴν λήξιν τῆς ὑπατείας αὐτοῦ ὡς τρέφων σκοποῦς μοναρχικοῦς, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἀπεκεφαλίσθη.

Πόλεμοι κατὰ τῶν γειτονικῶν λαῶν.

§. 103. 1) Πόλεμος κατὰ τῶν Οὐόλσκων (493). Τὴν πρώτην ἀπόπειραν τοῦ νὰ καταργηθῶσιν οἱ μόλις διωρισθέντες Δήμαρχοι συνέλαβεν ὁ πατρίκιος Μάρκιος Κοριολάνος. Οὗτος εἰς λιμὸν συνεβούλευσε νὰ δοθῇ αἷτος εἰς τοὺς πληθεῖους ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ συγκατατεθῶσιν εἰς τὴν κατάργησιν τῶν Δημάρχων. Κατηγορηθείς ὁμως διὰ τοῦτο εἰς τὴν φυλέτιδα ἐκκλησίαν (comitia tributa) ὡς ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας, διψῶν δὲ ἐκδικησιν, ἀνεχώρησεν εἰς τοὺς Οὐόλσκους, καὶ γενόμενος στρατηγὸς αὐτῶν ἠπεῖλει τὴν Ῥώμην, καὶ μόλις ἡ μήτηρ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἠδυνήθησαν νὰ τὸν πείσωσι νὰ παραιτηθῇ τοῦ νὰ προσβάλῃ τὴν πόλιν.

2) Ὁ πόλεμος τῶν Φαβίων κατὰ τῶν Οὐήεντανῶν. Πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ὑπὸ τῶν Ἑτρουσκῶν κυριευθείσης χώρας (§. 101) καὶ πρὸς ἐπασχόλησιν συγχρόνως τῶν πληθείων ἀνενέωσαν οἱ πατρίκιοι πρωτοπῇ ἰδίως τῆς γενεᾶς τῶν Φαβίων τὸν κατὰ τῶν Οὐήεντανῶν πόλεμον, ὅστις κατέληξεν εἰς 40ετῇ εἰρήνην, ἀφοῦ προηγουμένως πάντες οἱ Φάβιοι πλὴν ἑνὸς παιδὸς ἐσφάγησαν εἰς ἐνέδραν τινὰ ὑπὸ τῶν Οὐήεντανῶν.

3) Ὁ κατὰ τῶν Οὐόλσκων πόλεμος ἀνενεώθη ἔνεκα τῆς περὶ κυριότητος ἔριδος τῆς πόλεως τοῦ Ἀντίου. Οἱ Αἵκουρι, οἵτινες παρουσιάζονται ὡς σύμμαχοι τῶν Οὐόλσκων, ἔκλεισαν ῥωμαϊκὴν στρατὸν ἐπὶ τοῦ εἰς τὸ Ἀλβανὸν ὄρος Ἀλγίδου, τὸν ὁποῖον ὁμως ἔσωσεν ὁ ἀπὸ τοῦ ἀρότρου προσκληθεὶς δικτάτωρ Κικιννάτος.

Ἀγῶν τῶν πληθείων κατὰ τῶν πατρίκίων περὶ ἰσότητος πολιτικῶν δικαιωμάτων.

§. 104. Οἱ τῶν Δεσάρχων νόμοι (451 καὶ 450). Ἡ αὐθαριεσία, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδίκαζον οἱ ἐκ τῶν πατρίκίων λαμβανόμενοι ὕπατοι τῆς μετὰ τὴν πατρίκίων καὶ πληθείων δικ-

φράς, στηριζόμενοι ὄχι εἰς γραπτούς νόμους, ἀλλ' εἰς ἔθιμα ἀθέβαια καὶ ἀόριστα, κατέστησεν ἐπαισθητὴν τὴν ἀνάγκην γραπτῶν νόμων, καταλλήλων νὰ διέπωσι καὶ τὰς δύο τάξεις. Μόλις ὁμῶς μετὰ μακρὰν καὶ ἰσχυρὰν ἀντίστασιν τῶν πληθείων ἐνέδωκαν οἱ πατρίκιοι νὰ δοθῇ ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς δέκα συγκλητικούς ἀπεριόριστος ἐξουσία νὰ συγγράψωσι τὸ νέον δίκαιον τῆς χώρας. Οὗτοι, ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν δέκα ρχοι κληθέντες, καθ' ἣν ἔλαβον ἐντολὴν, συνέταξαν τοὺς νόμους καὶ ὑποβαλόντες αὐτοὺς τὸ τέλος τοῦ ἔτους εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ λαοῦ εὗρον μεγάλην ὑποδοχὴν καὶ ὠνομάσθησαν νόμοι τῶν δέκα πινάκων, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν βάσιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων. Οἱ δέκα ρχοι προσέθηκαν τὸ ἐπόμενον ἔτος (450) καὶ ἄλλους δύο πίνακας. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι δὲν ἤθελον νὰ καταθέσωσι τὴν ἐξουσίαν μετὰ τὸ τέλος τοῦ χρόνου τῆς ὑπηρεσίας των καὶ, ἀρχηγούντος τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου, ἐκυβέρνησαν δεσποτικῶς, ἐξηγέρθη μεγάλη κατ' αὐτῶν δυσἀρέσκεια ἀπὸ μέρους τῶν πληθείων. Φοβηθείσης δὲ ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτῆς πατρὸς τῆς ὠραίας Βιργινίας, ἵνα μὴ γείνη δούλη τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου, καὶ ὑπερεκχειλησάσης τῆς ἀγανακτήσεως, οἱ πληθεῖς ἀνέβησαν καὶ πάλιν εἰς τὸ ἱερὸν ὄρος, ἀλλ' ἐπανῆλθον, καταργηθείσης τῆς δεκαρχίας καὶ ἀνδρουθέντος τοῦ ἀρχαίου πολιτεύματος. Ὀλίγοι μετὰ ταῦτα ἀπήτησαν οἱ Δήμαρχοι, ἵνα καὶ οἱ πληθεῖς γίνωνται ὕπατοι. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τῆς ἀξιώσεως ταύτης ἐδόθη τὸ 444 ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία εἰς (συνήθως 6) χιλιάρχους, ἐκλεγμένους κατ' ἔτος, ἔχοντας ὑπατικὴν ἐξουσίαν καὶ λαμβανόμενους καὶ ἐκ τῶν δύο τάξεων ἦσαν δ' οὗτοι ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ ἀνώτατοι ἄρχοντες. Εἰς ἀποζημίωσιν δὲ τῆς ἀπωλείας ταύτης συνέστησαν οἱ πατρίκιοι τὴν εἰς αὐτοὺς μόνον ἐπιτροπὴν ἀρχὴν τῶν τιμητῶν. Οὗτοι (2) ἐκράτουν τοὺς καταλόγους, ἐν οἷς ἦσαν καταγεγραμμένοι ἅπαντες οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν περιουσίαν καὶ τὸ ἀξίωμα, οἷον συγκλητικοί, ἱππεῖς καὶ πολῖται, διώκουν τὴν οἰκοδομὴν τῶν ναῶν, ὁδῶν καὶ γεφυρῶν, διώριζον τοὺς ὑπαλλήλους καὶ εἶχον δικαστικὴν τινα ἐποπτείαν τῶν ἡθῶν, καθ' ἣν τοὺς ἀκροσμοῦντας ἐτιμώ-

ρουν πολλάκις διὰ τῆς στερήσεως τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἢ τῆς υποβιβάσεως ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν.

Ἀλλὰ τὴν χιλιarchίαν, τῆς ὁποίας ἡ δύναμις ἦτον πολὺ κατωτέρα τῆς τῶν ὑπάτων, οἱ πατρίκιοι παρεχώρουν εἰς τοὺς πληβείους διὰ τῆς ἐκάστοτε ἐκλογῆς, καὶ οὕτως ἐτησίως ἀνενοῦτο ὁ ἀγὼν, ἂν πρέπη νὰ ἐκλεχθῶσιν ὑπατοὶ ἐκ τῶν πατρικίων, ἢ χιλιάρχοι ἐξ ἐκατέρων τῶν τάξεων.

Ἡ ἀπόκτησις τῶν νέων τούτων πολιτικῶν δικαιωμάτων ὠφέλει μόνον τοὺς πλουσίους πληβείους, οἱ δ' ἀπρωότεροι ἦσαν παρηγκωνισμένοι καὶ πολὺ ὀλίγοι ἐφρόντιζον περὶ αὐτῶν. Οὕτως ὁ Σπύριος Μάλλιος, πλουσιώτατος τῶν πληβείων ἱππέων, προμηθευθεὶς σίτον τὸ 439 εἰς λίμν, διεμοίρασεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν πληβείων, ἀλλὰ κατηγορηθεὶς διὰ τοῦτο, ὡς τείνων πρὸς τὴν βασιλείαν, ἐφρονέυθη καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ ἀνεσκόφη.

Ἐπιθετικὸς πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῆς

Ἐτρουρίας (405—396).

§. 105. Ὅτε τὰς μὲν πρὸς Ν. Καμπανικὰς κτήσεις τῶν Ἐτρούσκων κατέλαβον οἱ Σαυνῖται, τὴν δὲ πρὸς Β. πέραν τοῦ Πάδου πεδιάδα οἱ εἰσβαλόντες Γαλάται (§. 106), ἐζήτησεν ἡ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἐτρουρίας Περσῆνα ταπεινωθεῖσα ποτε Ἰώμη ἐπιθετικὸν κατ' αὐτῆς πόλεμον, καθ' ὃν κατὰ πρῶτον αἱ λεγεῶνες διεχείμασαν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ἐδόθη τοῖς στρατιώταις μισθὸς ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου. Ἐπειδὴ δὲ ἐλάμβανον οἱ Οὐήεντανοὶ μόνον ἀπὸ τὰς μεσημβρινὰς πόλεις τῆς Ἐτρουρίας ἐπικουρίαν, διότι αἱ βόρειαι ἠπειλοῦντο ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τῶν Γαλατῶν, μόλις μετὰ δεκάστῃ πολιρχίαν, ὡς ἡ Τροία, ἠλώθη ἡ μεγάλη καὶ ὀχυρὰ πόλις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος Μ. Φαυρίου Καμίλλου δι' ὑπαιγίου, ὡς λέγεται, ὁδοῦ, ἀγούσης εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας· ἕκτοτε δὲ κατέπεσεν ἡ δύναμις τῆς Ἐτρουρίας.

Ὁ Κάμιλλος μετὰ ἐπιδεικτικὸν θρίαμβον, καταδικασθεὶς εἰς χρηματικὴν ποινὴν, διότι ὑπεξήρесе λείαν ἐκ τῆς τῶν Οὐήεντανῶν πόλεως, μετέβη εἰς τὴν Ἀρδεάν εἰς ἐκουσίαν ἐξορίαν.

"Αλωσις τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν (389).

§ 106. Οἱ Γαλάται μετὰ τὴν εἰς τὰ δυτικά μετανάστα-
σιν αὐτῶν ἔφθασαν πρὸς Β. μὲν εἰς τὰς Βρετανικὰς νήσους,
πρὸς Ν. δὲ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, εἰς ἣν, ἀναμιχθέντες μετὰ τῶν
παλαιῶν κατοίκων αὐτῆς Ἰόήρων, ὠνομάσθησαν Κελτίβηρες.
Ἐτέρων δὲ στιφῶν αὐτῶν τινὰ μὲν, στρέψαντα πάλιν πρὸς
Α. ὅθεν ἦλθον, ἐξετάθησαν πέραν τοῦ Ῥήνου κατὰ τὸν μέσον
Δούναβιν (Παννονία), τινὰ δὲ ὑπερβάντα τὰς Ἄλπεις ἦλθον εἰς
τὴν πεδιάδα τοῦ Πάδου. Τὰ στίφη ταῦτα τῶν Γαλατῶν (Σέννο-
νες Γαλάται) εἰς τὸν τελευταῖον πόλεμον τῶν Ῥωμαίων κατὰ
τῶν Οὐριεντανῶν εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἑτρουρίαν καὶ ἐπολιόρχουν
τὸ Κλούσιον. Οἱ Ἑτρούσκοι, στενοχωρούμενοι ὑπὸ τῶν Γαλα-
τῶν, ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν τότε ἐχθρῶν αὐτῶν Ῥω-
μαίων, οἵτινες πρὸς τοὺς Γαλάτας ἐπεμψαν ἀντί στρατοῦ πρεσβε-
υτὰς μόνον (3 Φαβίους) διὰ νὰ τοὺς πείσωσι νὰ ἀπομακρυνθῶσιν
ἀπὸ τῶν συμμάχων αὐτῶν. Μὴ κατορθωθέντος δὲ τούτου, οἱ
πρεσβευταὶ παρὰ τὰ διεθνῆ δίκαια ἐπολέμησαν εἰς τὰς τάξεις
τῶν Κλουστίνων καὶ εἰς αὐτῶν ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ στρατάρ-
χην Γαλάτην. Ἡ παράθασις αὕτη κατέστησε τοὺς Γαλάτας
μανιακοὺς καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐζήτησαν παρὰ τῶν Ῥω-
μαίων νὰ τῷ παραδοθῶσιν οἱ πρεσβευταί· ἐπειδὴ δὲ τὴν πρό-
τασιν ταύτην ὄχι μόνον ἀπέρριψαν οἱ Ῥωμαῖοι, ἀλλὰ καὶ τοὺς
πρεσβευτὰς ἐξέλεξαν ὑπατικοὺς Δημάρχους, οἱ Γαλάται,
70000 τὸν ἀριθμὸν, ἐστρατεύσαντες κατὰ τῆς Ῥώμης, ἐνί-
κησαν παρὰ τὸν Ἀλλίαν ποταμὸν τὴν 18 Ἰουλίου 389 τὴν ἐκ
40000 ἀ.δ. συνιστάμενον Ῥωμαϊκὴν στρατὸν, ὅστις ἀτάκτως
φυγὼν εἰς τοὺς Οὐρίους ἀφῆκεν ἀπροστάτευτον τὴν πρωτεύου-
σαν. Οἱ βάρβαροι ἐλειλάτησαν καὶ κατέκαυσαν τὴν ἐγκατα-
λειφθεῖσιν πόλιν ἐκτὸς τοῦ Καπιτωλίου, εἰς ὃ εἶχε καταφύγει
ἡ γερουσία μετὰ τῆς ἐτι ὑπολειπομένης νεολαίας τῶν πατρι-
κίων. Τὰς ἀποπείρας τῶν Γαλατῶν, ἵνα διὰ νυχτὸς ἀναβῶσιν
εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐματαιώσεν ὁ Μάρκος Μάλλιος
(Καπιτωλῖνος), ἀφυπνισθεὶς ἐκ τῶν φωνῶν τῶν εἰς τὴν Ἥραν
ἀφιερωμένων χηνῶν. Τέλος οἱ Γαλάται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ
ἐτγμένου ἔτους, λαβόντες τὴν εἴδησιν, ὅτι οἱ Ἕνετὶ εἰσέβα-

λον εἰς τὴν χώραν τῶν, συνωμολόγησαν μετὰ τῶν Ῥωμαίων συνθήκην, καθ' ἣν λαβόντες 1000 λίτρας χρυσοῦ ἀνεχώρησαν. Τὸ σχέδιον τῶν πληβείων, τοῦ νὰ μετοικήσωσιν εἰς τοὺς Οὐηίου, ἐματαιώσεν ὁ ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπανελθὼν Κάμιλλος (εἰς ὃν παράδοσίς τις ἀποδίδει τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Καπιτωλίου καὶ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Γαλατῶν ἐκ τῆς Ῥώμης) καὶ οὕτως ἀπέκτησε τὸ ὄνομα δευτέρου θεμελιωτοῦ τῆς πόλεως· ἵνα δὲ μὴ ἐπέλθῃ ποτὲ ἰδέα εἰς τὸν λαὸν μεταναστώσεως, οἱ Οὐήιοι κατεσκάφησαν καὶ τὸ ἔδαφος αὐτῶν κατεδικάσθη νὰ μείνῃ μνηστήριον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ἡ δὲ ἐρημωθείσα Ῥώμη ἐν τάχει ἀνεκτίσθη ἐντὸς ἐνὸς ἔτους μετ' σκολιᾶς ὁδοῦ καὶ μικρᾶς οἰκίας.

Πέρας τοῦ μεταξὺ πατρικίων καὶ πληβείων ἀγῶνος διὰ τῶν Λικινίων νόμων (366).

§. 107. Ἐνῶ οἱ ἐξέχοντες τῶν πληβείων ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰ ἀξίωμα τοῦ χιλιάρχου καὶ οὐδεμίαν πρόνοιαν ἐλαμβάνετο πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῶν ἀπορωτέρων ἐξ αὐτῶν, ἔμενε δὲ μάλιστα καὶ ἐκκρεμῆς ἔτι ὁ πρῶτος κληρουχικὸς νόμος, ὃν εἰσήγαγεν ὁ ἑνδοξος καὶ πλείστου ἄξιος ἀνὴρ Σπύριος Κάσσιος, μεγάλοι γογγυσμοὶ ἀπὸ μέρους τῶν πληβείων ἠγέρθησαν. Ὅτε δὲ ὁ σωτὴρ τοῦ Καπιτωλίου Μάρκος Μάλλιος, θελήσας νὰ βοηθήσῃ τοὺς πληβείους, ἐδάνεισε χρήματα ἀτόκως ἐξ ἰδίων εἰς διαφόρους καὶ ἐπρότεινε νὰ ἐξοφληθῶσι τὰ χρεῖα διὰ τῆς πωλήσεως τῶν δημοσίων κτημάτων, ἐπὶ τοσοῦτον εἴλκυσε τὸ μῖτος τῶν ὁμοτίμων του, ὥστε ἔλαβε τὴν τύχην τοῦ Σπυρίου Κάσσίου· διότι κατηγορηθεὶς εἰς τὴν τετάρτην δικτατωρίαν τοῦ Μάρκου Καμίλλου (384), ὡς τείνων πρὸς τὴν μοναρχίαν, ἐκρημνίσθη ὡς προδότης δῆθεν ἀπὸ τῆς Ταρπηίας πέτρας, ἡ οἰκία αὐτοῦ κατεσκάφη καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ κατηράσθη.

Ἡ κατὰ τῶν φιλοδήμων σκληρότης ἐξήγειρε τοὺς πληβείους ἀπὸ τοῦ ληθάργου· διὸ οἱ Δήμαρχοι Λικίνιος Στόλων καὶ Λεύκιος Σέξτιος ἀπήτησαν τὸ 376 ἀ.) νὰ ἐκλέγωνται καὶ πάλιν ὕπατοι, ἀλλ' ὁ ἕτερος αὐτῶν νὰ ᾔηε πάντοτε πληβεῖος, β.) κανεὶς πολίτης νὰ μὴ δύναται νὰ κατέχῃ καὶ ἐνοικιάζῃ

πλείονα τῶν 500 πλέρων τῆς δημοσίας χώρας, τὸ δ' ὑπόλοιπον νὰ διανεμηθῇ κατὰ μικροὺς κλήρους εἰς τοὺς πληθεῖους ὡς ἰδιοκτησία, καὶ γ'.) ἀπὸ τὸ κεφάλαιον τοῦ χρέους νὰ ἀφαιρεθῇ ὁ πληρωθεὶς ἤδη τόκος καὶ τὸ ὑπόλοιπον νὰ ἐξοφληθῇ εἰς τρία ἔτη. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πατρίκιοι ἀντέστησαν εἰς τὰς προτάσεις ταύτας, ἐννέα ἔτη κατὰ συνέχειαν ἐξελέγοντο οἱ δύο ἐκείνοι ἄνδρες δῆμαρχοι, μεχριστοῦ τὸ 366 αἱ προτάσεις αὐτῶν ἔλαβον ἰσχὺν νόμου. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ὑπατική δύναμις περιωρίσθη, διότι τὰ ἀξιώματα τῶν ἱερέων καὶ τῶ νεωστὶ συστήθεν ἀξίωμα τοῦ πραιτώρος διὰ τὴν πολιτικὴν δικαιοδοσίαν καὶ ἄλλαι τινὲς θέσεις ἔμειναν κτήσεις ἀποκλειστικαὶ τῶν πατρίκίων.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Λευκίου Σεξτίου ὡς πρώτου πληθεῖου ὑπάτου (366) ἡ ἀριστοκρατία τῆς Ῥώμης κατέπεσε μὲν, ἀλλὰ μόλις μετὰ εἴκοσι πέντε ἔτη οἱ πληθεῖοι ἀπέκτησαν τὴν ἥσυχον κατοχὴν τῶν νέων αὐτῶν δικαιωμάτων· διότι πολλάκις ἐν τῷ μεταξύ ἡ ἐκλογὴ τῶν ὑπάτων διεκόπτετο διὰ τὴν παράβασιν τῶν Λικινίων νόμων, ἐκλεγομένων καὶ τῶν δύο ὑπάτων ἐκ τῶν πατρίκίων, ἢ ἐκλεγομένου δικτάτωρος. Ἀλλὰ ταχέως οἱ πληθεῖοι ἄνευ νέων ἀγώνων μετέσχον καὶ τῶν λοιπῶν ἀξιωμάτων τῶν πατρίκίων, πολιτικῶν τε καὶ ἐκκλησιαστικῶν, καὶ οὕτως ἐπῆλθε τελεία ἰσότης τῶν δύο τάξεων.

6). Ἡ ἐποχὴ τῆς δημοκρατίας

(366—30 π. Χ.)

αα) Ἀγῶνες περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Ἰταλίας
μέχρι τῆς ἐντελοῦς αὐτῆς ὑποταγῆς (366—266.)

§. 108. Οἱ κατὰ τῶν Σαυνιτῶν πόλεμοι (342—290). Μετὰ τοῦ περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Μέσης καὶ Κάτω Ἰταλίας ἀγῶνος ἄρχεται ἡ ἡρωϊκὴ ἐποχὴ τῆς πόλεως.

Ὁ πρῶτος Σαυνιτικὸς πόλεμος (342—340.) οἱ Σαυνῖται, οἵτινες τότε κατόικουν ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς μέχρι τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης καὶ ὑπερτέρουν πολὺ τοὺς Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν Λατίνους καὶ Ἑρνίκους κατὰ τε τὴν ἐκ-

ταξιν τῆς χώρας καὶ τὸν πληθυσμὸν, δις ἐνίκησαν τοὺς Καμπα-
νούς, μετὰ τῶν ὁποίων ἦλθον εἰς ἔριδας. Οἱ Ῥωμαῖοι, τῶν ὁποίων
τὴν βοήθειαν ἐπεκαλέσθησαν οἱ Καμπανοὶ, ἐνίκησαν τοὺς Σαυνίτας
ὑπὸ τὸν ὑπατὸν Βαλέριον Κόρβον παρὰ τὸ ὄρο, Γαδρον, εἶτα δὲ
καὶ παρὰ τὴν Σουέσσουλαν, ἔκλεισαν ὁμῶς ἔπειτα εἰρήνην μετὰ
τῶν Σαυνιτῶν, ἵνα ἀρχίσωσι πόλεμον κατὰ τῶν Λα-
τίνων (339—337), οἵτινες ἀπῆτουν τὸ δικαίωμα τοῦ Ῥω-
μαίου πολίτου καὶ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα·
ὁμῶς ὁ Τίτος Μάλλιος Τορκουάτος, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Σου-
νιτῶν ἐνίκησε τοὺς Λατίνους παρὰ τὸ Οὐεσσούιον, καὶ ἰδίως διὰ
τῆς φιλοπατρίας τοῦ Ποπλίου Δεκίου Μυός. Οὗτος δηλ. ἀφοῦ ἐ-
τιμώρησε μὲ θάνατον τὸν ἴδιον αὐτοῦ υἱόν, διότι ἐναντίον τῆς
δικταγῆς τοῦ ἐπολέμησε κατὰ ἀρχηγοῦ τινος Λατίνου, ὃν καὶ
ἐνίκησεν, ἐκέρδησε νέαν νίκην κατὰ τῶν συνηνωμένων Λατίνων
καὶ Καμπανῶν παρὰ τὸ Τρίφκον, ἧτις ἐπῆνεγκε τὴν ἐντελῆ
διάλυσιν τοῦ Λατινικοῦ δεσμοῦ, τοῦ ὁποίου
αἱ πόλεις μονωθεῖσαι ὑπετάγησαν καὶ ἠναγκάσθησαν διὰ τε τῶν
ὀπλων καὶ τῶν συνθηκῶν νὰ δεχθῶσι Ῥωμαϊκὴν φρουράν καὶ νὰ
συνδεθῶσι μετὰ τῆς Ῥώμης ὑπὸ διάφορα δικαιώματα ἀναλόγως
τῆς ἀντιστάσεως αὐτῶν.

Ἡ ἐπισημοτάτη τῶν Οὐολκικῶν πόλεων, τὸ Ἄντιον, ἀπώλεσε τὸν
πολεμικὸν αὐτῆς στόλον, τοῦ ὁποίου τὰ ἔμβολα μετενεχθέντα εἰς τὴν
Ῥώμην, ἐκόσμουσαν τὸ ῥητορικὸν βῆμα τῆς ἀγορᾶς τῶν Ῥωμαίων, καὶ
κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἀποικία.

Ὁ δεῦτερος Σαυνιτικὸς πόλεμος (325—304),
ἤρχισεν ἐπίσης ἐν Καμπανίᾳ· ἐν αὐτῇ δηλ. ὑπῆρχεν ἔτι ἀνυ-
πότακτος εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἡ διπλῆ πόλις Παλαιάπολις καὶ
Νεάπολις.

Ἰνα δὲ προλάβωσιν οἱ Σαυνῖται τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κα-
τάληψιν αὐτῆς, ἔθηκαν ἐν αὐτῇ ἰσχυράν φρουράν. Οἱ Ῥωμαῖοι
ὁμῶς, πολιορκήσαντες τὴν πόλιν, ἔκαμον κατὰ τὴν παράδοσιν
τὰς λημπροτέρας εἰς τοὺς Σαυνίτας παραχωρήσεις, σκοποῦντες
διὰ τούτου νὰ ἐμποδίσωσι τὴν συμμαχίαν αὐτῶν μετὰ τῶν Ἑλ-
λῆνων.

Μετὰ τοῦτο οἱ Ῥωμαῖοι διῆλθον τὴν Σαυνίτιδα, πανταχοῦ νι-

κῶντες· ἀλλ' ὅτε οἱ Σαυνῖται ἐζήτησαν νὰ κάμωσι μετὰ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνην, καὶ οὗτοι ἀπῆτουν ἐντελῇ ὑποταγὴν, ὅπλισθέντες εἰς ἀπελπιστικὴν ἀντίστασιν ἐπολιόρησαν τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατεχρμένῃν πόλιν Λουκερίαν. Πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας ταύτης διέβη Ῥωμαϊκὸς στρατὸς διὰ μέσου τῆς Σαυνιτιδος, ἀπεκλείσθη ὁμως ὑπὸ τοῦ Σαυνίτου Γαίου Παντίου ἐν ταῖς κατὰ Καῦδιον πύλαις τὸ 321. Ὁ Σαυνίτης στρατηγὸς, θύλων νὰ καταπαύσῃ τὸν πόλεμον ἔκαμε συγκαταβατικὴν συνθήκην, ὑπεχρέωσεν ὁμως τὸν αἰχμαλωτισθέντα στρατὸν, ἵνα διερχόμενος διὰ τῶν πυλῶν καταθέτῃ τὰ ὅπλα. Ἀλλ' ἡ σύγκλητος ἀπέρριψε τὴν συνθήκην καὶ οὕτως ἐξηκολούθησεν ὁ πόλεμος, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀμφιρριπῆς, ὕστερον ὁμως (ἀπὸ τοῦ 314) ἐντελῶς πρὸς ὄφελος τῶν Ῥωμαίων, εἰ καὶ εἶχε σχηματισθῇ κατ' αὐτῶν μεγάλη συμμαχία, εἰς ἣν εἶχον λάβει μέρος οἱ Ἑ τ ρ ο ὕ σ κ ο ι, οἱ Ὀ μ β ρ ο ι καὶ οἱ Ἑ ρ ν ι κ ο ι. Ὁ Κοῖντος Φάβιος Μάξιμος ἤγαγε τὸν πόλεμον κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν Ἑτρουρίαν, ἔνθα ἐκέρδησε τὴν λαμπρὰν παρὰ τὴν Περουσίαν (309) νίκην, εἶτα δὲ εἰς τὴν Σαυνιτίδα μετὰ λαμπρὰς ἐπιτυχίας. Οὕτως οἱ Σαυνῖται καὶ πάλιν ἐζήτησαν εἰρήνην, ἀλλ' αἱ διαπραγματεύσεις ἔμειναν ἄπρακτοι, μεχρισθὺ νέα νίκη τῶν Ῥωμαίων, γενομένη ὑπὸ τὰ τεῖχη αὐτῆς τῆς πρωτεύουσας τῶν Σαυνιτῶν Β ο ῖ α ν ο ὕ τὸ 305, ἔδωκε πέρας εἰς τὸν εἰκοσαετῆ πόλεμον, οἱ δὲ Σαυνῖται ἠναγκάσθησαν διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 304 νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ῥώμης.

Ὁ τρίτος Σαυνιτικὸς πόλεμος (278—290.) Οἱ Σαυνῖται ὁμως κατῴρθησαν καὶ ἐκ τρίτου νὰ συνάψωσι συμμαχίαν μετὰ τῶν μεσημβρινῶν καὶ βορείων χωρῶν τῆς χερσονήσου κατὰ τῆς Ῥώμης. Ὁ στρατὸς τῶν συμμαχησάντων λαῶν, Σαυνιτῶν, Ἑτρούσκων, Ὀμβρίων καὶ Γαλατῶν συνηρώσθη εἰς τὴν Ὀμβρικήν, ἐνίκηθη ὁμως παρὰ τὸ Σεντῖνον τὸ 295 ὑπὸ τοῦ Κοῖντου Φαβίου Μαξίμου κατὰ τὴν πέμπτην ὑπατείαν αὐτοῦ, καθ' ἣν νίκην ὁ Πόπλιος Δέκιος Μῦς, ὁ υἱός, τετάρτην ἤδη φορὰν ὑπατεύων, διὰ τοῦ ἐκνυσίου αὐτοῦ θανάτου ἀνεχαίτισε τοὺς Γαλάτας καὶ οὕτως ἀφῆρεσε καὶ τὴν τελευταίαν ἐλπίδα τῶν συμμάχων. Οὕτως ἡ συμμαχία διε-

λύθη, ἀλλ' οἱ Σαυνῖται μόνοι ἐξηκολούθησαν μετ' ἀπελπιστικῆς ἐπιμονῆς τὸν πόλεμον ἐπὶ πέντε ἔτη, μεχρικοῦ νέας νίκη τοῦ Κ. Φαβίου Μαξίμου ἐπήνεγκεν εἰρήνην, τῆς ὁποίας οἱ ὅροι δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστοί.

Ὁ κατὰ τοῦ Γάρκντος πόλεμος (282—272) καὶ ἡ ἐντελής ὑποταγὴ τῆς Ἰταλίας.

§. 109. Ὀλίγον μετὰ τὸ πέρασ τοῦ Σαυνιτικοῦ πολέμου ἐπεχείρησαν οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ὅχι ὀλιγώτερον δι' αὐτοὺς ἐνδοξον ἀγῶνα κατὰ τῶν πλουσίων καὶ πολιτισμένων Ἑλλήνων τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν εἰς βοήθειαν προσκληθέντος ἐμπειροπολέμου Πύρρου, ὅστις ἤγε στρατὸν ἐξησκημένον κατὰ τὴν Μακεδονικὴν τακτικὴν, δι' ἧς κατεκτῆθη ἡ Ἀσία.

Ὅτε δηλ. οἱ Λευκανοὶ ἐμποδίσθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νὰ κατακτῇσιν τὰς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν Λευκανίᾳ Ἑλληνικὰς πόλεις, ἤγειραν οὗτοι νέαν κατὰ τῆς Ῥώμης συμμαχίαν οὐ μόνον ἐν τῇ Κάτῳ Ἰταλίᾳ μετὰ τῶν Ταραντίνων καὶ Σαυνιτῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ βόρεια μετὰ τῶν Ἑτρούσκων, Ὀμβρίων καὶ Γαλατῶν· ὅμως διὰ τῆς ἐντελοῦς σχεδὸν ἐξολοθρεύσεως τῶν Σεννόων Γαλατῶν καὶ λαμπρᾶς νίκης κατὰ τῶν ἡνωμένων Οὐσιεντανῶν καὶ Ἑτρούσκων ἀπεπεράτωσαν οἱ Ῥωμαῖοι τὸν πόλεμον εἰς τὰ βόρεια, πρὶν ἀρχίσῃ σοβαρῶς εἰς τὰ νότια.

Ῥωμαϊκὸς στόλος ἐπλευσε πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν εἰς ὑπεράσπισιν τῆς κυριευθείσης παραλίας χώρας τῶν Σεννόων, ἀλλὰ μέρος αὐτοῦ προσορμισθὲν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τάραντος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ταραντίνων καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ τινὲς μὲν ἐθανατώθησαν, τινὲς δὲ ἐπωλήθησαν. Πρεσβεία τῶν Ῥωμαίων σταλθεῖσα εἰς Τάραντα, ἀντὶ νὰ λάβῃ ἱκανοποίησιν, περιυβρίσθη. Ὅτε ὅμως εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν τῶν Ταραντίνων ὁ Ῥωμαϊκὸς στρατὸς ἀμέσως μετὰ τὴν περιύβρισιν τῶν πρεσβέων, οὗτοι ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἡπείρου Πύρρου. Οὗτος ἀπέβη μετὰ στρατοῦ καὶ εἰκοσι πολεμικῶν ἐλεφάντων εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ μετὰ νίκην (τὸ 280)

παρὰ τὸ Ἡράκλειον ἔκαμεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους προτάσεις περὶ εἰρήνης διὰ τοῦ Ἑλληνος ῥήτορος Κινέα, αἵτινες ὁμῶς ἐπὶ τῇ συμβουλῇ τοῦ τυφλοῦ Ἀππίου Κλαυδίου ἀπερρίφθησαν καὶ οὕτως ὁ Πύρρος ἐπεχείρησε ματαίαν ἐπιδρομὴν μέχρι τῶν πέριξ τῆς Ῥώμης.

Ἐπανελθόντος δ' αὐτοῦ εἰς τὸν Τάραντα πρὸς διαχείμασιν, οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέστειλαν τὸν ἀδιάφορον καὶ ἀτρόμητον Γάϊον Φαβρίκιον νὰ διαπραγματευθῇ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν αἰχμαλώτων. Ὁ βασιλεὺς, ὅστις διὰ τῆς ἀποστολῆς ταύτης ἐξέλαβεν ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐπιθυμοῦσι τὴν φιλίαν αὐτοῦ, ἄφησεν ἐλευθέρους τοὺς αἰχμαλώτους, ἢ τοῦλάχιστον τοὺς ἀπέστειλε νὰ μετὰσχωσιν εἰς τὴν τελουμένην ἐν Ῥώμῃ ἐορτὴν τῶν Κρονίων.

Ἡ μεγάλη ζημία, ἣν ὁ Πύρρος ὑπέστη, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ 279 ἐκέρδησε νίκην παρὰ τὸ Ἀσκούλον τῆς Ἀπουλίας (ἐνθα ὁ Πόπλιος Δέκιος Μυς, ὁ ἑγγονος, λέγεται ὅτι ἐθυσιάσθη ἐκουσίως εἰς τοὺς θεοὺς), τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀφήσῃ τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐπομένως κατὰ πρόσκλησιν τῶν Συρακουσίων μετέβη εἰς τὴν Σικελίαν, ἵνα ἀγωνισθῇ κατὰ τῶν Καρχηδονίων (§. 60, B.)

Μετὰ τρία ἔτη ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ τὸ 275 ἐνίκηθη παρὰ τὸ Βενεοῦεντον ὑπὸ τοῦ Μανίου Κουρίου Δεντάτου. Ἀφοῦ δὲ ματαίως ἐπεκαλέσθη τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ἀνατολῆς πρὸς σωτηρίαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Δύσεως, ἀφῆκε τὴν Ἰταλίαν, καὶ μετὰ τινὰ ἔτη ἐφρονεύθη ἐντὸς τοῦ Ἄργους εἰς πυκνὴν τινα ὄχλου ἔριδα ὑπὸ βολῆς λίθου. Ἄμα ἐτελείωσεν ὁ κατὰ τοῦ Πύρρου ἐπίπονος τῶν Ῥωμαίων πόλεμος, ὑπετάγησαν καὶ οἱ ἀτυχεῖς σύμμαχοι αὐτοῦ καὶ συνεπληρώθη οὕτως ἡ κατάκτησις τῆς Ἰταλίας (μέχρι τοῦ Ρουβίκωνος) τὸ 266.

Οἱ Σαυνῖται καὶ πάλιν ἔκαμαν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ματαίαν ἀποπειραν· ὅτε ὁμῶς ὁ ὀλιγαρχὴς Μάνιος Κούριος Δεντάτος, παρὰ τὴν ἐστίαν αὐτοῦ καθήμενος, ἀπεποιήθη τὸν προσενεχθέντα αὐτῷ ὑπ' αὐτῶν χρυσόν, ὑπετάγησαν.

(082 67) νῆα· ἀπὸ τῆς ἐκ νεολλοῦ νῆα· μὴ νῆα· ἀπὸ τῆς νεολλοῦ νῆα·

66) Ἐξωτερικοὶ πόλεμοι ἀπὸ τῆς
ὑποταγῆς τῆς Ἰταλίας μέχρι
τῶν Γράκχων (264—133.)

Ὁ πρῶτος Καρχηδονικὸς πόλεμος (264—241.)

§. 110. 1) Κατὰ ξηρὰν πόλεμος ἐπὶ τῆς Σικελίας (264—262). Ἡ ἀνάμιξις τῶν Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων εἰς τὰς μεταξὺ Ἰέρωνος τοῦ Β', τυράννου τῶν Συρακουσῶν, καὶ τῶν Μαιμερτίνων (Καμπανῶν μισθοφόρων) ἐν Μεσσήνῃ ἐπήνεγκε μὲν τὴν μεταξὺ τῶν δύο ἐριζόντων διαλλαγὴν, συγχρόνως ὅμως καὶ πόλεμον μεταξὺ τῶν δύο μεσαζουσῶν ἐπικρατειῶν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Καρχηδόνιοι ἐστράτευσαν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Συρακουσίων κατὰ τῶν Ῥωμαίων· ὅτε ὅμως μετὰ τὴν πρώτην νίκην τούτων αἱ πλεῖσται μεσόγειοι πόλεις τῆς Σικελίας, βαρυνθεῖσαι τὴν κυριαρχίαν τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Καρχηδόνας, ὑπετάγησαν εἰς τὴν Ῥώμην, ἔκλεισε καὶ ὁ Ἰέρων εἰρήνην. Διὰ τῆς βοηθείας αὐτοῦ ἀπεκλείσθη εἰς τὸν Ἀκράγαντα Καρχηδονικὸς στρατὸς, καὶ ἡ μὲν ἀπόπειρα τῆς λύσεως τῆς πολιορκίας ἀπέτυχεν, ὁ πολιορκούμενος ὅμως στρατὸς διεξέφυγε καὶ οὕτως ἡ πόλις ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων.

Ἰνα ὅμως οἱ Ῥωμαῖοι ὑποτάξωσι καὶ τὰς παραλίας πόλεις τῆς Σικελίας, τὰς ὁποίας οἱ Καρχηδόνιοι ἐκράτουν διὰ τοῦ στόλου των, καὶ ἐκδιώξωσι τοὺς ἀντιπάλους των ἐκ τῆς νήσου, ἀπεφάσισαν νὰ κατασκευάσωσι καὶ αὐτοὶ στόλον.

2) Ἡ Σικελία καὶ ἡ Ἀφρικὴ θέατρον τοῦ κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν πολέμου (260—241). Κατὰ τὸ σχέδιον ἐξοκείλαντος Καρχηδονικοῦ Ἀλοίου κατεσκευάσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων στόλος, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Γαῖος Δουίλιος ἐκέρδησε τὸ 260 τὴν πρώτην κατὰ θάλασσαν νίκην παρὰ τὰς Μυλᾶς, μεταβαλὼν τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον εἰς χερσαῖον τρόπον τινὰ διὰ τῆς ἐφευρέσεως τῶν πρὸς ἐπίπλουν γεφυρῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἐπὶ τῶν Ἰταλικῶν νήσων, Σαρδοῦς καὶ Σικελίας, πόλεμος ἐζήκο-

λούθει ἄνευ σημαντικοῦ αποτελέσματος, ὁ Μάρκος Ἀτίλιος Ῥηγούλος ἐζήτησε νὰ μετενέγκῃ αὐτὸν πρὸς ταχέϊαν ἀποπεράτωσιν εἰς τὴν Ἀφρικὴν, καὶ οὕτως ἐπλευσε πρὸς αὐτὴν μεστόλον ἐκ 330 πλοίων. Συναντήσας δὲ παρὰ τὸ εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Σικελίας ἔκνομον ἀκρωτήριον ἰσχυρότερον Καρχηδονικὸν στόλον, νικήσας καὶ σκορπίσας αὐτὸν, ἀπέβη εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἐστρατοπέδευσε ἐξωθεν τῆς Καρχηδόνος· ἠπτήθη ὁμως ἐνταῦθα τότε ὑπὸ μισθοφόρων Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Εἰάνθιππον καὶ ἠχμαλωτίσθη. Ἐκέρδησαν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι δύο λαμπράς κατὰ τῶν Καρχηδονίων νίκας (κατὰ θάλασσαν μὲν παρὰ τὸ Ἑρμαῖον ἀκρωτήριον, κατὰ ξηρὰν δὲ παρὰ τὸ Πάνορμον), τὸ τριπλοῦν ὁμως ναυάγιον τοῦ στόλου αὐτῶν τοὺς ἠνάγκασε νὰ παραιτηθῶσι τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου. Ὁ Ῥηγούλος ἐστάλη ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων εἰς τὴν Ῥώμην μὲ προτάσεις εἰρήνης, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἀπέτρεψε τοὺς Ῥωμαίους νὰ τοὺς παραδεχθῶσι· πιστὸς ὁμως εἰς τὸν λόγον τοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Καρχηδονικὴν αἰχμαλωσίαν. Οὕτως ἐξηκολούθησεν ὁ πόλεμος ἐπὶ τῆς Σικελίας, ἐνθα ὁ Ἀμίλκας Βάρκας ὑπερασπίσθη τὰς Καρχηδονικὰς κτήσεις· ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι κατασκευάσαντες δι' ἰδιωτικῶν μέσων νέον στόλον, ἐκέρδησαν ὑπὸ τὸν ὕπατον Γάϊον Λουάτιον Κάτουλον τὴν λαμπρὰν παρὰ τὰς Αἰγούσσας νήσους νίκην, ἣτις ἔδωκε πέρας εἰς τὸν πόλεμον τὸ 242. Ὁ μέγας κάματος ἐκατέρων τῶν ἐπικρατειῶν ἐπέσπευσε τὴν συνομολόγησιν εἰρήνης (241), διὰ τῆς ὁποίας οἱ Καρχηδόνιοι παρητήθησαν τῆς ἐπὶ τῆς Σικελίας καὶ τῶν περὶ νήσων ἡγεμονίας αὐτῶν, ἀπέλυσαν ἄνευ λύτρων τοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἐπλήρωσαν ἀποζημίωσιν διὰ τὸν πόλεμον 3200 ταλάντων, ἡ δὲ Σικελία ἐκτὸς τῶν Συρακουσῶν κατέστη ἡ πρώτη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία.

Ολίγα ἔτη μετὰ ταῦτα, ὅτε οἱ Καρχηδόνιοι ἔνεκα τοῦ κατὰ τῶν ἰδίων μισθοφόρων πολέμου αὐτῶν (§. 60, Γ') ἔτι μᾶλλον ἐξησθένησαν, οἱ Ῥωμαῖοι ἤρπασαν ἀπ' αὐτῶν καὶ τὴν Σαρδῶν, καὶ ὀλίγον ἔτι ὕστερον κατέλαβον καὶ τὰ παράλια τῆς Κύβρου.

Πόλεμος κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατῶν.

§. 111. Ὁ κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν πόλεμος προῆλθεν ἐκ τοῦ φόνου Ῥωμαίων πρέσβων, οἵτινες εἶχον ἀπαιτήσει τὴν παῦσιν τῆς πειρατείας, καὶ ἐληξε μετὰ τὴν κατάκτησιν πολλῶν Ἰλλυρικῶν πόλεων εἰς εἰρήνην, διὰ τῆς ὁποίας ἡ χώρα καὶ ἡ θαλασσοπλοία τῶν Ἰλλυριῶν περιορίσθη πολύ.

Ἡ καθυπόταξις τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατίας. Μετὰ πεντηκονταετῇ σχεδὸν ἡσυχίαν οἱ ἐν Ἰταλίᾳ Γαλάται ἤρχισαν πάλιν νὰ ἀνακινῶνται· ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ εἰς τοὺς Ῥωμαίους νὰ ἐκτείνωσι τὰς κτήσεις αὐτῶν πρὸς Β. μέχρι τῶν φυσικῶν ὁρίων τῆς Ἰταλίας. Οἱ δὲ πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλάται, ὑπερβάντες τὰ Ἀπέννινα καὶ εἰσβαλόντες εἰς τὴν Ἑτρουριαν ἐνίκησαν μὲν παρὰ τὰ Φαί-σολα Ῥωμαϊκὸν στρατὸν, ἠττήθησαν ὅμως παρὰ τὴν εἰς τὰ παράλια κειμένην Τελαμῶνα.

Μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν Οὐβιεντανῶν οἱ Ῥωμαῖοι ἐξηκολούθησαν τὸν πόλεμον πέραν τοῦ Πάδου, ἐκυρίευσαν τὰς ἐπισημοτέρας πόλεις τῶν Ἰνσούβρων (Μεδιόλανον καὶ Κῶμον) καὶ ὑπέταξαν τὴν χώραν αὐτῶν μέχρι τῶν Ἀλπεων (222) καὶ ἐθεμελίωσαν πρὸς ἀσφαλῆ διάβασιν τοῦ Πάδου τὸ 218 ἐφ' ἐκάτερα αὐτοῦ τὰς ἀποικίας Πλακεντίαν καὶ Κρεμώνην.

Ὁ δεύτερος Καρχηδονικὸς πόλεμος (218—201.)

§. 112. Τὰ αἷτια αὐτοῦ ἐρρήθησαν ἐν τῷ §. 60 Γ'. Ὁ Ἀννίβας μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Σαγούντου ἀφῆσεν ἐν Ἰσπανίᾳ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀσδρούβαν, αὐτὸς δὲ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐξ Ἀφρικῆς καὶ Ἰσπανίας στρατοῦ, ὑπερβάς τὰ Πυρρηναῖα, διήλθε τὴν Γαλατίαν καὶ ἐξαναγκάσας τὴν διάβασιν τοῦ Ῥοδανοῦ ὑπερέβη εἰς 15 ἡμέρας τὰς Ἀλπεις (τὸν νῦν μικρὸν Ἅγιον Βερνάρδον) καὶ ἀνεφάνη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 218 μετὰ 26000 ἀνδρῶν καὶ τινῶν ἐλεφάντων εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀμέσως τὸ αὐτὸ ἔτος ἐνίκησε τοὺς δύο Ῥωμαίους ὑπάτους, κατὰ πρῶτον μὲν παρὰ τὸν Τίκινόν ἐν ἱππομαχίᾳ τὸν Πόπλιον Κορνήλιον Σκηπίω-

να, (1) εἴτα δὲ εἰς κυρίαν μάχην παρὰ τὸν Τρεβίαν τὸν μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ ἡττηθέντος στρατοῦ τοῦ Σκηπίωνος ἐνωθέντα Τιθέριον Σεμπρόνιον Λόγγον, ὅστις δι' ἀψιμαχίας τῶν προσκόπων ἐξηπατήθη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ νὰ διαβῇ τὸν πλημμυρῶσαντα ποταμόν. Τὸ ἔτος 217 ὁ Ἀννίβας, μετὰ μεγάλης ζημίας διελθὼν τὰ παρὰ τὸν Ἄρνον ἔλη, ἐκέρδησε τρίτην νίκην παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην κατὰ τοῦ ὑπάτου Γαίου Φλαμινίου, ὅστις ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ μετὰ τοῦ πλείστου τοῦ στρατοῦ του. Μετὰ τὴν μάχην ὅμως ταύτην ὁ Ἀννίβας δὲν ἐπροχώρησε κατὰ τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ διέβη παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῶν Ἀπεννίνων πρὸς τὴν Ἀπουλίαν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Καμπανίαν, ἵνα κινήσῃ εἰς ἀποστασίαν τοὺς συμμάχους τῆς Ῥώμης. Ἡ ἐλπίς αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη, διότι οἱ σύμμαχοι δὲν ἐξέκλιναν ἐκ τῆς πρὸς τὴν Ῥώμην πίστεως αὐτῶν. Ὁ δικτάτωρ Κόϊντος Φάβιος Μάξιμος (Μελλητῆς) ἠκολούθησεν αὐτὸν, παρατηρῶν μόνον τὰ διαβήματα αὐτοῦ, χωρὶς νὰ συνάψῃ μάχην, εἰ καὶ ἐπανελημμένως προσκαλεῖτο πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα· ἤθελε δὲ μάλιστα ὁ Φάβιος δι' ἐπιτηδείων κινήσεων καὶ διὰ τοποθετήσεως τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς ἀπρόσβλητα μέρη τὴν μὲν Ῥώμην νὰ προφυλάττῃ, τὸν δὲ ἐχθρὸν νὰ κάμῃ

(4)

Λεύκιος Κορνήλιος Σκηπίων

Γν. Κορν. Σκηπίων

Π. Κορνήλιος Σκηπίων

|
ὁ υἱὸς αὐτοῦ

Π. Κορν. Σκηπίων,
'Αφρικανὸς ὁ πρεσβύτερος

Α. Κορ. Σκηπίων
ὁ Ἀσιανός

Π. Κορν. Σκηπίων Νασιχᾶς

|
Π. Κορν. Σκηπίων Νασιχᾶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ
Σεραπίων. υἱοθετήθη ὁ

Π. Κορν. Σκηπίων, ὁ υἱὸς
τοῦ Παύλου Αἰμιλίου

(ὅθεν Αἰμιλιανός), Ἀφρικανὸς ὁ νεώτερος, Νουμαντίνος.

νά πεινάσῃ ἐν τῷ μέσῳ ἐχθρικῆς χώρας, καὶ οὕτω νά τὸν ἀναγκάσῃ νά ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Γαλατίαν. Εἶχε σχεδὸν ἐπιτύχει τὸν σκοπὸν του, ἀλλὰ τὸ διὰ τὸ ἔτος 216 ἀποφασισθὲν σχέδιον τοῦ πολέμου τῶν Ῥωμαίων ἀνέτρεψε τὰ πάντα· μετὰ τὴν εἰδησιν δηλ. ὅτι ὁ Ἀννίβας, ὅστις καὶ πάλιν εἶχεν ἐπιστρέφει εἰς τὴν Ἀπουλίαν, ἐκυρίευσεν τὴν ἰσχυρὰν πόλιν τῶν Καννῶν καὶ προὔτιθετο νά ἐμποδίσῃ τὴν προμήθειαν τῶν τροφῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ, οἱ ὕπατοι Γάϊος Τερέντιος Οὐάρρων καὶ Λεύκιος Αἰμίλιος Παῦλος συνῆψαν μετ' αὐτοῦ μάχην πλησίον τῶν Καννῶν παρὰ τὸν Αὐφιδὸν ποταμὸν, καθ' ἣν ὁ Ἀννίβας ἰδίως διὰ τοῦ λαμπροῦ ἵππικοῦ αὐτοῦ ἐκέρδησε λαμπροτάτην νίκην κατὰ τῶν πολυαριθμοτέρων ἀντιπάλων του, ὁ δὲ Αἰμίλιος Παῦλος ἔπεσε μετὰ 40000 Ῥωμαίων καὶ συμμάχων· τὸ σπουδαιότερον ἀποτέλεσμα τῆς νίκης ταύτης ἦτον ἡ ἔνωσις τῶν λαῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας, καθὼς καὶ τῶν Καμπανῶν καὶ Σαυνιτῶν τῆς Μέσης, μετὰ τοῦ Ἀννίβα.

Ἐκτοτε ὅμως ἡ τύχη ἐγκατέλιπε τὸν Ἀννίβαν, ὅστις μέχρι τῆς ἐκ τῆς Ἰσπανίας ἀφίξεως τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀσδρούβα ἀπέφευγε πᾶσαν ἀποφαστικὴν μάχην. Ἐκ τούτου ὠφεληθέντες οἱ Ῥωμαῖοι κατέστησαν τὴν Ἰσπανίαν τὸ θέατρον τοῦ πολέμου, καὶ κατώρθωσαν ἐπὶ ἑννέα ἔτη οὐ μόνον νά ἐμποδίσωσι τὸν Ἀσδρούβαν νά μεταβῇ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἀννίβαν δις νά νικήσωσι παρὰ τὴν Νῶλαν. Πολιορκησάντων δὲ τῶν Ῥωμαίων τὴν Καπύην, τὸ ὀρμητήριον τοῦ Ἀννίβα, οὗτος ἐπεχείρησε κατὰ τῆς Ῥώμης ἐκστρατείαν, ὅπως οὕτως ἀναγκάσῃ τοὺς Ῥωμαίους νά λύσωσι τὴν πολιορκίαν, ἀλλ' ἀπέτυχε καὶ οὕτως ἡ μὲν Καπύη ἐκυριεύθη, ἡ δὲ ἐκ τῆς Μακεδονίας, τῶν Συρακουσῶν καὶ τῶν δύο ἐν Ἰσπανίᾳ ἀδελφῶν αὐτοῦ περιμενομένη ἐπικουρία ἐμποδίσθη· διότι ὁ μὲν Φίλιππος Γ', βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ὅστις μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην ἐγένετο σύμμαχος τῶν Καρχηδονίων καί εἶχε προσβάλει τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἰλλυρίαν, ἠναγκάσθη ὑπὸ στόλου καὶ τῇ συμπράξει τῶν Αἰτωλῶν νά παύσῃ τὰς ἐκθροπραξίας, αἱ δὲ Συρακοῦσαι, καίτοι ὑπερασπισθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμήδους διὰ θαυμασίων μηχανῶν, ἐκυριεύθησαν τὸ 212 μετὰ τριετὴ πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ Μάρκου Κλαυδίου Μαρκέλλου καὶ

οὕτω σύμπασα ἡ Σικελία κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία· οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἀσδρούβας καὶ Μάγων, οἵτινες ἦγον ἐν Ἰσπανίᾳ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν δύο ἀδελφῶν Γναίου Σχηπίωνος καὶ Ποπλίου Κορνηλίου Σχηπίωνος, εἴτα μετὰ τὴν ἥτταν καὶ τὸν θάνατον αὐτῶν παρὰ τοῦ ὁμωνύμου υἱοῦ τοῦ τελευταίου, ἦλθον μὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ Ἀννίβα ἡττήθησαν, ἐκεῖνος μὲν παρὰ τὸν Μέταυρον ποταμὸν τὸ 207, οὗτος δὲ εἰς τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν.

Ὁ δὲ Πόπλιος Κορνήλιος Σχηπίων, ὑποτάξας τὴν Ἰσπανίαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ῥώμην τὸ 206 καὶ γενόμενος ὑπάτος ἔλαβε τὴν Σικελίαν ὡς ἐπαρχίαν καὶ ἐκεῖθεν ἀπέβη εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἔνθα προσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ ἀπὸ τοῦ βασιλείου αὐτοῦ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Νουμιδίᾳ ἐξωσθεὶς Μασινισσᾶς. Οὕτως ὁ Σχηπίων ἐνίκησε τὸν ἐξ Ἰταλίας μετακληθέντα Ἀννίβαν παρὰ τὴν Ζάμμαν τὸ 202 (ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ἐπώνυμον Ἀφρικανὸς) καὶ ἐπέβαλε τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, δηλ. 1) τὴν πληρωμὴν 1000 ταλάντων εἰς πεντήκοντα ἔτη, 2) τὴν παράδοσιν τῶν πολεμικῶν πλοίων ἐκτὸς δέκα καὶ τῶν πολεμικῶν ἐλεφάντων, καὶ 3) τὴν ὑπόσχεσιν νὰ μὴ κάμωσι πόλεμόν ποτε ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν Ῥωμαίων.

Οἱ κατὰ τῆς Μακεδονίας, Συρίας καὶ Ἑλλάδος πόλεμοι.

§. 113. Ἀφοῦ οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τῆς εὐτυχοῦς ἐκβάσεως τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου ἐστερέωσαν τὴν ἐν τῇ Δύσει κυριαρχίαν των, ἔρριψαν τὰ βλέμματά των εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ἔνθα ἤρχισε πόλεμος περὶ τῆς αὐτοῦ ἐπεροχῆς αὐτῶν καὶ περὶ τῆς κατακτήσεως τῶν κρατῶν, τὰ ὅποια προῆλθον ἐκ τῆς διαλυθείσης κοσμοκρατορίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου· πρόσφαιεν δὲ πρὸς τοῦτο ἔσχον τὴν ὑπεράσπισιν τῶν Ἑλλήνων.

1) Ὁ δεύτερος κατὰ Φιλίππου Γ'. βασιλέως τῆς Μακεδονίας πόλεμος (200—197) ἐξεπράγη, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου Ἄτταλος καὶ ἡ δημοκρατουμένη Ῥόδος ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ Φιλίππου ἕνεκα τῶν ἐν τῇ Ἑλλάσσονι Ἀσίᾳ κατακτήσεων αὐτοῦ. Οὗτος ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ Τίτου Κοϊντίου Φλαμινίου, βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Ἑλ-

λήνων παρὰ τὰς Κυνὸς Κεφαλὰς τὸ 197 καὶ ἀπώλεσε πάσας τὰς ξένας αὐτοῦ κτήσεις ἐν τῇ Ἑλλάσσονι Ἀσίᾳ, Θράκῃ, Ἑλλάδι καὶ ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὁ Φλαμίνιος ἀνεκήρυξεν εἰς τὰ Ἰσθμια τὸ 196 τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας ἐλευθέραις.

2) Ὁ κατὰ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου βασιλέως τῆς Συρίας πόλεμος (192—189). Ὅτε Ἀντίοχος ὁ Γ', ἵνα ἐπαναγάγῃ τὸ Συριακὸν κράτος εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ ἑκτασιν ὑπέβλεπε καὶ τὰς παρὰ τὰ μεσημβρινὰ καὶ δυτικὰ παράλια τῆς Ἑλλάσσοις Ἀσίας χώρας, οἱ Ῥόδιοι καὶ ὁ Ἄτταλος τῆς Περγάμου ἐστράφησαν καὶ πάλιν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες τότε εἶπον πρὸς τὸν Ἀντίοχον ὅτι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ᾔνῃ ἐλεύθεροι. Ὁ Ἀντίοχος ἤλθε κατὰ πρόσκλησιν τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ δὲν εὔρε παντάπασιν ἦν περιέμενε γενικὴν ὑποστήριξιν, καὶ οὕτως ὠχυρώθη εἰς τὰς Θερμοπύλας, περιμένων αὐτόθι τὸν μέγαν Ἀσιατικὸν στρατὸν αὐτοῦ. Αὐτόθι ὁμως ἐνίκησαν αὐτὸν εὐκόλως οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ τὸν Μάνιον Ἀκίλιον Γλαβρίωνα τὸ 191 καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀσίαν. Τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὴν Ἀσιατικὴν ἐκστρατείαν εἶχεν ὁ νικητὴς τῆς Ζάμας ἐν ὀνόματι τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λευκίου Κορνηλίου Σκηπίωνος τοῦ Ἀσιανοῦ καὶ ἐνίκησε τὸν Ἀντίοχον παρὰ τὴν ὑπὸ Σιπύλῳ Μαγνησίαν οὐ μακρὰν τῆς Σμύρνης τὸ 190, ὥστε ὁ Ἀντίοχος ἠκαγκάσθη νὰ ἀγοράσῃ τὴν εἰρήνην διὰ τῆς ἀποχωρήσεως ἀπὸ πάσης τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Ἄλως χώρας καὶ μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Κιλικίας· οἱ δὲ Αἰτωλοὶ μετὰ μίαν ἡτταν ὑπετάγησαν.

3) Ὁ Τρίτος Μακεδονικὸς πόλεμος (171—168). Εἶχεν ἤδη ἐξοπλισθῇ εἰς νέον πόλεμον Φίλιππος ὁ Γ', ἐκ τῶν πολλῶν ὕβρεων τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ὁ πόλεμος οὗτος ἐξερράγη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ὁ πρεσβύτερος υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος Περσεύς, ἐξηκολούθησε τοὺς ἐξοπλισμοὺς τοῦ πατρὸς καὶ ἐζήτησε νὰ ἐνδυναμωθῇ διὰ πολλῶν συμμαχιῶν, ὅπερ ὁμως πολυτάκως δὲν κατώρθωσε διὰ τὴν φιλαργυρίαν καὶ σκληρότητα του. Ὁ Λεύκιος Αἰμίλιος Παῦλος, ὁμώνυμος υἱὸς τοῦ ἐν τῇ μάχῃ

τῶν Καννῶν πεσόντος πατρὸς, ἀπεφάσισε διὰ τῆς μίαν μόνον ὥραν διαρκεσάσης παρὰ τὴν Πύδναν τὸ 168 μάχης τὴν κα-
θυπόταξιν τῆς Μακεδονίας· ὁ Περσεὺς ἔφυγε μετὰ τοῦ πρὸς τὸν
πόλεμον συλληχθέντος χρουσοῦ εἰς τὴν Σαμοθράκην, ἠναγκάσθη
ὅμως νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν
αἰχμαλωσίαν. Ἡ Μακεδονία καὶ ἡ μετὰ τοῦ Περσέως συμμα-
χήσασα Ἰλλυρία διελύθησαν εἰς πολλὰς ὑποταλεῖς τῇ Ῥώμῃ
μικρὰς δημοκρατίας, ἐκείνη μὲν εἰς τέσσαρας, αὕτη δὲ εἰς τρεῖς.
Σκληρότερον ὅμως οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεδιχήθησαν τοὺς Ἰπειρώτας
διὰ τὴν μετὰ τοῦ Περσέως συμμαχίαν των· ἐπειδὴ ἐβδομήκον-
κοντα πόλεις αὐτῶν εἰς μίαν ἡμέραν ἐλεηλατήθησαν καὶ κα-
τεστράφησαν καὶ 150000 κάτοικοι ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι.
Μετὰ βραχὺν δὲ πόλεμον κατὰ τοῦ ὑποβολιμαίου υἱοῦ τοῦ
Περσέως Ἀνδρίσκου ὁ πραιτωρ Καικίλιος Μέτελλος κατέστησε
τὸ 148 τὴν Μακεδονίαν Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν.

4) Ὁ κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμος (146). Χίλιοι
περίπου εὐγενεῖς Ἀχαιοὶ κατηγορήθησαν ὡς ἀφωσιωμένοι εἰς
τὸν Περσέα καὶ καταγγελλέντες ὡς τοιοῦτοι ὑπὸ τῶν πολιτι-
κῶν των ἀντιπάλων ἤχθησαν εἰς τὴν Ῥώμην, ἵνα δῇθεν ἀπο-
λογηθῶσι· πράγματι ὅμως ἀνεξετάστως ἐκρατήθησαν αὐτόθι
καὶ μετὰ δέκα ἐπτὰ ἔτη, τριακίσις μόλις ἀπομεινάντες, ἐπέ-
στρεψαν εἰς τὰ ἴδια καὶ ἐκίνησαν τοὺς συμπολίτας των εἰς
πόλεμον κατὰ τῆς Ῥώμης, ὅστις ὅμως ἔληξε διὰ τῆς κατα-
στροφῆς τῆς Κορίνθου ὑπὸ τοῦ Μομμίου τὸ 146· ἡ δὲ Ἑλ-
λὰς κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀχαΐα.

Ὁ τρίτος Καρχηδονικὸς πόλεμος (149—146).

§. 114. Ὁ πόλεμος, ὃν οἱ Καρχηδόνιοι ἤρχισαν κατὰ τοῦ
Μασινισᾶ ἀνευ τῆς ἀδείας τῶν Ῥωμαίων (§. 60 ἐν τέλει)
ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν Γερουσίαν τῶν Ῥωμαίων, εἰς ἣν ἴσχυ-
σεν ἡ γνώμη Κάτωνος τοῦ πρεσβυτέρου, «πρέπει νὰ καταστῆρα-
φῇ ἡ Καρχηδὼν» νὰ κηρυχθῇ κατὰ τῆς Καρχηδόνος ὁ πόλε-
μος. Οἱ Καρχηδόνιοι ἀκούσαντες τοὺς ἐξοπλισμοὺς τῆς Ῥώ-
μης, καθικέτευον αὐτοὺς νὰ φεισθῶσιν αὐτῶν ὑποτασσομένων
ἐντελῶς, ἀλλὰ διὰ διαπραγματεύσεων ἀπησχολήθησαν, μεχρι-

σοῦ ὁ Ῥωμαϊκὸς στρατὸς ἀπέβη εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Οἱ Ῥωμαῖοι ὑπατοὶ ἀπαιτήσαντες ἔλαβον παρὰ τῶν Καρχηδονίων τὰ ὅπλα καὶ τὰ πλοῖα καὶ ἔπειτα τοὺς διέταξαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀνοικοδομήσωσι νέαν δύο μίλια μακρὰν τῆς θαλάσσης. Ἡ ἀπελπισία ὁμῶς ἐκίνησε τοὺς Καρχηδόνιους νὰ ὑπερασπισθῶσι τὴν ἐλευθερίαν των καὶ μᾶλλον νὰ ταφῶσι ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν ἰδίων αὐτῶν οἰκιῶν, παρὰ νὰ συγκατανεύσωσιν εἰς τὸ ὄνειδος τοῦτο. Οὕτω δὲ πάντες οἱ ναοὶ καὶ τὰ κοινὰ κτίρια μετετράπησαν εἰς ὀπλοποιεῖα, εἰς τὰ ὅποια καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰργάζοντο, ἐνῷ συγχρόνως εἰς τὸν ἐσωτερικὸν λιμένα κατεσκευάζετο νέος στόλος. Ἐπὶ δύο ἔτη οἱ Καρχηδόνιοι ἀντέστησαν ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ πόλιορχοῦντος αὐτοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ, μεχριστοῦ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ ὁ Πόπλιος Κορνήλιος Σκηπίων Αἰμιλιανὸς τὸ 149, ὁστις ἀπέκοψε δι' ὠχυρωμένου στρατοπέδου ἐπὶ τοῦ στενοῦ τὴν μετὰ τῆς ξηρᾶς συγκοινωνίαν, ἐνῷ συγχρόνως δι' ἐπιχώματος ἔκλεισε τὸν λιμένα. Οἱ Καρχηδόνιοι ἀπ' ἐναντίας ἤνοιξαν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος διώρυχα καὶ ἀνεφάνησαν μετὰ τοῦ στόλου των εἰς τὴν θάλασσαν· δὲν προσέβαλον ὁμῶς ἀμέσως τοὺς ἐκ τῆς ἐμφανίσεως ταύτης ἐκπλαγέντας Ῥωμαίους καὶ οὕτως ἀπεκλείσθησαν ὑπ' αὐτῶν καὶ πάλιν, μεθ' ὃ ὁ Σκηπίων ἔκλεισε καὶ ταύτην τὴν ἐξοδὸν τοῦ λιμένος. Ἀλλὰ καὶ πάλιν μόλις τὸ ἐπόμενον ἔαρ τοῦ 146 ἡδυνήθη μετὰ ἐξαήμερον ἀγῶνα εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως νὰ κυριεύσῃ τοὺς ὑπὸ πείνης κατατρυχομένους Καρχηδόνιους. Ὁ Ἀσδρούβας ἐζήτησε τὸ ἔλεος τοῦ νικητοῦ, ἐνῷ ἡ σύζυγος αὐτοῦ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του ἐφόνευσε τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φλόγας. Πυρκαϊᾶ, 47 ἡμέρας διαρκέσασα, ἀπετέφρωσε τὴν πόλιν καὶ ἡ Καρχηδονικὴ χώρα, ὅση δὲν ἀνῆκεν ἤδη εἰς τὴν Νουμιδιάν, κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀφρικὴ· εἰς δὲ τὸν Σκηπίωνα, ὑποδεχθέντα εἰς Ῥώμην διὰ λαμπροῦ θριάμβου, ἐδόθη τὸ ἐπώνυμον Ἀφρικανοῦ (τοῦ νεωτέρου).

Περαιτέρω πόλεμοι ἐν Ἰσπανίᾳ (200—133)

§. 115. Ἄν καὶ ἐθεώρουν ἤδη ἀπὸ τοῦ 206 ἔτους οἱ Ῥωμαῖοι

τὴν Ἰσπανίαν, ὡς ἰδίαν αὐτῶν ἐπαρχίαν, μόλις μετὰ διακόσια ἔτη ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὴν πρώτης εἰσβολῆς ἐγένοντο ἀπόλυτοι καὶ ἀνενόητοι κύριοι αὐτῆς· διότι οἱ τελευταῖοι Κανταβροὶ μόλις ἐπὶ Αὐγούστου ὑπετάγησαν. Μέχρι τοῦ 133 ἦσαν ὑποχρεωμένοι οἱ Ῥωμαῖοι νὰ καταβάλλωσι συχνὰς ἐπαναστάσεις τῶν Ἰσπανικῶν λαῶν. Κάτω ὁ πρεσβύτερος διὰ λαμπρᾶς κατὰ τῶν Κελτιβήρων νίκης καθυπέταξε τὴν πρὸς Β. τοῦ Ἰθέρους Ἰσπανίαν καὶ διέταξε πᾶσας τὰς μεταξὺ Πυρηναίων καὶ Γουαδαλκιβίρου ποταμοῦ πόλεις ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ νὰ κρημνίσωσι τὰ τεῖχη αὐτῶν· ἀλλ' ἡ πλεονεξία, ἀπιστία καὶ ἀπανθρωπία τῶν Ῥωμαίων ἐπαρχῶν ἡνάγκαζον τοὺς ἐγγχωρίους εἰς νέας ἐπαναστάσεις. Οἱ Λουσιτανοὶ μόλις μετὰ δεκαετὴ σχεδὸν ἀγῶνα (149—140) ὑπετάγησαν διὰ τῆς προδοσίας καὶ δολοφονίας τοῦ ἀνδρείου ἀρχηγοῦ αὐτῶν, τοῦ ποιμένος Οὐϊριάθου. Ἐνῶ δὲ κατέπαυσεν ὁ πόλεμος ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ θεάτρου, εἰς τὸ βόρειον διήρκεσεν ἔτι δέκα ἔτη, ἰδίως δὲ περὶ τῆς ὀχυρᾶς Νουμαντίας τῆς παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Δουρίου. Ταύτην ὅμως ἐπύρθησεν ὁ Πόπλιος Κόρνηλιος Σκηπίων Αἰμίλιανὸς Ἀφρικανὸς ὁ νεώτερος μετὰ δεκαπεντάμηνον πολιορκίαν καὶ τὴν κατέστρεψε τὸ 133, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὴν ἐπωνυμίαν Νουμαντίνος. Ἐκτοτε πᾶσα ἡ Ἰσπανία ἐκτὸς τῶν ὀρεινῶν βορείων λαῶν ὑπετάγη εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν.

γγ) Ἐμφύλιοι καὶ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι
ἀπὸ τῶν Γράκχων μέχρι τῆς μοναρχίας τοῦ Αὐγούστου. (133—30)

Παρακμὴ τῆς δημοκρασίας.

§. 116. Αἱ μεταρρυθμίσεις τῶν δύο Γράκχων. Ἡ μεταξὺ πατρίκων καὶ πληβείων διαφορά εἶχεν ἤδη παλαιωθῇ, εἶχεν ὅμως γεννηθῇ νέα εὐγένεια, ἣτις ἐστηρίζετο εἰς πατραγαθίας (magistratus curules), ὑπατείαν, πραιτωρίαν, ἀγορανομίαν, κτλ. καὶ οὕτω διεκρίνοντο εὐγενεῖς (nobiles) καὶ ἀγενεῖς (obscuri) οἰκογένεια. Εὐγενὴς δὲ καθίστατο

οικογένειά τις, ἔαν ἀνέβαινεν εἰς μέγα ἀξίωμα τι τοῦ κράτους· καὶ ἐπειδὴ ταῦτα συνέειχοντο μετὰ τῆς προσδοφόρου διοικήσεως ἐπαρχίας τινός, αἱ εὐγενεῖς οἰκογένειαι ἦσαν συγχρόνως καὶ πλούσιαι. Ἐπειδὴ δὲ πᾶσαι αἱ δημόσιοι γαῖαι ἦσαν ἐνοικιασμένοι ὑπὸ τῶν εὐγενῶν καὶ πλουσίων οἰκογενειῶν καὶ ἐκαλλιεργοῦντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ αἰχμαλωτισθέντων εἰς τοὺς πολέμους δούλων, οἱ ἐλεύθεροι γεωργοὶ τῆς Ἰταλίας, μὴ δυνάμενοι νὰ διαγωνίζωνται πρὸς αὐτοὺς ἡπαιλοῦντο νὰ καταστραφῶσιν. Ἐντεῦθεν τὸ 133 ὁ εὐγενὴς δήμαρχος Τιθέριος Σεμπρώνιος Γράκχος, ἐπαρουσιάσθη προστάτης τῶν καταπιεζομένων πενήτων, καὶ κατώρθωσε ν' ἀνανεωθῶσιν οἱ πρὸ πολλοῦ καταπατηθέντες Δικίνιοι νόμοι (§. 107) μετὰ τινων μετριοφύλων προσθηκῶν· ἐπρότεινε δὲ συγχρόνως νὰ διανεμηθῶσιν οἱ θησαυροὶ τοῦ βασιλέως τῆς Περγᾶμου Ἀττάλου τοῦ Γ', ὅστις εἶχε καταστήσει κληρονόμον του αὐτὸν τὸν Ῥωμαϊκὸν λαόν, πρὸς κατασκευὴν γεωργικῶν ἐργαλείων χρησίμων πρὸς καλλιέργειαν τῶν διανεμηθησομένων γαιῶν. Ὁ εὐγνώμων λαὸς ἠθέλησε νὰ ἐκλέξῃ αὐτὸν δήμαρχον καὶ διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἀλλ' οἱ εὐγενεῖς ὑπὸ τὸν Πόπλιον Σκηπίωνα Νασικᾶν διατάραξαν τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐφόνευσαν τὸν Γράκχον μετὰ 300 ὀπαδῶν.

Δέκα ἔτη, ὕστερον δηλ. τὸ 123, ὁ νεώτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς Γαΐος Σεμπρώνιος Γράκχος ἐπρότεινε κατὰ τὸ διετὲς διάστημα τῆς δημαρχίας του πολλοὺς νόμους πρὸς μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος. Ἰνα δὲ ὑποσκάψῃ τὰ θεμέλια τῶν εὐγενῶν, ἀπέσυρεν ἀπὸ τὴν Γερουσίαν τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀποφασίζῃ αὕτη περὶ τῶν σπουδαιοτέρων κλάδων τῆς διοικήσεως, καὶ ἵνα προσέτι ἐνσπείρῃ διχόνοιαν καὶ μεταξὺ τῶν ἀριστοκρατῶν, ἔδωκε τὰ ἀπὸ τῆς Γερουσίας ἀφαιρεθέντα δικαστικά δικαιώματα εἰς τοὺς ἱππότας. Ἐκαμεν ἔτι πρότασιν, εἰ καὶ ματαιῶς, νὰ δοθῶσι τὰ δικαιώματα τοῦ Ῥωμαίου πολίτου καὶ εἰς πάντας τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ συμμάχους, ἵνα μὴ ἀντισταθῶσιν οὗτοι περαιτέρω εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἀγρῶν. Εἰς ἀγῶνα κατὰ τῶν ἀριστοκρατῶν, ὅστις προῆλθεν ἐν τῇ πόλει ἐκ τῆς δολοφονίας ῥαβδούχου τινός ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Γράκχου, ἡ μερὶς αὐτοῦ ἡττήθη, αὐτὸς δὲ κατέφυγεν εἰς ἄλσος, ἐνθα αὐτὸς

ὁ ἴδιος διέταξε δοῦλόν του νὰ βυθίσῃ εἰς τὸ στῆθός του τὸ ξίφος· οὕτως ἡ ἐξουσία τῶν εὐγενῶν καὶ πάλιν ἐστερεώθη.

‘Ο ἐν Νουμιδία (111—116) κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα πόλεμος.

§. 117. Μικίψας (1) ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Μασινισᾶ, ζῶν ἔτι, εἶχε σχεδὸν ἐντελῶς παραχωρήσει τὴν κυβέρνησιν τῆς Νουμιδίας εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἰουγούρθαν, ὃν εἶχεν υἱοθετήσῃ καὶ ὀρίσει μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀδερβοῦ καὶ Ἰεμφοῦ συγχληρονόμον τοῦ βασιλείου· οἱ δύο ὅμως ἀδελφοὶ δὲν ἐσυμφώνουν οὔτε ἀπὸ κοινοῦ νὰ κυβερνήσωσι μετ’ αὐτοῦ, οὔτε τὸ κράτος νὰ διανείμωσι· διὸ ὁ μὲν Ἰεμφὸς ἐδολοφονήθη, ὁ δὲ Ἀδερβὸς ἐξεδιώχθη ὑπὸ τοῦ Ἰουγούρθα. Ἡ Ῥωμαϊκὴ ὅμως σύγκλητος ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ Ἀδερβοῦ ἔστειλεν ἐπιτρόπους εἰς τὴν Ἀφρικὴν, οἵτινες, διαμυριάσαντες τὸ κράτος, ἔδωκαν τὸ καλλίτερον δυτικὸν μέρος εἰς τὸν Ἰουγούρθαν, ἀλλ’ οὗτος μὴ εὐχαριστηθεὶς εἰς τοῦτο ἐξεδιώξεν ἄνευ αἰτίας τὸν Ἀδερβὸν καὶ συλλαβὼν αὐτὸν τὸν ἐφόνευσε μετὰ πολλὰς βασάνους.

Μαθόντες τοῦτο οἱ Ῥωμαῖοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα, ὅστις ὅμως ἐπέτυχε διὰ δωροδοκιῶν καὶ ἀπάτης

(1) Μασινισᾶς (238—448)

Μικίψας † 448.		Γολόσσης	Μαστανάβας
Ἀδερβὸς	Ἰεμφὸς	Μασσάθης	Γαῦδας. Ἰουγούρθας
† 442	† 447.	† 444.	† 404.

Ἰεμφὸς ὁ Β’.

Ἰόβας ὁ Α’.

Ἰόβας ὁ Β’.

Σημ. Τὸ σημεῖον τῷ σταθερῷ συντομίαις χάριν σημαίνει ὁ π. α. θ. ν. ἡ σ. κ. ε. ι.

νὰ εἰσαγάγῃ τοιαύτην ἀταξίαν καὶ χαλάρωσιν εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν, ὥστε οὗτος κατὰ τὴν πρώτην ἤδη συμπλοκὴν ἤττηθῆς ἠναγκάσθη νὰ διαβῇ ὑπὸ τὸν ζυγόν. Τὸ ὄνειδος τοῦτο διήγειρε μεγίστην ἐν Ῥώμῃ ἀγανάκτησιν, ὥστε ἡ σύγκλητος ἀπέστειλε τὸν ὑπατον Κόϊντον Καϊκίλιον Μέτελλον (Νομαδικόν), ὅστις συμπαρέλαβεν ὡς ὑποστράτηγον τὸν Γάϊον Μάριον. Ὁ Μέτελλος ἀποκρούσας τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις τοῦ Ἰουγούρθα, τὸν ἠνάγκασε νὰ ζητήσῃ προστασίαν παρὰ τῷ πενθερῷ αὐτοῦ Βόκχῳ, βασιλεῖ τῆς Μαυριτανίας. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ ὁ Μάριος ἔλαβε τὴν ὑπατείαν καὶ τὴν κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα στρατηγίαν, ἀλλ' ὁ πόλεμος ἀπεφασίσθη κατὰ προτροπὴν τοῦ συνετοῦ καὶ ἐπιδεξίου ὑποστρατήγου Λευκίου Κορνηλίου Σύλλα, πείσαντος τὸν Βόκχον νὰ παραδώσῃ (106) τὸν Ἰουγούρθαν εἰς τὸν Μάριον, ὅστις ἐν θριάμβῳ ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν Ῥώμην, ἔνθα ἀπέθανεν (ὑπὸ πείνης) εἰς τὴν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ὑπόγειον εἰρκτὴν. Τῆς Νουμιδίας τὸ μὲν δυτικὸν προσετέθη εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Βόκχου, τὸ δὲ λοιπὸν πιθανῶς ἐδόθη εἰς τὸν ἐπιζῶντα τελευταῖον ἔγγονον τοῦ Μασινισσᾶ Γαύδαν.

Ὁ κατὰ τῶν Κίμβρων καὶ Τευτόνων πόλεμος (113—101.)

§. 118. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα πολέμου οἱ Κίμβροι, Γερμανικὴ φυλὴ, προβάντες ἐκ τῆς πατρίδος αὐτῶν (Ιουτλανδίας;) εἰς τὴν χώραν τῶν Ταυρίσκων (Στεριίας), ἐνίκησαν παρὰ τὴν Νωρηίαν (Νέαν Μάρκαν Καρινθίας;) Ῥωμαϊκὸν στρατὸν ὑπὸ τὸν Γναῖον Παπίριον Κάρδωνα, ὅστις εἶχε σπεύσει πρὸς βοήθειαν τῶν συμμαχῶν Ταυρίσκων. Μετὰ ταῦτα ὁμως δὲν προσέβησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ κάμψαντες πρὸς Δ. παρὰ τὴν βορείαν ἄκραν τῶν Ἄλπεων διέβησαν τὸν Ῥήνον καὶ τὸν Ἰόραν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Γαλατίαν, ἔνθα, ἀπορρίφθεισης τῆς αἰτήσεως αὐτῶν περὶ παραχωρήσεως γαιῶν, δις ἐνίκησαν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν. Ὁ δὲ Γάϊος Μάριος ὁ παρὰ τὸν νόμον ἐπὶ πέντε συνεχῇ ἔτη κατέχων τὴν ὑπατείαν (104—100), ὠφεληθεὶς ἀπὸ τὴν πρὸς τὴν Ἰσπανίαν τῶν Κίμβρων

στροφὴν, ἔλαβε καιρὸν, καὶ ἐπικουρίαν παρὰ τῶν συμμάχων Γαλατῶν νὰ λάβῃ, καὶ τὴν πειθαρχίαν νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τὸν στρατόν. Οἱ Κίμβροι ὅμως, ἀναγκασθέντες ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν ἀντίστασιν τῶν Κελτιδῆρων, ἐπέστρεψαν ἐκ τῆς Ἰσπανίας διὰ τῆς δυτικῆς Γαλατίας καὶ ἠνώθησαν πρὸς τὸν Σηκουάναν μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῶν Τευτόνων τῶν ἐκ τῆς παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν πατρίδος των αὐτόθι ἀποκατασταθέντων. Ἐμποδισθέντες δ' ἀμφοτέρω οὔτοι οἱ λαοὶ ὑπὸ τῶν Βελγῶν νὰ προδῶσιν πρὸς Β. διηρέθησαν, (χάριν τῆς εὐκολωτέρας προμηθείας τῶν ἐφοδίων;) καὶ στραφέντες πρὸς Ν. ἔμελλον οἱ μὲν Τεύτονες, ὑπερβάντες τὰς δυτικὰς Ἀλπεῖς, οἱ δὲ Κίμβροι τὰς γνωστὰς ἤδη αὐτοῖς ἀνατολικὰς, νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Μάριος ὅμως ἐμποδίσας τοὺς Τεύτονες νὰ διαβῶσι τὰς Ἀλπεῖς καὶ νικήσας αὐτοὺς τὸ 102 παρὰ τὰ ἐν Προβιγκία Σέξτια ὕδατα συνέλαβεν αἰχμάλωτον καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν Τευτόδοδον. Ἐν τῇ μεταξὺ οἱ Κίμβροι μετὰ τῶν εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τοῦ Ἰόρα κατοικούντων Τιγυρηνῶν εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Βρέννου, ἐξεδίωξαν τὸν ὑπατον Κάτουλλον ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἄθρσιν ὀχυρωμάτων αὐτοῦ καὶ διεχείμασαν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου. Τὸ ἔτος 101 μέλλοντας νὰ διαβῶσιν τὸν ποταμὸν παρὰ τὰς πηγὰς διὰ νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν τοὺς ἀπήντησεν ὁ Μάριος παρὰ τὰς Οὐερκέλλας καὶ νικήσας αὐτοὺς ἐξωλόθρευσε τοὺς πλείστους· ἕνεκα δὲ τούτου ὑποδεχθεὶς ἐν θριάμβῳ ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ τρίτου ἰδρυτοῦ τῆς πόλεως.

‘Ο κατὰ τῶν συμμάχων πόλεμος (91—88.)

§. 119. Οἱ πλείστοι λαοὶ τῆς Ἰταλίας δὲν εἶχον πλήρη τὰ δικαιώματα τοῦ Ῥωμαίου πολίτου· διὸ ὑπηρετοῦν μὲν εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἐτέλουν φόρους, ἀλλ' ἀπεκλείοντο τῆς κυβερνήσεως. Ἀνανεώσαντος δ' ἕνεκα τούτου τοῦ δημάρχου Μάρκου Λιβίου Δρούσου τὴν πρότασιν τοῦ φονευθέντος διὰ ταύτην Γαῖου Γράκχου, τοῦ νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς συμμάχους τὰ δικαιώματα Ῥωμαίων πολιτῶν, καὶ οὐ μόνον μὴ εἰσακουσθέντος, ἀλλὰ καὶ φονευθέντος, ἀπεφάσισαν οἱ πλείστοι λαοὶ τῆς Μέσης

καὶ Κάτω Ἰταλίας νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας καὶ νὰ σχηματίσωσι δημοκρατίαν, διεπομένην μὲ Ῥωμαϊκοὺς νόμους καὶ ἔχουσαν πρωτεύουσαν τὸ ἐν τῇ βορείῳ Σαυνίτιδι Κορφίνιον. Εἰς τοὺς πιστοὺς μείναντας Λατίνους καὶ Ἑτρούσκους, ἵνα μὴ συναποστατήσωσιν, ἔδωκαν οἱ Ῥωμαῖοι ἀμέσως τὰ δικαιώματα τῶν Ῥωμαίων πολιτῶν, ἐνῶ εἰς τοὺς λοιποὺς συμμάχους μετὰ διετῆ πόλεμον (ὃν ἰδίως ἤγαγον ἐν μὲν τῇ Πικεντίνῃ ὁ Γνάϊος Πομπήιος Στράβων, ἐν δὲ τῇ Σαυνίτιδι ὁ Σύλλας), ἀναγκασθέντες νὰ συγκεντρώσωσιν ἀπάσας τὰς δυνάμεις αὐτῶν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου (§. 121.)

Ὁ μεταξὺ Μαρίου καὶ Σύλλα ἐμφύλιος πόλεμος (88—82).

§. 120. Ὁ Μάριος, βιηθούμενος ὑπὸ τοῦ δημάρχου Σουλπικίου, ἔλαβε τὴν εἰς τὸν Σύλλαν ἀνατεθεῖσαν ἀρχηγίαν τοῦ κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πολέμου. Ἔνεκα δὲ τούτου ἐπιστρέψας ὁ Σύλλας εἰς τὴν Ῥώμην μεθ' ὅλου τοῦ διὰ τὴν Ἀσιατικὴν ἐκστρατείαν προωρισμένου στρατοῦ, ἐξεδίωξε τὸν Μάριον, ὅστις μετὰ ποικίλας περιπετείας ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Ἐνῶ ὅμως ὁ Σύλλας ἤγεν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πόλεμον, ὁ Μάριος ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Ἀφρικῆς κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἐπίσης ἐξορισθέντος φίλου αὐτοῦ ὑπάτου Κίννα, καὶ οὕτως ἀμφότεροι, πολιορκήσαντες τὴν πόλιν, ἐκυρίευσαν αὐτὴν διὰ τοῦ λιμοῦ, ὅτε καὶ ἄλλους μὲν τῶν φίλων τοῦ Σύλλα προέγραψαν, ἄλλους δὲ ἐφόνευσαν. Ὁ Κίννας ὠνόμασε συνύπατον αὐτοῦ τὸν Μάριον τὸ 86 ἔτος, ἀλλ' ἀποθανόντος τούτου κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐβδόμης ὑπατείας του, ἔμεινεν ὁ Κίννας αὐθαιρέτως ἐπὶ τέσσαρα συνεχῇ ἔτη ὑπατος· ὅτε, ὅμως μετὰ δύο ἔτη ἠθέλησε νὰ ἐπιβιδάσῃ στρατεύματα κατὰ τοῦ ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπανερχομένου Σύλλα, ἐφονεύθη εἰς στρατιωτικὴν στάσιν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων στρατιωτῶν του.

Ἐπανελθόντος δὲ τοῦ Σύλλα τὸ 83 ἔτος εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ τοῦ τροπαιούχου αὐτοῦ στρατοῦ, προσῆλθον εἰς αὐτὸν πανταχόθεν οἱ διεσχορπισμένοι ἀριστοκρατικοί. Ἀφοῦ δὲ ἐνί-

κησε τῶν ἐναντίων τοῦ τοῦ στρατοῦ, ὧν τινες ἠυτομόλησαν πρὸς αὐτὸν, ἔκλεισε τὸν Γάϊον Μάριον τὸν νεώτερον (πιθανῶς υἱὸν τοῦ πρεσβυτέρου) δι' ὑπιστρατήγου εἰς τὴν ὀχυρὰν πόλιν Πραίνεστον, τὸ ὀρμητήριον αὐτοῦ, ἥτις μετὰ ματαίαν ἀπόπειραν τῶν Σκουιτῶν νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν ἐκυριεύθη καὶ ἐληλατήθη. Αὐτὸς δὲ ὁ Σύλλας κατέλαβε τὴν πόλιν ἄνευ ἀντιστάσεως καὶ ἐξεδικήθη σκληρότατα τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Μαρίου· διότι 4700 Ῥωμαῖοι πολῖται προεγράφησαν, 8000 Σκουῖται εἰς αἵματηρὰν μάχην γενομένην πρὸ τῆς Κολλίνης πύλης αἰχμαλωτισθέντες ἐθανατώθησαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ Ἄρεως καὶ 10000 δοῦλοι τῶν προγραφέντων ἀπηλευθερώθησαν καὶ ἐγένοντο πολῖται Ῥωμαῖοι. Πρὸς στερέωσιν δὲ τῆς ἀρχῆς τῶν ἀριστοκρατικῶν ὁ Σύλλας, ἀναγορευθεὶς τὸ 82 δ.κτάτωρ ἐπ' ἀόριστον, ἐξέδωκε τοὺς Κορνηλίου νόμους, δι' ὧν ἐπανάρχετο πᾶσα ἡ δύναμις τῆς πολιτείας εἰς τοὺς ἀριστοκρατικούς, ἐπιπτε δὲ ἡ δύναμις τῶν δημάρχων καὶ τὰ τῆς δικαιοδοσίας καὶ φορολογίας ἐκανονίζοντο ἐκ νέου. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀνυψωθείσης τῆς δυνάμεως τῆς Συγκλήτου διὰ τῆς τροποποιήσεως τοῦ πολιτεύματος (ἥτις ὅμως ταχέως κατηργήθη), καταθέσας τὸ 79 ἔτος ἐκουσίως τὴν δικτατορίαν ἀπεσύρθη εἰς τὸ παρὰ τοὺς Ποτιόλους κτῆμα αὐτοῦ, ἔνθα τὸ 78 ἔτος ἀπέθανεν.

Ὁ Γναῖος Πομπήιος κατέστρεψεν ἐν Ἀφρικῇ τὰ λείψανα τῆς μερίδος τοῦ Μαρίου καὶ οὕτως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην ἐν θριάμβῳ καὶ ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Μεγάλου· τὰ δὲ τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ πολέμου αὐτοῦ κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Μαρίου ἰδὲ ἐν § 122, 4.

Οἱ τρεῖς κατὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου τοῦ ΣΓ'. πόλεμοι.

§. 121. Πρῶτος πόλεμος (87—84). Ἐμποδισθεὶς ὁ Μιθριδάτης ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰς ἐπέκτασιν τῆς κυριαρχίας του ἐπὶ τῆς Ἑλλάσσανος Ἀσίας ἐνήργησε γενικὴν ἔνωσιν τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τῆς Ῥώμης, καθ' ὃν χρόνον αὕτη ἦτον ἀπασχολημένη εἰς τὸν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεμον κατὰ τῶν συμμάχων. ἤρχισε δὲ

τὴν ἐπίθεσιν διὰ τῆς καθυποτάξεως τῆς ΒΑ. Ἐλάσσονος Ἀσίας καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἀσίας καὶ ἐφόνευσεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ πάντας τοὺς ἐν Ἀσίᾳ ὑπάρχοντας Ἰταλοὺς (80000;)· εἶτα δ' ἔστειλε τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ἀρχέλαον μετὰ στρατοῦ καὶ σόλου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν ᾗ συνηνώθησαν μετ' αὐτοῦ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων. Μὴ ἐλθόντος δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν τοῦ στρατοῦ διὰ τὰ ἐνωθῆ κατὰ τῶν πολεμούντων συμμάχων, ἡ Ῥώμη ἀποπερατώσασα διὰ παραχωρήσεων τὸν κατὰ τῶν συμμάχων πόλεμον καὶ ἐνωθεῖσα μετ' αὐτῶν ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Σύλλαν, ὅστις διὰ τῆς κυριεύσεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν δύο νικῶν, παρὰ τὴν Χαϊρώνειαν (86) καὶ παρὰ τὸν Ὀρχομενὸν (85), ἠνάγκασε τὸν Μιθριδάτην διὰ τῆς κατὰ τὴν Τροίαν ἐν Δαρδάνῳ ῥήνης ν' ἀφήσῃ τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις αὐτοῦ, νὰ πληρώσῃ 2000 τάλαντα καὶ νὰ παραδώσῃ τὸν στόλον του.

Δεύτερος πόλεμος (83—84). Ἐπειδὴ ὁ Μιθριδάτης μετὰ τὴν εἰρήνην δὲν ἐκένωσεν ἐντελῶς τὴν Καππαδοκίαν, ὁ Μοῦρῆνας ὁ ὑπὸ τοῦ Σύλλα ἀφθελὲς ἐν Ἀσίᾳ ἀντιστρατηγὸς κατέλαβε τὴν Καππαδοκίαν καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὸν Πόντον λεηλατῶν ἡττηθεὶς ὁμως παρὰ τὸν Ἄλυν, ἠναγκάσθη νὰ κενώσῃ τὴν Καππαδοκίαν.

Τὸν τρίτον πόλεμον (74—64) ἤρχισεν ὁ Μιθριδάτης, ὡς καὶ τὸν πρῶτον, εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Ῥώμη ἦτο περιπεπλεγμένη εἰς ἐπικίνδυνον ἐμφύλιον πόλεμον ἐν Ἰσπανίᾳ (S. 422)· ἀφορμὴ δὲ πρὸς τοῦτο ἐδόθη ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Νικομήδους τοῦ Γ', βασιλέως τῆς Βιθυνίας, ὅστις ἀποθανὼν κατέλιπε κληρονόμον αὐτοῦ τὴν Ῥώμην. Ὁ Μιθριδάτης ἀρχίσας τὸν πόλεμον καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης κατὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ῥωμαϊκῶν κτήσεων, ἐπολιόρχησε τὴν Κύζικον τὴν ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου, ἀλλ' ὁ μέγας στρατὸς τῆς πολιούρχιας, ἀποκλεισθεὶς κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χειμῶνος ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Λευκίου Λικινίου Λουκούλλου, ἐξωλοθρεύθη ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τῶν ἐπιδημιῶν· ὡσαύτως δὲ κατεστράφη καὶ ὁ στόλος αὐτοῦ. Τὸ δεύτερον ἤδη ἔτος (73) ἡδυνήθη ὁ Λούκουλλος ν' ἀρχίσῃ τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον καὶ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸν Πόντον, ἔνθα διὰ νέων νικῶν ἠνάγκασε τὸν βασιλεῖα νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ἀρμενίαν καὶ νὰ ζητήσῃ ἄσυλον εἰς τὸ κράτος τοῦ γαμ-

βροῦ τοῦ Τιγράνου. Ἀρνηθέντος δὲ τούτου τὴν παράδοσιν τοῦ πενθεροῦ του, ὁ Λούκουλλος μετὰ τοῦ ἡμίσεως μόνον τοῦ στρατοῦ (τοῦ λοιποῦ μέιναντος ἐν Πόντῳ) διέδωκε τὸν Εὐφράτην καὶ ἐνίκησε τὸ 69 διὰ δύο λεγεώνων τὸν εἰκοσαπλάσιον στρατὸν τοῦ Τιγράνου παρὰ τὰ Τιγρανόκερτα. Ἀλλὰ δι' ἀνταρσίαν τῶν ἰδίων στρατιωτῶν, δυταρεστηθέντων ἐκ τῆς ἀσυνήθους μακρᾶς ὑπηρεσίας, αἱ ἐπιτυχίαι ὀκταετοῦς ἐνδόξου πολέμου ἐκωλύθησαν πάλιν ταχέως. Ἀνακληθέντος δὲ τοῦ Λουκούλλου, ἔλαβε τὴν ἀπεριόριστον ἀρχηγίαν καὶ τοῦ ἐν Πόντῳ καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ πολέμου (66) Γναῖος Πομπήιος ὁ Μέγας, ὅστις, πρὶ ὀλίγου ταχύτατα ἀποπερατώσας τὴν τῶν πειρατῶν καταδίωξιν (§ 122, 3), εὕρισκετο ἔτι ἐν Ἀσίᾳ. Οὗτος λοιπὸν, εἰσβαλὼν ἐκ τὸν Πόντον, ἠνάγκασε τὸν Μιθριδάτην μετὰ νυκτερινὴν νίκην, γενομένην εἰς τὸν τόπον τῆς μετὰ ταῦτα θεμελιωθείσης ὑπ' αὐτοῦ Νικοπόλεως, νὰ φύγῃ εἰς τὴν Κολχίδα· στραφεὶς δὲ ἔπειτα κατὰ τοῦ Τιγράνου, ἠνάγκασεν αὐτὸν ἄνευ ἀγῶνος νὰ ὑποταχθῇ καὶ νὰ περιορισθῇ πάλιν εἰς τὴν ἰδίᾳ Ἀρμενίαν. Οὕτω πᾶσα ἡ ἐντεῖθεν τοῦ Εὐφράτου Ἑλλάσων Ἀσία ὑπέκυψεν ἔκτοτε εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Πρὸς καταδίωξιν δὲ τοῦ Μιθριδάτου ἐπεχείρησεν ὁ Πομπήιος τὴν ἐπίπονον στρατείαν κατὰ τῆς Κολχίδος, ἔνθα ἐνίκησε καὶ τοὺς ὀρεινοὺς λαοὺς τοῦ Καυκάσου, Ἀλθανοὺς καὶ Ἰβήρας.

Μετὰ δὲ τὴν ἐκ τοῦ Καυκάσου ἐπιστροφὴν ἔθηκε τέρμα καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐν Συρίᾳ Σελευκιδῶν (§. 91), ἔλυσεν τὴν ἐν Παλαιστίνῃ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Ἀριστοβούλου καὶ Ἰρκανοῦ τοῦ Β' ἐρίδα πρὸς ὄφελος τοῦ δευτέρου, ἀρχηγοῦ τῆς Φαρισαϊκῆς μερίδος, καὶ κατέστησε τὴν Παλαιστίνην φόρου ὑποτελῆ εἰς τὴν Ῥώμην.

Οἱ λοιποὶ σύγχρονοι πόλεμοι μέχρι
τῆς πρώτης τριανδρίας.

§. 122. 1) Πόλεμος κατὰ τοῦ Σερτωρίου (80-72,) ὅστις ὡς ὁπαδὸς τοῦ Μαρίου ἀπώλεσε τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ Ἰσπανίαν, ἀφαιρεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σύλλα. Μετὰ τῶν λειψάνων

ὁμῶς τῶν ὁπαδῶν τοῦ Μαρρίου καὶ ὡς ἀρχηγὸς τῶν Λυσιτανῶν κατῴρθωσεν ἐπὶ τοσοῦτον εὐνοϊκοῦ πρὸς μακρὸν πόλεμον ἐδά-
φους, πολεμῶν κατὰ τοῦ Μετέλλου Πίου καὶ Γναίου
Πομπηίου, στρατηγῶν τῶν ἀριστοκρατικῶν, νὰ διατηρηθῇ,
μεχρισοῦ ἐδολοφονήθη διὰ συνωμοσίας τοῦ φίλου αὐτοῦ Περ-
πέρνα.

2) Ὁ πόλεμος τῶν μονομάχων καὶ δούλων
(73—71). Ἀφ' οὗτου τὰ θεάματα τῶν μονομάχων κατέστησαν
αἱ προσφιλέστεραι διασκεδάσεις τοῦ λαοῦ ἐν Ἰταλίᾳ, ἰδρύθησαν
πολλὰ καταστήματα καὶ ἰδίως ἐν Καμπανίᾳ, ἵνα γυμνάζωνται
αὐτόθι δούλοι (τὸ πλεῖστον ἀνδρεῖοι αἰχμάλωτοι) πρὸς τοὺς ἀ-
γῶνας τούτους. Ἐκ μιᾶς τῶν σχολῶν τούτων ἐν Καπύῃ ἀριθ-
μὸς τις μονομάχων ἔφυγε καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Θρακὸς
Σπαρτάκου ἠϋξήσε διὰ προσελεύσεως δούλων τῆς μεσημ-
βρινῆς Ἰταλίας καὶ κατήντησε πολυάριθμος στρατός, ὅστις ἐνί-
κησε τέσσαρας Ῥωμαίους στρατηγούς. Ἀλλ' ἡ μεταξὺ τῶν ἀρ-
χηγῶν διχόνοια καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ ἔλλειψις ὠρισμένου σχεδίου
ἐμπόδισε τοὺς ἐπαναστάτας νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν νικῶν των.
Ἀπόντων δὲ τῶν διασημοτέρων στρατηγῶν, οἱ Ῥωμαῖοι ἔδωκαν
τὴν στρατηγίαν εἰς τὸν στρατηγὸν Μάρκον Λικίνιον
Κράσσον, τὸν εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην νικήσαντα τὸν Σπάρ-
τακον, ὅστις καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην· λείψανα δὲ τοῦ ἡττη-
θέντος στρατοῦ (5000 ἀνδ.), τὰ ὅποια ἤθελον ὑπερβάντα τὰς
Ἄλπεις νὰ φύγωσιν, ἀπαντήσας ὁ ἐξ Ἰσπανίας ἐπανερχόμενος
Πομπηίος τὰ ἐξωλόθρευσεν· διὸ οὗτος καὶ ἐκαυχᾶτο, ὅτι ἐξέρρι-
ζωσε τὸν πόλεμον.

3) Ὁ κατὰ τῶν πειρατῶν πόλεμος (78—67).
Κατὰ τὸ διάστημα τῶν συχνῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐκ τῶν πιε-
ζομένων καὶ ἀπόρων καταστάντων κατοίκων τῶν ἐπαρχιῶν, ἰδίως
δὲ τῶν Ἀσιατικῶν, ἐκ τῶν φυγάδων πασῶν τῶν καταβληθεῖσων
μερίδων, ἐκ λειποτακτῶν στρατιωτῶν κτλ. εἶχε σχηματισθῇ
καλῶς ὀργανισμένη δύναμις πειρατῶν, ἥτις κατέστη
ἐπικίνδυνος πρὸς πᾶσαν τὴν Μεσόγειον καὶ τὰ παράλια αὐτῆς,
ἐφορολόγει πλέον τῶν 400 πόλεων, καὶ ἔκρυπτε τὴν λείαν
αὐτῆς εἴτε ἐπὶ τῆς νήσου Κρήτης, εἴτε, εἰς χερσὶν ἡμῶν.

τῆς εἰς τοιαῦτα πλουσίας μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Ἑλλάσ-
σονος Ἀσίας. Ὁ ἀνθύπατος Πόπλιος Σεργίλιος κατὰ τὸ διάστημα
τῆς τριετοῦς ἐντεῦθεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ διοικήσεως αὐτοῦ εἶχε κυ-
ριεύσει ἀπ' αὐτῶν πολλὰ φρούρια εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια
καὶ ὑπερβάς τὸν Ταῦρον, ἐκυρίευσεν τὰ Ἰσαυρα (ὅθεν καὶ Ἰσαυρι-
κός), ἀλλ' αἱ νίκαι αὗται δὲν ἡλάττονον ποσῶς τὴν ἐπὶ τῆς
Θαλάσσης δύναμιν τῶν πειρατῶν, διότι οὗτοι ἀ-
ποβαίνοντες εἰς τὰ παράλια, καὶ αὐτὰ τὰ Ἰταλικά, ἐλεηλάτουν
τὰς πόλεις καὶ ἐπαύλεις, ἡχμαλώτιζον τοὺς κατοίκους (καὶ αὐτὸς
ὁ Καῖσαρ ἔπενε κατὰ θάλασσαν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν) καὶ συν-
ελάμβανον τὰ σιταγωγὰ πλοῖα. Ὁ ἐντεῦθεν ἐν Ῥώμῃ προσελ-
θὼν λιμὸς ἠνάγκασεν τὸν λαὸν νὰ δώσῃ εἰς τὸν Γναίον Πομπ-
ήιον τὴν ἀρχηγίαν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μεσόγειον καὶ τὰ παρά-
λια αὐτῆς ἐπὶ τρία ἔτη καὶ νὰ θέσῃ εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ
τοὺς στρατιώτας, τὰ πλοῖα καὶ τὰ ταμῆα τοῦ κράτους (τὸ
67). Οὗτος λοιπὸν κατεδίωκε τοὺς πειρατὰς ἀπὸ καταφυγίου
εἰς καταφύγιον, ἐκαθάρισεν εἰς δύο μικρὰς ἐκστρατείας (40 καὶ
49 ἡμερῶν) κατὰ πρῶτον μὲν τὴν δυτικὴν, εἴτα δὲ τὴν ἀνα-
τολικὴν Μεσόγειον σχεδὸν ἄνευ ἀγῶνος, κατέστρεψε τὰ πλοῖα
τῶν πειρατῶν καὶ τὰ φρούρια αὐτῶν, καὶ ἀντὶ κατὰ τὸ παρά-
δειγμα τῶν πρὸ αὐτοῦ στρατηγῶν νὰ σταυρώσῃ τοὺς αἰχ-
μαλώτους, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς, ὄντας πλέον τῶν 2000, πόλεις
καὶ γαῖας ἐν Σικελίᾳ.

Ἡ Κρήτη μετὰ διετὴ κατὰ τῶν ἐπ' αὐτῆς πειρατῶν ἀγῶ-
να κατέστη τὸ 66 Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ὑπὸ τοῦ Κοίντου Και-
κιλίου Μετέλλου τοῦ διὰ τοῦτο ἐπικληθέντος Κρητικοῦ.

Ἡ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνᾳ (65—62).

§. 123. Ἐπειδὴ οἱ δημοκρατικοὶ κατὰ τὴν ἐπικειμένην ἐ-
πάνοδον τοῦ Πομπηίου (§ 121 περὶ τὸ τέλος) ἐφοβοῦντο τὴν
ἰδρυσιν στρατοκρατίας, ἐφρόντισαν νὰ καταλάβωσι πρότερον
τὴν ἐξουσίαν· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ Λευκίου Σεργίου Κατι-
λίνᾳ, συνεργοῦ τοῦ Σύλλα κατὰ τὰς προγραφὰς αὐτοῦ, ὅστις
ἐζήτει τὴν ὑπατείαν τὸ 64 ἔτος ἐξελέχθη διὰ τὸ ἔτος 63 ὁ
Μάρκος Τύλλιος Κικέρων μετὰ τοῦ δημοκρατικοῦ ὑπα-

Ψηφίου Γαίου Αιτωνίου. Ἐνεκα δὲ τούτου ὁ Κατιλίνας ἤτοι-
μάσθη πρὸς ἐμφύλιον πόλεμον καὶ συνήθροισε στρατὸν ἐν Ἐ-
τρουρίᾳ ὑπὸ τὸν Γαίον Μάλλιον, ἵνα, ἀγαγὼν αὐτὸν ἐν ἀνάγ-
κῃ κατὰ τῆς πρωτεύουσας, λάβῃ οὕτω διὰ τῆς βίας τὴν ὑπα-
τείαν διὰ τὸ ἔτος 62, ἀλλ' ὁ ἄγρουπος Κικέρων ἐματαιώσε
πάντα τὰ σχέδια τῶν συνωμοτῶν, ἰδίως δὲ ἀπόπειραν δο-
λοφονίας καθ' ἑαυτοῦ. Ὁ Κατιλίνας τότε καταλιπὼν τὴν
πόλιν μετέβη πρὸς τὸν στρατὸν εἰς Ἐτρουρίαν, ἵνα ὁδηγήσῃ
αὐτὸν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἅμα τῇ εἰδήσει ἐκραγείσης αὐ-
τόθι ἐπαναστάσεως· ἀλλ' ὅτε τῶν ἐν Ῥώμῃ συνωμοτῶν τὰ
σχέδια ἐπροδόθησαν ἐξ ἐπιστολῶν, ἃς εἶχον δώσει εἰς τοὺς
πρέσβεις τῶν Ἀλλοθρόγων, καὶ τέσσαρες αὐτῶν συλληφθέντες
κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῆς Γερουσίας καὶ ἐθανατώθησαν ἐν τῷ
δεσμωτηρίῳ, ὁ Κικέρων ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν «πατὴρ τῆς πα-
τρίδος» καὶ ἡ εἰδήσις τῆς ματαιωθείσης ἐν Ῥώμῃ ἐπαναστάσεως
διέλυσε καὶ τὸν ἐν Ἐτρουρίᾳ στρατὸν, τοῦ ὁποίου τὰ λείψανα,
ζητήσαντα νὰ φύγωσιν εἰς τὴν Γαλατίαν, ἐνίκηθησαν τὸ 62
παρὰ τὴν Πιστωρίαν, ἔνθα ἔπεσε καὶ ὁ Κατιλίνας.

Ἡ πρώτη τριανδρία (60).

§. 124. Μὴ δυνηθεὶς ὁ Πομπήιος νὰ τύχῃ τὴν κύρω-
σιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ διατάξεων αὐτοῦ, ἠνώθη μετὰ τοῦ Γαίου
Ίουλίου Καίσαρος καὶ τοῦ Μάρκου Λικινίου
Κράσσου καὶ οὕτως ἀπετελέσθη ἡ πρώτη τριανδρία
τὸ 60 πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἀριστοκρατίας. Ὁ Καῖσαρ ὡς
ὑπατος κατώρθωσε τὸ 59 τὴν κύρωσιν τῶν διατάξεων τοῦ
Πομπηίου δι' ἀποράσεως τοῦ λαοῦ, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν σύ-
ζυγον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ίουλίαν καὶ ἔλαβεν ὁ ἴδιος ὡς ἐ-
παρχίας ἐπὶ πέντε ἔτη τὰς δύο Γαλατίας (τὴν ἐντεῦθεν καὶ
τὴν πέραν τῶν Ἀλπεων) καὶ τὴν Ἰλλυρίαν, ἀπεμάκρυνεν ὁμῶς
πρὸς τῆς ἐκαῖς μεταβάσεώς του τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Γερου-
σίας, Κάτωνα καὶ Κικέρωνα, ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ ὁ μὲν ἐστάλη
εἰς τὴν Κύπρον πρὸς κατάκτησιν αὐτῆς, ὑπεθαλπούσης τὴν
πειρατίαν, ὁ δὲ Κικέρων, προτείναντος τοῦ Κλαυδίου νόμον,
δι' οὗ ἐτιμωρεῖτο μὲ ἐξορίαν πᾶσα θανάτωσις πολίτου ἄνευ δι-

καστικῆς ἀποφάσεως, ἀπεχώρησεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὡς εἰς ἐξορίαν, ἀλλὰ μετὰ 16 μῆνας ἀνεκλήθη.

Πόλεμος τοῦ Καίσαρος ἐν Γαλατίᾳ (58—54). Ἀφοῦ ἤδη πρότερον (121—106) οἱ Γαλατικοὶ λαοὶ οἱ μεταξὺ τῶν Πυρρηναίων καὶ Ἄλπεων ὑπετάγησαν καὶ τὰ τῆς χώρας αὐτῶν διετάχθησαν ὡς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας (Ναρβωνίτις), ὁ Καῖσαρ ἐπεχείρησε τὴν κατάκτησιν καὶ τῆς λοιπῆς Γαλατίας, ἣτις δὲν ἐπαρουσίασεν εἰς αὐτὸν πολλὰς δυσκολίας ἔνεκα τῶν διχονοιῶν καὶ τῆς ζηλοτυπίας τῶν Γαλατικῶν φυλῶν. Κληθεὶς εἰς βοήθειαν ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, στενοχωρουμένων ἐκ τῶν μεταναστάσεων τῶν πρὸς Ἀ. λαῶν, ἀπέκρουσε τὸ 58 ἔτος τοὺς εἰς τὴν χώραν τῶν Αἰδούων εἰσβαλόντας Ἐλβετοὺς καὶ τοὺς ἀνάγκασε νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν χώραν τῶν, τοὺς δὲ Γερμανοὺς, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Ἀριόστιος εἶχεν ἰδρύσει ἐν Γαλατίᾳ Γερμανικὸν βασίλειον, ἐνίκησε παρὰ τὸ Οὐϊσόντιον καὶ τοὺς ἀπώθησε πάλιν πέραν τοῦ Ῥήνου. Μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν Βελγῶν, οἵτινες ἐθεωροῦντο ὡς ὁ ἀνδρειότατος λαὸς μεταξὺ τοῦ Ῥήνου καὶ τῶν Πυρρηναίων καὶ τῶν ἐν τῇ δυτικῇ Γαλατίᾳ λαῶν, ἡ κατάκτησις τῆς λοιπῆς χώρας ἀπετελέσθη κατὰ τὴν τρίτην ἐκστρατείαν (τὸ 56). Τὰ δὲ ἐπόμενα τρία ἔτη (55—53) ὁ Καῖσαρ δις διέβη τὸν Ῥήνον, μεταβαίνων εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ δις ἀπέβη εἰς τὴν Βρετανίαν, χωρὶς ὅμως νὰ κάμῃ κατακτήσεις εἰς τὰς χώρας ταύτας. Τὰ τελευταῖα ἔτη (54—51) οἱ Γαλάται, οἵτινες οὐ μόνον τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ἐθρήνου, ἀλλὰ καὶ βαρέως ἐπιέζοντο διὰ φόρων, καταλυμάτων καὶ λεηλασιῶν τῶν χωρῶν αὐτῶν, ἔκαμον συχνὰς ἀποπειράς νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς δυναστείας, καὶ ἀφοῦ ἀπέτυχον μεμονωμέναι ἐπιχειρήσεις αὐτῶν, τὸ 52 ἐξεργάγη γενικὴ ἐπανάστασις τῶν Γαλατῶν ὑπὸ τὸν Οὐερκιγγετόριγα, ἣν ὅμως κατέβαλεν ὁ Καῖσαρ διὰ μεγάλης ἡττης τῶν ἡνωμένων Γαλατῶν παρὰ τὴν Ἀλεσίαν.

Ὁ μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηίου ἐμφύλιος πόλεμος (49 καὶ 48). Ἐνεκα τῆς καταστροφῆς τοῦ Κράσσου εἰς τὴν κατὰ τῶν Πάρθων ἐκστρατείαν αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου

τῆς Ἰουλίας συζύγου τοῦ Πομπηίου καὶ ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ προσωπικὴ σχέσις τῶν δύο ὑπολειπομένων μελῶν τῆς τριανδρίας μετεβλήθη. Ἐπειδὴ δὲ ἀμφοτέρωτεροι ἔτεινον πρὸς τὴν μοναρχίαν καὶ δὲν ἤθελον νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Γερουσίας, εἶπετο νὰ ἀποφασίσῃ ἐμφύλιος πόλεμος, τίς τῶν δύο ἔμελλε νὰ κρατήσῃ. Τοῦτον ἤρχισεν ὁ Καῖσαρ, ὅστις καὶ τοὶ προσκληθεῖς ὑπὸ τῆς Γερουσίας νὰ διαλύσῃ τὸν στρατὸν αὐτοῦ, στρατηγῶν αὐτοῦ καὶ εἰπὼν «ἐρρίφθω ὁ κῦδος» διέβη τὸν Ῥομβίκωνα. Ὁ Πομπήιος ἔφυγε μετὰ τῶν ὑπάτων καὶ πολλῶν Γερουσιαστῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ ὁ Καῖσαρ κατέκτησε τὴν Ἰταλίαν εἰς δύο μῆνας, καθυπέταξε κατὰ πρῶτον τοὺς ὑποστρατήγους τοῦ Πομπηίου Ἀφράνιον καὶ Πετρήιον ἐν Ἰσπανίᾳ, εἴτα ἀποβάς εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰλλυρίαν, ἐνίκηθ' εἰς τὴν παρὰ τὸ Δυρράχιον πρῶτην μάχην ὑπὸ τοῦ Πομπηίου. Ἄλλ' οὗτος ἀντὶ, ὠφελούμενος ἐκ τῆς νίκης, νὰ μεταβῇ ἀμέσως εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνόμισε κάλλιον πρὸς ἐντελὴ καταστροφὴν τοῦ ἀντιπάλου του νὰ συνάψῃ τὴν παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχην, καθ' ἣν ὅμως ὁ διπλάσιος στρατὸς αὐτοῦ ἡττήθη κατὰ κράτος διὰ τοῦ λαμπροῦ σχεδίου τοῦ Καίσαρος τὸ 48, καὶ οὕτω κατέφυγε πρὸς τὸν βασιλεῆα τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖον Αὐλητὴν, τοῦ ὁποῦ ὁ πατὴρ ὠφείλεν εἰς αὐτὸν τὴν εἰς τὸν θρόνον ἐπάνοδόν του, ἀλλ' ἐδόλοφονήθη ὑπὸ τῶν αὐλικῶν αὐτοῦ.

Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πόλεμος (48—47). Ὁ Καῖσαρ ὅστις εἶχε παρακολουθήσει τὸν Πομπήιον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐδίκασε τὰς μεταξὺ τοῦ Πτολεμαίου Αὐλητοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Κλεοπάτρας περὶ τοῦ θρόνου ἐριδας ὑπὲρ τῆς δευτέρας, καὶ οὕτως ἐγεννήθη ἐντεῦθεν ἐπανάστασις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Λαβὼν δὲ ἐπικουρίαν ἐκ τῆς Συρίας καὶ Ἑλάσσονος Ἀσίας, ἐνίκησε τὸν Πτολεμαῖον, ὅστις φεύγων ἐπνίγη εἰς τὸν Νεῖλον, ἡ δὲ Κλεοπάτρα κατέλαβε τὸν θρόνον.

Ὁ κατὰ τοῦ Φαρνάκου πόλεμος (47) υἱοῦ τοῦ Μιθριδάτου, ὅστις, ὠφελούμενος ἀπὸ τὰς διχονοίας τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας, ἠθέλησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ παρὰ τὸν Κιμμέριον Βόσπορον μικρὸν κράτος αὐτοῦ, ἀπεπερατώθη διὰ πενθημέρου μόνον ἐκστρατείας, ὅθεν προήλθε τὸ γνωστὸν, «ἤλθον,

εἶδον, ἐνίκησα (veni, vidi, vici)». ὁ δὲ Φαρνάκης ἐρονεύθη ὑφ' ἐ-
νὸς ἀντάρτου, τὸ δὲ βασιλεῖον ἔλαβεν ἕτερος υἱὸς τοῦ Μιθριδάτου.

Ἐντεῦθεν ἐπανῆλθεν ὁ Καῖσαρ εἰς τὴν Ῥώμην, ἔνθα κατὰ τὴν ἀπου-
σίαν τοῦ εἶχεν ὀνομασθῆ δικτάτωρ ἐπὶ ἑν ἔτος, ὕπατος ἐπὶ πέντε καὶ
ἡμέρας διὰ βίου.

Τὸν ἐν Ἀφρικῇ πόλεμον (46) κατὰ τῶν λειψάνων
τῆς φατρίας τοῦ Πομπηίου, δηλ. τῶν υἱῶν αὐτοῦ Γναίου καὶ
Σέξτου, τοῦ Μετέλλου Σκηπίωνος, πενθεροῦ τοῦ Σέξτου, τοῦ
Κάτωνος, κτλ, οἵτινες εἶχον ἐνωθῆ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς
Νουμιδίας Ἰόδα, ἀπεπεράτωσεν ὁ Καῖσαρ διὰ τῆς παρὰ τὴν
Θάψον νίκης· καὶ ὁ μὲν Κάτων, Σκηπίων καὶ Ἰόδας ἀ-
πέθανον ἐκουσίως, οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ Πομπηίου διαφυγόντες μετέ-
βησαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ μετήνεγκον ἐκεῖσε τὸν ἐμφύλιον
πόλεμον. Ἐπὶ τούτοις τὸ μέγιστον μέρος τῆς Νουμιδίας ἠνώθη
μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἀφρικῆς.

Ὁ Καῖσαρ, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ῥώμην, κατεφορτώθη μὲ νέας
καὶ ἀσυνήθεις τιμὰς, οἷον διὰ τῆς τεσσαρακονημέρου εὐχαρι-
στηρίου ἐορτῆς, τῆς ἀνεγέρσεως ἀγαλμάτων αὐτοῦ καὶ τῆς ἀ-
ναγορεύσεως αὐτοῦ δικτάτωρος ἐπὶ δέκα ἔτη. Ἐώρτασε δὲ
τετραπλοῦν θρίαμβον διὰ τὴν Γαλατίν, Αἴγυπτον, Πόντον
καὶ Ἀφρικὴν, διεμοίρασε χρήματα καὶ γαίας εἰς τοὺς στρα-
τιώτας αὐτοῦ, εἰστίασε καὶ διεσκέδασε τὸν ὄχλον διὰ τέως
ἀνηκούστου σπατάλης· ἐβελτίωσεν ὁμῶς τὸ ἡμερολόγιον, κα-
νονίσας αὐτὸ διὰ τοῦ Ἑλλήνος ἀστρονόμου Σωσιγένου, ὃ-
πως νῦν παρ' ἡμῖν ἔχει, καὶ τέλος ἤγαγε πόλεμον ἐν
Ἰσπανίᾳ (46—45) κατὰ τῶν υἱῶν τοῦ Πομπηίου, οὓς
μετὰ πολλῶν μόχθων ἠδυνήθη νὰ καταβάλλῃ εἰς τὴν παρὰ τὴν
Μοῦνδαν φονικὴν μάχην. Μετὰ ταῦτα ἔλαβε τὸν πέμπτον
θρίαμβον καὶ ὠνομάσθη δικτάτωρ διὰ βίου μετὰ τοῦ τίτλου
αὐτοκράτορος.

Θάνατος τοῦ Καίσαρος τὸ 44. Ἐκτὸς πολλῶν με-
γαλουργῶν σχεδίων αὐτοῦ διὰ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ κράτους ἐν-
ησχολήθη ὁ Καῖσαρ παρασκευαζόμενος εἰς πόλεμον κατὰ τῶν
Πάρθων πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ΝΑ ὁρίων τοῦ κράτους, συγ-
χρόνως δὲ καὶ πρὸς ἐκδίκησιν τῆς ἡττῆς τοῦ Κράσσου. Κατὰ

δὲ τὰ Σιδύλλεια θέσφατα ἔπρεπε ὁ στρατηγὸς τοῦ πολέμου νὰ λάβῃ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, ὅμως ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ εἶχε σχηματισθῇ συνωμοσία κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ δικτάτωρος ὑπὸ 60 ἀριστοκρατῶν, ἀρχηγοὶ τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ στρατηγοὶ Μάρκος Βρούτος καὶ Γάιος Κάσιος, καὶ ὁ Καῖσαρ ἐδολοφονήθη τὴν 15 Μαρτίου τοῦ 44 ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς Γερουσίας δι' 23 πληγῶν δι' ἐγχειριδίων.

Ἡ δευτέρα τριανδρία (43).

§. 125. Ὁ ὑπατος Μάρκος Ἀντώνιος, κατέχων τὴν διαθήκην τοῦ Καίσαρος, ἐξέδωκεν ὡς διατάξεις αὐτοῦ ὅ,τι ἤρεσκεν εἰς αὐτὸν τὸν ἔθλον καὶ οὕτω διεκρίρασεν αὐτογνωμῶνως ὑπουργήματα, ἐπαρχίας, κτλ. Συγχρόνως δὲ, ἵνα ἔχη, ὥς ποτε ὁ Καῖσαρ, στρατὸν καὶ ἐπαρχίαν πλησίον τῆς Ῥώμης, κατώρθωσε διὰ τοῦ λαοῦ, ἐναντιουμένης τῆς Γερουσίας, ἵνα ὁ Δέκιμος Βρούτος πειραχωρήσῃ τὴν ἐντὸς τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, ἐπαρχίαν αὐτοῦ, καὶ λάβῃ ἀντ' αὐτῆς τὴν Μακεδονίαν. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος ἠρνεῖτο νὰ ὑπακούσῃ εἰς μὴ γενομένην δεκτὴν ὑπὸ τῆς Γερουσίας ἀπόφασιν τοῦ λαοῦ, ἐγενήθη

Ὁ περὶ τὴν Μουτίνην ἐμφύλιος πόλεμος (44 — 43) μεταξύ Ἀντωνίου καὶ Δεκίμου Βρούτου. Ἐνῷ δὲ ὁ Ἀντώνιος ἐπιλιόρκει τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ εἰς τὴν Μουτίνην, ἡ εὐγλωττία τοῦ Κικέρωνος ἐκίνησε τὴν Γερουσίαν εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀντωνίου, καὶ οὕτως οἱ ὕπκοι Πάντας καὶ Ἰρτιος συνδεσμένοι ὑπὸ τοῦ Γαίου Ὀκταβιανοῦ (ἐγγόνου τῆς ἀδελφῆς τοῦ Καίσαρος, υἱοθετηθέντος καὶ κληρονόμου ὑπ' αὐτοῦ καταστάντος) ἐκίνησαν πρὸς βοήθειαν τοῦ Δεκίμου Βρούτου. Καὶ ὁ μὲν Ἀντώνιος ἠττήθη παρὰ τὴν Μουτίνην, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰρτιος ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην καὶ ὁ Πάντας ἀπέθανεν ἀπὸ τῆς ὁποίας ἔλαβε πληγὰς, καὶ οὕτως ὁ Ὀκταβιανὸς ἔμεινε μόνος ἀρχηγός. Ἐννοῶν ὅμως, ὅτι μόνος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντισταθμίσῃ τὴν δύναμιν τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῶν συνωμοτῶν, ἀπεφασίσατε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τούτους κατὰ πρῶτον καὶ οὕτως ἠνώθη μετὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Λεπίδου ἐπὶ νήσου ταρὰ τὴν Βανωνίαν πρὸς διοίκησιν τοῦ κράτους ἐπὶ πάντε ἔτη καὶ

πρὸς καταστροφὴν τῆς φατρίας τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου, καὶ οὕτως ἐγεννήθη

Ἡ δευτέρα τριανδρία τὸ 43, καθ' ἣν ἡ δημοκρατικὴ μερίς δι' ἀνανεώσεως τῶν προγραφῶν ἐξηφανίσθη καὶ ὁ Κικέρων παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ εἰς τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Ἀντωνίου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Ὀκταβιανὸς ἐξεστράτευσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν κατὰ τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου, οἵτινες, ἡττηθέντες εἰς τὴν διπλὴν παρὰ τοὺς Φιλίππους μάχην τὸ 42, ἀπέθανον ἐκουσίως.

Νέος διαμελισμὸς τῶν ἐπαρχιῶν, ὁ γάμος τοῦ Ἀντωνίου μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ὀκταβιανοῦ, Ὀκταβίας καὶ αἱ ἐχθροπραξίαι τοῦ Σέξτου Πομπηίου, ὅστις ἐμπόδιζε τὴν διὰ θαλάσσης προμήθειαν τῶν τροφῶν τῆς Ῥώμης, ἐμπόδισαν ἐπὶ τινα χρόνον τὴν ἔκρηξιν τῆς ἔχθρας μεταξὺ Ὀκταβιανοῦ καὶ Ἀντωνίου. Ἀφοῦ ὁμως ὁ Σέξτος Πομπήιος ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα καὶ ἐφονεύθη ἐν τῇ Ἑλλάσσονι Ἀσίᾳ, ὁ Λέπιδος ἐξώσθη ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ τριανδρίας, καὶ ὁ Ἀντώνιος ἀφήσας τὴν Ὀκταβίαν ἐκήρυξεν ὡς νόμιμον σύζυγον αὐτοῦ τὴν Κλεοπάτραν, ὁ Ὀκταβιανὸς ἐκίνησε τὴν Γερουσίαν εἰς τὸν κατὰ τῆς Κλεοπάτρας (κατ' ὄνομα) πόλεμον καὶ διὰ τῆς κατὰ θάλασσαν νίκης παρὰ τὸ Ἄκτιον ἀκρωτήριον τοῦ Ἀγρίππα τὸ 31 ἔλαβε τὴν μοναρχίαν. Ὁ Ἀντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα ἔφυγον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔνθα ἀπέθανον ἐκουσίως, ἡ δὲ Αἴγυπτος κατέστη τὸ 30 Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία.

Τρίτη Περίοδος.

Ἡ Ῥώμη ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας

(30 π. Χ.—476 μ. Χ.)

Ἡ δυναστεία τοῦ Ὀκταβιανοῦ (30 π. Χ.—68 μ. Χ.)

§. 126. 4) Ὁ Γάϊος Ιούλιος Καῖσαρ Ὀκταβιανὸς Αὐγουστος (30 π. Χ.—14 μ. Χ.), ἐνῶ ἤδη εἶχεν ὡς αὐτοκράτωρ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν, βαθμηδὸν ἐλάμβανε πάντα

τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα, τέλος δὲ καὶ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν καὶ οὕτως ὑπὸ τὸν τίτλον ἡγεμῶν συνήνονεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἡ δουλικὴ Γερουσία ἀνενέονε κατὰ δεκαετίαν· συγχρόνως ὁμως ὑφίσταντο τὰ δημοκρατικὰ ἀξιώματα, καθὼς καὶ ἡ Γερουσία.

Πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὁρίων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ὠργάνισεν ὁ Αὐγούστος τὰ μόνιμα στρατεύματα εἰς τὰς παρὰ τὸν Ῥῆνον, Δούναβιν καὶ Εὐφράτην μεθορίου· ἐπαρχίας· πρὸς φύλαξιν δὲ αὐτοῦ ἐσχημάτισε σωματοφυλακὴν ἐκ 40 λόχων πραιτωριανῶν, καὶ πρὸς διατήρησιν τῆς ἡσυχίας τῆς πόλεως τρεῖς ἀστυκούς λόχους.

Οἱ ὑπὸ τὸν Αὐγούστον (1) πόλεμοι ἐσχόπουν μᾶλλον τὴν διατήρησιν τῶν ἀρχαίων ἢ τὴν πρόσκτησιν νέων κτήσεων. Οὕτω διὰ νὰ καθυπαχθῇ τὴν Ἰσπανίαν, καθυπετάγησαν οἱ τέως ἐλεύθεροι Κανταβροὶ καὶ Ἀστούριοι· τὰ δὲ ἀνατολικά τοῦ Κράτους ὅρια ἐξησφαλίσθησαν δι' ἐκστρατείας κατὰ τῶν Πάρθων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς, μαθὼν τὴν ἀφίξιν τοῦ Αὐγούστου εἰς τὴν Συρίαν, ἀπέδωκε τὰ ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Κράσσου ληφθέντα σήματα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους· πρὸς ἐξασφάλισιν δὲ καὶ τῶν βορείων ὁρίων ὁ Δροῦσος καὶ ὁ Τιβέριος, οἱ πρόγονοι τοῦ Αὐγούστου, ἐκυρίευσαν τὸ 15 ἔτος τὰς πρὸς Ν. τοῦ Δουναβίου χώρας, οἷον παρὰ μὲν τὸν Κάτω Δούναβιν τὴν Μοισίαν, παρὰ δὲ τὸν Ἄνω τὴν Ῥαιτίαν, τὴν Οὐϊνδελικίαν καὶ τὸ Νωρικὸν (βιβλίον Γ'. §. 3), ἐνῶ τὴν παρὰ τὸν μέσον Δούναβιν Παννονίαν ἀπὸ τοῦ 33 ἤδη ἔτους εἶχεν ὑποτάξει ὁ Ὀκτα-

(4) Τιβέριος Κλαύδιος Νέρων ἐνυμφεύθη τὴν Λιδύαν ἥτις μετὰ ταῦτα ἐγένετο τρίτη σύζυγος τοῦ Ὀκταβιανοῦ.

Τιβέριος † 37.

Δροῦσος † 9. π. Χ.

Γερμανικός † 49. Κλαύδιος † 54.

Ἀγριππίνα νυμφ. τὸν
Δομιτίον, εἶτα δὲ τὸν Κλαύδιον

Καλιγόλας † 44

Νέρων υἱὸς τοῦ Δομιτίου † 68.

2 σύζυγος Ποππαῖα Σαβίνη.

Σιανός, καὶ οὕτως ὁ Δρύναβις ἐγένετο δεύτερος μεθόριος πόντα-
μὸς πρὸς τὴν Γερμανίαν· ἐξ ἐναντίας αἱ εἰς τὸ ἐσωτερι-
κὸν τῆς Γερμανίας ἐκστρατεῖαι τοῦ Δρούσου
(12—9), ἃν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τοῦ Ἄλβις, δὲν ἐπήνεγ-
χον κανὲν μόνιμον ἀποτέλεσμα· διότι τὴν ἀπόπειραν ἰδρύσεως
Γερμανικῆς ἀρχῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐματαιώσεν ὁ Χηροῦσκος
Ἀρμίνιος καὶ παρὰ Γερμανοὺς Ἑρμαννο·, νικήσας τὸν Ῥω-
μαῖον ἑπαρχὸν Κυϊντίλιον Οὐάρον ἐν τῷ Τευτοβοουργικῷ
δρυμῷ τὸ 9 μ. Χ. (βιβλίον Γ'. §. 3). Ὁ Αὐγούστος ἐτελεύτησεν
ἐν Νώλῃ τὸ 14 μ. Χ.

2) Ὁ Τιβέριος (14—37) κατ' αἵτησιν τοῦ Αὐγούστου
εἶχεν υἱοθετήσῃ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Γερμανικόν, καὶ φοβούμε-
νος τὸν ἰσχυρὸν τοῦτον στρατηγόν, ὅστις ἡγαπᾶτο ὑπὸ τῶν
λεγεόνων, ἐξεπλήρου κατὰ τὰ ἑπτὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας
του πάντα τὰ χρεὴ φρονίμου ἡγεμόνος· ἀδιαλείπτως ὅμως κα-
τεγίνετο νὰ ἄρῃ ἀπὸ τοῦ μέσου τὸν Γερμανικόν. Ἐνεκα τούτου,
ὅτε οὗτος κερδήσας νίκην κατὰ τοῦ Ἀρμινίου ἐπὶ τοῦ πεδίου
Ἰδισταβίσου τοῦ εἰς τὰ ΝΑ. τῆς πόλεως Ἀννοβέρου, ἡτοιμάζε-
το νὰ ἀνιδρύσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Δρούσου ἰδρυθεῖσαν
αὐτόθι Ῥωμαϊκὴν ἀρχήν, ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Τιβερίου εἰς τὴν Ἀνα-
τολήν, ἔνθα κατέστησε Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας τὴν Καππαδοκίαν
καὶ τὴν Κομμαγενήν, τῶν ὁποίων οἱ βασιλεῖς εἶχον ἀποθάνει,
ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπέθανε (δηλητηριασθεῖς). Ἐπὶ 11 ἔτη ὁ Τι-
βέριος ἄφησε τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωματοφυ-
λακῆς αὐτοῦ Σιανόν καὶ μεταβάς εἰς τὴν νῆσον τῶν Καπρεῶν
παρεδόθη εἰς τὰς ἡδονάς. Ὁ Σιανὸς ὅμως θελήσας ν' ἀρπάσῃ
τὴν κυβέρνησιν ἐφονεύθη, ὁ δὲ Τιβέριος ἐχώρεσε τὸ αἰμοβόρον
αὐτοῦ διὰ τῶν καταδιώξεων τῶν φίλων τοῦ Σιανοῦ· ὅτε ὅμως
καὶ αὐτὸς ἐπλησίαζε ν' ἀποθάνῃ, ἐπνίγη ἐντὸς τῶν προσκεφα-
λαίων ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς σωματοφυλακῆς αὐτοῦ.

3) Ὁ Καλιγόλας (37—41) ἐδείχθη λίαν σπάταλος
καὶ ἀπάνθρωπος καὶ ἰδίως κατὰ τῶν πλουσίων. Σχέδιον ἐκ-
στρατείας αὐτοῦ κατὰ τῆς Βρετανίας ἐληξε μὲ τὴν συλλογὴν
ὀστράκων εἰς τὰ Γαλατικὰ παράλια ὡς λαφύρων ἐκ τοῦ κα-
τακτηθέντος δῆθεν Ὀκεανοῦ. Φονευθέντος τοῦ Καλιγόλα ἡ Γα-

βουσία ἠθέλησε νὰ ἀνδρῶσῃ τὴν δημοκρατίαν, ἀλλ' οἱ σωματοφύλακες ἢ πραιτωριανοὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν θεῖον τοῦ φονευθέντος αὐτοκράτορος καὶ ἀδελφὸν τοῦ Γερμανικοῦ, τὸν πεπαιδευμένον μὲν, ἀλλὰ παράπληκτον καὶ μωρὸν

4) Τιβερίον Κλαύδιον (41—54), ὅς τις ταχέως ᾤφησε τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως εἰς γύναια αἰσχροῦ ἢ φίλαρχα (Μεσσαλίνα καὶ Ἀγριππίνα) καὶ τοὺς ἀθλίους ἀπελευθέρους (Πολύβιον, Πάλλαντα, Νάρκισσον), οἵτινες οὐδὲν ἱερὸν εἶχον. Τὰ ὅρια ὅμως τοῦ κράτους οὐ μόνον ἐτηρήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐπεξετάθησαν καὶ πρὸς Β. καὶ πρὸς Ν. διότι τότε ἤρχισαν αἱ κατακτήσεις τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν Βρετανίαν καὶ ἡ Καππαδοκία μετὰ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας καὶ τοῦ Πόντου καὶ ἡ Μαυριτανία ἐγένοντο Ῥωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι· συγχρόνως δ' ἤρχισε καὶ ἡ διὰ τῶν ἀποστόλων διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ συγκρότησις τῶν πρώτων Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Ἡ Ἀγριππίνα δηλητηριάσασα τὸν σύζυγον αὐτῆς, ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν ἐκ προτέρου γάμου υἱὸν αὐτῆς

5) Νέρωνα (54—68), ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκυβέρνησε καλῶς· ἀλλ' ἀφ' οὔτου ἡ Ποππαῖα Σαβίνη κατέπεισεν αὐτὸν νὰ φονεύσῃ τὴν μητέρα καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ καὶ νὰ νυμφευθῇ αὐτὴν, ἀπεθηνιώθη. Ἰσχυροὶ πολὺ εἶνε οἱ λόγοι, ὅτι αὐτὸς ἔβαλε τὸ μέγα πῦρ εἰς τὴν Ῥώμην, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκ τῶν 14 τμημάτων τῆς πόλεως 3 ἐντελῶς κατεκάησαν καὶ 4 μόνον ἔμειναν ὅλως ἀβλαβῆ· ἔπραξε δὲ τοῦτο διὰ νὰ ἀνεγείρῃ ὠραιότεραν πρωτεύουσαν (τὴν Νερώνειαν!). Τὸν ἐμπρησμὸν ὅμως ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Χριστιανούς καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ἐδικοιολογεῖτο καταδιώκων αὐτοὺς ἀπανθρώπως. Ἡ πόλις διὰ τῶν πανταχόθεν λαμβανομένων διὰ τῆς βίας χρημάτων ἀνεκτίσθη, διὰ δὲ τὸν αὐτοκράτορα ὠκοδομήθη ὁ καλούμενος χρυσοῦς οἶκος (§. 26). Ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ἑλλάς ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ θαυμάζωσιν αὐτὸν ὡς ὑποκριτὴν, αἰδὸν καὶ ἀθλητὴν, μεχρισοῦ αἱ ἐν Ἰσπανίᾳ λεγεῶνες ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα τὸν Γάλβαν, ὅστις ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπὸ τῆς Γερουσίας. Ὁ Νέρων ὅμως ἔφυγε μετημφισμένος ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν ἑπαυλιν ἐνὸς τῶν αὐλικῶν αὐτοῦ, καὶ ὅτε αἱ πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ σταλέντες

ἔμελλον νὰ τὸν συλλάβωσιν, ἠτύχειριάσθη συνδρομῇ δούλου τινὸς αὐτοῦ.

Γάλβας, *Οἰων, Οὐτέλλιος καὶ οἱ τρεῖς Φλάβιοι
(68—96).

§. 127. Ὁ Γάλβας μετὰ ἀποδεκατισμὸν τῶν αὐθαδῶν πραιτωριανῶν καὶ ἐπτάμηνον κυβέρνησιν κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Ὀθωνος· οὗτος δὲ μετὰ τρεῖς μῆνας ὑπὸ τοῦ φιληδόνου Οὐτέλλιου, καὶ οὗτος μετὰ ὀκτὼ ὑπὸ τοῦ

Τίτου Φλαβίου Οὐεσπασιανοῦ (68—79), ὅστις διὰ παντὸς μέσου ἐζήτησε νὰ ἀναστηλώσῃ τὸ ὑπὸ τῶν τυράνων κακοποιηθὲν κράτος, ἐπανήγαγε τὴν πειθαρχίαν εἰς τὰς λεγεῶνας, ἀπεπεράτωσε τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς πόλεως, ἣν ἐκόσμησε δι' ἐξόχων ἔργων (τοῦ Κολοσσαίου, κτλ), ἀπέδωκεν εἰς τὴν Γερουσίαν τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς δικαιώματα καὶ ἐβελτίωσε τὰ οἰκονομικὰ διὰ τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ. Ἰπὸ τοσοῦτον ἡπίαν μοναρχίαν τὸ κράτος, ἐξαιρουμένης μόνον τῆς βασιλείας τοῦ Δομητιανοῦ, ἀπῆλαusen ἑκατονταετοῦς ἡσυχίας καὶ ἀκμῆς. Ἡ ἐπὶ Νέρωνος ἥδη ἐκραγεῖσα ἐπαναστάσις τῶν Ἰουδαίων ἔληξε τὸ 70 μὲ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ Τίτου (§. 91, γ'). Τὸν κατὰ τῆς Βρετανίας πόλεμον ἤρχισεν ἐκ νέου ὁ Ἰούλιος Ἀγρικόλας, ὅστις καὶ κατῴρθωσε διὰ τῆς γλυκύτητος καὶ τοῦ φιλοδικαίου αὐτοῦ νὰ δεχθῶσιν οἱ Βρετανοὶ τὸν Ῥωμαϊκὸν πολιτισμόν.

Ὁ Τίτος, ὅστις ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν «ἀγάπη καὶ ἐντροφήμα τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων» ἐβασίλευσεν ἐκ τοῦ 79—81. Ἰπὸ τὴν εὐεργετικὴν, ἀλλὰ πολὺ σύντομον δυστυχῇ βασιλείαν αὐτοῦ ἀπροσδόκητος, συνάμα δὲ καὶ τρομερωτάτη ἐκρήξις τοῦ Οὐεσπουίου κατέχωσε τὰς πόλεις Ἡράκλειον καὶ Πομπηίαν, ἐνῶ ἐν Ῥώμῃ ἐνέσκηψε λοιμὸς καὶ ἐξερράγη μεγάλη τριήμερος πυρκαϊά. Ὁ Νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ

Δομιτιανὸς (81—96) μετὰ καλὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐπανήγαγε ταχέως τοὺς χρόνους τοῦ Νέρωνος. Μετὰ γελοίας ἀλαζονείας καὶ παιδαριώδους μικροπρεπείας συ-

νήνονε μεγίστην σπατάλην, ἥτις ἤγεν αὐτὸν εἰς καταπίεσεις καὶ σκληρότητας. Ὁ Ἀγρικόλας ἀπεπεράτωσε τὴν κατάκτησιν τῆς Βρετανίας καὶ ἐξησφάλισεν αὐτὴν κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Πίκτων διὰ σειρᾶς ὀχυρωμάτων ἐκτεινομένης ἀπὸ τῆς μιᾶς ἕως εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ αὐτὸς ἀνέλαθεν ἐκστρατεῖαν εἰς τὴν Γερμανίαν κατὰ τῆς χώρας τῶν Χάττων, ἀλλ' ἄνευ, ὥς φαίνεται, ἀποτελέσματος· εἰς δὲ τὸν κατὰ τῶν Δακῶν πόλεμον, οἵτινες ἐτάραττον τὰ Ῥωμαϊκὰ μεθόρια, ἐξηγόρασε τὴν εἰρήνην διὰ πληρωμῆς φόρου, πρῶτον παράδειγμα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ῥώμης. Καθ' ὑποκίνησιν δὲ τῆς εἰς θάνατον ἰδίᾳ ὑπ' αὐτοῦ καταδεδικασμένης συζύγου του Δομιτίας ἐφονεύθη καὶ τὰ πρὸς ἀνάμνησιν αὐτοῦ μνημεῖα ἐξηφανίσθησαν.

Ἡ εὐδαιμονεστέρα περίοδος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους (96—180).

§. 128. 1) Ὁ Νέρβας (96—98), γέρον γερουσιαστής, ὃν ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα οἱ φονεῖς τοῦ Δομιτιανοῦ, υἱοθέτησε τὸν ἀγαπητὸν εἰς τὸν στρατὸν Ἰσπανὸν

2) Τραϊανὸν (98—117), ὅς τις ἐφρόντιζεν ἰδίως περὶ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ κράτους καὶ τῆς ἰδρύσεως μεγαλοπρεπῶν κτιρίων. Ὅτε δὲ ἠρνήθη εἰς τοὺς Δάκας τὸν ὑπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ ὁμολογηθέντα φόρον, ἤρχισαν οὗτοι ἐπιδρομὰς εἰς τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Δουνάβεως χώρας, ἀλλ' οὗτος μετὰ δύο πολέμους κατέπαυσε τὴν Δακίαν. Εἰς ἐκστρατεῖαν δὲ κατὰ τῶν Πάρθων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς ἀνεδίβασεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἀρμενίας τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, κατέστησε Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας τὴν Ἀρμενίαν, Μεσοποταμίαν καὶ Ἀσσυρίαν, ἐνῷ ὁ ἐπαρχος τῆς Συρίας ἔκαμε κατακτήσεις τινὰς εἰς τὴν Πετραίαν Ἀραβίαν, ὥστε ὑπ' αὐτὸν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἔσχε τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἑκτασιν· καὶ αὕτῃ ἡ Νουβία ὑπετάγη εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἔμεινεν ὑπ' αὐτὴν μέχρι τῶν μέσων τῆς γ. μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

3) Ὁ Ἀδριανὸς (117—138) διεδέχθη τὸν Τραϊανόν, υἱοθετηθεὶς, ὡς λέγεται, ὑπ' αὐτοῦ. Οὗτος εἰς τὴν μετὰ τῶν Πάρθων εἰ-

ρήνην ἐγκατέλιπε τὰς πέραν τοῦ Εὐφράτου κτήσεις ὡς δυσυπερασπίστους, ἀφίερωσε πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τοῦ κράτους, καὶ πρῶτος ἐθεώρησε τὴν θέσιν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥώμης ὡς κυρίου τοῦ Κόσμου καὶ ἐντεῦθεν δὲν περιώριζε τὴν φροντίδα αὐτοῦ εἰς μόνην τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Ἰταλίαν· διὸ περιῆλθε, τὸ πλεῖστον πεζὸς, πᾶσας τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους αὐτοῦ, ἔκτισεν ἐν Βρετανίᾳ τεῖχος ἀντὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀγρικόλα κατασκευασθείσης κατὰ τῶν Πικτῶν σειρᾶς ὀχυρωμάτων καὶ ἵδρυσεν πανταχοῦ καλλιτέραν τάξιν εἰς τε τὴν διοίκησιν καὶ εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, ἐκδοὺς πρὸς τοῦτο τὸ λεγόμενον αἶδιον διάταγμα, ἥτοι συλλογὴν τῶν ὑπὸ τῶν πραιτῶρων τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐποχῆς ἐκδοθέντων ἐτησίων διαταγμάτων καὶ εἰσαγαγὼν τὸ ὁμοίωμα καὶ τὸ μόνιμον εἰς τὰς δικαστικὰς πράξεις. Ἡ κυβερνήσις αὐτοῦ διῆλθε σχεδὸν ἄνευ πολέμων, ἐκτὸς τῆς φοβερᾶς ἐπαναστάσεως τῶν Ἰουδαίων, τῆς προελθούσης ἐκ τῆς θεμελιώσεως πόλεως ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἣτις ὅμως μετὰ τριετῆ ἀγῶνα κατεβλήθη. Αὐτὸν διεδέχθη ὁ θετὸς υἱὸς αὐτοῦ

4) Ἀντωνῖνος Πῖος (138—161), ὅστις διὰ τῆς εἰρηνικῆς καὶ δικαίας κυβερνήσεως προσεκτῆσατο τὴν ἐπωνυμίαν δευτέρου Νουμᾶ. Ὁ θετὸς υἱὸς αὐτοῦ

5) Μάρκος Αὐρήλιος, ὁ καὶ Ἀντωνῖνος φιλόσοφος καλούμενος (161—180), ἤγαγεν ἐπὶ 13 ἔτη πόλεμον κατὰ τῶν Μαρκομάνων καὶ Κουάδων, οἵτινες μετ' ἄλλων Γερμανικῶν καὶ Σαρματικῶν φύλων ἐπεχείρουν καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὰς πρὸς Ν. τοῦ Δουνάβεως Ῥωμαϊκὰς χώρας καὶ ἐξέτεινον αὐτὰς μέχρι τῆς Ἰταλίας, καθ' ὃν χρόνον αἱ πλεῖσται λεγεῶνες ἦσαν ἀπασχολημέναι ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατὰ τῶν Πάρθων (Βιβλίον Β', §. 3). Ἀπέθανε δὲ ὁ Μάρκος Αὐρήλιος ἐν Βινδοβόνη (Βιέννῃ), πρὶν ἢ ἐξασφαλίσῃ ἐντελῶς τὰ ὅρια τοῦ κράτους.

Ἀπὸ τοῦ Κορμόδου μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ (180—284).

§. 129. Ὁ Κόρμόδος (180—192), ὁ ἀνάξιος υἱὸς τοῦ Μάρ-

κου Αύρηλίου, συνωμολόγησεν ειρήνην μετὰ τῶν Μαρκομάνων καὶ ἄφησε τὰς ἑνίας τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωματοφυλακῆς αὐτοῦ, ἵνα αὐτὸς ἄνευ ἀσχολιῶν δύναται νὰ παρυσιάζηται ὡς Ῥωμαῖος Ἡρακλῆς εἰς τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θηριομαχίας.

Κατὰ τὰ 91 ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κομμόδου μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ ἐδασίλευσαν 24 αὐτοκράτορες, συνήθως ὑπὸ τῶν λεγεῶνων ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐκλεγόμενοι, ὧν οἱ πλεῖτοι ἐλάμβανον καὶ ἀπώλλυν τὸν θρόνον διὰ φόνου, καὶ μόνον πέντε ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον φυσικὸν θάνατον.

Ἀμέσως τὸ πρῶτον ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κομμόδου ἡ κυβερνήσις ἤλλαξε τρίς· ἐπειδὴ κατὰ πρῶτον μὲν ὁ Περτίναξ, εἶτα δὲ ὁ ὑπερθεματίας Ἰουλιανός, καὶ τέλος ὁ Σεπτίμιος Σεβήρος (493—211) ἀνέβησαν ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἐξ αὐτῶν ὁ τελευταῖος ἐζήτησε ν' ἀσφαλίσῃ τὰ πρὸς Α. καὶ Β. ὅρια τοῦ κράτους διὰ δύο κατὰ τῶν Πάρθων ἐκστρατειῶν καὶ μιᾶς εἰς τὴν Βρετανίαν κατὰ τῶν τὸ τεῖχος τοῦ Ἀδριανοῦ διαρρήξαντων Πίκτων. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος, ὁ σκληρὸς Καρακάλλας (211—217), ἐφόρνευσε τὸν ἀδελφὸν καὶ συναυτοκράτορα αὐτοῦ Γέτην μετὰ 20000 ὀπαδῶν αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ τὸν περιώνυμον ἐπὶ νομομαθείᾳ ἑπαρχὸν τῶν δορυφόρων Παπινιανόν, ἔδωκε τὰ δικαιώματα Ῥωμαίου πολίτου εἰς πάντας τοὺς κατοίκους τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα ὑποβῇ αὐτοὺς εἰς μεγαλειτέρους φόρους, καὶ περιῆλθε τὰς ἐπαρχίας διὰ νὰ τὰς γυμνώσῃ. Ὁ λεγόμενος υἱὸς αὐτοῦ καὶ δεύτερος διάδοχος, ὁ παῖς Ἡλιογάβαλος, παρεδόθη εἰς τὰς χονδροειδεστάτας ἀκολασίας καὶ ἀνοησίας, ἐνῷ ἡ μήτηρ καὶ ἡ μάμμη αὐτοῦ διεύθυνον πράγματι τὰ τῆς πολιτείας, παρουσιαζόμεναι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Γερουσίαν. Καλλίτερα ἐκυβέρνησεν ὁ ἐξαδελφος καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἀλέξανδρος Σεβήρος (222—235) ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ τινων Γερουσιαστῶν· ἤγαγε δὲ οὗτος δις μετ' ἀμφοτέρου ἐπιτυχίας καὶ πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου, ἰδρυτοῦ τοῦ νέου Περσικοῦ βασιλείου, ὅστις ἤθελε ν' ἀνιδρύσῃ τὸ ἀρχαῖον Περσικὸν βασίλειον καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἑκτασιν. Ὑπὸ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἐξησθένει τὸ κράτος οὐ μόνον ἐκ τῶν συχνῶν ἐπιδρομῶν Γερμανικῶν λαῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐσωτερικῶν διχονοιῶν. Κατὰ τοῦ Γαλλικῶν (260—268) ἐξηγέρθησαν 19 ἀπαιτηταί, οἱ καλούμενοι τριάκοντα τύραννοι, οἵτινες πάντες ἐφρονέθησαν ἐκτὸς τοῦ ἐκ Παλμύρας Ὀδαβάθου, ὅστις κατέλα-

βε τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἄφησε καὶ διάδοχον τὴν εὐξυγον αὐτοῦ Ζηνοβίαν. Δολοφονηθέντος τοῦ Γαλλικηνού, οἱ συνωμοταὶ ἀνηγόρευσαν τὸν γενναῖον καὶ ἱκανὸν Φ λ ά θ ι ο ν Κ λ α ύ δ ι ο ν, ὅστις ἀπέβυλεν ἐκ τῆς Ἰταλίας τοὺς Ἀλεμαννοὺς, ἐτράπη ἔπειτα κατὰ τῶν δηρύντων τὰς περὶ τὸν Ἴστρον χώρας καὶ ἐξηφάνισεν ὑπὲρ τὰς 300000 τούτων. Ἀποβιώσαντος δὲ τούτου τὸ 270, ὁ σρατὸς ἀνηγόρευσε τὴν ἐπίσης ἄξιον στρατηγὸν Α ὁ ρ η λ ι α ν ὸ ν (270—275), ὅστις ἔθεσε τέρμα εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Συρίας διὰ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Ζηνοβίας, πρὸς ἣν προσήνεχθη ἐπιεικῶς (ἐφόνευσεν ὁμως τοὺς περισσοτέρους τῶν περὶ αὐτήν, ἐν οἷς καὶ τὸν περιώνυμον φιλόσοφον καὶ ρήτορα Λογγίνον). Ἀναχωρήσαντος ὁμως τοῦ αὐτοκράτορος, ἐκασίασεν ἡ πρωτεύουσα Πάλμυρα, καὶ τότε αὕτῃ μὲν κατεσικάφη, οἱ δὲ κάτοικοι ἐσφάγησαν ἡβηδόν· ἐξ ἑτέρου ὁμως ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Γότθους τὴν Δακίαν. Εἰσβολὴ δὲ τῶν Ἀλεμαννῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸν ἠνάγκασε ν' ἀσφαλίσῃ καὶ διὰ δευτέρου τείχους τὴν πόλιν κατὰ τῶν βαρβάρων. Θελήσας ἐπὶ τέλους νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν, ἐφρονεῦθη κατ' ὁδὸν ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν ἐν Βυζαντίῳ, διότι ἦτο τραχὺς καὶ αἰμοβόρος. Ἡ Σύγκλητος ἔπειτα ἔχειροτόνησε τὸν γηραιὸν, σιθάσιμον καὶ βαθύπλουτον βουλευτὴν Κ λ α ύ δ ι ο ν Τ ά κ ι ο ν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον αἱ λεγεῶνες, ἀντιταχθεῖσαι εἰς τὸν ὑπὸ τῆς Συγκλήτου σφετερισμὸν τοῦ ἑαυτῶν δικαϊώματος, φρονέουσιν αὐτὸν (276), καθὼς καὶ τὸν ἕτερον αὐτοκράτορα αὐτῶν Φ λ ω ρ ι α ν ὸ ν, ἀδελφὸν τοῦ ἀνωτέρω, καὶ ἀναγκωρίζουσι τὸν στρατηγὸν Α ὁ ρ ῆ λ ι ο ν Πρόβον, ὅστις ἐντονώτερον πάντων ἐξεστράτευσεν εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Γερμανῶν, καὶ οὐ μόνον ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Γαλατίας αὐτοὺς πέραν τοῦ Ῥήνου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν εἰσεχώρησε μέχρι τοῦ Ἀλβιός· ἐπὶ τέλους ὁμως ἠναγκάσθη πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὁρίων τοῦ κράτους νὰ συνοικήσῃ παρὰ τὸν Ῥήνον καὶ τὸν Δούναβιν Γερμανικὰ φῶλα ὡς ὁροφύλακας καὶ νὰ παραλάβῃ καὶ μισθοφόρους Γερμανοὺς εἰς τὰς Ῥωμαϊκὰς λεγεῶνας. Ἐκασφαλίσας ὁπωσοῦν διαφοροτρόπως τὸ κράτος ἠθέλησεν ἐπὶ τῆς εἰρήνης νὰ μεταχειρισθῇ τὰς λεγεῶνας εἰς κατασκευὴν μεγάλων δημοσίων ἔργων, ἀλλ' ἐφρονεῦθη τὸ 282 ὑπὸ τοῦ δυσηρεστημένου στρατοῦ.

Ἡ ἐποχὴ τῆς διανομῆς τοῦ βασιλείου μέχρι τῆς ἐκ νέου ἐνώσεως αὐτοῦ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου (284—324).

§. 130. Ὁ Διοκλητιανὸς (284—305) ἔλαβε συνάγουρον

τὸν Μαξιμιανὸν καὶ ἀφῆκεν εἰς αὐτὸν τὰς δυτικὰς χώρας· ἀμφοτέρω δὲ πάλιν ἔνεκα τῶν ἀπαύστως συχνοτέρων ἐπιδρομῶν τῶν Γερμανικῶν λαῶν παρὰ τὸν Ῥῆνον καὶ τὸν Δούναβιν ἔλα-
θον ὡς Καίσαρα (ὀνομασία τῶν ἐπιδόξων διαδόχων) τὸν Γα-
λέριον καὶ Κωνσταντίον τὸν Χλωρὸν καὶ μετ' αὐτῶν διεμοι-
ράσθησαν τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους. Οὕτω κατάρθωσαν ν' ἀ-
ποκρούσωσι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν περιοικούντων λαῶν, μάλιστα
δὲ ὁ Γαλέριος εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν ἐκέρδησε καὶ πέν-
τε ἐπαρχίας πέραν τοῦ Τίγριδος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Ῥωμαϊκὸν κρά-
τος περιέστη εἰς δεινὴν διαφθοράν καὶ ἡ σαπρότης αὐτοῦ κατέ-
στη καταφανής, οἱ Αὐγουστοὶ Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς,
πεισθέντες ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Γαλερίου, ὅτι αἰτία τῆς διαφθορᾶς
τοῦ κράτους καὶ τῶν ἀνθρώπων εἶνε ὁ Χριστιανισμὸς, ἀπεφά-
σισαν ν' ἀφανίσωσι ῥιζηδὸν τὸ νέον θρήσκευμα καὶ ν' ἀνορθώ-
σωσιν ἀπανταχοῦ τὸν ἐθνισμὸν, ὅστις ἐποίησέ ποτε τὴν Ῥώμην
μεγάλην καὶ λαμπράν. Ἐκ τοῦ αἵματηροῦ καὶ ἀπανθρώπου τού-
του διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν χιλιάδες πολλαὶ ἀνδρῶν, γυναι-
κῶν καὶ παίδων ἐβασανίσθησαν καὶ ἐθανατώθησαν καὶ πᾶσα ἡ ἔμ-
φυτος ἀγριότης καὶ θηριωδία τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἐξησκήθη
κατὰ τῶν Χριστιανῶν, τῶν ὁποίων πολλοὶ ἀντέταξαν εἰς τὰς
βασάνους καὶ τὸν θάνατον τὴν ἀδάμαστον Ῥώμην τῆς πίστεως,
μαρτυρήσαντες γενναίως ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. Εἰς τὴν ἐν Νικο-
μηδείᾳ αὐλὴν αὐτοῦ εἰσήγαγεν ὁ Γαλέριος τοὺς τύπους ἀνατο-
λικῶν αὐλῶν, ἀλλὰ δι' ἀσθένειαν ἀπέθεσεν ἐκουσίως τὴν ἐ-
ξουσίαν· ἔπεισε δὲ καὶ τὸν Μαξιμιανὸν νὰ πράξῃ τοῦτο.

Ὁ διαμελισμὸς τοῦ βασιλείου ὑπὸ τέσσαρας ἡγεμόνας ἐξηκο-
λούθησε, διότι οἱ δύο Καίσαρες Κωνσταντίος καὶ Γαλέριος,
ὀνομασθέντες Αὐγουστοὶ, προσέλαβον δύο Καίσαρας καὶ αὐτοί.
Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίου (306) κατὰ τὸ διάστημα
ἐκστρατείας ἐν Βρετανίᾳ ἀνηγορεύθη ἐκεῖ Καῖσαρ ὁ υἱὸς αὐ-
τοῦ Κωνσταντῖνος. Οὗτος ἀποδιώξας τοὺς συνάρχοντας
αὐτοῦ, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶχεν ἀναβῆ εἰς 5 (ἄρα τὸ ὅλον
6) κατέστη τὸ 324 μονάρχης ὅλου τοῦ κράτους.

Ἀπὸ τῆς ἐνώσεως τοῦ κράτους ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου μέχρι τῆς διαρκοῦς διαιρέσεως αὐτοῦ ὑπὸ Θεοδοσίου (324—395.)

§. 131. Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας μονάρχης (324—337). Ὁ Χριστιανισμὸς, ὅστις ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἶχεν ἐκταθῇ ἐφ' ὅλου τοῦ Ῥωμαικοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ τοῦ α. ἤδη αἰῶνος εἶχε κινήσει τὰς ὑποφίας τῶν αὐτοκρατόρων, ὅθεν προέκυψαν καὶ δέκα διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, κατέστη ἐπὶ τοῦ Κωνσταντίνου θρήσκευμα τοῦ κράτους. Καὶ αὐτὸς ὡσαύτως περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐδέχθη τὸ βάπτισμα καὶ συνεκάλεσε τὴν πρώτην ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τὸ 325, ἐνθα κατεδικάσθη ἡ περὶ τῆς φύσεως τοῦ Χριστοῦ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου. Μετῆνεγκε δὲ τὸ 330 τὴν πρωτεύουσαν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν Κωνσταντινούπολιν (Νέαν Ῥώμην), ἔδωκε νέαν διαίρεσιν εἰς τὸ κράτος κατὰ μικροτέρας ἐπαρχίας (13 διοικήσεις καὶ 446 ἐπαρχίας), διέταξεν ἐκ νέου τὰ τῆς αὐξηθείσης φορολογίας καὶ ἐχώρισε τὴν πολιτικὴν διοίκησιν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς.

Ὁ Ἄρειος δισχυρίζετο, ὅτι ὁ Χριστὸς, ὡς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἶνε κατώτερος τοῦ Θεοῦ, ὡς Πατὴρ καὶ ἀπὸ τούτου ἐξηρητημένος, ὁ δὲ ἀντίπαλός του Ἀθανάσιος ἐθεμελίωε τὴν περὶ Τριάδος διδασκαλίαν, δογματίζων, ὅτι Θεὸς ὁ Υἱὸς εἶνε ὁμοούσιος Θεῷ τῷ Πατρί. Νέα δέ τις μερίς προσθεύουσα «ὅτι ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη μὲν ἀπ' αἰῶνος ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' εἶνε ὑποτεταγμένος εἰς τὸν Πατέρα, καὶ τοι ὁμοούσιος αὐτῷ», εὑρεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑποδοχὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Ἡμιαιρεσιανῶν. Ἐτέρᾳ ἔρις ἀνεφύη τὴν α. ἑκατονταετηρίδα περὶ τῆς ἐμρῦτου τῷ ἀνθρώπῳ κακίας καὶ τῆς διὰ τῆς θείας χάριτος ἐκλογῆς, καθ' ἣν ὁ κατὰ τὴν βροσίαν Ἀρρικὴν ἐπίσκοπος Αὐγουστίνος ἐδογματίζεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ ἁμαρτήματος τοῦ Ἀδὰμ. ἐγείνεν ἀνίκανος πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐξ ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεως, καὶ ὅτι ἡ δύναμις αὕτη μόνον διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ γεννᾶται εἰς τινὰς τῶν ἀνθρώπων, ἐνῷ οἱ ἄλλοι ἐγκαταλείπονται εἰς τὴν ἀπώλειαν. Ἡ δοξασία αὕτη ἐπολεμήθη ἐν Ἀρρικῇ ὑπὸ τοῦ Βρετανοῦ μοναχοῦ Πελαγίου, δογματίζοντος, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται διὰ τῆς ἐλευθέρως αὐτοῦ θελήσεως νὰ γείνη μέτοχος τῆς μακαριότητος.

Οἱ Χριστιανοὶ συγγραφεῖς τῶν πρώτων ἑκατονταετηρίδων καλοῦνται Πατέρες τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐκκλησίας Πατέρες διαπρέπουσιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μὲν οἱ κληρικοὶ Κλήμης καὶ Ὠριγένης, ὁ ἱστορικός Εὐσέβιος, ὁ μέγας Ἀθανάσιος καὶ ὁ Κύριλλος, ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος· ἐκ δὲ τῶν Λατίνων ὁ κατέχων τὴν πρώτην θέσιν Αὐγουστίνος, ὁ Τερτυλλιανός, ὁ Λακτάντιος, ὁ Ἰερώνυμος καὶ ὁ Ἀμβρόσιος.

Μετὰ τὴν ἐν Νικομηδείᾳ τελευτὴν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὸ κράτος οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Β΄, Κωνσάντιος καὶ Κώνσας· τέλος ὅμως ἐγένετο κύριος τοῦ ὅλου ὁ Κωνσταντῖνος. Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἰουλιανὸς, ἀνηγορεύθη ἕνεκα τῶν νικῶν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν λεγεῶνων ἐν Παρισίοις αὐτοκράτωρ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέθανεν εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ ἐκστρατείαν. Ἄν καὶ εἶχεν ἀνατραφεῖ εἰς τὴν Χριστιανικὴν λατρείαν ὁ Ἰουλιανός, ὅμως ἐκ τῆς συναναστροφῆς αὐτοῦ μετὰ ἐθνικῶν φιλοσόφων καὶ τῆς μυσέως αὐτοῦ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ μυστήρια, ἐξομόσας τὸν Χριστιανισμόν, ἠγάπησε τὸν ἐθνισμόν, τὸν ὅποῖον ἐζήτησε ν' ἀναστήσῃ καὶ ἐκλήθη διὰ τοῦτο Ἀποστάτης καὶ Παραβάτης· συγχρόνως δ' ἐκ μίσους κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ, διὰ τὴν ψεύσῃ τὰς προφητείας τοῦ Χριστιανισμοῦ· ἀλλὰ σεισμοὶ τῆς Γῆς καὶ πῦρ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ ἀναδοθὲν ἐξεφόδισαν τοὺς ἐργαζομένους καὶ ἐματαίωσαν τὸ ἔργον. Εὗρε δὲ τὸν θάνατον ὁ Ἰουλιανός εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν, εἰς ὃν ἔδωκε πέρας ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἰοδιανός, ἀποδοὺς τὰς πέντε πέραν τοῦ Τίγριδος ἐπαρχίας. Τούτου ὁ διάδοχος Οὐάλεντινιανὸς ὁ Α΄. ἔλαβε κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς τὸν ἀδελφόν του Οὐάλεντα καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ ἀνατολικὸν ἡμισυ τοῦ κράτους· ὅθεν τὸ κράτος ἔκτοτε ἔμεινε διηρημένον εἰς Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικόν, καὶ μόνον ὁ Θεοδόσιος ἠνώσεν ἀμφοτέρω κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του, ἀλλ' ἀποθνήσκων τὸ 395 διήρесе τὸ κράτος αὐτοῦ μεταξὺ τῶν δύο υἱῶν του Ἀρχαδίου καὶ Ὀνωρίου, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἔλαβε τὸ ἀνατολικόν, ὁ δὲ δεύτερος τὸ δυτικόν. Τὸ Ἀνατολικὸν κράτος

ἀπησχολεῖτο ὑπὸ τῶν περὶ τὰ 375 ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην εἰσβαλόντων Οὐννων καὶ ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτῶν ὠσθέντων Ἀλανῶν, Ὄστρογότθων καὶ Βεσιγότθων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἡττηθεὶς τὸ 378 παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν ὁ Οὐάλης κατεκῆ ἐντὸς καλύβης (Βιβλίον Γ'. §. 4.) Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Θεοδόσιος ἐδέχθη Γότθους εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ.

Τὸ δυτικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος μέχρι τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ (395—476.)

§. 132. Ὁ ὠνῶριος, ὅστις μετένεγκε τὴν καθέδραν αὐτοῦ εἰς τὴν Πάβενναν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διὰ μεταναστάσεων ξένων λαῶν ἀπώλειαν πολλῶν ἐπαρχιῶν. Οὕτως οἱ μὲν Βουργοῦνδοι ἀποκατεστῆσαν ἐν τῇ Γαλατίᾳ (407), οἱ δὲ Βανδῆλοι, Ἀλανοὶ καὶ Σουῆβοι ἐν Ἰσπανίᾳ (409), οἱ δὲ Βεσιγότθοι ὑπὸ τὸν Ἀλάρικον δις εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ πολιορκήσαντες ἐκυρίευσαν καὶ ἐλεηλάτησαν τὴν Ῥώμην τὸ 410· ὑπὸ τοῦ διαδόχου ὅμως τοῦ Ἀλάρικου Ἀταούλου ἤχθησαν οὗτοι τὸ 412 εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ Ἰσπανίαν (Βιβλίον Β'. §. 5.)

ὑπὸ τοῦ ὠνωρίου τὸν υἱὸν καὶ δεῦτερον διάδοχον Οὐαλεντιανὸν τὸν Γ'. κατελήφθη καὶ ἡ βορεία παραλία τῆς Ἀφρικῆς ὑπὸ τῶν Βανδῆλων, μεταβάντων ἐκεῖ ἐξ Ἰσπανίας ὑπὸ τὸν Γιζέρικον τὸ 429· ἡ δὲ ἐκουσίως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τὸ 426 ἐγκαταλειφθεῖσα Βρετανία κατελήφθη ὑπὸ τῶν τὸ 446; εἰς αὐτὴν μεταβάντων Ἀγγλῶν καὶ Σαξόνων ὑπὸ τὸν Ἐγκίστιον καὶ Ὀρσαν. Ἐξ ἐναντίας οἱ ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Ἀττίλαν εἰς τὴν Γαλατίαν εἰσβαλόντες Οὐννοι ἀπεκρούσθησαν τὸ 451 ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου στρατηγοῦ Ἀετίου καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Βεσιγότθων Θεοδώριχου τοῦ Α'. εἰς τὰ Καταλαυνικὰ πεδία (παρὰ τὸ νῦν ἐπὶ τοῦ Μάρνου Σαλόν). Ὁ Ἀττίλας ἐπεχείρησε μετὰ τοῦτο καταστρεπτικὴν εἰσβολὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καθ' ἣν φυγάδες ἐθεμελίωσαν τὴν Ἑνετίαν, ἀλλὰ διὰ δώρων κατεπεισθὲν νὰ ἀποχωρήσῃ καὶ μετὰ τὸν ἐν τῇ ἀποχωρήσει θάνατον αὐτοῦ τὸ βασίλειον τῶν Οὐννων διελύθη.

Ἐννέα ἔτι αὐτοκράτορες διεδέχθησαν ταχέως ἀλλήλους εἰς

τὸ ἐν Ἰταλίᾳ σχεδὸν μόνον περιορισθὲν κράτος. Ὁ πρῶτος αὐτῶν Μάξιμος, θελήσας νὰ βιάσῃ τὴν Εὐδοξίαν, χήραν τοῦ δι' ἐνεργειῶν αὐτοῦ δολοφονηθέντος αὐτοκράτορος Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Γ', ἵνα τὸν νυμφευθῇ, ἔκαμεν αὐτὴν νὰ καλέσῃ πρὸς ἐκδίκησιν τὸν βασιλέα τῶν Βανδήλων Γιζέριον, ὅστις καὶ μετὰ στόλου ἑλθὼν εἰς τὸν Τίβεριν, τὸν μὲν Μάξιμον ἐφόνευσε, τὴν δὲ πόλιν ἐλεηλάτησεν ἐπὶ 14 ἡμέρας μετὰ τῶν Βανδήλων, καὶ τὴν Εὐδοξίαν ἀπήγαγεν εἰς τὴν Καρχηδόνα (435). Οἱ πλείστοι τῶν ἐπομένων αὐτοκρατόρων ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὸν Γότθον Ρικίμερον, μεχριστοῦ ὁ τελευταῖος Ρωμύλος Αὐγουστύλος κατεβιβάσθη ὑπὸ τοῦ Ὁδοάκρου τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Εἰρουλῶν καὶ Ρούγων καὶ ἄλλων μισθοφόρων Γερμανῶν, καὶ ἀντὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἰδρύθη τὸ 476 ἐν Ἰταλίᾳ Γερμανικὸν κράτος.

Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους.

Α. Εὐρωπαϊκαὶ χῶραι.

§. 133. Αὗται ἦσαν, 1) ἡ Ἰταλία μέχρι τοῦ Ρουδίκωνος ἀπὸ τοῦ 266, ἐνῶ ἡ ἤδη τὸ 222 καθυποταχθεῖσα ἐντεθὲν τῶν Ἀλπεων Γαλατία ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Καίσαρος, ἡ δὲ Αἰγυπτιακὴ καὶ ἡ χώρα τῶν Κάρνων, τῶν Ἰστροίων, καὶ τῶν Ἐντετῶν μόνον ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐλογίζοντο ὡς ἀνήκουσαι εἰς τὴν Ἰταλίαν· ἡ Σικελία μετὰ τῶν πέριξ νήσων (τὸ μέρος τῆς Καρχηδόνας ἀπὸ τοῦ 241, ὅλη δὲ ἀπὸ τοῦ 210), ἡ Σαρδὼ ἀπὸ τοῦ 238 καὶ ἡ Κύρος ἀπὸ τοῦ 231· 2) ἡ Ἰσπανία (ἀπὸ τοῦ 206 ἀποτελοῦσα δύο Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας, ἐντελῶς δὲ μόλις τὸ 25 ὑποταγεῖσα· 3) ἡ πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατία μέχρι τοῦ Ῥήνου (τὸ μεσημβρινὸν μέρος τὸ καλούμενον Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ἤδη ἀπὸ τοῦ 121, τὸ δὲ λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 51)· 4) ἡ Βρετανία (ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ 85 μ. Χ.) 5) ἡ ΜΔ. Γερμανία· 6) αἱ πρὸς Ν. τοῦ Δοονάβεως χῶραι, α) ἡ Ραιτία μετὰ τῆς Οὐϊνδελικίης (35), β) τὸ Νωρικὸν (15), γ) ἡ Παννονία (33), δ) ἡ Μοισία (29), 7) ἡ Ἰλλυρία (ἐν μέρει τὸ 228, ἐντελῶς τὸ 167), 8) ἡ Δακία (106—270 μ. Χ.) 9) ἡ Μακεδονία (148), 10) ἡ Θράκη (46 μ. Χ.), 11) ἡ Ἀχαΐα, ἡ Ἑλλάς (146).

12) ἡ Κρήτη (66), ἐνωθεῖσα εἰς μίαν ἐπαρχίαν μετὰ τῆς τὸ 96 ἀποκτηθείσης Κυρήνης.

Β. Ἀσιατικαὶ χῶραι.

1) ἡ Ἀνθουπατικὴ Ἀσία (ἀπὸ τοῦ 130 περιελάμβανε τὰς δυτικὰς παραλίας χώρας τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Φρυγίας)· 2) ἡ Κιλικία (102) μετὰ τῆς Παμφυλίας καὶ Ἰσαυρίας· 3) ἡ Βιθυνία (74)· 4) ἡ Συρία μετὰ τῆς Φοινίκης (64) καὶ τῆς Παλαιστίνης (44 μ. Χ.)· 5) ἡ Κύπρος (58)· 6) ἡ Γαλατία (25)· 7) ἡ Καππαδοκία (17 μ. Χ.) μετὰ τοῦ Πόντου καὶ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας· 8) ἡ μεγάλη Ἀρμενία (114—117 μ. Χ.)· 9) ἡ Μεσοποταμία (115—117 μ. Χ.)· 10) ἡ Ἀσσυρία (115—117 μ. Χ.)· 11) ἡ ἐπαρχία τῶν νήσων (ἀπὸ τοῦ Οὔεσπασιανού·)

Γ. Ἀφρικανικαὶ χῶραι.

1) Ἡ ἰδίως Ἀφρικὴ (146) μετὰ τῆς Νουμιδίας (46), 2) ἡ Αἴγυπτος (30) μετὰ τῆς πρὸς Δ. ἀμμόδους παραλίας χώρας μέχρι τῆς Κυρήνης· 3) ἡ Μαυριτανία (40 μ. Χ.)

Πολιτισμὸς τῶν Ῥωμαίων.

§. 134. Εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς κλιθεὺς τοῦ πολιτισμοῦ οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν διδάτκαλοι τῶν Ῥωμαίων.

1) Θρησκεία. Αἱ ἀρχαιόταται ἐθνικαὶ θεότητες ἀνεφέροντο εἴτε εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, οἷον ὁ Κρόνος, ὁ Ἰάνος καὶ ὁ Φαῖνος, εἴτε εἰς τὴν ἰδρυσιν τοῦ Ῥωμαίου κράτους, οἷον ὁ Ἄρης καὶ ὁ Κυρῖνος. Ὁ Ζεὺς τῶν Ῥωμαίων, καθὼς καὶ ὁ τῶν Ἑλλήνων, ἦτον ἰδίως ὁ θεὸς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τοῦ Καιροῦ, εἰς ὃν ἀνεφέροντο τὰ φαινόμενα τῆς ἀτμοσφαίρας, οἷον ἡ βροχὴ, ἡ βροντὴ καὶ ὁ κεραυνός.

Ἐνωρὶς ἔσχεν ἤδη ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς θρησκείας τῶν Ῥωμαίων Ἐτρούσκικὴ καὶ ἰδίως Ἑλληνικὴ ἐπενέργεια. Ἀπὸ τῆς Κύμης τῆς ἀρχαιοτάτης ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλληνικῆς ἀποικίας ἦλθον εἰς τὴν Ῥώμην τὰ Σιθύλλαια θέσφατα, Ἑλληνικοὶ θεοὶ καὶ λατρεῖα· ἡ δὲ κατάκτησις τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ ἰδίως ἡ τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν καὶ ὕστερον τῆς

Ἀνατολῆς συνεπλήρωσαν τὸν ἐξελληνισμόν τῆς Ῥωμαϊκῆς θρησκείας, ἰδίως δὲ ἡ αὐξήσασα γνῶσις τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ ἡ συσώρευσις Ἑλληνικῶν ἀγαλμάτων θεῶν ἐν Ῥώμῃ ἐκ τῶν κυριευομένων πόλεων· οἱ Ἕλληνικοὶ ὅμως μῦθοι ἀπεδίδοντο εἰς Ῥωμαϊκὰς θεότητες. Συγχρόνως ὅμως μὲ τὴν παρακμὴν τῆς δημοκρατίας ἤρχιζε νὰ παρακμάξῃ καὶ ἡ μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας στενῶς συνδεδεμένη θρησκεία, ἥτις πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχε καταντήσῃ ὄργανον τῆς πολιτικῆς.

Ὁ σκοπὸς τῆς Ῥωμαϊκῆς λατρείας τῶν θεῶν δὲν ἦτον διδασχὴ, ἀνοικοδόμησις καὶ χάλασις τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' αἱ προσευχαί, αἱ εὐχαί, αἱ θυσίαι καὶ αἱ ἐορταὶ ἦσαν μόνον μέσα, ἵνα γείνωσιν οἱ θεοὶ ὄργανα ἰδιωτελῶν σκοπῶν.

Ἐντεῦθεν εἰς τὴν προσευχὴν δὲν εἶχε σημασίαν ἡ διάνοια τοῦ προσευχομένου, ἀλλ' ἡ ὁρμὴ ἐπανάληψις τῶν τύπων τῆς προσευχῆς ὑπὸ ὠρισμένης ἱεροτελεστίας καὶ μετὰ διαγεγραμμένων ἐπανάληψεων. Εἰς σημαντικωτέρας περιστάσεις ἐζητούν τὴν ἀπόλυτον τοῦ ποθουμένου οὐ εὐχῶν, εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὁπίων ἐτηρεῖτο μεγάλη ἀκρίβεια καὶ εὐσυνειδησία. Οἱ ἐν ταῖς θυσίαις τηρούμενοι τύποι ἦσαν σύμφωνοι πρὸς τοὺς τῶν Ἑλλήνων. Αἱ ἐορταὶ, ὧν τινες διήρουν καὶ πλείονας ἡμέρας, πῆρξον βαθμηδὸν κατ' ἀριθμὸν (μέχοι τῶν 50), καὶ μάλιστα ἀφ' οὗτοι οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ γεωργικοῦ κατήντησαν πολεμικὸς λαὸς, καὶ κατὰ τὴν λαμπρότητα (θεάματα ἐν τῷ θεάτρῳ, ἀμφιθεάτρῳ καὶ τῷ ἱπποδρόμῳ).

Ἡ ἀναζήτησις τῆς θελησεως τῶν θεῶν καὶ τῆς τύχης τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο ἐν μέρει μὲν δι' ἐξήγησιν, ἐν μέρει δὲ διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν θομῶν, ἃ ἦσαν ἀμρότερον Ἑλληνικὰ τέχνη, ἐξ ὧν ἡ μὲν παρατήρησις ἐξετελεῖτο μόνον ὑπὸ Ἑλλήνων ἱεροσκόπων, ἡ δὲ ἐξήγησις καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων οἰωνοσκόπων (§ 400, 2). Μόνον δὲ εἰς ἐκτάτους περιστάσεις κατὰ διαταγὴν τῆς Γερουσίας οἱ πρὸς τοῦτο ὠρισμένοι ἱερεῖς συνεδριάζοντο τὰ Σιβύλλεια θέσφατα, τὰ ὅποια ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον διέγραφον τὴν διάταξιν νέας ἐκρή, ἢ νέων ἱεροτελεστιῶν, ἢ καὶ ὠρισμένην τινα θυσίαν.

Τοὺς σημαντικωτέρους ἱερεῖς ἰδὲ ἐν §. 400, 2 καὶ ὅτι ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου κατέστη θρησκεία τοῦ κράτους ὁ Χριστιανισμός.

2) Τὸ πολίτευμα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους συνίστατο ἀρχῇθεν ἐξ ἀναμιξεως μοναρχικῶν, ἀριστοκρατικῶν καὶ δη-

μοκρατικῶν στοιχείων, ὧν ὁμως τὰ τελευταῖα μετὰ βαρεῖς ἀγῶνας ἐπεκράτησαν. Εἰς τὴν κυβέρνησιν εἶχον μέρος, 1) οἱ βουλευταῖς καὶ ἀπὸ τοῦ 509 οἱ ὕπατοι, οἵτινες συνεχάλουν τὴν Γερουσίαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, καὶ ἦσαν ἱερεῖς εἰς τὰς θυσίας, ἀρχιστράτηγοι καὶ μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῶν πραιτόρων καὶ δικασταί· 2) ἡ Γερουσία ἢ Σύγκλητος (ἐξ 100, 200, 300, 600 καὶ ἔτι πλειοτέρων μελῶν), ἥτις ἐβουλεύετο καὶ ἀπεφάσισε περὶ πάντων τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ κατὰ πρότασιν αὐτῆς 3) ὁ λαὸς ἐψήφισε περὶ τῆς νομοθεσίας, ἐκλογῆς λειτουργῶν τοῦ κράτους, πολέμου καὶ εἰρήνης, τὸ ὅποιον κατ' ἀρχὰς μὲν ἐγίνετο ὑπὸ μόνων τῶν πατρικίων ἐν ταῖς φρατρικαῖς ἐκκλησίαις, ἀπὸ δὲ τοῦ Σερβίου Τυλλίου ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὀλοκλήρου ἐν ταῖς λοχίτισιν ἐκκλησίαις, καὶ μετὰ ταῦτα, γενομένης τῆς κατὰ φυλὰς διαιρέσεως, ἐν ταῖς φυλέτισιν ἐκκλησίαις· ἐπὶ μακρόν ὁμως μόνον μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῶν φρατρικῶν ἐκκλησιῶν. Τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τοῦ κράτους ἐκτὸς τῶν ὑπάτων ἦσαν ὁ δικτάτωρ, οἱ δύο τιμηταὶ ἢ κήνσωρες, οἱ πραιτόρες (κατ' ἀρχὰς μόνον εἰς, ὕστερον ὁμως 2, 4, 6, 8), οἱ δύο ἀγορνόμοι (aediles curules), εἰς οὓς ἦτον ἀνατεθειμένη ἡ ἀστυνομία καὶ ἡ φροντίς περὶ τῶν δημοσίων θεσμάτων, οἱ ταμίαι (2, 4, 20). Οἱ δήμαρχοι (5, 10), οἵτινες ἦσαν κατ' ἀρχὰς μὲν μόνον ἀπαραβίαστοι προστάται τῶν πληθείων, ὕστερον ὁμως εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ προτείνωσι νόμους, καθὼς καὶ τὴν ἀρνησικυρίαν (veto). Πάντες οὗτοι οἱ λειτουργοὶ ἐξελέγοντο κατ' ἔτος, ἐκτὸς τῶν ταμιῶν, ἐκλεγόμενων κατὰ πενταετίαν, καὶ τῶν δικτατόρων ἐκλεγομένων μόνον εἰς ἐκτίκτους περιστάσεις· ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας τὸ πολίτευμα κατ' οὐσίαν ἦτον ἀπόλυτος μοιαρχία. Οἱ ἐκτὸς τῆς Ῥώμης κάτοικοι τῆς Ἰταλίας εἶχον διάφορα δικαιώματα, ἀλλὰ μετὰ τὸν πόλεμον τῶν συμμάχων (§. 119) ἀπέκτησαν πάντες τὰ δικαίωματα Ῥωμαίου πολίτου. Αἱ δὲ κατακτηθεῖσαι ἐπαρχίαι κατ' ἀρχὰς μὲν διωκοῦντο ὑπὸ στρατηγῶν, ὕστερον ὁμως ὑπὸ πρῶην ὑπάτων καὶ στρατηγῶν (ἀνθύπατοι καὶ ἀντιστράτηγοι).

3) Ἡ τέχνη τοῦ πολέμου ἀνεπτύχθη παρὰ τοῖς

Ῥωμαίοις περισσότερον, ἢ παρὰ παντὶ ἄλλῳ λαῷ τῆς ἀρχαί-
τητας. Διὰ τὴν ἐν τῷ πεδίῳ πολεμικὴν ὑπηρεσίαν ἕκαστος
Ῥωμαῖος πολίτης ἀπὸ τοῦ 16—45 ἔτους τῆς ἡλικίας του
ἦτον ὑποχρεωμένος, ἢ, ὡς οἱ Ῥωμαῖοι τῶν καλλιτέρων χρόνων
ἐθεώρουν αὐτὸ, εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ στρατεύεσθαι. Βάσις τοῦ
ὀργανισμοῦ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων ἦτον ἡ περὶ ἑκατονταρ-
χιῶν διάταξις τοῦ Σερουῖου (§. 100, 6).

Ἡ λεγεὼν συνίστατο συνήθως ἐκ 300 ἱππέων καὶ 4200 πεζῶν, τινῶν
μὲν βαρέως ὠπλισμένων, τινῶν δὲ ἐλαφρῶς, ἐν συνόλῳ λοιπὸν ἐκ 4500.
ὕστερον ὅμως πολλάκις καὶ ἐξ 6000 ἀνδρῶν, μετὰ τῶν ὁποίων συνη-
νοῦντο ἱσάριθμοι σύμμαχοι· δύο λεγεῶνες ἀπετέλουν συνήθως ὑπατι-
κὸν στρατόν. Ἀπὸ δὲ τῆς ἰδρύσεως τῆς μοναρχίας ὁ στρατὸς κατέστη
μόνιμος, ὅστις καὶ ἐν εἰρήνῃ ἐτηρεῖτο, ὀρκιζόμενος μόνον πίστιν εἰς τὸν
αὐτοκράτορα. Τακτικὸν μισθὸν ἐλάμβανον τὰ στρατεύματα μόνον ὀλίγον
πρὸ τοῦ κατὰ τῶν Οὐριεντανῶν τελευταίου πολέμου (§. 105). ἀμοιβὰι
ἄλλαι ἦσαν μέρος τῶν λαφύρων, στέφανοι, ὅπλα τῆς τιμῆς, κτλ. ἡ δὲ ἐ-
ξοχωτέρα πρὸς τοὺς στρατηγούς τιμὴ ἦτον ὁ θρίαμβος. Περὶ τῆς γενέ-
σεως τῆς κατὰ θάλασσαν δυνάμεως τῶν Ῥωμαίων ἰδὲ §. 110.

4. Φιλολογία, α) Ἡ Ῥωμαϊκὴ ποιήσεις ἐμορφώθη
κατὰ πρῶτον μετὰ τὸν πρῶτον Καρχηδονικὸν πόλεμον διὰ τῆς
μεταφράσεως ἑλληνικῶν προτύπων καὶ ἰδίως δραματικῶν ποιη-
μάτων, καὶ κατὰ τὴν χρυσὴν λεγομένην ἐποχὴν αὐτῆς ὑπὸ τὸν
Λύγγουσον μόλις ἀνυψώθη ὀλίγον τι ὑπεράνω τεχνικῆς μιμήσεως
τῶν Ἑλλήνων· μόνον δὲ ἡ σάτυρα εἶνε εἶδος ποιήσεως, ὑπὸ τῶν
Ῥωμαίων ἐφευρεθὲν καὶ μορφωθὲν.

Οἱ γνωστότεροι Ῥωμαῖοι ποιηταὶ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν εἶνε ὁ
Ἑννιος (χρονικὰ εἰς ἑξαμέτρους), ὁ Πλαῦτος καὶ ὁ Τερέν-
τιος (κωμῳδαί), ὁ Κάτουλλος (ἐλεγεία), ὁ Πόπλιος Βιρ-
γίλιος Μάρων (ἐκλογαί, γεωργικὰ, Αἰνείας), ὁ Τίβουλλος
καὶ ὁ Πρὸπερτιος (ἐλεγεία), ὁ Κόϊντος Ὁράτιος Φλάκκος
(ᾠδαί, ἐπῳδαί, σάτυραι, ἐπιστολαί), ὁ Πόπλιος Ὀβίδιος Νά-
σων (μεταμορφώσεις, ἐλεγεία, χρονικὰ, κτλ.), ὁ Πέρσιος καὶ ὁ Τ-
ουβενάλιος (σάτυραι).

β) Πεζογραφία. Ἐνωρὶς ἤδη καὶ πολλάκις Ῥωμαῖοι
στρατηγοὶ καὶ ἀνώτεροι ἄνδρες τῆς πολιτείας, οἷον ὁ Βρούτος,
ὁ Κάμιλλος, ὁ Κάτων καὶ οἱ δύο Γράκχοι, διὰ τῆς εὐγλωττίας
αὐτῶν ἐπηρέαζον τοὺς συγχρόνους των, πρὶν ἢ διδαχθῇ δι' Ἑλ-
λήνων ἐν Ῥώμῃ τεχνικὴ ῥητορεία, ἃν καὶ κατὰ τῆς διδαχῆς

ταύτης εἶχεν ἐκδοθῇ ψήφισμα τῆς Ῥωμαϊκῆς Γερουσίας. Σειρὰ ἐξόχων ρητόρων ἀνεφάνη τότε εἰς τὴν ἀγορὰν, ἐξ ὧν τὴν μεγίστην δόξαν ἀπέκτησεν ὁ Μάρκος Τύλλιος Κικέρων (106 — 43), ὅστις ἦτο καὶ ὁ διασημώτατος φιλόσοφος συγγραφεὺς τῶν Ῥωμαίων, δὲν ἱδρύσεν ὅμως ἴδιον σύστημα, ἀλλὰ περιωρίσθη νὰ καταστήσῃ γνωστὴν εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν. Μὲ περισσώτερον δὲ ζῆλον καὶ αὐτοτέλειαν ἐγράφετο ἱστορία, κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὰ χρονικά, ὕστερον δὲ διὰ τῆς τεχνήτης παραστάσεως ὑπὸ τῶν ἰδίως ἱστορικῶν.

Οἱ διασημότεροι ἱστορικοὶ ἦσαν ὁ Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ (περὶ τοῦ Γαλατικοῦ καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου), ὁ Σαλλούστιος, (περὶ τοῦ κατὰ Κατιλίνα καὶ τοῦ Ἰουγούρθα πολέμου), ὁ Κορνήλιος Νέπωσ (βίοι ἐξόχων στρατηγῶν), ὁ Τίτος Λίβιος (ἱστορία), ὁ Οὐέλληιος Πάτερκλος (ἱστορία τῆς Ῥώμης), ὁ Γάιος Κορνήλιος Τάκιτος (Ἀγρικόλας, Γερμανία, ἱστορίαι, χρονικά), ὁ Σουητώνιος (βίοι 12 στρατηγῶν), ὁ Ἰουάτινος (τὸ ἀπάνθισμα αὐτοῦ ἐκ τοῦ Τρώγου Πομπηίου) καὶ ἄλλοι.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν ἰδίως ἡ νομικὴ ἔσχε σειρὰν ἱκανωτάτων νομομαθῶν (Παπιανὸς, Οὐλπιανὸς, κτλ.) καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἔσχε πάντοτε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ πασῶν τῶν μεταγενεστέρων νομολογιῶν.

5) Τέχνη. Τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἐδιδάχθησαν οἱ Ῥωμαῖοι κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Ἑτρούσκων, διὰ τῆς ὁποίας ἐνώρις ἤδη ἀνήγειραν ναοὺς καὶ κατεσκεύασαν ὄχετους, τὸ ἵπποδρόμιον, ὕδραγωγεῖα καὶ μεγάλας ὁδοὺς· ἀλλὰ τὴν ὠραιότητα τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων ἔμαθον ἀπὸ τοῦς ὑπηκόους αὐτῶν, τοὺς Ἕλληνας, καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς δημοκρατίας, καθὼς καὶ ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας, ἀνιδρῦθησαν καθ' Ἑλληνικὸν κόσμον ὠραιότατοι ναοὶ, πολυπληθὴ θεάτρα, ἀμφιθέατρα, στοαί, λουτρὰ καὶ θριαμβευτικὰ τόξα. Ἡ συλλογὴ ἔργων Ἑλληνικῆς πλαστικῆς καὶ γραφικῆς ἐκ τῶν κυριευθειῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἰδίως τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Κορίνθου ἀνέπτυξε μὲν τὴν πρὸς τὰ τέχνας ἀγάπην τῶν Ῥωμαίων, χωρὶς ὅμως ἐκ τούτου ν' ἀναφανῇ ἐπίσημος Ῥωμαῖος τεχνίτης.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ.

Πρώτη εποχή, από τῆς ιδρύσεως τῶν ἀρχαιοτάτων ἐπικρατειῶν μέχρι τοῦ Κύρου (538 π. Χ.)

Π. Χ.

Πρὸ τοῦ 2000; Τὸ ἀρχαῖον βασιλεῖον τῶν Αἰγυπτίων. Εἰσβολὴ τῶν Ὑκσῶς εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Περὶ τὰ 2000 Μετανάστασις τοῦ Ἀβραάμ εἰς τὴν Χαναάν.

2000—1250 Τὸ ἀρχαῖον Βαβυλωνιακὸν βασιλεῖον.

Περὶ τὰ 1650 Ἐκδιώξις τῶν Ὑκσῶς ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀρχὴ τοῦ νέου βασιλείου.

Περὶ τὰ 1500 Μωϋσῆς. Κατάκτησις τῆς Παλαιστίνης ὑπὸ τῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐξελθόντων Ἰσραηλιτῶν.

1250—606 Ἀσσυριακὴ κοσμοκρατορία.

Περὶ τὰ 1200; Ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Κολχίδος. Οἱ δύο πόλεμοι κατὰ τῶν Θηβῶν.

1194—1184; Τρωικὸς πόλεμος. Μετανάστασις τοῦ Αἰνείου εἰς τὰ Λάτιον.

1104; Κάθοδος τῶν Δωριέων ἢ Ἡρακλειδῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

1095—975 Μοναρχία ἐν Παλαιστίνῃ, Σαούλ, Δαβὶδ, Σολομών.

1068 Ἀρχοντες ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου.

975 Διαίρεσις τῆς Ἰσραηλιτικῆς μοναρχίας εἰς τὰ βασίλεια τοῦ Ἰούδα καὶ Ἰσραήλ.

Περὶ τὰ 810; Λυκούργος νομοθέτης τῆς Σπάρτης.

776 Πρώτη Ὀλυμπιάς.

753 Θεμελίωσις τῆς Ῥώμης. Νομήτωρ καὶ Ἀμούλιος. Ῥωμύλος καὶ Ῥώμος.

(753—746) Ῥωμύλος. Πόλεμος κατὰ τριῶν Λατινικῶν πόλεων καὶ τῶν Σαβίνων. Ἐνωσις τῶν Ῥωμαίων καὶ Σαβίνων εἰς ἓν κράτος.

(743—724) Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Ὁ Ἀριστόδημος ἐν Ἰθάκῃ.

722 Τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ κατάκτησις ὑπὸ Σαλμαναζσάρ.

(675—672) Νουμῆς Πομπήλιος. Διάταξις τῶν ἱερατικῶν συλλόγων.

(668—668) Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Ὁ Ἀριστομένης ἐν Εἵρᾳ.

672—640 Τύλλος Ὀστίλιος. Καταστροφὴ τῆς Ἀλβας.

640—646 Ἀγνος Μάρκιος. Κατάκτησις 4 λατινικῶν πόλεων. Πληθεῖς.

624 Δράκων νομοθέτης Ἀθηνῶν.

646—578 Ταρκύνιος Πρίσκος. Ἔργα. Αὐξήσις τῆς Φερουσίας.

- 606 Διάλυσις τοῦ Ἀσσυριακοῦ βασιλείου.
 606—538 Τὸ νεώτερον κράτος τῆς Βαβυλῶνος.
 594 Σόλων Νομοθέτης Ἀθηῶν. Διαίσεις τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν περιουσίαν.
 586 Τῆς Ἱερουσαλὴμ καταστροφή ὑπὸ Νεβουχονόσορ. Διάλυσις τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα. Αἰχμαλωσία τῆς Βαβυλῶνος.
 578—534 Σεραῖος Τύλλιος. Φυλαὶ τῶν πληθείων. Λόχοι.
 560 Πεισίστρατος, τύραννος Ἀθηῶν.
 558 Θεμελίωσις τοῦ Περσῶν βασιλείου ὑπὸ Κύρου διὰ τῆς παρὰ τοῦ Πασαργάδας κατὰ τοῦ Ἀστυάρχου νίκης.

Δευτέρα περίοδος ἀπὸ Κύρου μέχρι τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου
 τοῦ Μεγάλου (558—323).

- 558—529 Κῦρος. Κατάκτησις τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου, τῶν Ἑλληνικῶν παραλίων πόλεων, τῆς Ἑλλάσσοнос Ἀσίας καὶ τῆς Ἀνω Ἀσίας μέχρι τοῦ Ἰαζάρτου.
 538 Τέλος τοῦ Βαβυλωνιακοῦ βασιλείου.
 534—509 Ταρκύνιος Σούπερβος. Κατάκτησις Σουέσσων τῶν Πωμεντίνων καὶ τῶν Γαβίων. Πόλεμος κατὰ τῆς Ἀρδεάς.
 529—522 Καμβύσης. Κατάκτησις τῆς Αἰγύπτου. Ἀτυχὴς ἐκστρατεία κατὰ τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς Ἀρμενίας.
 525—332 Ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν.
 524—485 Δαρεῖος Α΄. ὁ Ὑστάσπου. Ἀνίδρυσις καὶ διαίσεις τοῦ κράτους εἰς 20 σατραπείας. Ματαία ἐκστρατεία κατὰ τῶν Σκυθῶν.
 510 Ἐκδιώξις ἐξ Ἀθηῶν τῶν Πεισιστρατιδῶν.
 509—30 Ἡ Ῥώμη δημοκρατοτμένη. Ὑπατοι.
 500—449 Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι.
 500—494 Ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων.
 494 Μετανάστασις τῶν Πληθείων ἐκ Ῥώμης. Δήμαρχοι.
 493—479 Ἀμυντικός πόλεμος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.
 490 Ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ὑπὸ τὸν Δᾶτιν καὶ Ἀρταφέρνην. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.
 485—465 Ξέρξης ὁ Α΄.
 480 Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Μάχαι παρὰ τὰς Θερμοπύλας, Ἀρτεμίσιον καὶ ἐν Σαλαμῖνι.
 479 Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ.
 478—449 Ἐπιθετικός πόλεμος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.
 469 Νίκη τοῦ Κίμωνος παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα.
 (465—456) Τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.
 451 καὶ 450 Νόμοι τῶν δεκάρχων. Ἀππίος Κλαύδιος. Βιργινία.
 449. Μάχη παρὰ τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου.
 444. Οἱ χιλιάρχοι με ὑπατικὴν ἐξουσίαν ἐν Ῥώμῃ. Τιμηταὶ ἢ κήνσωρες.

- 431—404 ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος.
- 429 Θάνατος τοῦ Περικλέους.
- 422 Μάχη παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν. Θάνατος τοῦ Κλέωνος καὶ τοῦ Βρασίδα.
- 421 Πεντηκονταετὴς εἰρήνη τοῦ Νικίου.
- 445—443 Ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων εἰς Σικελίαν.
- 440 Νίκη τοῦ Ἀλκιβιάδου παρὰ τὴν Κύζικον.
- 403 Νίκη τοῦ Λυσάνδρου παρὰ τοῖς Αἰγὸς ποταμοῖς.
- 405—396 Τελευταῖος πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Οὐρην-
τανῶν.
- 404 Ἀλώσις τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ Λυσάνδρου. Οἱ τριάκοντα τύραννοι μέ-
χρι τοῦ 403.
- 401 Μάχη παρὰ τὰ Κούναξα καὶ θάνατος Κύρου τοῦ νεωτέρου.
- 394—387 Κορινθιακὸς πόλεμος. Λυσάνδρου θάνατος παρὰ τὴν Ἀλί-
αρτον. Νίκη τοῦ Κόνωνος παρὰ τὴν Κνίδον καὶ τοῦ Ἀγησιλάου παρὰ
τὴν Κορώνειαν.
- 389 Ἡττα τῶν Ῥωμαίων παρὰ τὸν Ἀλλίαν. Ἀλώσις τῆς Ῥώμης
παρὰ τῶν Γαλατῶν. Ὑπεράσπις τοῦ Καπιτωλίου ὑπὸ Μάρκου
Μαλλίου.
- 387 Εἰρήνη τοῦ Ἀνταλκίδου.
- 378—362 Ὁ πρὸς Θηβαίους πόλεμος τῶν Σπαρτιατῶν.
- 376 Οἱ νόμοι τοῦ Λικιτίου δεκτοὶ τὸ 366. Συμμετοχὴ τῶν πληθείων
εἰς τὴν ὑπατείαν καὶ εἰς τὴν δημοσίαν χώραν. Στράτηγοι ἢ πραι-
τώρες.
- 371 Νίκη τοῦ Ἐπαμινώνδου παρὰ τὰ Λεῦκτρα.
- 362 Θάνατος τοῦ Ἐπαμινώνδου παρὰ τὴν Μαντίνειαν.
- 359—336 Φίλιππος ὁ Β' βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.
(355—346) Τοῦ Φωκικοῦ πολέμου ἀποπεράτωσις ὑπὸ Φιλίππου.
- 342—340 Πρῶτος πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Σαυνιτῶν. Νί-
κη παρὰ τὸ Γαῦρον ὄρος καὶ παρὰ τὴν Σουέσσουλαν.
- 339—337 Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Λατίνων. Νίκη παρὰ τὸ
Οὔεσσούιον καὶ Τρίφαναν.
- 338 Φιλίππου τοῦ Β' νίκη τῶν Ἑλλήνων παρὰ τὴν Χαιρώνειαν.
- 336—323 Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας.
- 334 Νίκη τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῶν Περσῶν παρὰ τὸν Γράνικον.
- 333 Νίκη παρὰ τὴν Ἴσόν.
- 334 Νίκη παρὰ τὰ Γαυγάμηλα.
- 330 Καταδίωξις τοῦ Βήσσου ὑπὸ Ἀλεξάνδρου καὶ ἀφίξις μέχρι τοῦ
Ἰαζάρτου.
- 327 Ἐκστρατεία κατὰ τῶν Ἰνδῶν.
- 325—304 Δεύτερος πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Σαυνιτῶν.

- Τρίτη περίοδος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου
μέχρι τῆς μοναρχίας τοῦ Αὐγούστου (323—30 π. Χ.).
- 323—30 Ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους.
- 321 Ἥττα τῶν Ῥωμαίων παρὰ τὰς κατὰ Κλαύδιον πόλεις.
- 312—64 Τὸ Συριακὸν κράτος ὑπὸ τοὺς Σελευκίδας. Ἐποχὴ Σελευκιδῶν (312).
- 301 Θάνατος τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἰφὸν μάχην.
- 298—290 Τρίτος πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Σαυιτιῶν.
- 295 Νίκη τοῦ Κοίντου Φαβίου Μαξίμου κατὰ τῶν Σαυιτιῶν παρὰ τὸ Σεντίνον.
- 282—272 Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ Τάραντος καὶ τοῦ Πύρρου. Νίκη αὐτοῦ παρὰ τὴν Ἡράκλειαν καὶ τὸ Ἀσκολουόν, ἥττα παρὰ τὸ Βενεούεντον.
- 266 Ἀποπεράτωσις τῆς ὑποτάξεως τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τὴν Ῥώμην.
- 264—241 Πρῶτος Καρχηδονικὸς πόλεμος.
- 218 Διάβασις τῶν Ἀλπεων ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα καὶ νίκη παρὰ τὸν Τίκινον καὶ τὸν Τρεβίαν.
- 217 Νίκη παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην.
- 216 Νίκη παρὰ τὰς Κάννας.
- 212 Ἀλωσις τῶν Συρακουσῶν ὑπὸ Μαρκέλλου.
- 207 Θάνατος τοῦ Ἀσδρούβα παρὰ τὴν Μέταυρον.
- 206 Ἡ Ἰσπανία Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ὑπὸ Ποπλίου Κορνηλίου Σκηπίωνος.
- 202 Νίκη αὐτοῦ παρὰ τὴν Ζάμαν κατὰ τοῦ Ἀννίβα.
- 200—133 Πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων ἐν Ἰσπανίᾳ.
- (200—197) Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ Φιλίππου τοῦ Γ' τῆς Μακεδονίας. Νίκη παρὰ τὰς Κυνὸς Κεφαλῆς.
- (192—189) Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου τῆς Συρίας. Νίκαι παρὰ τὰς Θερμούλας καὶ τὴν Μαγνητίαν.
- (171—168) Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ Περσέως τῆς Μακεδονίας. Νίκη παρὰ τὴν Πύδναν. Καθυπέταξις τῆς Μακεδονίας, Ἰλλυρίας καὶ Ἠπείρου.
- 167—39 Ἡ Παλαιστίνη ὑπὸ τοὺς Μακχαβαίους.
- 150—146 Τρίτος Καρχηδονικὸς πόλεμος.
- 146 Καταστροφὴ τῆς Καρχηδόνος ὑπὸ Σκηπίωνος τοῦ νεωτέρου καὶ τῆς Κορίνθου ὑπὸ τοῦ Μομμίου.
- 133 Καταστροφὴ τῆς Νουμαντίας ὑπὸ τοῦ νεωτέρου Σκηπίωνος.
- 133 Ἀνανέωσις τοῦ περὶ ἀγρῶν Αἰκινίου νόμου ὑπὸ Τιβερίου Σεμπρωνίου Γράκχου.
- 123 Προτάσεις μεταρρυθμίσεως Γαίου Σεμπρωνίου Γράκχου.
- 113 Εἰσβολὴ τῶν Κίμβρων εἰς τὴν Ἰλλυρίαν.
- 111—106 Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ Ἰουγούθα. Μέτελλος, Μάριος, Σύλλας.

- 402 Νίκη Μαρίου κατὰ τῶν Τευτόνων παρὰ τὰ Σέξτια ὕδατ'.
 401 Νίκη τοῦ αὐτοῦ κατὰ τῶν Κίμβρων παρὰ τὰς Οὐερκέλλας.
 91—88 Ὁ κατὰ τῶν συμμαχῶν πόλεμος.
 88—82 Ὁ μεταξὺ Μαρίου καὶ Σύλλα ἐμφύλιος πόλεμος.
 87—84 Ὁ πρῶτος κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πόλεμος. Νίκαι τοῦ Σύλλα
 παρὰ τὴν Χαιρώνειαν καὶ τὸν Ὀρχομενόν.
 83 Ἐπάνοδος τοῦ Σύλλα εἰς τὴν Ῥώμην καὶ προγραφαί.
 82—79 Ὁ Σύλλας δικτάτωρ.
 (80—72) Πόλεμος κατὰ τοῦ Σερτωρίου. Μέτελλος Πίος καὶ Πομπήιος.
 (78—67) Πόλεμος κατὰ τῶν πειρατῶν. Πομπήιος.
 (74—64) Ὁ τρίτος πόλεμος κατὰ τοῦ Μιθριδάτου. Λούκιλλος καὶ
 Πομπήιος.
 (73—71) Πόλεμος τῶν μονομάχων καὶ δούλων. Νίκη τοῦ Κράσσου
 παρὰ τὸν Σίλαριν.
 63 Κατάπαυσις τῆς συνωμοσίας τοῦ Κατιλίνα ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Κικέ-
 ρωνος.
 60 Ἡ τοῦ Καίσαρος, Πομπηίου καὶ Κράσσου πρώτη τριανδρία.
 58—51 Κατάκτησις τῆς Γαλατίας ὑπὸ Καίσαρος, εἰς μετάβασιν αὐ-
 τοῦ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Βρετανίαν.
 49—48 Ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηίου. Νίκη
 τοῦ Καίσαρος παρὰ τὴν Φάρσαλον.
 48—47 Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πόλεμος.
 46 Πόλεμος τοῦ Καίσαρος ἐν Ἀφρικῇ καὶ νίκη κατὰ τῶν Πομπηια-
 νῶν παρὰ τὴν Θάψον.
 45 Νίκη τοῦ Καίσαρος κατὰ τῶν υἱῶν τοῦ Πομπηίου παρὰ τὴν Μοῦνδαν.
 44 Φόνος τοῦ Καίσαρος.
 43 Ἡ τοῦ Ὀκταβιανοῦ Ἀντωνίου καὶ Λεπίδου δευτέρα τριανδρία.
 42 Ὁ κατὰ τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου πόλεμος. Μάχη παρὰ τοὺς Φι-
 λίππους.
 (39 π. Χ.—70 μ. Χ.) Ἡ Παλαιστίνη ὑπὸ τοῦς Ἡρώδας.
 31 Νίκη τοῦ Ἀγρίππα κατὰ τοῦ Ἀντωνίου παρὰ τὸ Ἀκτιον.
 30 Μοναρχία τοῦ Ὀκταβιανοῦ.

Τετάρτη περίοδος ἀπὸ τῆς μοναρχίας τοῦ Αὐγούστου μέχρι
 τῆς καταλύσεως τοῦ δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους (30 π. Χ.—
 476 μ. Χ.)

30 π. Χ.—14 μ. Χ. Ὁ Γάρος Ἰούλιος Καῖσαρ Ὀκταβιανὸς Αὐγου-
 στος. Κατακτήσεις ἐν τῇ Μ. καὶ Δ. Γερμανίᾳ.

Γέννησις τοῦ Χριστοῦ.

9 μ. Χ. Νίκη τοῦ Ἀρμινίου ἢ Ἐρμάννου κατὰ τοῦ Οὐάρου ἐν τῷ Τευ-
 τοδουργικῷ δρυμῶϊ.

- 44—37 Τιβέριος. Ὁ Γερμανιὸς ἐν Γερμανίᾳ. Σηιανός.
37—41 Καλιγόλας.
41—54 Κλαύδιος. Ἀρχὴ τῶν κατακτήσεων ἐν Βρετανίᾳ.
54—68 Νέρων. Πυρκαϊὰ ἐν Ῥώμῃ. Πρώτος διωγμὸς τῶν Χριστιανῶν.
68—69 Γάλλοι, Ὁθωνος καὶ Οὐτέλλειου ἀναγορεύσεις ὑπὸ τῶν Λε-
γεώνων.
69—79 Οὐεσπασιανός. Νέος πόλεμος ἐν Βρετανίᾳ.
70 Καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ Τίτου.
79—81 Τίτος. Κατάγωσις τοῦ Ἡρακλείου καὶ τῆς Πομπηίας.
81—96 Δομιτιανός. Ἐκστρατεία κατὰ τῶν Δακῶν.
(96—98) Νέρβας.
(98—117) Τραϊανός. Ἡ Δακία, Ἀρμενία, Ἀσσυρία καὶ Μεσοποτα-
μία Ῥωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι. Μεγίστη ἑκτασις τοῦ κράτους.
(117—138) Ἀδριανός. Ἀπόδοσις τῶν ἐν Ἀσίᾳ κατακτήσεων τοῦ
Τραϊανοῦ.
(138—161) Ἀντωνίνος ὁ Πῖος.
(161—180) Μάρκος Αὐρήλιος. Πόλεμος κατὰ τῶν Μαρκομάννων.
(180—192) Αὐρήλιανός. Καταστροφὴ τῆς Παλμύρας. Ἀπόδοσις τῆς
Δακίας.
192—211 Διαιρέσεις τοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ. Συναίγου-
στος Μαξιμιανός καὶ δύο Καίσαρες.
211—235 Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας μονάρχης. Ὁ Χριστιανισμὸς θρη-
σκία τοῦ κράτους. Πρώτη Οἰκουμένη Σύνοδος ἐν Νικαίᾳ κατὰ
τοῦ Ἀρείου. Μετάθεσις τῆς καθέδρας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.
Νέος ὀργανισμὸς τοῦ κράτους.
235—244 Εἰσβολὴ τῶν Οὐννων εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἀρχὴ τῆς μεγάλης με-
ταναστάσεως τῶν ἐθνῶν.
(244—260) Ἡττα καὶ θάνατος τοῦ Οὐάλεντος παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν.
260—274 Διαμελισμὸς τοῦ βασιλείου ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου μετὰ τῶν δύο
υἱῶν αὐτοῦ Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου.
274—284 Λεηλασία τῆς Ῥώμης ὑπὸ Ἀλαρίκου.
284—293 Τῶν Βεσιγότθων μετανάστασις εἰς Γαλατίαν καὶ Ἰσπανίαν.
293—305 Ἰδρυσις τοῦ βασιλείου τῶν Βανδάλων ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας
τῆς Ἀφρικῆς.
305—313 Μετάβασις τῶν Ἀγγλῶν καὶ Σαξόνων εἰς τὴν Βρετανίαν.
313—337 Ἡττα τοῦ Ἀττίλα ὑπὸ τοῦ Ἀετίου καὶ Θεοδορίου τοῦ Α' εἰς
τὰ Καταλουνικά πεδία.
337—350 Λεηλασία τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν Βανδάλων.
350—354 Καταβίβας ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ Ῥωμύλου Αὐγουστύλου ὑπὸ Ὀ-
δοάκρου.